R. BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III.
RACCOLTA
VILLAROSA
A
498
NAPOLI

Digitized by Google

982 Racc. Vill A 478
53

TRACTATVS
DE
IVRE, ET PRIVILEGIIS
HONESTATIS.

IN DVODEVIGINTI ARTICVLOS diſtributus, quibus vniuerſim honeſti ius, ac quod ad ſingulos perſonarum ſtatus pertin et, explicatur.

Opus vtriuſque iuris ſtudioſo Lectori, ac tam in ſcholis, quàm in foro verſantibus haud iucundum, nec infructuoſum.

Authore Benedicto Æ gidio, Luſitano, patria Pace Iulia.

¶ *Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius.* Sapient. 7.



Biblioteca Nazionale V. E. NAPOLI

Cum facultate S. Inquiſitionis, Ordinarij, & Regis.

Vlyſsipone, Typis Petri Craesbeeck. Anno 1618.

A 7

LICENCIAS.

LIBRI huius de Iure & priuilegijs honeſtatis inſcripti argumentum honeſtum eſt, vt ex ipſo titulo cõſtat. Eſt etiam delectabile, quia varias materias in iuris pelago diſperſas ſub vnum veluti aſpectum congerit: eritque ſubinde iuris Profeſſoribus vtile, quæ ſunt tria bonitatis genera in quæ, teſte Philoſopho, boni amplitudo ſecatur. Illius doctrina veritatibus iuris videtur conſona, à veritate catholica, boniſq; moribus diſſonum nihil cõtinet. Et ideo vt typis mandetur opus valde dignum iudico. Vlyſsipone in Collegio S.P. Auguſt. anno Dñi 1617. die 15. Septembris. *Doctor Fr. Antonius Vieira.*

TRactatum hunc de Iure & priuilegijs honeſtatis, in duodeuiginti articulos diſtributũ, vidi, & diligenter legi, nihilq; in eo inueni quod fidei, & bonis moribus contradicat: quin potiùs affirmo, opus eſſe mira eruditione, pietate, ac vtilitate refertum, ac propterea cenſeo digniſsimum eſſe, vt prælo mandetur, & in omnium manus perueniat. In Monaſterio Diui Bernardi, 10. Ianuarij 1618.

Fr. Melchior de Abreu.

VIſtas as informaçoẽs podeſe imprimir eſte liuro, & tratado de Iure & priuilegijs honeſtatis, & depois de impreſſo torne à eſte Conſelho para ſe conferir com o original, & ſe dar licença para correr, & ſem ella não correrá.

Bertolameu da Fonſequa. *Antonio Diaz Cardoſo.*
Franciſco Aluarez Brandão. *Gaſpar Pereira.*
D. Franciſco de Bragança.

¶ 2 Podeſe

POdeſe imprimir eſte liuro chamado Priuilegium honeſtatis, aos 15.de Ianeiro de 1618.

Damião Viegas.

DAõ licença ao ſupplicante Bento Gil, para poder mandar imprimir eſte tratado de Priuilegijs honeſtatis, viſto a que tem do Sancto Officio, & do Ordinario, & depois de impreſſo tornarà a meſa para ſe taixar. A xvj.de Ianeiro de 618.

Monis. *L.Machado.*

TAxão eſte lliuro dos Priuilegios da honeſtidade, em duzentos reis em papel. A xxj. de Agoſto de 618.

Monis. *L.Machado.*

Digitized by Google

AD BEATISSIMAM VIRGINEM MARIAM.

Dedicatoria oratio.

HONESTVM ſanè, & iuſtum erat, tractatum de iure, & priuilegijs honeſtatis, illi offerri, quæ ſingularibus honeſtatis prerogatiuis inter omnes excellit, omnium honeſtiſsima fœminarum, honeſtarum decus, & decor honeſtatis; quæ lucidum virginum ſpeculum, pudicitiæ viuum exemplar, honeſtatis præclarum incitamentum eſt; quæ flos virginitatis, lilium caſtitatis, & roſa puritatis eſt; quæ honeſtatis maxima cultrix, aſsidua è cęlo fautrix, vberrima in terris eſt germinatrix; quę caſta ſemper mente & corpore, honeſta decoro vultu, honeſto vultu pulcherrima eſt. Cui ergo potiùs quàm tibi, ô ſingularis Virgo, præſens de honeſtate opuſculum dicari debuit, quæ tot, ac multò pluribus honeſtatis nominibus decorata es, tot inſignita prærogatiuis, tot exaltata præconijs? Accipe munuſculum, Beatiſsima MARIA, ampliſsimæ honeſtati tuę dicatum, vt, qui maiora illius attollere præconia, non valeo, pro tenuitate mea, quaſi præconio hoc vno exili meo laudare inceſſanter videar, quam plenius lau-

dare ſemper, optarem, plenè verò laudare, nemo ſufficit. Exiguum eſt opus, opuſculum ſanè; ſed cuius de honeſtate nomen & inſcriptio eſt, ſub honeſtiſsimo, auſpicatiſsimoquè tuo nomine honeſtum opus apparebit. Enim verò, nomen tuum ſanctiſsimum in capite libelli iſtius ſcriptum, & opus ipſum cohoneſtat, & pium lectorem illius ad honeſtatis ſtudiũ excitat, & ipſum honeſtatis ius omnibus cõmendat. Operarium verò vbere nimis ac copioſa laboris ſui mercede, ô Domina pijſsima, condonabis, ſi Benedictum tuum tanto quidem munere indignum, qui hoc tibi opus dicat, tu pro benignitate clementiaquè tua, in qua confidens dicat, bene aliquando de te ſcripſiſſe, dicis. Dic, Domina, & voto huic meo, quaſi mei erga te, ſanctiſsimamquè tuam ac ſingularem honeſtatem deſideratiſsimi obſequij perpetuo pignori, ac monumento annue fauſtè, fęlix ac ſacra Virgo MARIA.

✠

PRO-

PROLOGVS
AD LECTOREM.

CVM plurimi ſint iuris tractatus ab eiuſdem iuris Profeſſoribus luculenter elaborati, nullus (quem ſciam) præclaro honeſtatis nomine ac titulo inſignitus reperitur. Nec id quidem ſic eueniſſe arbitror, quòd de honeſtate agere, faſtidioſum cuique ſit, cùm & eos qui inhoneſtè agunt, de honeſtate agere, eloqui, & audire, non poßit non delectare; quia honeſtum omne, delectabile eſt, & ex ſe, vt delectabile, deſiderabile, Angelico Doctore teſte. D. Tho. 1. quæſt. 5. art. 6. *Fortaſsis, honeſtas ſterilis reputata eſt à Noſtris, ita vt, cùm in ſe illa honeſtiſsima quidem ſit, honeſtum ex ſe partum, id eſt, iuſti voluminis materiam fœcundi ingenij viris ſuppeditare, ſufficiens non videretur; idcircòquè peculari hac de re tractatui operam nauare, fœcundo ingenio par eſſe, non exiſtimauerunt. Cùm tamen, ſi, ijs quæ ſpeciali quodam honeſtatis fauore ac priuilegio iure traduntur, iungantur illa quæ contra inhoneſtè agentes legibus ſtatuta ſunt, non ita ſterilis iure noſtro honeſtatis materia appareat. Quarè, his & illis præſens tractatus compoſitus, & coadunatus eſt, vt ſubiectus infra ad ſingulos eius articulos elenchus demonſtrabit. Quòd ſi & adhuc exile videatur opus, benignus Lector, non vt opus, ſed quaſi opuſculum accipiat; quod cùm ideo magis haud oſcitans totum citò perlegat, acceptum fortè, atque acceptabile etiam ſibi feret, vtpote, qui in opuſculo paruo non pauca in vtroque foro, atque in ſcholis etiam verſantibus profutura, nouèquè aliqua acta, & excuſſa deprehendet; quibus alia ſuperaddere, ingenioſo cuique atque erudito viro facile erit; vt ita, quod paruum nunc opuſculum apparet, in magnum aliquando exeat de honeſtate opus, honeſtum, inquam, exeat opus nomini ſuo conueniens, iuxta illud Heſiodanum,*

Adde parum paruo, paruo ſuperaddem puſillum,
Fiet & hoc magnum. Heſiod. lib. 1. de operib. & diab.

Omittendum tamen non eſt, libros non tam ſecundùm voluminis molem, quàm ſecundùm operis emolumentum æſtimari debere; emolumentum verò, non à mole, ſed à molimento eſt. *VALE.*

¶ 4 Elen-

Elenchus, ſeu compendioſa ſumma, & argumenta eorum quæ in ſingulis præſentis tractatus capitibus continentur.

Initij argumentum.

HONESTAS *vnde dicatur, traditur; quid ſignificet ſecundùm latam verbi ſignificationem, & ſecundùm ſtrictam, cum diffinitione illius. Aſsignatur differentia inter honeſtatem, & caſtitatem, ad conditionem,* ſi caſtè vixerit, *&*, ſi honeſtè vixerit. *Iuris præceptum, quod eſt,* honeſtè viuere, *declaratur ad intellectum.l.iuſtitia §.1.ff.de iuſtit & iur.& §.iuris præcepta,inſtit.eod.titul. Agitur de principali legis requiſito, quod in morum honeſtate conſiſtit, & de intellectu tex.c.erit autem lex 4. diſt. Et de illa iuris regula,* Non omne quod licet, honeſtum eſt; *item de lege præceptiua, & permiſsiua. Explicantur tex.in l.in cauſa 2. §. idem Pomponius ff. de minorib. & in l.item ſi pretio §.final.ff.locat. Denique, quòd maior in fæminis, quàm in maſculis requiratur honeſtas, & caſtitas, in fine ſubditur ad ſequentium continuationem articulorum.*

Articul. prim.

Q*Vòd honeſtatis ius ab omni ſuperioritate ſit exceptum, præmittitur, ideoquè ſubditæ ad tripudium à principe vocatæ ire non tenentur. Traditur, fœminarum tripudia, ex ſe honeſta eſſe, per accidens tamen ex circunſtantia aliqua aliquando dehoneſtari; quodquè in publicis ſpectaculis, & hiſtrionum theatris honeſtas ſemper ſeruari debeat, & publicæ etiam lætitiæ præferenda ſit, cum intellectu tex.l.vnic.C.de maium.lib.11.*

Articul. ſecund.

M*Vlier iudicandi munere fungi non poteſt, nec arbitrix eſſe, nec valet compromiſſum in illam factum etiam adhibito iuramento. Nec lege ſtatui poteſt, vt mulieres in iudices eligi poſſint, quanuis priuilegij cauſa certa alicui id tribui poſſit. Reginæ tamen, & quæ ſuperiorem in comitatu ſuo non recognoſcunt, poſſunt in illo iudicandi munus per ſe in ſubditos exercere. Quæ verò ſuperiorem recognoſcunt exercere id munus in comitatu ſuo non poſſunt, niſi conſuetudine extante, idquè propter earum excellentiam;*

ellentiam; quod in alijs conſuetudo inducere non valet tanquàm bonis naturæ moribus contraria. Iuxta quod intelliguntur tex. in l. cùm prætor §. final. ff. de iudic. & in l. final. C de arbitr. & in c. dilecti, eod. titul. Arbitratrix verò, poteſt eſſe mulier. Poſtulare pro alijs nequit, nec procuratoris munus exercere; ſed poteſt in camera conſulere, quod regulare eſt in poſtulare prohibitis. Item, ad iudicem ire teſtimonij ferendi cauſa, cogenda non eſt, ſed in domo ſua interrogari debet. Nec admittitur ad publici criminis accuſationem, aut denuntiationem. Denique, per procuratores accuſare mulieres poſſunt in cauſis criminalibus ad illas ſpectantibus; quod alijs non licet. Cuius rei ratio expeditur ad leg. Regiam Luſitaniæ noſtra lib. 5. titul. 124. §. 15. quæ communem in hoc ſecuta eſt ſententiam.

Articul. tert.

Traditur, mulierem in publicum carcerem mitti non debere priuilegio honeſtatis, intellecto tex. in Auth. vt null. iùdic. §. neceſſarium, collat. 9. Quod priuilegium cùm honeſtarum ſit, coniugatis competit, & ſi honeſtè non viuant. Explicatur, quando priuilegio hoc mulier frui non debeat quia honeſta non eſt. Et contra fiſcum priuilegio locus eſt. Et agitur, an locum habeat in cauſa delicti, & pro debito ex delicto deſcendente, ac denique, pro tutelari debito, quando mulier Velleiano, & omni iuris auxilio, atque etiam priuilegio huic expreſſim renuntiauit.

Articul. quart.

Virgines in cœlo laureolam portant; &, quid laureola ſit, aliàs, aureola, & vnde dicatur, traditur cum alijs virginitatis prærogatiuis & laudibus. Fori priuilegio vtuntur, quod viduis honeſtis competit. Eodem vtuntur honeſtæ mulieres non nuptæ, tametſi aliquãdo inhoneſtè vixiſſent, non tamen meretricio more. Item moniales, quamuis monaſterium diues ſit. Agitur de interpretatione ord. lib. 3. titul. 5. §. 5. Traditurquè, viduam à vidua conuentam curiæ præſidem eligere poſſe; nec priuilegio huic poſſe renuntiari. Denique, concluditur articulus cum prærogatiua virginum in loco, & inceſſu & virginalis ſtatus excellentia.

Articul. quint.

Agitur de viduis, & viduitatis laus præmittitur: tradituríquè, priuilegium alicui, & ſuis deſcendentibus maſculis, & fœminis datum, etiam filiabus viduis competere. Nobilitatis priuilegia quæ viduæ competunt

ex per-

ex perſona mariti defuncti; quaequè eidem, ipſius viduitatis cauſa compe- tunt, propter inhoneſtam vitæ conuerſationem etiam non admiſſo ſtupro amittit. Subiungitur diſputatio de viduæ relictis in teſtamento mariti, atque etiam de in vita donatis, & de lucris aliis conſtante matrimonio intuitu mariti acquiſitis, & de propria ipſius dote, an, & quatenus propter ſtuprum hæc amittat: negatiuaquè ſententia in his omnibus, præter relicta in teſtamento, probatur. Quæ ſententia declaratur circà proprietatem bonorum liberis reſeruandam, vt euenit, quando mulier ad ſecundas nuptias conuolauit. Et de tutelæ filiorum amiſſione propter luxurioſam vitam, & ſecundas nuptias conſequenter tractatur. Et an amiſſam recuperet à mala vita reſipiſcens, & ſecundi matrimonij vidua facta, differentia inter vtrũque caſum conſtituta. Ac denique, traditur, mulierem inhoneſta conuerſatione vtentem, quæ tamen caſto corpore viuit, adeptam iam filiorum tutelam non amittere; ad illam verò non dum adeptam eiuſcemodi mulierem admitti non debere, intellecta Regia *ord. lib. 4. titul. 102. §. 3. in princ.*

Articul. ſext.

Q*Vamuis nuptiæ caſtæ ſint & honeſtæ; quia caſtitas ſimpliciter nominata etiam coniugalem coitum excludit, contra receptam ſententiam probatur, conditionem viduæ adiectam,* donec caſté vixerit, *aut,* donec honeſté vixerit, *caſtam & honeſtam viduitatem ſuppo tare ſiue à marito, ſiue ab alio ſcripta ſit. Matrimonij verò impeditiua non eſt, cùm iis perſonis in teſtamento adijcitur quæ nunquam matrimonium contraxerunt: ſecus in contractu. Larga deinde ſubnectitur diſputatio de coniuge adultera tam ad ciuilem bonorum, & alimentorum etiam, ac diuortij pœnam, quàm ad criminalem accuſationem: & de compenſatione paris adulterij: æqualiquè vtriuſque coniugis cauſa cùm ciuiliter agitur, ac de exceptione maritalis adulterij, & lenocinij ipſius. Denique, ad legem adulteros occidere propria authoritate permittentem ſubinſertur, & de iuſtitia illius ad vtrumque forum diſcutitur.*

Articul. ſeptim.

A*Gitur de filia irrequiſitis parentibus nubente ante vigeſimum quintum ætatis annum, latiorquè de illa quæ in corpus ſuum peccat diſputatio intexitur ad pœnam exhæredationis, quam incurrit, ſi dum minor eſt peccat, tam communi, quàm* Regio *Luſitaniæ iure. Differentia tamen inter hoc, & illud ius notatur, quòd ſecundùm Cæſareum, vt filia exhære- dari*

dari poſſit, requiritur, quòd luxurioſè viuat, ſecundùm Regium verò, ſemel peccaſſe, ſufficit. Aliquando verò, & ſi poſt vigeſimum quintum ætatis annū in corpus ſuum peccet, eandem patitur pœnam, videlicet cùm iuſſit à parente nuptijs illi conquiſitis aſſentire nolens, turpiter viuere elegit. Idem eſt, ſi homini non libero quandocunque nupſit. Et intelligitur tex. in Auth. vt cùm de appellat. cognoſcit. § aliud quoque capitulum, verſic. Cauſas, prope fin. & in Auth. ſed ſi poſt C de inoffícioſ. teſtam. & Luſitana ord. lib. 4. titul. 88 §. 1 Quòd mater meretrix non poſſit exhæredare filiam eadem labe affectam, poſſit verò pater meretricator, traditur, ſubiectis ad vtrumque parentem limitationibus. Agitur poſtea, an ob prædictam cauſam alimentis filia priuanda ſit, & negatiuè reſoluitur, quando aliunde non habet vnde alatur. Item de alimentis ingrato filio præſtandis diſtinctione adhibita inter contrarias opiniones. Ac denique, an ingratitudinis cauſa per pœnitentiam tollatur, filiaquè ſubinde à turpi vita reſipiſcens, ex quo pœnam exhæredationis incurrerat, à patre dotanda ſit.

Articul. octau.

Concubinatus abſque animi in eum affectione non intelligitur, nec ſinè carnali vtriuſque commixtione, & ad id alia requiruntur. Naturali, diuino, & Pontificio iure prohibetur, de ciuili controuerſia eſt. Et ſecundùm locorum ſtatuta punitur, vt apud nos cùm in curia exercetur, iuxta ord. lib. 5. titul 27. quæ explicatur. Traditur deinde, concubinarios turpium perſonarum numero cenſeri, vt ita ſi quis omiſſo fratre, aut ſorore ſimili non affectis labe, concubinam, aut concubinarium inſtituat hæredem, ſub inofficioſi teſtamenti querela maneat inſtitutio. Quod in manifeſtis concubinarijs, de quibus intelliguntur leges de concubinarijs ſimpliciter loquentes, vt ſecurius traditur. Et an tales, item ille qui duas ſimul concubinas retinet, aut vnam cùm vxoratus ſit, infamiæ nota ſint aſperſi, exquiritur, negatiuèquè tenetur. Poſſunt autem concubinarij regulariter ſibi inuicem in teſtamento quoquo titulo relinquere, vel inter viuos donare. Luſitano verò iure noſtro, ſi vxoratus concubinæ ſuæ aliquid donet, vxor in ſolidum ſibi repetit cum libera eius adminiſtratione, ex ord. lib. 4. titul. 66. Cuius lata ſubtexitur explicatio cum ampliationibus, & limitationibus ad eiuſdem legis Regiæ ornatum. Annectitur deinde diſputatio de largitionibus militum, tam per actum inter viuos, quàm per vltimæ voluntatis diſpoſitionem in concubinas ſuas: concluditurquè, non ſemper in hoc procedere argumentum de milite armato ad cœleſtem, & literatum.

Articul.

Articul. non.

Meretrix, quæ ſit, traditur, cum verbi etymologia: item, vnde lupanaria dicantur, & quòd ad maiora mala euitanda, in ciuitatibus permittũtur. Subditur ſtatim queſtio, an, qui talibus domos locant nõ ignari turpis earum vſus in domo conducta, peccent. Item de expulſione meretricis aut mulieris inboneſtè viuentis, è vicinia. Et de remiſſione penſionis pro reſiduo tempore expulſo inquilino propter malum rei vſum. Et quod etiam è domo propria expelli poßit dominus inboneſtè viuens, honeſtatis cauſa, traditur. Et quando coniugata illam ob cauſam expelli poßit. Meretrices, infames, & turpes perſonas eſſe, ſubditur: & de alijs ad illas ſpectantibus, remiſsiuè. Et quòd habeant teſtamenti factionem actiuam, & paßiuam. Cogi non poſſe, vt certum portent habitum aut ſignum, contra Bald. probatur, intellecta l. mima C. de Epiſcop audient. Denique, ad coitum inuitam compelli impunè non poſſe, nec quæ in lupanario publico conſtituta eſt, traditur, intellecta Luſitana ord lib. 5. titul. 18. in princ.

Articul. decimi argumentum.

Domina coitus cum proprio ſeruo, vt deteſtabilis capitali ſupplicio in vtroque punitur, illo igni comburendo: filij quoque inde ſuſcepti infames ſunt, & matri inſucceſsibiles iuxta l. vnic. C. de mulierib. quæ ſe propr. ſeru iunxer. cuius ratio aſsignatur. Domini verò cum ancilla ſua coitus impunibilis eſt, tametſi ex hoc aliquando ad venditionem illius cogi dominus ipſe poßit. Et, ſi vſque ad mortem in concubinatu illius permanſerit, & de ancilla, & liberis, ſi quos ex ea ſuſcepiſſet, nihil diſpoſuit, liberi omnes manent ex l final C. commun. de manumißion. Quæ l variè ampliatur, & declaratur ad ornatum illius: tandemquè limitatur in ancilla quæ, domino ignorante, cum alio fornicata eſt, vt ex hoc beneficio legis non fruatur ipſa abſque liberorum præiudicio.

Articul. vndecim.

Clericorum dignitas, & excellentia ſtatus commendatur cum verbi etymologia, iuxta quam ſumma in illis deſideratur boneſtas: vnde nec cum propinquis mulieribus, ſi aliàs ſuſpecta ſint, cohabitare illis licet. Nec ſolum cum ſola loqui, nec ſanctimonialium monaſteria frequentare. Matrimonium contrahere, prohibitum omnino eſt clericis. Et quid circà hoc in Orientalibus ſtatutum iure Pontificio ſit, explicatur. Fornicatio illorum etiam ſimplex arbitrio iudicis punibilis eſt: nec alia ſecum crimina inuoluit,

præter

prater ſacrilegium. Concubinatùs verò grauiter, ac variè punitur ſecundùm antiquos canones, & Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap 14. de reformat. De cuius explicatione agitur aliquot ſubiectis quaſtionibus. De inceſtu clerici diſputatio deinde ſequitur, & de illo qui committitur cum filia ſpirituali. Et de pœna clerici adulteri. Et depresbyterorum filijs, quos ſpurios eſſe, traditur, inſpecta verbi etymologia; & à patribus alendi ſunt etiam ex prabendarum reditibus ſi aliunde ali nequeant. Denique, etiam ex ſoluta muliere ſuſcepti, ex damnato & punibili coitu ſuſcepti traduntur: ex quo ſuccedere matribus non valent.

Articul. duodecim.

Agitur de publicis miniſtris mulieres coram illis muneris cauſa comparentes carnaliter cognoſcentibus: quos leges puniunt, quanuis ſponte volentem cognoſcant, & talis mulier ſit, qua alijs ſe prabere conſueuerit: intellecta ſic, & ampliata Regia ord. lib. 5. titul. 20. Intelligitur item l. final. ff. de concubin. Subditurquè de cuſtode carceris captam apud ſe mulierem cognoſcente; & de pœna tutoris pupillam ſuam cognoſcentis, intellecta l. vnic. C. ſi quis eam cuius tutor. fuer. corruper.

Articul. decim. tert.

De nobilium, & illuſtrium perſonarum, in quibus maior exigitur caſtitas, filijs illegitimè ſuſceptis ad parentum ſucceſsionem lata intexitur diſputatio. Primòquè de ſpurijs fœmina illuſtris, cui tales non ſuccedunt legitima ſobole extante; illa verò non exiſtente, ſpurius fœmina illuſtris filius matri ſuccedit, dummodò ex punibili coitu ſuſceptus non ſit; quo caſu materna ſucceſſionis incapax eſt. In propoſitum adducitur noua Imperatoris conſtitutio l. ſi qua illuſtris C. ad ſenat. conſult. Orfician. varijs ad intellectum, & ornatum illius quaſtionibus ſubiectis de ſucceſſione ſpurij in bonis matris illuſtris, & maternorum auorum. Atque etiam de reciproca ſpurij cum tranſuerſalibus ſuis ſucceſſione, tam abinteſtatò, quàm ex teſtamento, latè agitur. Item, de ſpurio ad paternorum auorum ſucceſſionem. Et de nepote legitimo ex filio ſpurio habito. Poſtea de naturali filio ad ſucceſſionem matris illuſtris cui legitima extat proles, tam communi, quàm Regio Luſitania iure tractatur. Hinc ad idem ius Regium longa diſputatio inſeritur pro ſucceſſione filij naturalis, & eius qui ex ſeruili ſuſcipitur conſortio, conſtituta differentia inter illud, & commune, varijsquè ſubtexeis quaſtionibus ad intellectum, & ornatum Regia

Regiæ ord. lib. 4. titul. 92. Et è conuerſò de parentum ſuceeſsione in bonis liberorum. Poſtremò, de reciproca naturalium cum collateralibus ſucceſsione.

Articul. decim. quart.

H*Oneſtatis cauſa vidua in domo hæredum mariti alimenta percipere non tenetur, quando cum illis habitare honeſtè non poteſt, quanuis relicta illi ſiut eo addito, vt in domo hæredum præſtentur. Et hoſpitij onere exempta eſt mulier etiam quæ aliàs inhoneſtè viuit. Et etiam cum maſculo impubere ſecura non eſt fœminæ ſub eodem tecto pernoctatio; cùm & impuberes etiam aliquando nutrices ſuas grauidas effeciſſe, hiſtorijs tradatur. Huius rei gratia nocturna ſacrificia apud veteres Romanos mulieribus inhibita erant; & in Eccleſia antiquarum vigiliarum loco ſacra ieiunia ſubrogata ſunt. Denique, & in templis ex more antiquo, ne quodnis honeſtas periculum pateretur, diſcretum à maribus fœminæ locum occupant.*

Articul. decim quint.

D*E honeſto præſumendo annectitur articulus ſequens; ad quem pertinet legitimæ filiationis præſumptio, quæ etiam præualet aduerſus contrariam ipſius quæ genuit aſſertionem. Ad eundem item pertinet articulum præſumptio acquiſitorum ab vxore, vt de bonis mariti acquiſita præſumantur, ne aliàs turpis quæſtus ſuſpicio ſuboriretur. Idem in acquiſitis per viduam intra annum luctus: & per filiam conſtitutam ſub cura, & adminiſtratione parentum, de quorum bonis acquiſiuiſſe præſumitur, quæ interim acquirit. In filio maſculo quia diuerſa eſt ratio diuerſimodè reſpondetur. Circà acquiſita per concubinam, an ab amaſio prouenißе, præſumantur, contrariæ referuntur opiniones negatiua probata, intellecto cum Alc. tex. in l. 1. §. ipſas C. de natural. liber. Denique, pro honeſtate mulieris præſumptio in dubio ſemper eſt, tam ad legis, quàm ad hominis diſpoſitionem: quam tamen allegari coram iudice debere, vltimò traditur, ex communi regula ac concluſione, id ita probante in qualibet iuris præſumptione.*

Articul. decim. ſext.

D*E honeſto præferendo ſubiungitur articulus; quo primò traditur, in legato pauperibus mulieribus diſtribuendo, aut pro maritandis virginibus*

nibus

uibus relicto,inter pauperes, honeſtas non honeſtis præferri debere. Et inter honeſtas virgines, Diui Nicolai exemplo edocetur, illas potiùs fore aſſumendas,quæ honeſtate ipſa magis periclitantur. Ad eandem honeſtatis prælationem adducitur exemplum de legato monaſterio ſimpliciter relicto,cùm vnum virginum,& alterum conuerſarum mulierum concurrunt. Item de locatione communis domus,quam vnus ex ſocijs perſonæ honeſtæ, alter inhoneſtæ locare vult. Longa deinde ſequitur diſputatio de illegitimè natis ad eccleſiaſticæ emphyteuſis ſucceſsionem: atque etiam ad ſucceſsionem priuatæ, pro iure Regio Luſitano in ord.lib 4 titul.36. §.4. nonnullis ſubinde quæſtionibus excitatis. Ac tandem clauditur articulus ſubiecta ancipite quæſtione, An illegitimè natus,ad doctoratus,magiſterijuè gradum euehi poſſit, cum reſolutione illius pro parte affirmatiua.

Articul decim. ſeptim.

IMpedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis,quid ſit,traditur ex communi cum D. Thom. ſententia; & in quibus ius antiquum ſacri Tridentini Concilij decreto corrigatur. Cuius correctio quia in ſponſalibus de futuro tantùm locum habet ſecundùm Pontificiam Pij Quinti Bullam, tractatur quæſtio in matrimonio clandeſtinè contracto quod irritum eſt ob prætermiſſam Concilij formam, an ex illo impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis oriatur, & affirmatiuè reſoluitur.

Articuli decimi octaui & vltimi argumentum.

VLtimum in hoc opere locum ſortitus eſt articulus, cui præ materiæ ſuæ præſtantia & nobilitate primus debebatur; & pro amplitudine ſua,non tantùm vnam operis partem, ſed totum,& alia maiora multò integra expoſcebat. Sed hoc aliorum eſt qui ſacris literis apprimè eruditi. de re illa,integra magnaquè, & adamuſſim elaborata volumina ediderunt. Nobis pro tenuitate noſtra ſatis fuit, ſummis (vt aiunt) labris attingere præconia quædam, ſeu prærogatiuas de honeſtate, caſtitate, & virginitate beatiſſimæ Virginis Mariæ, qui eſt articuli ſcopus, quo, quaſi vino optimo ad calcem ſeruato, & pius Lector, ſi quod præcedentium lectio creauit faſtidium, ſuauiſsima iſtius recreetur ab eo, & à nobis in fine operis, prout moris eſt, laus Deo detur pro toto in Deipara ipſa. Virgine, cui & opus ipſum totum dicatum iri,in fronte apparet.

†

SVMMARIA INITII.

1. Honeſtatis etymologia, & lata ſignificatio, ac ſecundùm eam eiuſdē diffinitio aſsignatur.
2. Honeſtas in præſenti tractatu non accipitur in lata ſignificatione, ſecundùm quam intelligitur de honorabili quouis ſtatu, ſed accipitur prout eſt virtus pertinens ad caſtitatem; in qua ſignificatione diffinitur.
3. Honeſtatis diffinitio explicatur, & traditur, honeſtatem etiam de cōiugatis prædicari, prout de ijs qui cælibem vitam agunt. Et traditur differentia inter honeſtatē, & caſtitatem, ad conditionem, ſi caſtè vixerit, aut, ſi honeſtè vixerit.
4. Declaratur iuris præceptum hōneſtè viuendi, ad intellectum l. iuſtitia §. 1. ff. de iuſtit. & iur. & §. iuris præcepta, inſtit. eod. titul.
5. Explicatur c. erit autē lex 4. diſtinct. & traditur, morum honeſtatem legi ineſſe, vt principale requiſitum illius. Et nu. 12. verſicul. Atque ita.
6. Honeſtatis excellentia notatur; &, non omne quod licet, honeſtum eſt, cùm omne honeſtum, ſemper licitum ſit, & bonum.
7. Mouetur difficultas cōtra regulam iuris quæ dicit, Non omne quod licet, honeſtum eſt.
8. Soluitur difficultas adhibita diſtinctione inter ius præceptiuum, & ius permiſsiuum, ſecundùm quam concordatur re-

gula quæ dicit, Non omne quod licet, honeſtum eſt, cum illo iuris principio, quod eſt, honeſtè viuere.

9. *Explicantur text. in l. in cauſæ. 2. §. idem Pomponius ff. de minorib. & in l. item ſi pretio §. final. ff. locat. quatenus inquiunt, licere contrahentibus ſe circumuenire in pretio venditionis, & locationis; & intelligitur de eo quod licet ex iuris permiſsione.*

10. *Intelligitur tex. ijdem in verbo,* naturaliter, *de quo ibi, & num. 11.*

12. *Lex permiſsiua, & ſi de malo ſit, mala tamen ipſa non eſt aut iniuſta, nec materia illius. Maior honeſtas, & caſtitas requiritur in mulieribus, quàm in maſculis, ibid. in fine.*

TRACTA-

IESV Duce, & Auſpice IESV.

TRACTATVS
DE IVRE, ET
PRIVILEGIIS
HONESTATIS:

Initium, de honeſtatis etymologia, diffinitione, & excellentia.

HOneſtatis cauſa ſpecialia multa iure noſtro conſtituta ſunt, quæ quia in vaſto ipſius iuris corpore ſparſa ſunt, nec ita obuia, opus honeſtum, ac ſtudioſis gratum me facturum putaui, ſi hinc inde collecta, & ſuis ſingula quæſtionibus accumulata in vnũ redigerem tractatũ. Deus adiuuet me, & B. Virgo, quæ honeſtatis tutiſsima fautrix eſt, honeſtatis iura tractanti patrocinio ſuo aſſiſtat vt ita qui de honeſtate tractatus eſt, à ſuo nomine non degeneret.

1. Ante omnia præmitti oportet, vnde dicatur, *honeſtas*, & quid ſit. Quod ad primum attinet, *honeſtas*, dicitur á verbo, *honor*, ſeu, *honos*, quaſi, honoris ſtatus, ſecundum Iſid. lib. 10. Et hic, & Archid. in c. erit autem lex 4. diſt. Bald. in rubric. de vita, & honeſtat. cleric. num. 8. vbi ait, quòd honeſtas dicitur quaſi honoris ſeruans ſtatum, & allegat Ioan. Andr. in rubr. eod. titul. lib. 6. vtrumque refert Gregor. in l. 7. titul. 6. part. 1. gloſſ. 1. vnde, honeſtus dicitur, qui honorabilis eſt, & honeſto loco natus, apud Ciceron. & alios, qui bonis & honorabilibus

bilibus ortus eſt parentibus; & diuites etiam, quia vulgo hominibus in honore ſunt, honeſti quãdoque appellantur, vt teſtatur Aſconius in verrinę tertię cõmentarijs, probat Vlpian. in l. cùm hi §. ſi in annos, & ibi Bart. ff. de tranſaction. & in l. ſi quis vxori §. cùm Titio ff. de furt. *Cum Titio,* inquit, *honeſto viro pecuniam credere vellem, ſubieciſti mihi alium Titium egenum, quaſi ille eſſet locuples, &c.* Iuxta quam verbi etymologiam, ac ſignificationem, ab aliquibus diffinitur honeſtas, vt ſit, *honor perpetuus, ad aliquem ſecundo populi rumore delatus,* vt apud Lactant. Firmian. diuinar. inſtitut. lib. 3. videre licet.

2. Cæterùm in præſenti tractatu, ſecundùm hanc latam verbi ſignificationẽ, honeſtatem non accipimus, nec enim de iure, & priuilegijs honorabilium virorum, & qui dignitate aliqua, ſeu publico munere ſunt inſigniti, hìc agimus, de quo iam alij ex Noſtris luculentos edidero tractatus, de nobilitate, nũcupatos; ſed honeſtatem hìc preſsiùs accipimus, prout eſt moralis virtus libidini oppoſita, & ijs quæ ad eam quoquo modo pertinent; in qua etiam ſignificatione honeſtas ad eandem pertinet verbi etymologiam ac ſignificationem, ad quam lata eius præcedẽs ſignificatio, qua comprehenditur & continetur, ſicut ſpecies ſub genere ſuo. Quinimò, cùm honeſtatem ſimpliciter dicimus, attento communi vſu loquendi, de virtute hac intelligimus, & de illa intelligimus, cùm honeſtũ aliquem, honeſtamuè aliquam dicimus; quaſi per excellentiam honeſtas de virtute illa intelligatur, quæ excellentiorem prædicat honoris ſtatum, vnde honeſtas dicitur, quàm diuitiæ multæ, perſonæ dignitas, aut parentum nobilitas. Iuxta hanc verò ſignificationẽ, doctrinæ gratia pro præſenti tractatu, honeſtatem diffinimus ſic: *Honeſtas, eſt virtus caſtitatis,*

tam abſolutæ, quàm coniugalis, externis moribus probata.

3. Dicitur in diffinitione, *caſtitatis virtus, tam abſolutæ*, quàm coniugalis, quia abſoluta caſtitas omnem coitum excludit tam licitum, quám illicitum, idcircò, quanuis caſtitas dicatur, cum propria coniuge concubitus, vt in c. Nicena ſynodus 31. diſtinct. 7. tamen caſtitas ſimpliciter, & abſolutè intellecta, de coniugatis non prædicatur; quod ſaltem ex eo oſtenditur, quia, ſi quis caſtitatis votum ſimpliciter fecerit, matrimonium contrahere impeditur, &, ſi de facto contrahat, quod tenet in voto ſimplici, debitum exigere non poteſt propter caſtitatis votum, quanuis reddere teneatur, vt eſt concors omniũ ſententia; cùm tamen, ſi coniugalem vouerit caſtitatẽ, matrimonium contrahere, & debitum exigere liberè poſsit. Honeſtas verò ſimpliciter, & abſolutè ſumpta in ſenſu prædicto, vt in præſenti accipimus, ad coniugatos æquè pertinet, vt ad cælibes; nam mulierem coniugatam, tam propriè ac verè honeſtam dicere poſſumus, quàm illam quæ viro copulata nõ eſt, & honeſtè viuit. Vnde in quæſtione illa, an legatũ viduæ relictum donec honeſté, ac caſtè viueret, extinguatur, illa ad ſecundas nuptias cõuolante, de qua fusè inferiùs agemus, diſtinguit Angel. in l. iuſtitia, §. iuris præcepta, num. 1. ff. de iuſt. & iur. inter hæc, *donec honeſtè vixerit*, &, *donec caſtè vixerit.* Verba illa quæ in diffinitione ſequũtur, *externis moribus probata*, ſignificant, honeſtatem interiori hominis, mulieriſuè mente non contineri, ſed foràs prodire; in quo á caſtitate abſolutè ſumpta ſecernitur, poteſt enim quis, caſtus & caſtiſsimus eſſe mente, & corpore, abſque eo quòd hominibus talis appareat; imò, caſtus eſſe poteſt, & non honeſtus ſimul, vt apparet in virgine, aut caſta aliàs matrona, meretricia veſte induta, de

qua loquitur tex. in l. item apud Labeonem §. ſi quis virgines. ff. de iniur. vnde conditionem; *ſi honeſtè vixerit*, non implet qui caſtus corpore viuit, inhoneſta tamen conuerſatione gaudet, vt tradit Mantic. cum relatis ab eo de coniectur. vltimar. volunt. lib. 11. titul. 19. num. 34. & aliud agens ſcripſi ego in releſt. mea l. Titiæ, 3. part. num. 8. ff. de condition. & demonſtrat. Per contrarium verò, qui verè honeſtus eſt, non poteſt non eſſe caſtus, ac talis foris apparere debet habitu, conuerſatione, & morum probitate; honeſtas enim, virtus moralis eſt, non abſcondita, ac mente retenta, iuxta illud Sapiēt. 7. *Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius, & latatus ſum in omnibus, quoniam antecedebat me iſta ſapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater eſt. Quam ſinè fictione didici, & ſinè inuidia communico, & honeſtatem illius non abſcondo.* Et ad Rom. 13. *Sicut in die honeſtè ambulemus*, ait Apoſtolus, id eſt, conuerſatione, & habitu coram hominibus ſimus honeſti, cōcinit ad Theſſalonic. 4. *Et vt honeſtè ambuletis ad eos qui foris ſunt.* Nec enim honeſtatis virtus ex illis eſt, quas Dominus, in abſcondito fieri, præcepit, Matt. 6.

4. Denique, vnum ex capitalibus iuris præceptis, honeſtè viuere, eſt, l. iuſtitia. §. 1. ff. de iuſtit. & iur. quod ad vitam contemplatiuam non pertinet, quam Iuriſconſulti, ac veteres ciuilis iuris conditores non cognouerunt, ſed ad actiuam, quā bonis moribus aſtruere curauerunt: vnde, præceptum illud honeſtè viuendi, in ſe ipſo vnuſquiſque implet, & circá mores verſatur, vt obſeruauit gloſſ. in d. §. 1. & in §. iuris præcepta, inſtit. de iuſt. & iur. & pertinet ad honeſtatē de qua eſt præſens tractatus, vt conſtat ex ijs quæ occaſione præcepti illius tractant Angel. & Paul. in d. §. 1. Dec. in l. ſemper in coniūctionibus

num. 1,

num.1.cum ſequẽtib. ff. de reg.iur. atque ita generale illud iuris præceptũ, quod eſt, *honeſtè viuere*, eſt intelligendum de honeſtate ſecundùm mores, quã ſeruare in ſe vnuſquiſque debet, iuxta gloſſ. ibi, & communiter Doctores.

5. Ad eandem honeſtatis ſpeciem, ac rationẽ pertinet tex. in c. erit autẽ lex 4. diſt. vbi dicitur, quòd lex debet eſſe honeſta; quæ legis honeſtas, ad mores hominum refertur, quia propria & abſoluta legis appellatio eſt, quæ ad mores pertinet, vt tradit pater Suar. de legib. lib.1. c. 1. num.5. Vnde in legis diffinitione ab eo ibid. tradita habetur, quòd ſit menſura quædam actuum moralium. Adeò verò moralis hæc honeſtas legi ineſſe debet, vt dixerit gloſſ. 1. in d. c. erit autem lex, quòd ... non tam deſideratur iuſtitia, quàm honeſtas, & allegat tex. in c. porrò 35. quæſt. 3. cuius quidẽ rei non inciuile præſtat argumentum tex. ille in d. c. erit autem lex, vbi ante alia legis requiſita ibi ſcripta, honeſtas ponitur, *Erit autem lex*, inquit, *honeſta, iuſta, &c.* & frequens ac receptum in iure eſt argumentum ab ordine ſcripturæ l. quoties, vbi gloſſ. notat, & concordant. allegat ff. de vſufruct. Simile argumentum præſtat tex. in d. l. iuſtitia §.1. & d. §. iuris præcepta, nam è tribus illis generalibus ac capitalibus iuris præceptis de quibus ibi, primum in ordine ſcripturæ eſt, *honeſtè viuere*.

6. Quod pro magna honeſtatis excellentia notãdũ eſt, quæ inter iuris præcepta, & inter legis requiſita, primum ſemper ſortita eſt locum; quæ item in eo excellens apparet, quia, quod licitũ eſt, excedit, ac ſupergreditur; ſiquidẽ nõ omne quod licet, honeſtũ eſt, vt dicit iuris regula, in l. non omne ff. de reg. iur. l. ſemper in coniunctionibus, aliás, in conuentionibus, eod. titul. cui concinit illud Apoſtoli 1. ad Corint.

cap. 6. *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt*; è contra verò, omne quod honeſtum eſt, licitum eſt, quia non poteſt non eſſe licitũ, quod bonum eſt, & honeſtum omne, bonũ eſt; adeò vt dicat Senec. nullum bonũ, niſi honeſtũ. & ſummũ bonum ſtoici Philoſophi in honeſtate conſtituebát; & D. Ambroſ. lib. 2. de offic. *Tantus eſt*, inquit, *ſplẽdor honeſtatis, vt vitam beatam efficiat tranquillitas conſcientia, & ſecuritas innocentiæ.*

7. Sed contra hoc oritur difficultas ex illo iuris præcepto, de quo in d. § Iuris præcepta, & ex d. c. erit autem lex; ſi enim, iuris præceptum eſt, honeſtè viuere, &, ſi lex honeſta eſſe debet; videtur, quod omne quod licet, honeſtum eſt; quod probatur, quia ſi licet, ſecundùm ius eſt, ſi ſecundùm ius eſt, honeſtum eſt; antecedens probatur, quia nemini licitũ eſſe poteſt, quod illi iure non cõpetit; atque ideo, quod licitum eſt, ſecundũ ius eſt; porrò, ſi ſecundùm ius eſt, contra id quod honeſtum eſt, eſſe non poteſt, cùm ſecundum Tull. offic. 1. nihil honeſtũ eſſe poſsit, quod iuſtitia vacet, & iuris præceptum ſit, honeſtè viuere, & lex honeſta eſſe debeat. Atque ita difficilis apparet præcitata iuris regula quæ dicit, nõ omne quod licet, honeſtum eſt.

8. Sed vt difficultas ceſſet, quod attinet ad d. §. iuris præcepta, diſtinguendũ eſt inter ius præceptiuũ, & ius permiſsiuũ; præceptiuum enim, abſque eo quod honeſtũ eſt, nõ cõſiſtit; nec enim ius vnquã inhoneſtũ aliquod præcipere poteſt; & de hoc clarè loquitur, & intelligitur tex. in d. l. iuſtitia §. 1. & d. §. iuris præcepta; permiſsiuũ verò ius, intelligendo de humano, & poſitiuo (nã naturale, & diuinũ nulla mala permittit, nec malũ aliquod impunitũ Deus relinquit, præ quãdo ex cauſa mala aliquã permittit, & impunita relinquit, vt patet in permiſſione meretricũ, & deceptionis intra dimidiam iuſti

pretij,

pretij,&alijs,quę,cùm mala ex ſe ſint,legibus permittuntur,de quibus fuſè Tiraq in l.9 connubial.nu.2. cum ſequentib. quãquam etiam & de bono permiſſiuæ leges ſint, vt explicat doctiſsim. Franciſc. Suar. primarius apud Conimbricenſes noſtros ſacræ Theologiæ profeſſor, de legib.d.lib.1.c.15. verſicul. Vt autem magis,num.9.& ſequenti,vbi ex n.5. verſic. Tertia difficultas, de lege permiſsiua,ſeu permittẽte, luculenter egit. Iuxta quã diſtinctionem concordanda eſt regula iuris ciuilis, de qua ſup cum iuris principio, quod præcepit, honeſtè viuere, intelligendo principium iſtud, de iure præcipiente, & regulam illam, quæ dicit, non omne quod licet, honeſtum eſt, de eo quod licet iure permittente. Exemplum ſit in concubinatu, qui cũ honeſtus non ſit, ſed turpis valde, tamen jure ciuili licitus erat, permiſsiuè quidem vt maiora euitarẽtur mala.

9. Simile eſt, quod eodẽ iure ſcriptum legimus, licere cõtrahentibus in pretio venditionis, & locationis ſe circũuenire l. in cauſæ 2.§.Idem Pomponius ff. de minorib.l.item ſi pretio §.final.ff.locat. quod intelligendum eſt de iure permittente, vt explicãt Bald. & Alberic. in d. §. Idem Pomponius, poſt alios ibi, Pinel.in l.2.1.part. c.1. nu. 35.C. de reſcind. vendit. Matien.in l.1.titul.11.gloſſ. 1.nu.1.& 2.lib.5. recopilat. & inſinuat tex.ipſe in d.§. final.vbi quod dicit Pompon.in d.§.Idẽ Põponius, per verbum, *licere*, Paul.Iuriſconſult. interpretatur per verbum, *conceſſum eſt*, quod idẽ importat, quod, *permiſſum eſt*. Atque ita, deceptio illa quæ inter contrahentes licita dicitur (quod de deceptione intra dimidiã eſt intelligẽdũ, ſaltem hodie poſt cõſtitutionem d.l.2. qua nouum jus antea nõ cognitũ, ab Imperatoribus inductum fuiſſe, contra communẽ latè cõtendit Pinel.ibi d.c.1.num. 3.cum

3. cum ſequentib. ſequitur Matien. d. gloſſ. 1. num. 57.) permittentis iuris eſt, & nō præcipientis, ſecundùm quod, nemini licet, alterũ lædere, & ius ſuum cuique eſt tribuendum; hæc enim duo, capitalia ac maxima iuris præcepta ſunt, æquè ac illud, *honeſtè viuere*, d. l. iuſtitia §. 1. d. §. iuris præcepta.

10. Maior autem illorum iurium difficultas conſiſtit in verbo, *naturaliter*, quo vterque Iuriſconſult. vſus fuit; & à Scribentibus variè exponitur, vt conſtat ex adductis per Padill. d. l. 2. C. de reſcind. vendit. num. 10. & ſequenti, Pinel. d. c. 1. num. 37. cum ſequentib. vbi, alijs interpretationibus confutatis, verbum illud, pro iure gentium intelligit cum gloſſ. ad quam, ait, quòd nemo aduertit, in d. §. idem Pomponius, ſequitur Matien. d. gloſſ. 1. num. 3. cum duob. ſequentib. Barboſ. verò in rubr. ff. ſolut. matrim. 4. part. nu. 27. illa magis placuit interpretatio, quam retulit Pinel. nu. 38. vt verbum, *naturaliter*, non intelligatur de natura quæ ſecundùm rationem eſt, ſed de illa quæ à ſenſualitate prouenit, quaſi dicere voluiſſent Iuriſconſulti, naturalis inclinationis eſſe, vt ſe inuicem contrahentes in pretio decipiant, iuxta illud quod Mimus quidam aiebat, vt refert D. Aug. lib. 13. de Trinitat. c. 3. commune eſſe mortalium deſideriũ, vili emere, & magno vendere; quod etiam probat tex. in l. ſi voluntate C. de reſcindend. vēdit. Sed hæc interpretatio inſignis Barboſ. diſplicere ex eo poteſt, quia verbum, *conceſſū*, quo Iuriſconſult. vtitur in d. l. item ſi pretio §. final. non propriè prædicatur de eo quod quiſquam à ſe habet, & natura ipſa illi ineſt, prout eſt naturalis inſtinctus, ſeu ſenſualis natura. Gloſſ. verò interpretatio, quam Pinel. & Matien. ſequuntur, ex eo diſplicet, quia naturalis ratio, qua conſtat ius gentium, non permittit, alterum cum alterius

terius iactura locupletari l. nam hoc natura ff. de condict. indebit. & omnis, ac quæuis circunuentio, ſeu pretij læſio repugnat æquo & bono, quo ius ipſum gẽtium conſiſtit l. iure ſuccurſum, in fin. ff. de iure dot.

11. Quarè, his, & alijs omiſsis, verbum, *naturaliter*, de quo in illis iuribus, ad ipſam naturam contractus eſt referendum, non tamẽ ſic, vt importet, è natura contractus eſſe, vt alter alterum circunueniat in pretio, ſed importat, circunuentionem, de qua ibi, ac pretij læſionem, illæſa cõtractus natura permiſsibilem eſſe; nec enim natura contractus, id eſt, ſubſtantia illius violatur, propterea quod alter alterum in pretio circunueniat; quæ tamẽ in bonę fidei conuẽtionibus violatur, cùm dolus dat cauſam contractui, ſecundùm gloſſ. communiter receptam in l. & eleganter ff. de dol. Quod ergo dicitur, naturaliter licere contrahentibus, ſeu, naturaliter conceſſum illis eſſe, in pretio ſe circunuenire d. l. in cauſæ §. idem Pomponius d. l. item ſi pretio §. final. de lege permiſsiua intelligi debet, cuius permiſsio naturaliter fieri dicitur, quia illa non violatur contractus natura, quæ talis eſt, tametſi bonæ fidei contractus ſit, vt ſtante læſione illa, ſeu deceptione, quæ contractui cauſam non dedit, contractus ipſe ſuis viribus ſubſiſtat.

12. Sciendum verò eſt, quòd, & ſi lex permiſsiua de malo ſit, qualis eſt illa, quæ pretij deceptionem permittit citra dimidiam iuſti, ex quo talis permiſſio legis, ſecuritatem non præſtat in foro cõſcientiæ, vt tradunt Tiraq. l. 9. connubial. num. 8. 9. & 11. Pinel. d. c. 1. num. 35. verſicul. ex quo ſcribunt, Matienſ. d. l. 1. gloſſ. 1. num. 6. Barboſ. d. 4. part. tub. num. 26. verſicul. cùm igitur, qui alios referunt, & eſt concors Theologorum, & Iuriſtarum ſententia, quam commu-

communem, & veriſsimã opinionem dicit Couarr. & latè comprobat lib. 2. variar. c. 4. num. 11. idquè non ſolúm vbi ſcienter deceptio fit, ſed etiam vbi ignoranter re ipſa læſio pretij interuenit, ibid. per eũ, & Matien. d. nu. 6. vbi ita tradit cum cõmuni Theologorum ex Nauar. in cap. qualitas, de pœnitent. diſt. 5. nu. 42. quanuis, inquam, lex permiſsiua de malo ſit, non tamen lex, ſeu materia eius, mala, aut non iuſta dici poteſt, ſi enim talis eſſet, legis virtutem non haberet, nec legis nomen promereret, ad quã requiritur, quòd iuſta ſit c. erit autem lex 4. diſt. quia in eo quod malum aliquod permittit, malum aliud maius euitare, & prohibere intẽdit, in quo vera legis permiſsiuæ materia conſiſtit, quæ honeſta, & iuſta eſt, vt per ſe patet. Atque ita, quod dicitur in d. cap. erit autem lex, quòd lex debet eſſe honeſta, vel eſt intelligendum de lege præcipiẽte, iuxta ſupra dicta ad præceptum illud iuris, *honeſtè viuere*, vel, ſi de permittente etiam malum aliquod, & inhoneſtum, intelligi debeat, reſpondendum eſt, in illa mali ſeu inhoneſti permiſsione deterius aliud cohiberi, quo lex ipſa, eiuſquè materia cohoneſtatur. Atque hæc ſatis nunc ſint pro etymologia verbi, *honeſtas*, ſignificatione, & diffinitione illius. Nunc ad ſingularia honeſtatis iura, & priuilegia veniamus, ab illis incipiendo quæ competunt mulieribus, quia in illis magis, quàm in maſculis honeſtas deſideratur, & maior in illis exigitur caſtitas ſecundùm mores hominum, vt notauit gloſſ. 1. in l. palam §. quæ in adulterio ff. de rit. nuptiar. & præcipuum muliebre ornamentum, honeſtas eſt, non aurum, non ſmaragdus, non veſtimentorum nitor, vt ex Plutarch. & alijs tradit Tiraq. de legib. connubial. l. 3. num. 9.

ARTI-

ARTIC. PRIMI
Summaria.

1. *Subditæ à principe ad tripudium vocatæ ire non tenentur, propter honeſtatis ius, quod ab omni ſuperioritate eſt exceptum.*
2. *Tripudia fœminarum honeſta ex ſe ſunt: aliquando tamen circunſtantia aliqua dehoneſtantur.*
3. *Honeſtatis ius Imperiali, & Regia maieſtate antiquius eſt, & in Paradiſo terreſtri cæpit cum primis Parentibus.*
4. *Explicatur tex. in l. vnic. C. de maiuma lib. 11. & quòd honeſtatis ius etiam publicæ lætitiæ ſit præferendum, & in publicis ſpectaculis ſeruandum.*

ARTIC. I.

Quòd honeſtatis ius ab omni ſuperiorirate ſit exceptum.

1. PRo primo, ac principali priuilegio honeſtatis ponitur, quòd ius illius ab omni ſuperioritate eſt exceptum, vt notanter ſcripſit Bald. in l. quod ex liberta C. de oper. libert. & ideo ſecundùm eum ibi, ſubditæ á principe ad tripudium vocatæ ire non tenentur, propter honeſtatis ius, quod illo offenderetur; ſequitur Dec. in l. ſemper in coniunctionibus, aliàs ſemper in conuentionibus num. 2. & 3. ff. de regul. iur. Cagnol. in l. 2. verſic. Et cùm placuiſſet, nu. 72. ff. de origin. iur. Gregor. Tholoſan. in ſyntag. iur. lib. 6. c. 20. num. 11. & pro regula ex Tell. l. 30. Taur. num. 7. ponit Matien. in l. 2. titul. 5. gloſſ. 11. nu. 2. lib. 5. recopilat. Quam limitat Martin. Laudenſ. tract. de princip. concluſ. 16. in caſu quo ſubditæ vocarentur aſſociandi conſortem cauſa, quia tunc, inquit, honeſtatis periculum ceſſat. Quæ quidem limitatio, ſi Bald. ſenſit, & qui eum ſequuntur, ius honeſtatis tripudio ipſo offendi, ſecura non videtur; conſors enim ad euitandum

uitandum caſtitatis periculum prodeſſe poteſt, ſed non ad euitandum honeſtatis detrimentum, quod ipſa mulieris ſaltatione coram hominibus venit, ſiue ſola ſaltet, ſiue cum conſorte eiuſdem ſexus, nam ſi maſculus ſaltantem mulierem aſſociat, periculum maius vertitur, & maius honeſtatis offendiculum.

2. Cæterùm, ſi ſic prædictam opinionem accipimus, vt, tripudio ipſo muliebris honeſtatis decorem minui, dicamus, non leue aduerſum nos iurgium excitabunt ſaltatrices mulieres, quod eo magis corroborabunt, quòd tripudia fœminarum non in priuatis ſolummodò ac profanis feſtis, ſed & in ſolennibus, ac ſacratis, publicè apud nos ſunt in vſu; quæ ſanè, ſaltem in ſacris ædibus, & feſtis in honorem Dei, ac Sanctorum eius celebratis non admitterētur, ſi quodvis honeſtatis detrimentū ſecum ferrent. Denique, antiquum hoc eſt, atque vt laudabile ſacris literis legimus, nam, vt omittamus Mariam illam prophetiſſam Aaron, & Moyſis ſororem, quam in exitu Iſrael de Ægypto Iſraelitæ omnes cum tympanis & choris ſecutæ ſunt, Deo pſallentes, Exod. 15. quod & cum tripudijs feſtiuoquè ſaltatu pro maiori gaudio, feruentioriquè gratiarum actione in communi totius populi lætitia, in caſtris virorum, illæſo honeſtatis iure feciſſe, non eſt dubitādum, vt fecit Dauid Rex coram Arca Domini maieſtate Regia in hoc non offenſa 2. Reg. 6. ſaltem illæ, quarum eſt carmen illud, *Percuſsit Saul mille, & Dauid decem millia*, ſaltantes canebant; ait enim Scriptura, quòd choros ducebant, & præcinebant ludētes 1. Reg. 18.

Pro reſolutione dicendum eſt, choreas fœminarum & tripudia, licita & honeſta ex ſe eſſe, aliquando verò, per accidens dehoneſtari, vt ſi maſculus tripudiantem aſſociet, vel, etiā ſi ſola tripudiet, ſi corporis

poris motu geſtuquè ita ſe habeat, vt intuentium libidinem excitet. Iuxta quod intelligendum eſt, quod de ſubdita ad tripudium vocata Bald. & alij poſt eũ tradiderunt, vt procedat quando cum maſculo cõſorte tripudium ſit agitandum; vel etiam quando eo aliàs honeſtatis ius lædi exiſtimetur opinione bonorum prudentumquè virorum; qui ſemper pro pudica ac verecũda puella, & quæ ad ſolos hominum pauet aſpectus arbitrabuntur.

3. Quod verò honeſtatis ius illæſum ſemper ſeruari debeat, & ab omni ſuperioritate ſit exemptum, vt veriſsimum tenendum eſt, tum, quia id ad bonos mores pertinet, non ciuiles tantùm, ſed & naturales; tum, quia ius honeſtatis imperio ipſo ac regia dignitate antiquius eſt, quod cum Protoplaſtis incæpit in paradiſo terreſtri, vbi, quia ſtatim poſt peccatũ nudos ſe cognouerunt, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata, quibus honeſtatis cauſa in pudendis cooperirentur, Geneſ. 3. quod eleganter explicat D. Auguſt. lib. 14. de ciuitat. Dei c. 17. & ibi ad fin. capit. ait, quòd ex hoc omnes gentes, quoniã ab illa ſtirpe procreatæ ſunt, vſque adeò tenent in vſu, pudenda velare, vt quidam barbari illas corporis partes, nec in balneis nudas habeãt, ſed cum earum tegumentis lauant per opacas quoque in die ſolitudines.

4. Ad eandem etiã certiſsimam concluſionẽ pertinet text. in l. vnic. C. de maiuma li. 11. vbi ab Imperatorib. traditum extat, maiumam ita celebrari debere, vt honeſtas ſeruetur. Erat autem maiuma, ludi quodam genus, qui publicæ lætitiæ cauſa agebatur, & quia menſe Maio celebrabatur, maiuma vocabatur; atque ita, iuxta tex. ibi, in publicis ſpectaculis publicæ lætitiæ cauſa celebrandis ſeruanda eſt honeſtas. Ex quo ad hiſ-

trionum

trionum noſtri temporis theatra inferendum eſt, quæ ita demum in repub. lica bene inſtituta ſunt admittenda, vt nullum illis honeſtas periculũ ſubeat; ſubit autem non leue, ac probabilem etiam, ne dicã certam, ruinam, ſi mulieres illis interſint perſonatum gerentes, præſertim cùm de amatorijs fabulis ſunt; quod ciuitatum decuriones ac rectores præcauere maxime deberent, argum. tex. in d. l. vnic. C. de maium.

Fortaſsis verò á maiumis illis apud nos procedit mos puerularum, quæ prima die menſis Maij, atque alijs deinceps eiuſdẽ menſis feſtiuis diebus, in plateis comptæ & ornatæ ſtrato ſedent, *maias*, vulgus vocat, alijs aſtantibus, ac cũ tympanis canentibus. Oportet verò, vt illæ infantilis, aut parũ vltra, ætatis ſint, ne, ſi pubertatis annos aſcendant, hominum aſpectibus, quibus comptæ ſe præbent, honeſtatis ius, quod publicæ etiam lætitiæ eſt præferendum, vt in d. l. vnic. violari contingat, iuxta illud, *Auerte faciẽ tuã à muliere compta, & ne circũſpicias ſpeciem alienam; propter ſpeciem mulieris multi perierunt; & ex hoc concupiſcẽtia quaſi ignis exardeſcit*, Eccleſiaſtic 9.

ARTIC. SECVNDI ſummaria.

1. *Mulier honeſtatis cauſa non poteſt eſſe iudex, neque arbiter etiam poſt arbitriũ ſuſceptum.*
2. *Traditur, mulierem honeſtatis cauſa quæ ſecundùm bonos mores naturales eſt, iudicandi munere prohiberi, intellecta l. final. C. de arbitr. contra Barboſ.*
3. *Intelligitur l. cùm præter §. final. ff. de iud. & concordatur cum d. l. final. C. de arbitr.*
4. *Honeſtatis ius bonis naturæ moribus inductum, contraria conſuetudine tolli non poteſt, ſecundùm Abb. contra alios.*
5. *Princeps non poteſt generalem*

lem legem condere, qua ſtatuat, mulieres iudicandi munere fungi poſſe; poteſt verò priuilegium alicui mulieri concedere ex cauſa, vt iudex eſſe poſsit, num. ſequenti.

7. *Non valet compromiſſum in mulierem factum etiam adbibito iuramento, ſecundum communem, quæ defenditur contra Barboſ.*

8. *Communis ſententia refertur, ſecundùm quam, mulier ſuccedens in comitatu, aut dignitate cui iuriſdictio ineſt, iudicandi munus in ſubditos per ſe exercere poteſt.*

9. *Reginæ, & quæ ſuperiorem non recognoſcunt, iudicandi munus in ſubditos exercere per ſe poſſunt etiam nō extante conſuetudine. Aliæ verò dominæ quæ in comitatibus ſuis ſuperiorem recognoſcunt, non poſſunt inter ſubditos iudicare, niſi vbi conſuetūdo de hoc extat: & ſic declaratur, & tenetur communis ſententia.*

10. *Intelligitur tex. in c. dilecti, de arbitr.*

11. *Mulier, quamuis non poſsit eſſe arbitrix, poteſt tamen eſſe arbitratrix, iuxta communem.*

12. *Mulier pro alijs poſtulare in iudicio non poteſt honeſtatis cauſa, & ſi bona, & caſta aliàs fœmina ſit. Nec item procuratrix ad iudicia eſſe poteſt, præterquàm in aliquibus caſibus qui remiſsiuè traduntur. num. 13.*

14. *In camera tamen conſulere non prohibetur; & generale eſt, vt poſtulare prohibitus, conſulere in camera prohibitus non cenſeatur.*

15. *Mulier propter honeſtatis cauſam, teſtimonij ferendi cauſa ad iudicem ire non eſt compellenda, ſed in domo ſua eſt interroganda. Limita vt ibid. in fine.*

16. *Mulier non poteſt publica crimina accuſare quando ſuam aut ſuorum iniuriam ſecum non trahunt, præterquàm in aliquibus caſibus qui remiſsiuè traduntur.*

17. *An mulier, & quiuis alius coram iudice denuntiare*

poſſit delictum, quod accuſare nequit.

18. *Mulier in cauſis criminalibus per procuratorem accuſare poteſt. Et aſsignatur ratio ad communem ſententiã, quã ſecuta eſt Regia ord. lib. 5. titul. 124. §. 16. ſecundùm quam non poteſt quiſquis per procuratorem accuſare etiam pœna talionis ſublata.*

ARTIC. II.

De honeſtatis iure, & priuilegio in ijs quæ ad iudicium pertinent.

1. SEcundum muliebris honeſtatis priuilegium in ijs verſatur quæ ad iudiciũ pertinent, & in multis conſiſtit. Primò enim, honeſtatis cauſa, mulieres in iudices dari non poſſunt. l. cùm prætor, verſicul. Moribus ff. de iudic. l. fœminæ ff. de regul. iur. c. mulierem 33. quæſt. 5. Nec ſi in illas á partibus cõpromittatur, & quanuis ſuſceperint arbitrium l. final. C. de arbitr. c. dilecti, eod. tit. tradit Marc. Anton. Blanc. tract. de cõpromiſſ. quæſt. 2. n. 34. Cuius prohibitionis ratio, honeſtas eſt quæ in mulieribus requiritur, vt tradit Abb. in c. dilecti n. 3. de arbitr. Azeued. l. 7. tit. 9. n. 19. & ſequẽti lib. 3. nouæ recopilat. quæ lex Regni Caſtellæ hãc expreſsè approbat rationẽ, & meliorẽ dixit Azeued. ibi d. n. 19. quã quæ ſcribitur in l. 4. tit. 4. part. 3. putat enim Azeued. rationẽ ibi ſcriptã, ob quã mulier iudicãdi munere fungi nequeat, ad defectũ intellectus pertinere; quæ ratio expreſsè dãnatur in d. l. cũ prætor, verſi. Moribus, nec illã quidem approbat d. l. part. ſed eã potiùs quæ ad fœminarũ pertinet honeſtatẽ, vt deprehẽditur in verſic. Nin muger, ibi, *porq̃ no ſeria coſa guiſada, que eſtuuieſſe entre la muchedũbre de los hõbres, librãdo los pleitos*; ſimile enim eſt, aut ſanè idẽ, quod pro ratione ſcribitur d. l. 7. tit. 9. lib. 3. in verſic. Otro ſi, los ſabios, ibi, *Porq̃ ſeria deſhoneſto,*

honeſto, y ſin razon, que eſtuuieſſe en el ajuntamiento de los hõbres, librãdo los pleitos. Atque ita apparet, quod eadem vtrobique prohibitionis ratio ſcripta eſt, honeſtatis, ſcilicet, ratio, quia honeſtum non eſt, vt mulieres iudicandę alienę litis obtentu conuentibus virorum, vel iudicijs intereſſe præſumant l. maritum C. de procurator. l. 2. §. fœminas, verſicul. Sed & eas C. de his qui ven. ætat. impetrau. c. mulieres, in princ. de iud. lib. 6. quæ eſt ratio d. l. final. C. de recept. arbitr.

2. Barboſ. verò in d. l. cùm prætor §. final. num. 265. honeſtatis cauſam, propter quam mulier á iudicandi munere repellitur, de honeſtate ciuili intelligit, id eſt, quæ bonos mores ciuiles reſpicit ſolũmodò, & nõ naturales; & ſic intelligit text. illum in d. l. final. expendens ad id tex. ibi d. l. cùm prætor §. final. dum dicit, quoſdam prohiberi natura, eſſe iudices, quoſdã verò moribus, è quibus eſt mulier, vt ibi; atque ita infert, mulierem natura non prohiberi, iudicare, & conſequẽter, honeſtatem de qua in d. l. final non eſſe naturalẽ, ſed ciuilẽ. Quæ ſanè interpretatio, nec in ſe vera eſt, quia fœminarũ honeſtas ad bonos mores naturales pertinet; & nõ dubiè repugnat literæ text. in d. l. final. in princ. ibi, *Sua pudicitia memores, & operum quæ eis natura permiſit, & à quibus eas iuſſit abſtinere*; quæ verba, iunct. quæ ſequuntur, expreſsè probant, mulierem honeſtatis cauſa quæ ſecũdùm naturam eſt, ab omni iudiciali examine abſtinere, debere.

3. Nec obſtat tex. in d. l. cũ prętor §. final. qui, quatenus ibi mulier nõ numeratur inter eos qui natura impediũtur, ne iudices ſint ſed inter eos qui moribus, pugnare videtur cũ d. l. final. in eo quod dicit, iudicãdi op⁹ eſſe è numero eorũ, à quibus mulieres abſtinere, natura iubet. Sed pro vero intellectu, & concordia

vtriuſque tex. dicendũ eſt, quòd verbum, *natura*, aliquando refertur ad ea quæ homini naturaliter inſunt, & eueniũt, cuiuſmodi ſunt morbus, minor ætas, & iudicij defectus; aliquãdo ad mores qui homini conueniũt prout eſt animal politicũ ſecundũ naturã agens; primo modo accipitur in d.l. cùm prætor. §. final. vt gloſ. ibi interpretatur verb. natura, & exẽpla in tex. adducta ſatis oſtendunt, quæ ſunt de ſurdo, muto, furioſo, & impubere, de quibus ibi dicitur, quòd natura impediuntur, ne iudices ſint, quia iudicio carent; quo quia mulier nõ caret natura, ſecundũ hũc ſenſum acceptã, iudicãdi munere fũgi, nõ prohibetur, & ſunt quidẽ nõ paucæ, quæ & ad iudicandũ, & ad rempublicã gubernandam ſtabili iudicio pollent, vt videre eſt apud Tiraq. de leg. connubial. leg. 11 vbi num. 30. inſignium plurimarum curioſè meminit, poſt eũ fuſiùs Chaſſan. in catalog. gloriæ mũdi 2. part. cõſiderat. 8. cum duab. ſequentib. poſteriore verò modo accipitur verbũ, *natura*, in d. l. final. de bonis, ſcilicet, naturæ moribus, ad quos pertinet pudicitiæ cauſa cui⁹ ibi tex. meminit, cui cõuenit, vt mulier ab omni iudiciali examine arceatur.

4. Ex hac autẽ ſententia & intellectu infertur primò, hoc honeſtatis ius bonis naturæ moribus inductum, cõtraria cõſuetudine tolli nõ poſſe, quia nõ valet cõſuetudo honeſtati cõtraria, vt in terminis probat Abb. in c. dilecti, nu. 3. de arbitr. vbi limitat in mulieribus in dignitate cõſtitutis per tex. ibi Et quãuis. Dec. in l. 2. n. 4. ff. de regul. iur. & in c. cũ dilecta, n. 13. verſic. Sed tamẽ, de confirmat. vtil. vel inutil. contrariũ probet, valere, nempe, conſuetudinẽ in qualibet muliere, pro qua ſententia alios refert, & ſequitur Barboſ. d. l. cũ prætor. §. final. n. 264. Abb. opinio verior eſt, quia conſuetudo quæ cõtra bonos naturæ mores eſt, ad quos pertinet matro

nalis

lis pudicitia & honeſtas, quæ non leuiter, nec rarò eiuſcemodi conſuetudine offéderetur, corruptela potiùs dici debet, & idcircò valitura nó eſt, vt in c.final. de conſuetud. Et ita pro Abb.ſentétia argumétatur Blanc.d.tract. de compromiſſ.quæſt.2.nu 36.ex verſicul.circà hoc, licèt tandé ab ea recedat propter authoritatem tenétiú contrariam, quam d. nu.36. in fin.concludit, in iudicádo teneri debere. Nec verò prædicto arguméto ſatisfacit Barboſ.reſpondés d.nu. 265. honeſtatem hanc, ad quam pertinet, ne mulier iudex eſſe poſsit, aut arbitrix, ciuilem eſſe, non naturalem, cuius contrarium ſup.oſtendimus.

5. Infertur ſecúdò, principem legem condere non poſſe, qua ſtatuat generaliter, mulieres in iudices eligi poſſe; tam, quia lex debet eſſe honeſta.c. erit autem lex 4.diſt. de quo tradidimus ſup.in init.& ideo lex ſtatuens, vt mulieres iudicádi munus gerere poſſint, tãquàm honeſtati cótraria, pro non lege habéda eſt; tum, quia honeſtatis ius, cui conuenit, ne mulieres iudices eſſe poſsint, ab omni ſuperioritatis iure, & principis imperio exceptú eſt, vt ex Bald.in l.quod ex liberta C.de oper.libertor. & alijs tradidimus ſup.art. præcedente.

6. Fateor tamen, principem certam aliquam mulierem priuilegio iudicandi poſſe honorare, vt poſt Bart.ibi tradit Dec.d. l.2.num.5.ff. de regul. iur. gloſſa, in l.vnic.& ibi Bart. nu.10. C. de mulierib. in quo loc.lib.10.& gloſſ.in d. cap. dilecti, verb. remotæ, Blanc. de compromiſſ.d. quæſt.2.nu.38. Barboſ. d.l. cùm prætor §.finál.n. 259. Debet verò cauſa interuenire ad tale priuilegiú, népe, perſonæ dignitas, & excellétia, & ætatis maturitas cú animi maturitate, ita vt matronalis pudicitia conuentibus virorú ſe exhibés periculú nó ſubeat. Generalé verò legé códendo nó poterit princeps ſtatuere,

vt mulieres iudicandi munus gerere poſsint, ex ijs quæ diximus, tametſi & in iſto caſu contrarium ſinè controuerſia tradat Dec. d. l. 2. num. 5.

7. Tertiò, & vltimò infertur, non valere compromiſſum in mulierem factũ etiam adhibito iuramento, nec tale iuramentum, obligatorium eſſe, quia, cùm contra bonos mores naturales eſt, non eſt obligatorium, regul. non eſt obligatorium, de regul. iur. lib. 6. quæ ſic communiter intelligitur ſecundùm Conar. in in c. quanuis pactum 2. par. in init. nu. 1. de pact. lib. 6. & ſequitur Gutier. de iurament. confirmat. 1. part. c. 3. nu. 5. Suar. de Religion. tom. 2. tract. 5. lib. 2. c. 22. nu. 7. Barboſ. d. l. cùm prætor §. final. nu. 266. qui tamen in num. ſequenti ſecutus Imol. in d. c. dilecti, num. 2. cenſet, tenere compromiſſum in ſpecie de qua agimus, reputans, iuramentum in illa adhibitum, non eſſe contra bonos mores naturales, ſed ciuiles. Cæterùm contrarium eſt tenendum, quod tenuit Abb. d. c. dilecti nu. 2. in fin. & communis ex Bero. ibi nu. 6. quem retulit Barboſ. d. nu 267.

8. Principalis verò concluſio, ac regula ſupradicta limitari communiter ſolet in fæmina quæ ſuccedit in comitatu, ſeu dignitate aliqua cui iuriſdictio ineſt, vt illa iudicādi munus in ſubditos per ſe exercere poſſit, vt tradit Angel. d. l. cùm prætor §. non autem num. 2. poſt eum Paul. ibi, in fin. & Iacobin. de ſacto Georg. num. 7. vbi inquiunt, quòd ſic fecit Regina Ioanna, quæ ſedens in ſolio Regalit, tulit ſententiam contra illos de Balſo, & Comitiſſa Matilda, eandem ſententiam probat Abb. d. c. dilecti, de arbitr. nu. 4. poſt Innoc. nu. 1. & communiter Doctor. ibi, teſte Molin. de primogen. Hiſpanor. lib. 1. c. 13. nu. 14. Azeued. l. 7. tit. 9. lib. 3. nou. recopilat. prope finem, & poſt alios ab eo relatos ſequitur Barboſ. d. l. cùm prætor §. final.

num.

Digitized by Google

num. 268.

9. Ego quidem communem hanc ſententiam non ita indiſtinctè probo, ſed duobus duntaxat caſibus; primus eſt in Regina, aut in præcellenti alia terrarũ dom ina ſuperiorem non recognoſcente; ad quem caſum pertinent exempla adducta ab Angel. & alijs ſupra citatis, de Ioanna illa Neapolitana Regina, & de Comitiſſa Matilda, quæ fuit domina quaſi totius Italiæ, vt ex Odofr. & Alberic. ibi, refert Iacobin. d. l. cùm prætor. §. non autẽ num. 7. & fuit filia Regis Italiæ, & ſucceſsit in Regno, & omnia geſsit tanquã Rex, ſecundùm Cyn. in l. final. C. de recept. arbit. & Paul. ibi in princ. qui de illa dicit, quòd mortuo patre rexit multas terras in Italia, & fecit plura monaſteria quæ extant vſque in hodiernum diem, vt Mantuæ, & in pluribus alijs locis. Secundus caſus eſt, vbi conſuetudo extat, quòd fœminæ iuriſdictionem habentes in comitatu aliquo ſibi ſubdito per ſe eam exercere poſsint, qui eſt caſus gloſſ. final. in fin. d. l. final. vbi gloſſ. opponit de Comitiſſa Campaniæ, & Matilda, quæ arbitrantur, contra tex. ibi, & reſpondet, id ex conſuetudine eſſe quæ dat illis iuriſdictionem; & ita gloſſ. ſententiã accipiunt Cyn. ibi, Salyc. & Paul. de quo eſt caſus in d. c. dilecti, vbi propoſitã ſibi quæſtionem de validitate ſententiæ á Regina Francorum latæ virtute compromiſsi, affirmatiuè decidit Summus Pontifex ex vi conſuetudinis, cuius ibi meminit; ſecundùm quam in partibus Gallicanis fœminæ præcellentes ordinariam iuriſdictionem in ſubditos ſuos habere nõſcuntur. Atque ita probare videtur tex. ille, quòd & quæ ſuperiores non recognóſcunt, iuriſdictionẽ quam habẽt, per ſe in ſubditos exercere nõ poſsint, niſi id á conſuetudine habeant, vt ſentit gloſſ. noſtra d. l. final. & Cyn. ibi, Salyc. & Paul. quæ ſententia op-

poſita eſt illi quam tenuit Abb. & cõmuniter Scrib. d.c. dilecti, vbi Abb. num. 4 text. ibi intelligit in fœmina præcellente, & in dignitate conſtituta ex perſona mariti, cuius eſt principatus, vt in illa conſuetudo ſpectanda ſit, vt inter ſubditos iudicare poſsit; illa verò quæ iuriſdictionem habet ex propria perſona, ac ſucceſsione ſibi delata, etiam cõſuetudine ceſſante per ſe munus iſtud exercere poſsit.

Qui ſanè intellectus, tex. illum nimis reſtringit; quo circà, generaliter eum accipio, & inter contrarias ſententias mediam teneo, quam ſcripſi, nempe, vt quæ comitatum cum iuriſdictione habent in terris ſubditis, inter ſubditos iudices eſſe nequeãt, iuxta regul. d. l. cùm prætor. §. final. qua hæ etiam mulieres comprehenduntur, niſi vbi conſuetudo de hoc extiterit, quæ in his propter excellentiam earum id operabitur, non in alijs, vt tradidimus ſuper illation. ex Abb. ſententia d. cap. dilecti, num. 3. & in iſtis accipio ſententiam gloſſ. & ſequacium in d. l. final. quæ verò ſuperiorem non recognoſcit, quaſi Regina in principatu ſuo, priuilegium hoc iudicandi inter ſubditos, quod impertiri alijs poteſt, vt tradidimus illatione. 2. arrogare ſibi poterit; quo caſu communis opinio eſt accipienda, ad quem pertinent exempla Reginæ Ioannæ, & Cometiſſæ Matildæ pro ea adducta.

10. Ad tex. verò in d. c. dilecti, de arbitr. reſponderi poteſt, Summum Pontificem ibi, propoſitam in Regina Francorum facti quæſtionem, ex generali Regni illius conſuetudine inter præcellentes fæminas obtenta decidiſſe, vt deciſione ſua, non ſolùm decideret facti quæſtionem in Regina contingentem, ſed etiam in præcellentibus alijs eiuſdem Regni fœminis, tametſi ſubditis, circá quas ſimilis

ſimilis quæſtio oriri poſſet, quarum idcircò cauſa ex generali conſuetudine quæſtionem decidit, vt deciſione vnica plures comprehenderet caſus, & dubitandi anſam circà alias deinceps amputaret.

11. Vltimò, ſciẽdum eſt, quòd etſi mulier, arbitrix eſſe non poſsit, arbitratrix tamen eſſe bene poteſt, quia arbitratricis munus non eſt publicum, ſed extra iudiciale & priuatum; & ita ſinè controuerſià tradunt Cyn. & Scrib. in d. l. final. C. de arbitr. Abb. notab. 3. in d.c. dilecti, & ibi Imol. num. 2. Dec. in l. 2. nu. 17. ff. de regul. iur. ad quod dixit Abb. eſſe tex. apertum in c. Quintavallis, de iure iur. vbi Abb. notab. 2. & differentia ſexta quam ponit inter arbitrum, & arbitratorem, idem notat poſt Bald. & alios ibid.

12. Secundò, & principaliter poſtulare pro alijs fæminæ prohibentur honeſtatis cauſa l. 2. vbi Dec. nu. 9 ff. de regul. iur. l. 1. §. ſecũdo loco ff. de poſtuland. vbi ratio ſcribitur, ibi, *Ne contra pudicitiam ſexui congruentem alienis cauſis ſe immiſceant*. Quæ quidem honeſtatis ratio tam comprehendit bonas, quàm malas fæminas; ideo, quãuis Calphurnia illa improbiſsima, ſeu C. Afrania, vt legendum cenſet Tiraq. leg. 10. connubial. nu. 32. ex Valerio lib. 8. cap. 3. cauſam dediſſet edicto, vt habetur in d. §. ſecundo loco, verſicul. Origo verò, tamen prohibitionis ius ne pro alijs poſtulent, etiam bonas & caſtas ligat, quia ratio prædicta finalis eſt, & omnes reſpicit, vt explicat gloſſ. ibi verb. cauſam, quam ſequitur Bart. ibid. & conuenit text. ex Concilio Carthaginenſi 4. cap. 99. in cap. mulier 23. diſtin. vbi ſic habetur, *Mulier quanuis docta, & ſancta, viros in conuentu docere non præſumat*.

13. Qua etiã ratione procuratrices ad iudicia pro alijs eſſe non poſſunt d. l. 2. iuncta

iuncta gloſſ. magna ibi, & Deci. nu. 14.d. neque fæmina ff. de procurator. l. quia abſente l.alienā, eod. titul. Nonnulli tamen excipiuntur caſus in quibus in iudicio procuratoris nomine agere, & defendere poſſunt; quinque ponit Specul.pro limitatione regulæ lib. 1. titul. de procurator.§.1.nu.1. & de hoc egimus in 2. part. l. ex hoc iure ff.de iuſt.& iur. cap.de procurator.

14. Quanuis autem mulieri prohibitum extet, coram iudice pro alijs poſtulare,in camera tamē cōſulere, non prohibetur, vt tradit Dec.d.l.2.num.9. & 10.cum quo tranſit Tiraq. recens dictum appellans in leg.11.connubial.nu.28. Idquè generale eſt, vt poſtulare prohibitus,in camera conſulere, non cenſeatur prohibitus, vt notat Bart.per tex.ibi in d.l. 1. §. poſtulare.ff. de poſtuland. & Angel. ibi in init. Idem Bart.in l.1.§.aduocatos,nu. 4. ff. de var. & extraordinar. cognitionib. Abb. in rubr.de poſtuland. verſic. Et ex illis verbis; circà quod tamen,prohibitionis rationem conſiderari dilig ēter debere, monet Dec. d.l.2.num.10. vbi pro caſu præſenti ſcripſit, quòd ratio propter quam mulier poſtulare prohibetur, ceſſare omnino videtur, quādo ipſa non vadit coram iudice.

15. Tertiò, ob eandem honeſtatis rationem non eſt compellenda mulier ad iudicem ire teſtimonij ferendi cauſa, ſed in domo ſua per officialem interrogari debet, iuxta tex. optimum in c.mulieres, de iudic.lib.6.ſicut,& cúm aliás eas iurare neceſſe eſt, domum mitti oportet,ſecúndùm gloſſ. in l.ad perſonas,& ibi Doctor.ff.de iure iur. Tiraq.d.l. 10. num. 33. & abſente aduerſario iurāt propter honeſtatem,vt tradit Bart.d.l.ad perſonas,in fin.per tex.in Auth. vt litigant.iurent. §. ſi verò mulier, collat. 9. Et quanuis caſus talis ſit,in quo teſtes per iudicem ipſum interrogari

rogari debeãt,vt apud nos in caſibus contentis ord. lib.1.titul.85. §. 3.& 4. adhuc mulier ad domum iudicis ire compellenda non eſt,ſed iudex potiùs ad illam perſonaliter accedet, vel,ſi id non deceat propter perſonæ illius qualitatem,mittere debet qui interroget, quaſi in caſu iſto lex locum ſibi non vendicet,vt probat tex. optimus in d.c.mulieres. Quod tamen cum temperamento eſt accipiendum, & non abſolutè;nam ſi vetula ſit, & plebeiæ cõditionis mulier,aut inhoneſtè viuat,ad iudicem,& etiam officialẽ illius teſtimonij ferendi cauſa ire debet.

16. Quartò, mulieri non permittitur,publica crimina accuſare quando propriam illius,aut ſuorum iniuriam ſecum non trahũt, præterquàm in certis quibuſdam caſibus l. 2. l. qui accuſare ff. de accuſation. l.de crimine C. de his qui accuſar. non poſſ. & vtrobique notat gloſſ. & in §. conſequens, verb. procedunt,inſtit. de ſuſpect. tutorib.vltra Ordinarios tradunt Gom.3. tom. c.1. nu. 31 clar.in pract. quæſt. 14. nu.8. exornat Tiber. Decian.tract.criminal. part.1. lib.3.c.7.num.1. & ſequentib.Farinac in prax.criminal.quæſt.12. num. 16. qui poſt Decian.& alios ponit caſus in quibus mulier ad accuſandum admittitur.

17. Dubitari verò poteſt, an mulier admitti poſsit ad denunciandum crimen quod accuſare nequit? Et videtur,quòd admitti non poſsit, quia priuata perſona denuncians, loco accuſatoris habetur, & ideo in teſtem non recipitur,vt cũ alijs,quos refert,tradit Farinac.in prax.quæſt.52.nu. 172.& non probans denũciationẽ, ratione præſumptæ calumniæ in expenſis condemnatur, ſecundùm Bald. in l. ſancimus, 12. quæſt.C.de iudic.& ex cõmuni tradit Clar. in pract. criminal. q. 7. num. final. quamuis de conſuetudine ſeruari contrarium, tradat Maſcard. de probat. con-

cluſ.

cluſ.505.num.2. de quo apud nos eſt ord.lib.5. titul. 118.§.final. Denique, ſecũdùm Bart.in l. diuus nu.7. ff.de custod. reor. quicunque non poteſt eſſe accuſator, non poteſt eſſe denũciator, & ita pro regula tradit ibi; vnde infert, quòd qui accuſare prohibentur in d.l.qui accuſare, vbi mulier prohibita reperitur, ad denunciandum non admittuntur. Sed hæc Bart. opinio cõmuniter in practica non ſeruatur teſte Clar.d.quęſt.7.verſic.Quęro igitur, vbi eam duntaxat recipit, quando tale eſt delictum, in quo non poſſit per iudicem procedi niſi ad partis inſtantiam, vt tunc ad denunciandũ non admittatur, niſi qui accuſare poteſt; ad denunciandum verò de delicto, ad cuius punitionem iudex ex officio procedit, quilibet admittetur, ſecundũ Clar. ibi. Iuxta quam reſolutionem, mulier, etſi delicta publica accuſare nequeat, denunciare ea tamen iudici poterit; & talis denunciatio operabitur, vt iudex inquirat; nam etſi delictũ tale ſit, in quo iudex ex officio procedere poſſit per viam inquiſitionis, debet tamen aliquid præcedere, quod viam inquiſitioni aperiat, videlicet, diffamatio, vel querela partis, vel denunciatio, vel aliud huiuſmodi, &, aliàs proceſſus eſſet ipſo iure nullus etiãſi deinceps delictum fuiſſet plenè probatum; & ita tradit, & iudicatum refert Clar. in pract. quæſt.5.verſic.Scias etiam, quẽ refert, & ſequitur Farinac.in praxi criminal. titul. de inquiſitione, quæſt.1.nu.9. verſic. Sublimita; de quo per eundem quæſt.9.per tot.

Nihilominus tamen, in propoſita quæſtione tenẽdum cenſeo, mulierem ad denunciandum coram iudice delictum, quod ipſa accuſare non poteſt, non debere admitti, iuxta Bart. ſententiam in d.l. diuus, nu.7.vbi, etſi in muliere expreſsè ac determinatè nõ loquatur, in illa ita planè ſentit; & honeſtatis ratio etiam

etiam militat in denunciatione; intelligo verò de denunciatione coram iudice ſolenniter facta. Quarè ſi ſuper ea iudicis inquiſitio formetur, nullius momēti fore puto, tanquám ſi nulla præceſsiſſet denunciatio.

18. Quintò & principaliter, in cauſis criminalibus mulieres per procuratorē in iudicio eſſe poſsūt, quod honeſtatis cauſa indultum illis ſpecialiter eſt, vt inter alia honeſtatis fauore illis conceſſa tradit Anton. Syr gent. de Neapol. illuſtrat. lib. 1. c. 9. num. 19. de quo apud nos eſt ord. lib. 5. tit. 124. §. 16. verſicul. Porem, qua ſtatutum eſt, poſſe mulieres per procuratorem accuſare præſtita fideiuſſoria cautione de qua ibi ſuper litis expenſas, & alia damna, quod tamen iudicis arbitrio ibi committitur; vnde vſus obſeruat, vt promiſſoria ſimplici cautione admittantur. Notanda verò eſt lex Regia, quatenus in accuſatoribus regulam prohibitiuam præmittit, à qua mulieres excipit; videbatur enim, accuſatoribus permitti hodie debere, per procuratorem accuſare, ſtante ratione communi, quæ pænam talionis cōcernebat, cui ſubijciebatur accuſator; vnde, quia hęc talionis pena per cōſuetudinē hodie ſublata eſt, vt ex multis, quos refert, tradit Clar. in pract. criminal. quæſt. 81. num. 3. videbatur etiam prohibitio accuſandi per procuratorem, ceſſare hodie, vt per Clar. d. pract. quæſt. 32. nu. 3. & nu. 23. verſic. Quæro, nunquid, vbi, ita in practica ſeruari, refert, quicquid de iure ſit; crebrior enim & ſolidior ſententia eſt, ſecūdùm Rub. in l. penult. §. ad crimen num. 7. ff. de publ. iudic. quem retulit Clar. d. verſic. Quæro, nunquid, etiam hodie, pæna talionis ſublata, accuſatorem per procuratorem audiri non debere, iuxta regul. tex. ibi, quia non debet accuſatori licere, quod non licet accuſato, vt reſpondit Alberic. in l. ſeruum. §. publicè, num. 8. ff. de procurator.

Quam

Quam communem ſententiam apud nos praxis obſeruat, & ſecuta eſt Ord. noſtra; cui quidem, & ſi ratio illa de talionis pœna ceſſet, non deeſt alia, qua, communis opinio, & lex noſtra eam ſecuta, moueri iuſtè, potuiſſent, nēpe, ne ita libera calumniandi maneret occaſio, ſi nullum aliud ex iniuſta accuſatione damnum ſibi propone ret iniquus accuſator, quám litis expenſas; idcircò, & perſonali in iudicio comparendi labore onerare eum lex voluit, vt eo ſaltem, ac propria vexatione commotus, ab iniuſta alterius vexatione abſtineat.

ARTIC. TERTII ſummaria.

1. *Mulier priuilegio honeſtatis in publicum carcerē detrudenda non eſt, nec ſi detur carcer mulieribus deputatus, à carceribus hominū ſeparatus, iuxta communē, & num. ſequenti.*

2. *Intelligitur tex. in Auth. vt null. iudic. § neceſſariū, collat. 9. & traditur, priuilegium ne mulieres in carcerem mittantur, ſolis honeſtis competere.*
Limitatur in cōiugata, quæ, & ſi inhoneſtè viuat, hoc fruitur priuilegio d. nu. 2. verſicul. Quod tamen. Et declaratur Regia ord. lib. 4. titul. 76. §. final. ibid. verſic. Quando autem.

3. *Ampliatur, vt priuilegium exemptionis carcerum mulieri competat etiam pro fiſci debito ex cauſa ciuili deſcendente; & quamuis fiſci debitori ſuccedat hæreditario titulo.*

4. *Attento communi iure nec pro delicto, & debito ex illo deſcendente mulier in publicum carcerem mittenda erat. Quod tamen hodie cōſuetudine eſt abrogatum, quam conſuetudinem ſecutæ ſunt leges Caſtellæ, & Luſitaniæ.*
Quòd iudex non debeat de facili pro quouis crimine honeſtam mulierem in publicum carcerem mittere d. n. 4. verſic. Monet verò.

5. Agitur

5. *Agitur de quaſtione, an mater pro tutelari debito quando Velleiano, & omni iuris auxilio renuntiauit, in carcerem mitti poſsit, in qua communes inuicem contraria referuntur, & negans tenetur cum Bart. & ſequacibus.*
6. *Ampliatur ſecundùm eoſdē, vt nec expreſſa iſtius priuilegij renuntiatione poſsit mater pro debito ex cauſa tutelæ contracto conijci in carcerem.*
7. *Probatur, non poſſe mulierem, renuntiare priuilegio, ne pro debito ciuili in carcerem mitti poſsit.*

ARTIC. III.

Honeſtatis priuilegio mulier in carcerem detrudenda non eſt.

1. TErtium honeſtatis priuilegium mulieribus competens, eſt carceris exemptio l.1. cum Auth. ibi poſita C. de offic. diuerſor. iudic. Auth. hodie nouo iure C. de cuſtod. reor. & in corpore vnde ſumitur, in Auth. vt null. iudic. §. neceſſarium, collat. 9. vbi circà fin. pro ratione ſubditur, *Vt non per huiusmodi occaſiones inueniantur circà caſtitatem iniuriata.* Quæ ratio concludit, mulieres in virorum carceribus nō eſſe includendas; atque ita videtur, quòd priuilegium locum non habeat, vbi carceres mulierum á virorum carceribus diſtincti ſunt, & ſeparati; quod ſi admittimus, inane hoc, aut parui momenti priuilegium apparebit, cùm facillimum ſit, in quacunque ciuitate, aut etiam caſtro ſpecialem mulierum cuſtodiæ carcerem inſtituere à carceribus virorum ſegregatum, vt apud nos in vſu eſt. Cæterùm, Imperatoris mens in d. §. neceſſarium, largior, ac benignior deprehenditur, dum, mulieres in publicum carcerem nullo modo mitti ſinit, nec prò grauiſsimo crimine, quo caſu in monaſterio aliquo cuſtodiri, aut mulieribus trādi, præ-

di, præcipit, pœna, vt ibi, iudicibus contrarium facientibus inflicta.

Quarè, dicẽdum eſt, ratione ibi in fine ſcripta, tã amplam ſanctionẽ ad carceres maribus deputatos non arctari, ac reſtringi; præſertim, cùm, ne fœminæ cum maribus in eodem carcere detinerentur, naturalis ipſa ratio præciperet, vt pro eo legem ferre, ſuperuacaneum eſſet. Priuilegium ergo generaliter eſt accipiendũ, iuxta quod verba tex. ſonant, & ita cõmuniter accipitur, vt videre eſt apud Couar. de ſpõſal. 2 part. c. 8. § 11. num. final. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæſt. 88. nu. 10. vbi hoc etiam intelligit in muliere ex cauſa publica obligata, & lib. 2. caſ. 328 in fin. Clar. in pract. criminal. quæſt. 28. veſic. Quæro igitur, num. 3. vbi communem dicit ex Boer. in repetit. l. conſentaneum, nũ. 144. C. quomodo, & quãdo iud. latè Baet. tractat. de inope debitor. c. 15. ex nu. 3. cum ſequentib. Matienſ. l. 10. titul. 3. gloſſ. 1. cum ſequẽtib. lib. 5. recopilat. Molin. Theologus tom. de contractib. diſput. 571. n. 6.

2. Ad rationem verò ſcriptam in d. §. neceſſariũ, reſpondendum eſt, quòd & ſi dentur carceres fœminarum à virorum carceribus ſegregati, ſemper tamẽ carceris cuſtos, maſculus eſt; atquè ita, mulier capta, maſculo cuſtodienda traderetur, quod omnino prohibet Imperat propter periculum caſtitatis. Reſponderi etiam poteſt, præcipuam ac finalem iſtius priuilegij cauſam, ſpecialem quandam honeſtarum fœminarum fauorem reſpicere, ita, vt etſi demus, captura earum, ac publici carceris detentione, nullũ eas caſtitatis diſcrimen ſubire, adhuc priuilegio locus ſit propter honeſtatis fauorem, & illarum caſtitas iniuriata dicetur, ſi, eo vti, non ſinantur. Conſtat enim, priuilegium hoc, ne mulieres carceribus tradantur, honeſtis ſolùm cõpetere, & non ijs quæ inhoneſtè

honeſtè viuunt, vt ſup. citati tradunt. Quod tamen in nupta limitatur, quæ, & ſi inhoneſtè ac luxurioſè viuat, hoc fruetur priuilegio, ne matrimonio irrogetur iniuria, vt tradit Couar. d. c. 8. §. 11. nu. final: Gom. l. 62. Taur. nu. 1. verſic. Quod iterum, comprobat Baet. d. c. 15. ex nu. 18. & pluribus citatis communem dicit Matienz. d. l. 10. gloſſ. 4. nu. 4. quam nu. ſequenti, poſt Couar. loco citato, & alios quos refert, limitat in caſu quo marito conſentiente mulier turpiter viuat; de quo inferiùs agemus art. 9. Quãdo autẽ mulier propter impudicitiã priuilegio hoc vti nõ debeat, tradunt Couar. d. §. 11. n. final. Gom. d. l. 62. Taur. nu. 3 Matienz. d. gloſſ. 4. nu. 2. & 3. Apud nos quidem latiùs hoc patet, quàm quod illi tradũt; nam ſtante iure noſtro ord. lib. 4. titul. 76. §. final. nec quæ publicè alicuius concubina ſit à priuilegio iſto repellenda erit; ſed talis debet eſſe mulier quæ ſe publicè proſtituat, ſiue in lupanario, ſiue alio in loco habitet; nec enim alijs, quàm his conueniunt verba illa legis noſtræ in d. §. final. *ſaluo ſendo mulheres ſolteiras publicas*; nam apud nos, *mulher ſolteira publica*, de palam proſtituta intelligitur, ſecundùm communem loquendi vſum.

3\. Et iſtud quidem priuilegium mulieribus competit etiam contra fiſcum, pro cuius debito ex ciuili cauſa deſcendente in carcerem detrudendæ non ſunt, vt probat tex. in d. §. neceſſarium, & in d. Auth. hodie nouo iure, & in d. Auth. ſed hodie C. de offic. diuerſor. iudic. & eſt receptiſsima inter omnes concluſio, vt conſtat ex ſup. citatis. Quæ amplianda eſt etiam in caſu quo mulier hæreditario titulo ſucceſſit fiſci debitori, qui pro ſolutione debiti capi potuit, & in carcerem mitti; in iſto enim caſu mulier eius hæres non erit pro debito carceri mancipanda; quia verum eſt, ex cauſa ciuili fiſci deb[illegible]icem eſſe,

quod ſatis eſt, vt priuilegio fruatur, iuxta iura citata, & Doctor. & ita in terminis tradit Baet. d. tract. cap. 15. nu. 5. contra Mench. quem retulit nu. præcedente, lib. 1. de ſucceſſ. creat. § 36. nu. 38. qui contrariam ſententiam ex eo probat; quia fiſcus etiam priuilegiatus eſt, & priuilegiatus non vtitur priuilegio ſuo aduerſus priuilegiatũ; quod quidem argumentum facilè eliditur, ſi aduertatur, fiſcum, in caſu propoſito priuilegiatum non eſſe, eſſe verò mulierem, imò, & aduersùs fiſcum priuilegiatam expreſsè reperiri Authenticorum iure vbi ſup.

4. Non ſolùm autem pro debito ex ciuili cauſa deſcendẽte mulier in carcerem mitti non debet, ſed nec pro delicto, attento communi iure d. Auth. vt null. iudic in d §. neceſſarium, & d. Auth. hodie nouo iure C. de cuſtod. reor. Quod tamen ius hodie non ſeruatur, ſed conſuetudine eſt abrogatũ, & mulieres pro criminali cauſa, & pecuniario etiam debito ex ea deſcendente in carcerem detruduntur à carceribus virorum ſeparatum; & ita de cõſuetudine ſeruari, teſtatur Clar. cum citatis ab eo in pract. q. 28. nu. 3. verſic. Quæro igitur, Baet. d. c. 15. nu. 7. Matien. d. l. 10. titul. 3. gloſſ. 2. quam conſuetudinem approbat lex Caſtellæ 62. Taur. & l. 10. titul. 3. lib. 5. nouæ recopilat. apud nos ord. lib. 3. titul. 31. §. 4. & lib. 4. titul. 76. §. 6. Monet verò Clar. d. num. 3. verſic. Bonum eſt tamen, vt iudex in hoc ſit valde circunſpectus, ita, vt ſi mulier ſit nobilis, vel honeſtæ conditionis, pro quouis crimine in carcerem non mittat, ſed in domo alicuius nobilis & honeſtæ matronæ eſſe ſinat ſub idonea fideiuſsione. Ego illi in hoc libenter aſſentio; & addo, quòd, & ſi mulier nobilis genere non ſit, nec, ſi nupta eſt, mariti radijs præſulgeat, ſi tamen præſenti vitæ ſtatu ac profeſsione plebeiæ condi-

tionis

tionis non eſt, & honeſtè viuit, ſubſidio hoc frui debet, præſertim cùm crimen ita graue non ſit, vt pro eo & ipſam publici carceris pœnam ante ſupplicium ſuſtinere mulier debeat, vt aliàs dicitur in l. diuus Pius in fin. ff. de cuſtod. reor. Mouere verò in hoc iudices debet ipſius honeſtatis fauor, cuius intuitu præſens priuilegium inductum eſt, & adeò largè & liberaliter à Iuſtiniano promulgatum & commẽdatum, vt, & in grauiſsimi criminis accuſatione, publici carceris mulierẽ immunem eſſe, voluerit in d. § neceſſarium, verſ. Si verò grauiſsimũ, notauit gloſſ. in d. l. diuus Pius in fin. quod ius, etſi, cõſuetudine ſeu patrijs legibus correctũ eſſe, dicamus, ſaltem, vt in correctorijs ſtricta & benignior interpretatio recipienda erit; præſertim vt ſic commendabilis ac principali clemẽtia dignus honeſtatis fauor vſque adeò in delictis non emarceſcat.

5. Controuerſum verò valde eſt inter Scribentes, an & pro debito quod mater contraxit ex ſuſcepto munere tutelæ Velleiano, & omni iuris auxilio renũtiato, adhuc priuilegio iſto frui debeat. In qua quæſtione vtriuſque ſententiæ Authores citat Matien. d. l. 10. gloſſ. 1. nu. 3. & 4. vbi in fine ait, quòd opinio affirmans, apud Noſtrates verior eſt, & receptior. Sed cõtra mulierẽ tenet Gom. d. l. 62. Taur. nu. 2. ſecutus Bart in Auth. matri & auiæ C. quand. mulier tutel. offic. fung. pot. col. penult. n. 13. cuius ſententiam communem ibi eſſe, dixit, quã item tenuit Bart. in l. ſi quis ſub conditione, nu. 19. ff. de teſtamentar. tutel. & plures eam ſequẽtes refert Couar. lib. 2. variar. c. 1. nũ. 3. & receptiorẽ fatetur in c. quãuis pactũ 2. part. in init. nu. 7. de pact. lib. 6. à qua tamẽ ipſe diſſentit ea ratione quã adducit d. c. 1. n. 3. nẽpe, quia etſi mater renũtiet Velleiano, & omni legum auxilio, adhuc tamẽ generale ac cõmune parẽtũ pri-

 uilegium

uilegiũ, ne á liberis conueniantur vltra quàm facere poſsint, illi competit, quia per prædictam renunciationem, ea ſolùm iura ac priuiſegia remiſſa cenſentur, quæ competunt matri, vt mulieri, & non vt matri, vt docet Bart. locis proximè citatis, cõmuniter receptus ſecũdùm Couar. d. num. 3. vnde infert, quòd ſi mater habet bona ex quibus debitum ex tutela contractũ ſolui poſsit, in illis fiet executio, ſin minus, quia non eſt exigenda vltra quàm facere poſsit, pro reliquo in carcerem detrudenda non erit: qua etiam ratione hanc ſentẽtiã probauit Baet. d. tract. de inope debitor. c. 15. nu. 13. & ſequenti, de quo latè per eundẽ tract. de decim. tutor c. 4. nu. 46. & 78. vbi plura adducit, & alijs relatis ſequitur Barboſ. in l. alia §. eleganter, nu. 24. verſic. Quod etiam, cum num. ſequenti. ff. ſolut. matrim. Pater Molin. tom. de contractib. diſput. 571. nu. 8.

6. Secundùm quos, nec expreſſa huius priuilegij renuntiatione pro debito ex cauſa tutelæ poteſt mater conijci in carcerem; id namque eſſet contra bonos naturæ mores, & reuerentiale ius, quod pacto & renuntiatione tolli nõ poteſt. l. alia. §. eleganter. ff. ſolut. matrim. vbi ita in terminis tradit Barboſ. d. n. 25.

7. Sentiunt verò, mulierem aliás poſſe renuntiare priuilegio ne in carcerem detrudatur pro ciuili debito; quod expreſsè probat Baet. d. c. 15. n. 15. & ſequẽti, vbi tamen fatetur, abſurdũ hoc videri, & aduersùs fæminarũ pudicitiam & publicam honeſtatem, ſequitur Barboſ. d. §. eleganter n. 24. contra Menchac. de ſucceſſ. creat. §. 4. nu. 49. ad fin. & §. 22. n. 82. & contra alios quos refert; vltra quos idem probat Menoch. de arbitr. lib. 1. quæſt. 88. nu. 1. quorum ſanè ſententia mihi magis tenenda videtur ipſius honeſtatis fauore, propter quam mulieri priuilegiũ hoc legibus cõceſſum eſt, & quãuis aliás cuilibet,

libet, priuilegio ſuo renuntiare, licitum ſit, iuxta regul. l. penult. C. de pact. non tamen renuntiare poteſt ijs quæ publicum cōcernunt fauorem, & publici fauoris cauſa conceduntur; ad quem pertinet fœminarū honeſtas, adcò, quòd magis expedit reipublicæ, honeſtatem ſeruari, quàm multiplicatio populi procedens ex corruptis moribus, verba ſunt Bald. in Auth. cui relictum C. de indict. viduit. tollend. quæ refert Socin. in. l. hæc conditio nu. 3. ff. de condition. & demonſtrat.

ARTIC. QVARTI ſummaria.

1. *Virgines in cælo portant laureolam; & quid ſit laureola, declaratur, & quibus virginibus debeatur.*
2. *Explicatur tex. in Auth. de lenonib. §. ſancimus, coll. 3. vbi ait, quòd virginitas ſola Deo cum fiducia potens eſt hominū animas præſentare. Et tex. in c. nuptiæ 32. q. 1. Et de virginum excellentia.*
3. *Virginis teſtimonio, cæteris paribus, magis creditur, quàm aliarum mulierum.*
4. *Ad teſtificandum de virginitate nō admittuntur mulieres niſi quæ honeſtæ ſunt; & traditur, meretrices infames eſſe, & ideo regulariter in omni caſu à teſtificando repelli.*
5. *Virgines priuilegio fori fruuntur, quod in viduis ſcriptum eſt, ſecundùm cōmunem.*
6. *Ampliatur ex mente communis etiam in ſtuprata & corrupta innupta quæ honeſtè viuit; & declaratur Regia ord. lib. 3. titul. 5. §. 5. Et quid ſignificet verbum,* Mulier, *in propria, & ſtricta ſignificatione.*
7. *Agitur de interpretatione ord. d. lib. 3. titul. 5. §. 5. & traditur, ſecundùm eam, virgines, & mulieres quæ aliquando malè vixerunt, honeſtè poſtea viuendo priuilegio fori gaudere, & nu. 8. quod declaratur nu. ſequenti.*
6. *Pupillus, & pupilla non dicitur qui patrem habet tametſi*

metſi infra pupillarem ætatem exiſtat; idcircò tales fori priuilegio pupillis conceſſo non fruuntur. d. nu. 8.

9. *Mulier innupta quæ inhoneſtè vixit aliquando, viuendo poſtea honeſtè non ſemper fori priuilegio gaudet, & tres caſus circa hoc conſiderantur.*

Per triẽnale ſpatium naturales mores mutati præſumuntur, ibid. verſicul. Secũdus caſus.

Quæ fuit meretrix, quãuis poſtea meretricio derelicto honeſtè viuat, ad teſtificandum non admittitur, nec priuilegio gaudet, d. num. 9. verſicul. Tertius caſus.

10. *Moniales fori priuilegium habent, quanuis monaſteriũ diues ſit. Item viduæ quanuis ſint diuites eodem vtũtur priuilegio.*

11. *Probatur aduerſus alios, viduam, aut mulierem honeſtam conuentam ab alia cui idem competit priuilegium, iudicem proprij domicilij declinare poſſe, & curiæ præſidem eligere; & expenditur pro hac ſententia Luſitana Ord.*

12. *An vidua fori priuilegio, quod miſerationis cauſa inductũ eſt, renuntiare poſſit.*

13. *Virgines loco, & inceſſu fœminis alijs præcedunt. Et de virginitatis laudibus remiſſiuè.*

ARTIC. IIII.

De Virginibus.

1. VIrginitatis priuilegia multa ſunt in cœlo, & in terra; in cœlo enim Virgines laureolam p[illegible]rãt, iuxta tex. iuncta gloſſa ibi, verb. ſuſcitare, in c. ſi Paulus 32. quæſt. 5. gloſſ. final. in fin. in c. cauſam matrimonij, de probat. quæ eſt corona quædam ſplendoris, qua ab alijs diſcernuntur, dicta à lauro, quæ ſemper virens eſt, & illa victores coronabantur, vt explicant Abb. poſt Ioan. Andr. d. c. cauſam, num. 2. Cardinal. & Imol. ibid. in fin. Theologi aureolam vocãt, quaſi aureæ diminutiuum, qua eſſentiale præmium ſigni-

ſignificatur, & aureola accidentale, ideſt, gaudium quodam aureæ ſuperadditum, quod eſt de operibus quæ habent rationem victoriæ excellentis, vt explicat Addit. ad tert. part. D. Tho. quæſt. 96. art. 1. & ibi art. 5. habetur, quòd virginitati ſpecialis corona debetur, quæ aureola nominatur, & quòd hoc cōmuniter ab omnibus tenetur. Docetur veró ibid. quòd hæc illis tātū virginib⁹ propriè debetur, quæ propoſitum habuerunt virginitatem perpetuò conſeruandi, ſiue hoc propoſitum voto firmauerint, ſiue nō; & Agnum ſequuntur quocumque ierit, Apocal. 14. quaſi ſingulare virginū in hoc apud cæleſtem Regē priuilegium inculcetur, quòd nullus eis locus in cæleſti aula claudatur, & cuncta illis diuinarū manſionum habitacula reſerētur, vt interpretatur Author libelli de laude virginitatis, qui inter opera D. Hieronymi circunfertur; iuxta quod in feſtis Virginum canit Eccleſia.

Quocumque pergis, Virgines
Sequuntur, atque laudibus
Poſt te canentes curſitant,
Hymnosquè dulces perſonant.

2. Virginitas paradiſum implet, iuxta D. Ambroſij verba in c. nuptiæ 32. q. 1. & ſecundùm Imper. in Auth. de lenonib. §. ſancimus collat. 3. ſola Deo cū fiducia potens eſt hominū animas præſentare; quod verbum, *Sola*, nō eſt excluſiuum aliarum virtutum, nam & aliæ animas hominum poſſunt Deo præſentare, quia non ſolùm virgines, & continentes, verùm etiam coniugati per rectam fidem, & operationem bonā placentes Deo, ad æternā merentur beatitudinem peruenire, vt habetur in c. 1. §. final. de Summ. Trinitat. & vt ait D. Auguſtin. in libro de bono coniugali c. 21. in fin. tom. 6. non impar meritū eſt continentiæ in Ioanne qui nullas expertus eſt nuptias, & in Abraham qui filios generauit; quod ex-

 plicat

plicat D. Thom. 2. 2. q. 152. art. 4. ad 1. Nec, rurſus, intelligendum eſt, quód ſola virginitatis virtus, ſpretis alijs perducit ad Regnum cælorum, quia offendens in vno, factus eſt omnium reus, vt dicit iuris regula in c. defleat peccator, extr. de regul. iur. idq; in fatuis illis virginibus videmus, quæ quidem virgines erãt, & tamen quia non ſumpſerunt oleum ſecum, non intrauerunt cum Sponſo ad nuptias, qui reſpondit illis, *Neſcio vos*, Matth. 25. Vnde Abb. d. c. cauſam, n. 2. & Felin. ibi nu. 4. eum ſecutus intelligunt de virtute virginitatis, vt ſola inter alias principali, quam tamen vt acceſſoriæ aliæ comitentur; de qua dicit D. Cyprian. in lib. de virginitat. tráct. de habitu virginum, pauló poſt princ. quód eſt flos ille Eccleſiaſtici germinis, decus atque ornamentum gratię ſpiritualis, illuſtrior portio gregis Chriſti. Vel etiam, quia virginitas ſimpliciter non eſt excellentiſſima virtutũ, vt docet D. Tho. d. q. 152. art. 5. cui conuenit quod legitur in reuelationib. B. Brigittæ lib. 6. c. 111. ibi, *virginitas meretur coronam; viduitas appropinquat Deo; ſed obediẽtia omnes in gloriã introducit*, verbũ, *Sola*, de quo in d. §. ſancimus, ad facilitatem præſentãdi Deo animas hominum referri debet, quaſi dixerit Imper. quód ſola caſtitas facilè hoc poteſt, quia plus à Chriſto amatur quàm cõiugium c. qui ſitit 33. q. 5. vbi etiam dicitur, quód nõ expedit homini ad cælorũ Regna tendenti accipere vxorem; cui ſenſui conuenit verbum, *fiducia*, de quo in d. §. ſancimus, ex maioris, namque, amoris prærogatiua fiducia oritur, & illud Apoſtol. 1. ad Cor. 7. *Mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta & corpore & ſpiritu, quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro* Quo etiam ſenſu accipitur D. Ambroſij tex. in d. c. nuptiæ, vbi dicitur, quód nuptiæ terram impleu

plent, virginitas paradiſum; quod maximum virginitatis priuilegium dixit gloſſ. final. in d. c. cauſam; intelligitur verò, nõ quòd ſolæ virgines intrent in paradiſum, ſed quòd faciliùs intrant; cogitant enim quę Domini ſunt, & quomodò illi placeant, ſecundùm Apoſtol. Et de laudibus illarum, atque in cælo prærogatiuis copiosè & eruditè plura adducit ex ſanctis Patribus Luſitan. Blas. Viegas Religioſus è Societate IESV in commentar. Apocalypſ. ad c. 14. commentario 1. per tot. & earũ excellentiam inter alios, coniugatorum, ſcilicet, & viduarum ſtatus, valde cõmendat, ac prędicat triplex ille fructus Euangelici ſeminis, quod cecidit in terram bonã, apud Matth. 13. & Marc. 4. trigeſimus, ſexageſimus, & cẽteſimus; inter alias enim expoſitiones vna ac frequens eſt, quòd trigeſimus caſtis cõiugibus attribuitur, ſexageſimus viduis continentibus, centeſimus, vt amplior, ac perfectiſsimus, ipſam etiã centenario numero perfectionẽ deſignans, virginibus, ita per Expoſitores Euãgeliſtarũ, & Add. ad 3. D. Tho. q. 96. art. 4.

3. In terra etiam Virgines non paucis fruuntur priuilegijs & prærogatiuis. Primò enim, teſtimonio virginis magis creditur, quàm viduæ, vel aliarum mulierum, ſecũdùm Bald. in d. c. cauſam, quem ibi refert, & ſequitur Felin. nu. 4. notandum dicens, Guliel. Benedict. in c. Raynutius 3. part. verb. Qui cum alia matr. contrahens nu. 45. de teſtam. vbi ſcripſit, quòd indubitãter hoc verum credit, & locum habere in cauſis pecuniarijs, vt data paritate numeri teſtium vtriuſque partis, teſtimonium virginũ præponderet teſtimonio viduarum, & coniugatarum, ſequitur Chaſſan. in catalog. gloriæ mundi 3. part. conſiderat. 39. n. 46. Monticell. in repertor. de teſtib. rubr. teſtium quis præferatur, ſub titul. maſculi fœminis,

minis, verſicul. pènult. vbi, & Chaſſan. loco citato allegant Barbat. d. c. cauſam matrimonij, Anton. Gabri lib. 1. commun. titul. de teſtib. concluſ. 4. num. 67. Farinac. tract. de teſtib. quæſt. 59 nu. 50. Debet verò intelligi hoc in virgine pudica & verecunda, quæ ſi concurrat cum vidua, aut coniugata eiuſdem qualitatis, cæteris paribus teſtimonio virginis magis credetur.

4. Secundò, mulieres quæ adhiberi ſolent ad teſtificandũ de virginitate, honeſtæ eſſe debent, & aliàs nõ admittuntur, quãuis peritæ ſint, vt notant Innoc. Bald. & Felin. num. final. per tex. ibi in d. c. cauſam, vbi Bald. ampliat etiam ſi eſſent genere nobiles, quia meliores ſunt boni mores, quàm nobilitas, ſecundùm eum, quem refert & ſequitur Felin. d. num. final, Sciendũ verò eſt, in caſu iſto, appellatione honeſtarum mulierum, non excludi meretrices; hæ enim, quia infames iure ſunt l. palam, verſi. Non ſolùm. ff. de rit. nuptiar. ibi, *lege notatur*, gloſſ. in l. 3. §. lege Iulia, verb. palam. ff. de teſtib. á teſtificando regulariter in omni caſu repelluntur, vt probat tex. in d. §. lege Iulia, communem tradit Maſcard. de probation. vol. 2. concluſ. 1066. nu. penult. & concl 1357. nu. 20. vol. 3. & pluribus citatis ac pro regula ponit Farinac. de teſtibus, quæſt. 56. artic. 10. vbi ampliat, & limitat, per tot. Cùm ergò dicitur, ſecundùm Innoc. & alios, ad teſtificandum de virginitate, honeſtas mulieres fore adhibendas, eæ excluduntur, quæ, etſi palam ſe non proſtituunt, quod meretricum eſt, id eſt, paſſim, & ſinè delectu, ſiue quęſtus cauſa, ſiue ſinè eo, vt probat tex. in d. l. palam, inhoneſtæ tamẽ mulieris nota affecta eſt; & hæc, quamuis teſtimoniũ ferre aliàs nõ prohibeatur, quia meretrix non eſt, nec infamis, priuilegio tamen virginitatis, in cauſa illius non admittitur; puto rationem

tionem eſſe, quia virginitati alterius ſuſpecta creditur, quæ propriæ nõ pepercit, & ſtatui ſuo debitam non ſeruat honeſtatem.

5. Tertiò, priuilegio fori virgines fruuntur, quod in viduis ſcriptum reperitur in l. vnic. C. quand. Imper. inter pupill. vel vid. vbi Azo in ſum. hanc opinionem tenet, eandem probãt Cyn. ibi, Oldr. Alberic. Bart. & Fulgoſ. cõmunem teſtatus, & alij citati á Couar. practic. quæſt. c. 7. n 2. licèt ibi contrariam vt iure veriorem regulariter probet, cum qua, ſecundùm eum, manet gloſſ. in d. l. vnic. quia eam vltimo loco poſuit. Cæterùm, gloſſa 2. ibi vtramque opinionem ſcripſit, nec, cui potiùs adhæreret, expreſsit; at verò in l. malum §. viduam. ff. de verbor. ſignificat. cũ priore ſentit; pro qua facit tex. ibi, & eam ſecuta eſt ord. noſtra lib. 3. titul. 5. §. 5. tradit Cabed. deciſ. 180. part. 1. vbi iudicatum refert circà eam quæ adhuc in ætate erat, vt nubere poſſet, in quo dubium ibi vertebatur, ſtante ord. antiqua, quæ tunc ſeruabatur, quod dubium noua lege ſublatũ deinde fuit; & ſecundùm prædictam ſententiam, à qua nõ diſſentit Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 1. caſ. 66. nu. 8. ſæpe in Neapolitano ſenatu indicatum fuiſſe, refert Vincent. de Franch. deciſ. 100. num. 1. part. 1. vbi fusè proſequitur, & ampliat à nu. 11. eum ſequentib. etiam in virgine patrem habente ſub cuius poteſtate exiſtat.

6. Nec tantùm virginibus, ſed etiam ſtupratis & corruptis innuptis, honeſtè tamen viuentibus idem competere priuilegium, è mente eorum eſt, quos refert Couar. d. c. 7. nu 2. & in his planè locuta eſt ord. noſtra d. titul. 5. § 5. ibi, *E todo o que dito he acerca das viuuas, hauerà lugar nas mulheres honeſtas & que honeſtamente viuerem, poſto q̃ nunca foſſem caſadas*; quod verbũ, *mulheres*, quo deinde iterũ lex ibi vſa fuit, omnes æquè

æquè comprehendit tam inſpecto communi loquẽdi vſu, quo apud nos, hoc verbum, *Mulier*, corruptã, & intactã ſignificat, quàm verbi etymologia attenta, quę eſt à mollicie, ſecundùm Sebaſtian. Monticul. de patr. poteſtat. §. matrimonium, nu. 15. quanuis aliàs in ſtricta ſignificatione, de corrupta tantùm accipiatur, vt in l. alioquin verſicul. Quòd ſi ego. ff. de cõtrahend. empt. l. ex empto §. ſi quis virginem. ff. de action. empt. l. quæritur §. mulierem. ff. de ædilit. edict. l. ſi collactaneus, in fin. ff. de manumiſſ. vindict. In qua ſignificatione accipitur illud Domini apud Matth. 11. *Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta*, vt interpretatur D. Auguſtin. ſerm. 21. de Sanctis. Iuxta quam verbi ſignificationem lex noſtra multò magis probat, corruptam mulierem nũquam nuptam quæ honeſtè viuit, ad priuilegium fori honeſtis viduis indultum pertinere. Locuta verò eſt in muliere, & non in virgine, vt vno verbo vtramque comprehenderet; quia, etſi verbum, *mulier*, ſtrictè, vt diximus, de corrupta intelligatur, propriè tamen etiam de virgine viripotente accipitur, ſecundùm communem loquendi vſum, & verbi etymologiam, vt diximus, & ita probat tex. in l. mulieris ff. de verbor. ſignificat.

7. Notanda verò eſt lex Regia loco citato, quæ ſuperfluitatis vitium pati videtur, ibi, *mulheres honeſtas, & que honeſtamẽte viuerem*; videtur enim, quòd ſatis fuerat, dixiſſe alterutrum, ſcilicet, *mulheres honeſtas*, aut, *que honeſtamẽte viuerem*, vt de nunquam nuptis honeſtè viuentibus lex intelligeretur, ſicut in §. 3. d. titul. 5. vbi de viduis circà idem loquitur, honeſtarũ appellatione cõtenta fuit. Quarè, vt ſuperfluitas euitaretur, cogitaui primùm, ſi fortè lex priuilegium fori de quo ibi, elargiri voluit mulieribus quæ nunquam matrimonium contraxiſſent,

traxiſſent, ſi moribus honeſtæ eſſent, & vitæ ſimul profeſsione, ita, vt quæ ſordido quæſtu viuerent, licèt aliàs morum honeſtatem præferrent, à priuilegio fori manerent excluſæ, atq; ita, verbum honeſtatis in lege repetitum, primo loco ad mores, ſecundo ad vitæ inſtitutum referretur; & pro differentiæ ratione inter nunquam nuptas, & viduas, in quibus ſola in moribus honeſtas requiritur, vt priuilegio locus ſit d. titul. 5. §. 3. cogitabam, dici poſſe, hoc fori priuilegium originaliter, & principaliter eſſe viduarum, tā iure communi attento, quàm Regio, aliarum verò mulierum, per ampliationem, & participatiuè; ex quo arctiùs erga illas Legiſlatores noſtri ſtatuere voluiſſent.

Cæterùm, rem poſtea maturiùs cogitanti interpretatio iſta diſplicuit, tū, quia prædicta differentiæ ratio inter viduas, & nunquam nuptas; ſtabilis viſa non eſt, tum; quia, etſi verbum, *honeſtas*, ſecundùm propriam ſignificationem vtrumque ſignificet, & honorabilem, ſcilicet, vitæ profeſsionem, & morū virtutem libidini ac luxuriæ oppoſitam, vt ſup. in init. tradidimus, non tamen par eſt credere, prudentes Legiſlatores, eodem verbo nunc in vnum, nunc & in eadem oratione ac ſtatim in diuerſum alium vti ſignificatum; & denique, ſubinde in eodem §. vbi de viduis, & mulieribus honeſtis quæ nunquam nupſerunt lex iterum loquitur abſque repetitione illa, *que honeſtamente viuerem*, exceptio ponitur in ijs quæ iuriſdictione aliqua præcellunt, quæ exceptio in caſu iſto, ad alios ſub regula contentos, firmat regulam in contrarium, vt notat Bart. per tex. ibi, in l. quæſitum §. denique, ff. de fund. inſtruct. cū alijs Dec. in l 1. num. 21. ff. de regul. iur.

8. Quarè, ſecurius fore, putaui, ſi lex generaliter intelligeretur etiā in ijs quæ ſordida

ſordida paupertate viuunt, obſeruata tamen iuxta ſuũ ſtatum honeſtate perſonæ, quæ ſola honeſtas ſpectãda eſt, vt fori priuilegio locus ſit, tam in nunquam nuptis, quàm in viduis. Qua interpretatione retẽta, ad verba ord. ſuperiùs relata reſpondendum erit, quòd honeſtę mulieris appellatione ſimpliciter, & abſolutè illa intelligitur, quæ ſemper coluit honeſtatem, qualis eſt, quæ vulgò apud nos, *donzela*, nuncupatur; & hanc tanquàm digniorem præmiſit lex ibi, *mulheres honeſtas*, cùm mulieris appellatione etiã virgo viripotens contineatur l. mulieris appellatione ff. de verbor ſignificat. porrò, ad fori priuilegium, quia virgo illa demũ pertinet quæ viripotens eſt; quæ enim infra pupillarem ætatem eſt, non quia virgo, ſed quia pupilla eſt, hoc fruitur priuilegio, vt tradit Vincent. de Franch. d. deciſ. 100. num. 17. verſic. Quando autem, & probat d. l. vnic. C. quand. Imper. inter pupill. vel vid. melius ord. noſtra d. titul. 5. § 3. in princ. & eius ætatis puella tunc demum hoc priuilegio vtetur, ſi patre orbata ſit, quia ſi patrem habet, pupilla non dicitur propriè, ſicut nec pupillus qui patrem habet, l. pupillus ff. de verbor. ſignificat. qui ideo non vtitur priuilegio, vt in maſculo, & fæmina traditur d. deciſ. 100. n. 15. cum duob. ſequentib.

Poſt quàm ergo lex noſtra de muliere honeſta ſimpliciter & abſolutè, id eſt, ſemper honeſta, locuta eſt, ne videretur, fori priuilegium de quo ibi, ad illam velle reſtringere, conſequenter ſubdit eam quæ honeſtè vixerit, quaſi dicere intendens, nõ ſolùm illam quæ honeſta ſimpliciter eſt, ſed etiam quæ aliquando aduersùs honeſtatem deliquit, honeſtè deinde viuendo ad honeſtarũ viduarũ priuilegiũ de quo ibi pertinere. Quòd ſi quæratur, cur in viduis id ipsũ lex nõ adiecit, vt ſi honeſtè vixerint, quãuis antea deliquiſſent,

quiſſent, priuilegio fruerẽtur; Reſpondebitur, quod in nunquã nuptis lex declarauit, ad viduas etiã indubitanter pertinere, quibus priuilegium de quo ibi originaliter ac principaliter competit; & ſatis fuit, in vna mulierum ſpecie id exprimere, quod ad vtrãq; pertinebat; ideo fortaſsis magis placuit, id exprimere in nunquã nuptis; quia in illis dubitatio maior apparebat, propterea quòd ſpeciali quadam ac fauorabili legis interpretatione ad viduarum priuilegium eſſent admiſſæ, quo poſsẽt videri indignæ quæ honeſtatis ius, cuius intuitu conceſſum illud eſt, vel ſemel offendiſſent.

9. Nec verò ſupradicta ita latè & indiſtinctè ſunt accipienda, vt quæ antea turpi vitæ genere dehoneſtatæ fuiſſent, ſi poſtea honeſtè viuant cùm priuilegio vti contendunt, ad illud ſemper admitti debeãt; ſed in hoc, quod apud alios tactũ non inueni, tres caſus diſtinguã. Primus eſt de illa quæ cũ certo aliquo rem habuit ſiue ſemel, aut iterũ, ſexus fragilitate lapſa, ſiue pluries, ab eo fortè ſpe futuri matrimonij ſeducta; & hæc vtique, ſimul ac turpem cõuerſationem dereliquiſſe, bonorũ opinione cõſtiterit, priuilegio vti poterit quaſi honeſtè viuens, etiã non expectato triennio, de quo ſtatim; quia, etſi illa malè egit, & honeſtatis ius violauit, excuſanda tamen erit fallaci ſpe, iuncta ſexus fragilitate, quæ etſi iniuſtam præbeant excuſationis cauſã, iniuſta etiam iure noſtro à dolo excuſat, iuxta regul. l. igitur, verſic. Et generaliter ff. de liberal. cauſ. de qua Iaſ. in l. vnic. §. final. nu. 24. cum ſequentib. ff. ſi quis ius dicent. non obtemper. poſt gloſſ. & alios ibi.

Secundus caſus eſt de illa quæ in alicuius concubinatu vixit per tẽpus aliquod, vel etiam aliquibus corpus ſuum præbuit, nec tamẽ vt meretrix palã proſtituit; & hæc, ſi turpi vita dere-

derelicta honeſtam deinde agat, non erit á priuilegio repellenda, cùm verũ ſit, honeſté eam viuere quando priuilegio vti contendit. Cæterùm, honeſtè viuere, non dicetur, vt priuilegio vti poſsit, niſi trãſacto triennio poſt turpem vitam derelictam; per id enim temporis ſpatiũ naturales mores mutati præſumuntur, Auth. de monach. §. ſancimus, collat. I. vbi tradit Angel. & Reliqui, Cabed. noſter loquens in terminis honeſtæ modò quæ antea impudica fuerat, deciſ. 55. num. 2. part. I. Garſ. de Hiſpanor. nobilitat. & exempt. gloſſ. 30. n. I. vbi ait, quòd ad hoc quotidie allegatur text. ille. Addo tamen, quòd ſi iſta ita impudicè viuendo ad ſenectutem peruenerit, ad eam, inquam, ætatem, quæ venereis actibus idonea nõ reputetur, quanuis deinceps honeſtæ matronæ perſonam gerat, à priuilegio honeſtarum mulierum in perpetuum excluſa manebit, nec enim honeſtarum mulierum priuilegio digna apparet, quæ quandiu potuit, & quandiu libuit, vixit inhoneſtè, quamquè honeſtam, ſi honeſta dici poteſt, non tam voluntas fecit, quam neceſsitas.

Tertius caſus de meretrice eſt; eſt autem meretrix, quæ palam ac ſinè delectu corpus ſuum proſtituit, ſiue quæſtu, ſiue ſinè eo, ſiue in lupanari, ſiue alio in loco, l. palam, in princip. ff. de rit. nuptiar. & inferiùs latiùs trademus, vbi de meretrice ſpecialis ſe offert diſputatio. Huic ergo mulieri, & ſi à meretricia vita ad caſtam & honeſtã reſurgat, & in illa per triennium, & vltra perſeueret in iuuenili adhuc ætate exiſtens, honeſtarum mulierum priuilegium nõ competere, exiſtimo, quia non debet honeſtarum mulierũ priuilegio vti, quæ turpiſsimo vitæ vſu honeſtatem ipſam adeò deturpauit in ſe, vt infamiæ notam inde contractam ſecũ ſemper portet, vt probat tex. in d. l. palam, verſicul. Non

ſolùm;

ſolùm; vnde, etſi meretrix eſſe deſinat, ad teſtificandum non admittitur propter perſeuerātem infamiæ notam, vt cum gloſſ. in l. 3. §. lege Iulia, verb. palam ff. de teſtib. tradit Farinac. de teſtib. quæſt. 56. art. 10. nu. 363. ſi ergo mulier quæ fuit meretrix, etſi meretricari poſtea deſinat, repellitur ab eo quod iure communi illi aliàs competebat, multò magis repellēda erit ab eo quod iure ſpeciali venit, l. eius militis §. 1. ff. de militar. teſtament.

10. Ex ijs autem quæ dicta ſunt, conſtat, virginibus Deo dicatis in monaſterio aliquo, idem fori priuilegium competere, quod honeſtè in ſæculo viuentibus competit; quod in Regno Caſtellæ receptum eſſe, tradit Couar. pract. c. 7. nu. 3. verſic. At in hoc; idquè apud nos ſinè dubio tranſit propter leg. Regni de qua ſup. quæ priuilegium iſtud honeſtis fæminis nunquam nuptis expreſsè impertita eſt, tradit Cabed. deciſ. 54. num. 10. cum ſequentib. 1. part. vbi num. 13. poſt Couar. quem allegat loco citato, addit, hoc procedere, etiam ſi monaſterium diues ſit; nimirùm, nam & diuitibus viduis idem competit priuilegium, vt tradit Vincent. de Franch. ſic indiſtinctè iudicatum referens, deciſ. 100. num. 9. & ſequenti 1. part. & apud nos praxi receptum eſt, vt tradidimus in commentar. l. 1. 3. part. §. 4. ſub num. 5. C. de ſacroſanct. eccleſ. vbi cum ibi relatis hanc aduersùs alios probauimus ſententiam. Meminiſſe verò oportebit, quòd apud nos, ſi moniales iuriſdictionem quamuis habeant in oppido aliquo, priuilegio iſto vti non poterunt, per ord. d. lib. 3. titul. 5. §. 5. in fin.

11. Non rara etiam in hac materia controuerſia eſt inter priuilegiatas mulieres, cùm vna aliam conuenit corā iudice proprij illius domicilij, & conuēta excipit, curiæ præſidem in cauſæ iudicem eligēs, quo

caſu non teneri actricem extra proprium vtriuſque domicilium, ad præſidem ire, tenet Couar. ſecutus alios quos refert d. cap. 7. num. 5. verſicul. Quintus deducitur, vbi hoc ſibi expeditum videri, affirmat, ſequitur Cabed. d. deciſ. 54. num. 14. & ratio eſt ſecundùm eos, quia quæ proprium iudicem declinat, & alium eligit priuilegio vtens extra proprium domicilium, in malitia eſſe videtur, cui non eſt indulgendum l. in fundo ff. de rei vendicat. Quæ ſanè ratio idem æquè euincit caſu quo non priuilegiata perſona contra viduam, aut mulierem aliás honeſtam coram ordinario iudice domicilij illius experiri contendat, nam ſi ab eo ad curiæ præſidem declinet priuilegio vti volens, dicetur, quòd malitiosè agit, quæ extra proprium domicilium conueniri mauult, & quia malitijs nunquam eſt indulgendum, d. l. in fundo, nec in caſu iſto declinatoria proprij iudicis exceptio admittéda videbitur; quod in caſu iſto nemo affirmabit; quarè nec in propoſito ſecurè dicitur, conuentam mulierem ab exceptione ſua fore repellendam. Et nuper euenit caſus, in quo vidua vna alteram, pupilloſquè eius extra curiam commorantes coram ordinario domicilij iudice conuenit, illa ad præſidem curiæ excepit, iudex exceptionem repulſit; ſed ſupplicanti Senatus prouidit, cauſam ad curiæ præſidem deferri iubens ex viduę, pupillorumquè priuilegio, contra actricem eiuſdem qualitatis mulierem integrè permanente. Et reuera ord. noſtra d. titul. 5. §. Porem pro hac parte fortiter ſtringit, dum ait, perſonam miſerabilem, pupillum, viduam, aut aliam, eligendi iudicis, ſiue ordinarij, ſiue præſidis curialis, priuilegio vti poſſe aduersùs aliam eiuſdem qualitatis; porrò, ſi in hac eligendi iudicis facultate

lex

lex intelligeretur ſolummodò in caſu quo conuenta vidua in curia domicilium haberet, vbi & ordinarius domicilij iudex reſidet, nimis reſtringeretur generalis eius diſpoſitio.

12. Vltimò, priuilegio huic, quod eſt miſerationis cauſa introductum, non poſſe à perſonis miſerabilibus renunciari, tenuit doctiſsimus Luſitan. Petr. Barboſ. cum relatis ab eo, in l. alia §. eleganter, num. 50. poſt princ. ff. ſolut. matrim. & in l. 1. art. 4. num. 69. ff. de iudic. & ego eandem tenui opinionem in commentar. l. 1. 3. part. § 4. num. 5. verſicul. Quod quidem C. de ſacroſanct. eccleſ. ad quam citatur gloſſ. reputata ſingularis in l. vnic. verb. excedere C. quand. Imperat. inter pupill. vel vid. vbi Bald. notat, quòd priuilegio indulto miſerationis intuitu renuntiari non poteſt; &. eſt ratio ſecundùm Felin. in cap. ſi diligenti, num. 16. de for. competent. quia renuntiatio tolleret miſericordiam, quod contra bonos mores eſt, igitur non valet. Si tamen mulier, ſeu perſona alia cui eligendi iudicis priuilegium competit, apud vnum conuenta, illi conſentiat coram eo reſpondendo, non poterit deinde in cauſa illa alium petere; & ſic videtur, quòd tacitus in certum iudicem conſenſus plus operetur, quàm expreſſus; ſed aliud eſt, in iudicio conſentire ſiuè expreſsè, ſiue tacitè, propter eius calorem, iudicisquè authoritatem, cuius idcircò iuriſdictio tacito litigantium conſenſu prorogata cenſetur, l. 1. & 2. cum ibi notat. ff. de iudic. aliud, extra iudicium pacto renuntiare priuilegio, quod non poteſt mulier, ne dum facta iam vidua, ſed & cùm maritata eſt; ſi enim ſimul cum marito in eadem ſcriptura ſe obliget, & corã certo iudice reſpõdere promittat, vidua deinde facta priuilegio fori, & eligendi iudicis pri-

uilegio vti nihilominus poterit, vt tradit Cabed. iudicatum referens deciſ. 173. 1. part. de quo ſcripſimus in l. ex hoc iure 2. part. c. 13. de clauſula fori, nu. 22. ff. de iuſtit. & iur. vbi tamen in expreſſa viduæ renunciatione contrariam ſententiam magis probaui, diſcedens ab ea quam obiter ſcripſeram d. l. 1. 3. part. §. 4. n. 5. Eruditus lector perpenſis pro vna, & altera adductis, quæ verior ſit, æſtimet.

13. Et hæc de honeſtatis priuilegio quod ad virgines attinet; quas vt digniores, & de honeſtate ipſa magis benemeritas fæminis alijs præpoſuimus, quaſi & hoc etiam priuilegium virginum ſit, vt loco alias præcedant, ſicut & inceſſu præcedunt, vt priuilegij cauſa tradunt Bald. Barbat. & Felin. nu. 4. in c. cauſam matrimonij, de probat. Chaſſan. in catalog. gloriæ mundi 3. part. conſiderat. 39. nu 45. quo in loco, & conſiderat. 11. part. 2. de virginitatis laudibus plura adducit, tã ex ſacris, quàm humanis literis deprompta, & poſt eum fusè Marquard. tract. de cælibat. Sacerdot. non abrogand. c. 9. per tot. 1. part. & habetur in reuelation. B. Brigittæ lib. 6. c. 119. vbi, poſtquàm de coniugatorum ſtatu, ac etiam de viduali dicitur, quód Deo accepti ſint, *Ioannes verò,* ſubditur, *cuius cuſtodia commiſi Matrem meam, non diſplicuit mihi, quia virgo fuit, imò ſummè placuit, quia perfectiſsima vita eſt., in carne non carnaliter viuere, ſimiliſq; vita Angelica; ideo & meruit cuſtos fieri caſtitatis, & ei ſpecialia ſigna oſtendi charitatis.* Quo in loco Gonçal. Durant. qui egregium edidit commentum ad reuelationes illas, in virginalis ſtatus laudem & prærogatiuam ex ſanctis Doctoribus plura confert.

(∴∵)
(∵)

AR-

ARTIC. QVINTI ſummaria.

1. *Viduæ à virginibus non procul diſtant; & priuilegium datum alicui pro ſe, & ſuis deſcendentibus maſculis, & fœminis, competit filijs viduis, ſicut virginibus. Et de viduitatis laudibus, remiſſiuè.*

2. *Honeſtæ viduæ honorabiles ſunt, ſecundùm Apoſtolum, & leges humanas. Et priuilegia quædam illis cõpetunt ex ipſius viduitatis qualitate, alia ex perſona defunctorum maritorum.*

3. *Vidua inhoneſtè viuens nullis gaudet priuilegijs, ſiue aliàs competant viduitatis cauſa, ſiue ex perſona maritorum.*

4. *Leges loquentes de honeſtis viduis ad eas non pertinent, quæ, etſi corpore caſtitatem ſeruent, vidualem tamen honeſtatem habitu & conuerſatione non ſeruant. Et in talibus conditio,* ſi honeſtè vixerit, *à teſtatore ſcripta, pro defecta habetur.*

5. *An vidua caſta corpore, ſed conuerſatione & habitu inhoneſta vti poſſit priuilegio legis in vidua ſimpliciter loquentis. Negatiuè reſoluitur nu. 8.*

6. *Communis traditio refertur ſecundùm quam, vidua committens ſtuprum perdit legatum à marito ſibi relictum, & hæres etiam, aut legatarius viduam ſtuprans relicta amittit. Et declaratur, vt non procedat in vidua quæ ſinè ſtupro inhoneſta conuerſatione vtitur.*

7. *Pœnales leges contra ſecundò nubentes, hodie Pontificio iure ſublatæ ſunt; habent tamen locum in vidua committente ſtuprum.*

8. *Reſoluitur, viduam impudica vita conuerſatione quamuis ſtuprum realiter nõ committat, viduitatis priuilegia amittere.*

9. *Reſpondetur ad argumenta adducta in contrarium; & traditur differentia inter legatum vxori purè relictũ, & relictum ſub conditione,* ſi honeſtè, aut caſtè vixerit, *quamuis vtrumq; per ſtuprum amittatur.*

10. *Temperatur præcedens reſolutio, vt illa quæ aliquando inhoneſtè vixit, ſi poſtea viuat honeſtè, viduitatis priuilegijs vti poſſit.*

11. *Vidua ſtuprum vel ſemel committens, quanuis poſtea caſtè & honeſtè viuat, omnia priuilegia in poſterùm amittit, quæ illi ex perſona & nobilitate mariti competebant.*

12. *Vidua committens ſtuprũ non ſolùm amittit in teſtamento relicta, ſed etiam donata à marito, & lucra omnia illius intuitu conſtante matrimonio acquiſita, ſecũdùm communem.*

Contrariũ in dote probatur cũ receptiori ſentẽtia, differentiæ ratione aſſignata inter adulterium, & ſtuprum à vidua commiſſum. Ibid. verſicul. Sed contraria.

13. *Idem traditur in lucris mulieri obuenientibus ex dotalibus pactis, vel legate apud nos bonorum communicatione, vt ea viduali ſtupro non amittantur.*

14. *Differentiæ ratio aſſignatur inter priuilegia quæ viduæ competunt ex mariti perſona, & inter acquiſita lucra beneficio legis.*

15. *Probatur, etiam lucratiuo titulo à marito acquiſita nõ perdere viduã propter ſtuprum exceptis vltima voluntate relictis; & differentiæ ratio inter hæc, & illa aſſignatur.*

Communis ſententia quæ traditur, viduam teſtamento relicta perdere propter ſtuprum, intelligitur, & vera probatur etiam ſi poſt annum luctus committat ſtuprum. Ibid. verſic. Militat verò.

16. *Communis ſententia probatur, tradens, viduam quæ ſtuprum paſſa eſt, teneri reſeruare proprietatem bonorum quæ à marito habuit filijs eiuſdem matrimonij.*

17. *Vidua quæ ſuccedit vni ex filijs in bonis quæ illi à patre obuenerunt, & luxurioſè viuit, ſiue ante, ſiue poſt ſucceſſionem ita viuere contingat, tenetur reſeruare bonorum illorum proprietatem alijs filijs eiuſdem matrimonij.*

18. *Vidua luxurioſè viuens, quoad filiorum ſucceſſionem acqui-*

æquiparatur illi quæ ad ſecundas nuptias tranſit. Limita vt nu. 20.

19. *Item, & in amiſſione tutelæ filiorum, quam vidua impudica perdit, ſicut illa quæ ſecundò nubit.*

20. *Mulier ſecundò nubens ante petitum filijs tutorem amittit ius illis ſuccedendi, defunctis in pupillari ætate; contrarium traditur in illa quæ luxurioſè viuit, & differentiæ ratio aſſignatur.*

21. *Probatur, mulierem quæ ſemel aut iterum in ſuum corpus peccat, filiorum tutelam non amittere, ſed requiritur, quòd luxurioſè viuat.*

22. *An mulier eo ipſo quòd turpem vitæ cõſuetudinem elegit, filiorum tutelam amittat abſque iudicis decreto.*

23. *An mulier quæ propter ſecundas nuptias filiorum tutelam amiſit, illis poſtea viduata eam recuperet. Et quid in illa quæ poſt luxurioſam vitam, quæ eandem ſubijt pænam, caſtè viuit. & nu. 24. & 25.*

Concluditur, mulierem à luxurioſa vita conuerſam, & caſtè viuentem filiorum tutelam non recuperare, ſi tutor alius idoneus inueniatur; illam verò recuperare ſecundi tori viduam, ſi ſecundæ viduitatis tempore liberi ſinè tutore ſint d. nu. 25.

26. *Scripta de ſecundò nubentibus non ſemper locum habent in vidua luxurioſè viuente.*

27. *Mulier quæ habitu & conuerſatione vidualem non ſeruat honeſtatem; quamuis corpore caſta ſit, ad filiorum tutelam admitti non debet; ex hoc tamen, ſuſceptam iam tutelam mulier non perdit, quam perdit luxurioſè viuens. Et ſic conſtituitur differentia inter hanc, & illam, interpretata ord. lib. 4. titul. 102. §. 3.*

ARTIC. V.

De Viduis.

1. POST virgines ſequũtur viduę, quæ non procul à virgi-

 nibus

nibus diſtant, ſecundùm Imperatorem in Auth. de nō eligend. ſecund. nubēt. §. cùm igitur, verſ. Optimū itaque, collat. 1. Vnde tradit Bart. in l. quoties C. de priuileg. ſcholar. li. 12. quòd priuilegio dato alicui, & ſuis deſcendentibus, tam maſculis, quàm fœminis, gaudent filiæ viduæ, ſicut virgines; quod ſequitur, ac ſingulare reputat Guliel. Benedict. in c. Raynutius 2. part. verb. cuidam Petro tradiderunt, n. 47. de teſtament. & 3. part. verb. Qui cum alia matrim. contrahens, nu. 167. & ſequuntur Bart. omnes ibid. ſecūdùm Chaſſan. in catalog. gloriæ mundi 3. part. conſiderat. 40. verſ. Tertius eſt caſtitas, & Marquard. tract. de cælibat. Sacerdot. non abrogand. c. 10. in princ. 3. p. qui de viduitatis laudibus & inſignium quarundam viduarum plura congerūt, de quo etiam Coraſ. lib. 3. miſcell. c. 1. n. 1. cum duob. ſequentib. Guliel. d. verb. Qui cum alia matrim. contrahēs n. 124. cū ſequētib.

2. Secundum ergo ac principale perſonarū genus circà quas honeſtatis priuilegia verſantur, viduæ ſunt quæ honeſtè & caſtè viuunt; has enim honorari, præcipit Apoſtolus 1. ad Timoth. 5. *Viduas*, inquit, *honora quæ verè viduæ ſunt*; id eſt, quæ honeſtè & caſtè viuunt; extollit Imperat. in d. Auth. de nō eligend. ſecund. nubent. § cùm igitur, verſic. optimū, itaque, vbi ſic ait, *Optimum itaq; eſt, atq; laudabile, & dignū oratione, vt mulieres ita ſe honeſtè tractent, quatenus quæ ſemel ad virū venerunt, ſeruent inuiolatum morientium torum; & huiuſmodi mulierem & miramur, pariter & laudamus, & non procul à virginitate ponimus.* Has igitur Legūlatores, non verbo tantùm, ſed & re honorauerunt, priuilēgijs, nempe; quorū quædam ſunt quæ illis ex propria perſona competūt eo quód viduæ ſunt, vt ſunt priuilegia fori, & miſerabilium perſonarum, iuxta id quod ſup. tradidimus artic. præcedēte, & ſcripſimus in com-

commẽtar.l.1.C. de ſacroſanct.Eccleſ. 3. p. §.4. Alia viduis cõpetunt ex perſona defunctorũ maritorum; de quibus in l. fœminæ in fin.ff.de ſenator.l.filij §.vidua.ff. ad municipal. Bart. in l.final.n.2.C.de verbor. ſignificat poſt alios Tiraq. de nobilit.c.18 n.5.Cabed. deciſ.213.n.fin.1.p.Otalor. de nobilit. Hiſpan. 4 part. principal.c.8.n.1. vbi hoc probat tam in ijs quæ marito competebant iure nobilitatis, priuilegio principis illi cõceſſæ, quàm quæ illi competebant ex natiua ſua nobilitate, & poſt eum idem tradit Ioan. Garſ.de Hiſpanor. nobilitat. & exempt.gloſſ.1.§.1.n.44. Cabed.d.deciſ.213.n.5.Diſtinguit verò Barboſ. in l. quia tale,n.30.ad fin.cũ ſequẽti ff. ſolut. matrim. inter ea quæ cõpetunt ratione nobilitatis mariti,vt his coniux vidua fruatur, & ea quæ ratione officij & dignitatis illi annexæ cõpetebant, vt his nõ fruatur, ſequitur Cabed. deciſ.98.n. 3. p.1. vbi ad idẽ refert Tiraq. tract. ceſſante cauſa, n.108.

3. Illud autẽ inter omnes conſtat, viduitatis priuilegijs viduas gaudere,ſiue ex marito prædefuncto, ſiue ex viduitate ipſa cõpetant, ſi honeſtè viuãt,& nõ aliàs, vt poſt alios tradit Felin.in c.ſignificantibus n.8 verſi. Itẽ nota, de offic. delegat. & pluribus citatis Tiraq.d. c.18.n.13.Otalor.d.c.8.n.1. Clar.in §.ſtuprum,num.7. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent.1.caſ.66.n.10. & paſſim traditur, vt aſſerit Couar.practicar.c.7. n.1. pro regula tradit Marquard.de cælibat.Sacerdot. non abrogand.1.part.c.12.n 4. hæ enim quæ ſic honeſtè & caſtè viuũt,verè viduæ sũt, quas honorari,præcipit Apoſtol. loco citato, vbi de alijs dicit, quòd viuentes mortuæ ſunt; *Nam quæ in delicijs eſt*, inquit, *viuẽs mortua eſt*.d.c.5.

4. Hinc oritur quæſtio, an vidua quæ caſta corpore viuit,nullo vnquam coinquinata ſtupro, ſed quæ caſtitatem corporis, conuerſa-

uerſatione & habitu qui viduis nō conuenit, dehoneſtat, viduitatis priuilegijs gaudere debeat. Quā quæſtionem in his terminis à Doctoribus noſtris diſputatam non inuenio, cùm tamen in praxi euenire non rarò poſsit; niſi fortè de ea quoque intelligunt, cùm tradunt, viduam inhoneſtè viuentem, viduarum priuilegijs frui nō debere; quod, vt commune tradit Felin. d. c. ſignificantibus nu. 8. verſic. Item nota, Couar. d. c. 7. num. 1. vbi alternatiuè loquitur de vidua luxuriosè, aut inhoneſtè viuente, quaſi in diuerſis ſpeciebus vnum & idem ius æquè tradens; ſunt enim non nullæ, quæ, etſi caſtę corpore viuant, inhoneſta tamen vitæ cōuerſatione caſtitatem ipſam ita dedecorant; vt de illis verè dicatur, quòd honeſtam vitam non ſeruant; quibus ex hoc non deberetur legatum ſub cōditione, *ſi honeſtè vixerint*, illis relictum, quaſi ſola impudicæ vitæ conuerſatione conditio defecta cenſeatur, quanuis corpore nō peccent, vt reſpōdit Bald. conſ. 207. Quia dicta domina Pagoniſſa, vol. 4. quē ſequitur Couar. de ſponſal. 2. part. c 7. §. 6. nu. 3. in fin. & cū alijs, quos refert, tradit Mantic. de coniect. vltimar. volunt. lib. 11. titul. 19. nu. 34. & plures eiuſdem ſententiæ Authores citat Thom. Sanch. de matrim. lib. 7, diſputat. 91. num. 38, 2. tom, quam tamen ibi nu. 40. temperat, ac admittit, & bene, cū Ludouic. Lop. ab eo citato. 1. part. inſtructor. c 293. col. 13. quando mulier pluries inhoneſtā vitæ conuerſationem admiſerit, ita vt arbitrio boni viri pro impudica, & inhoneſtè viuēte reputetur. Cuius ſententiæ argumento, in quęſtione noſtra probandum videtur, talem viduam, viduarum priuilegijs frui non debere; illa enim quæ pro mala vitæ conſuetudine non implet conditionē, *ſi honeſtè vixerit*, etſi ſtuprum non patiatur, non pertinet ad leges

de

de honeſtis viduis loquentes. Quod quidem intrepidè eſt tenendum vbi lex de vidua honeſtè viuente expreſsè loquitur, vt aliud agens obſeruaui in releƈt. mea l.Titiæ, ſi non nupſerit.3.part.nu.8. ff. de condition. & demonſtrat. ad interpretationem legis noſtræ Regiæ lib. 5.titul.23. §.final.& §.item lex Iulia §. ſed eadẽ,inſtit.de publ.iud.

5. Vbi verò lex in vidua ſimpliciter loquitur,dubitatio maior eſt, an illa de qua agimus, indultum viduis priuilegium ſibi arroget,quaſi verbis legis comprehenſa, quia vidua eſt. Sed reſponderi illi poteſt cum Apoſtol. d.c.5. quòd verè vidua non eſt, & ideo viduarum priuilegijs honoranda non eſt; imó ſecundum eundem ibid. quæ ſic in delicijs eſt, viuens mortua eſt;ſi ergo mortua eſt,legum auxilio frui non debet,quæ,cùm viduas honorant ſpecialibus indultis,tametſi honeſtatis qualitas non addatur, de illis vtique intelligunt,quæ viuæ ſunt,& quæ verè viduæ ſunt. Deinde,ſunt qui putent, mulierem illam, de qua dicitur in Euangel. Luc.7. quòd erat in ciuitate peccatrix (quam,Mariam Magdalenam fuiſſe, Lazari ſororem,cenſet Eccleſia) non ideo peccatricem appellari, quòd proſtituto corpore peccaſſet, ſed quia impudicam aliàs vitæ conuerſationem habitu & ſermone ſeƈtabatur; ad idquè optimo mouentur fundamento, non enim, par eſt credere, fæminam nobilem, & locupletem,Lazariquè,ac Marthæ pudicæ virginis & ſanƈtæ ſororem,ſic corpus ſuũ vulgaſſe,vt peccatricis publicæ, ſeu meretricis nomine, vulgò noſceretur; ſed par eſt,credere,nomen illud,peccatricis, inquam, nomen in ciuitate adeptã fuiſſe, propter impudicam vitæ conuerſationem abſque commixtione carnali. Iuxta quem ſenſum, mulier quæ impudicè viuit ſeu inhoneſtè, tametſi à carnali coitu corpus ſeruet,

uet, eandem turpitudinis notam incurrit, quam illa, quæ nõ ſeruat. Iuuat, quòd & ſinè contactu corporalis immixtionis dici poteſt vita luxurioſa, indecens, & inhoneſta, vt tradit Gregor. in l. 5. titul. 7. part. 6. verb. En puteria, in fin. Atque ita videtur, quòd vidua talis, viduarum priuilegijs frui, non debeat, ſicut non frueretur, ſi carnaliter contaminaretur.

6. E diuersò verò, pro contraria parte facit, quia quod communiter traditur, viduam propter ſtuprum amittere legatum à marito illi relictum, tanquàm indignam, vt tradit Salyc in l. fideicommiſsũ, nu. final. C. de fideicõmiſſ. vbi notandũ dicit, & quotidianum, Palat. in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 67. n. 4. & 5. Tiraq. d. c. 18. nu. 14. Clar. in §. ſtuprum nu. 6. verſicul. Et ideo; & idẽ eſt de hærede, aut legatario, qui teſtatoris viduam ſtuprauit, iuxta gloſſ. in l. ſororem, & ibi Bart. C. de his quib. vt in dign. & communiter ſcribentes ibi, & in d. l. fideicommiſſum, vt per Molin. de primogen. lib. 1. c. 9. nu. 47. Peregrin. de iur. fiſc. lib. 2. titul. 8. nu. 2. Hæc, inquam, communis traditio in illam eſt, quæ viri defuncti torum ſtupro violauit, & non videtur extendenda ad eam, quæ torum ſeruat, tametſi tori cuſtodem, qui eſt honeſtas, non obſeruet; hæc enim iũ demum relicta perdit, cùm ſub conditione, *ſi honeſtè vixerit*, relicta ſint, iuxta ſupra citatos; è. quorum mente eſt, vt conditione illa non adiecta, per inhoneſtam abſque ſtupro vitæ conuerſationem non perdatur legatum.

7. Deinde facit, quia pænales leges contra ſecundò nubẽtes intra annũ luctus, locum habent in viduis luxurioſè viuentibus, vt poſt Bart. notat Salyc, per tex. ibi, in l. his ſolis C. de reuocand. donat. Dec. in l. 1. nu. 3. verſic. Secus videtur C. de ſecund. nupt. Crauet. conſ. 205. incip. per

pernoctatio, nu. 27. Palat. Ruu. d. § 67. nu. 3. Barboſ. in l. 2. in princ. 1. part. n. 66. verſic. Quanuis illud ff. ſolut. matrim. quia non debet luxuria plus habere, quàm caſtitas; & quanuis leges quod ad ſecundò nubentes attinet, ſublatæ hodie ſint à iure canonico in c. final. de ſecund. nupt. tamen in committentibus ſtuprum locum etiam hodie ſibi vendicant, vt ex communi tradit Coſt. in c. ſi pater. 1. part. verb. legauit, nu. 34. de teſtament. lib. 6. Clar. d. §. ſtuprum; nu. 6. Cabed. deciſ. 50. nu. 5. verſicul. Sed hæc argumentatio. 2. part. & pluribus more ſuo diligenter citatis Sãch. de matrimo. d. lib. 7. diſputat. 90. nu. 1. porrò, ſi hoc de illa etiam intelligatur, quæ ſtuprum non paſſa inhoneſtè viuit, lata nimis pænalis legis extentio induci videretur, contra vulgò receptas traditiones.

8. Reſoluendo tamen quæſtionem propoſitam dico, viduitatis priuilegia non ſolùm viduali ſtupro realiter commiſſo amitti, ſed etiam impudica vitæ conuerſatione abſque ſtupro, per ea quæ ſup. pro hac parte dicta ſunt, & quia non debet frui auxilio legũ, quæ viduitatem ipſam, cui leges fauere intendũt, & cuius priuilegio vti illa contendit, impudicè viuẽdo contemnit, & dehoneſtat, l. auxilium ff. de minorib. in fin.

9. Et non obſtant in contrarium adducta; ad primum enim reſpondetur, diuerſam eſſe cauſam legati á marito vxori relicti, & eorum quæ viduæ competunt ex legis diſpoſitione; potuit enim maritus adijcere legato conditionem, *ſi honeſtè vixerit*, quá cùm non adiecit purè legando, non eſt vnde ſubintelligatur; &, ſi dicatur, quòd etiã conditione non addita amittitur legatum propter ſtuprum; reſpondeo, amitti quidem, ſed nõ quaſi defecta conditione, quæ non erat; ſi enim quaſi conditione defecta viduæ ſtuprum paſſa perderet

legatum à marito illi ſimpliciter relictum, ad hæredem pertineret, ad quem non pertinet, ſed fiſco applicatur tanquàm ab indigna ablatum, iuxta regulam quam notat gloſſ. per tex. ibi, in l. Claudius, verb. ad fiſcum ff. de his quib. vt indign. Quod tamen intelligitur, quando vidua ſtuprum committit poſt annum luctus, tunc enim fiſco applicatur relictũ; aliàs ſi intra annum committat, pertinet ad hæredes, & perſonas enumeratas in l. 1. C. de ſecund. nupt. vbi ita declarat Ioan. de Garronib. nu. 72. & de communi teſtatur num. ſequẽti, & ante eum Corn. in l. fideicommiſſum C. de fideicommiſſ. quos refert, & ſequitur Peregrin. de iur. fiſc lib. 2. titul. 8. num. 5. Farinac. in praxi criminal. 4. tom. titul. de delict. carn. quæſt 142. num. 56. Ex quo obiter notanda eſt differentia inter legatum vxori purè relictum, & relictum ſub conditione, ſi honeſtè, aut caſtè vixerit; vtrumque enim vxoris ſtupro ſemper amittitur; ſed primum tanquàm ab indigna aufertur, & fiſco applicatur, ſtupro commiſſo poſt annum luctus, ſecundum, quia conditionale legatum eſſe apparet, defecta quandocunque conditione ad hæredes pertinet, ſi ſubſtituti non adſint. At verò in legis diſpoſitione, tametſi honeſtatis qualitas in illa non exprimatur, ſubintelligitur ex ipſa legis natura, quæ eſt, vt honeſta ſit c. erit autem lex 4. diſt. Ad ſecundum reſpondetur, pænales leges, natura ſua ſtrictam recipere interpretationem, idcircò quæ pænæ cauſa ſtatuunt in viduas luxurioſè viuentes, non ſunt extendenda ad eas quæ inhoneſtè viuunt caſtè viuentes; fauores verò quanuis ampliari conueniat, regul. odia, de reg. iur. libr. 6. in illis ampliari, nec intelligi debent, quæ, etſi verba legis amplectantur, eius tamen mentem negligunt; idcircò, quanuis lex

lex fauorabilis in vidua ſimpliciter loquatur, de illa non eſt intelligenda, quæ, etſi vidua ſit, ideſt, cuius maritus mortuus eſt. cap. vidua eſt, diſt. 34. ſuam tamen non probat viduitatem, dum eam in ſe approbat, vitæ conſuetudinem quæ viduas non decet.

10. Hæc autem reſolutio accipienda ſic eſt, vt non per omne tempus ex quo mulier facta eſt vidua, honeſté vixiſſe, requiratur; nam & ea quæ aliquando inhoneſté vixit, legis beneficio fruetur in ijs quæ poſtea contingunt, ſi, per id tempus viduali ſtatu vitam dignam agere, conſtiterit; verè enim honeſta vidua tunc eſſe apparet, cùm honeſtarum viduarum priuilegium implorat; atque ita á legis auxilio nō eſt repellenda, quam verba legis comprehendunt, nec amouet ratio; præſertim, quiá fauorabilis lex eſt, quæ viduis honeſtis fauet, & fauores cōuenit ampliari. Mutatam veró in melius inhoneſtam vitæ conſuetudinem in illa dicemus, quæ poſt eam derelictam per triennium honeſta perſeuerauerit, vt ſup. tradidimus præcedente articul. per tex. cum notat. per eum in Auth. de monach. §. ſancimus collat. 1.

11. Alia cauſa eſt eius quæ ſtuprum realiter, vel ſemel commiſit, tametſi in poſterùm errati pænitens caſtè & honeſtè viuat; hæc enim eo ipſo quo prædefuncti mariti torum violauit, priuilegia amittit quæ illi ex viri perſona & nobilitate competebant; ſi enim ſecundas nuptias contrahendo, quibus ſua non deeſt caſtitas, ea perdit, nec vidua deinde iterum facta recuperat quæ ſemel perdidit, multò magis perdere in perpetuum debet, ſtuprum committendo, quo multò magis quàm reiteratis nuptijs defunctum virum offendit, & eius animā cōtriſtat, vt inquiūt Doctor. per tex. in Auth.

de

de nupt. §. quæ verò, collat. 4. Salyc. d. l. fideicommiſſum in fin. C. de fideicommiſſ. Palar. in repetit. rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. 82. nu. 3. Molin. de primogen. lib. 1. c. 9. nu. 54. atque ideo acerbum eſſet, & inciuile, vt commodo nobilitatis & priuilegio ex perſona illius competente frueretur, cui tam grauem irrogauit iniuriam.

12. Ex quo, non ſolùm relicta in teſtamento, ſed & in vita donata, & lucra alia intuitu mariti conſtante matrimonio acquiſita, eam ſtupro perdere, tradunt communiter Scribēt. Et pænas ſtatutas ſecundò nubentibus, vnico tantùm ſtupro viduam incurrere, alijs citatis, & ex mente cōmunis latè probat Sāchez d. lib. 7. de matrimon. diſputat. 90 num. 2. & 13. Et quid in legato relicto ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi, agit idem Author diſput. ſequenti ex num. 31. Et adhuc circà dotem controuerſia eſt, an eam amittat, vt amitteret, ſi conſtante matrimonio adulterium committeret; quæ fuit opinio Paul. in l. ſororem C. de his quib. vt indign. & in l. fideicommiſſum num. 4. C. de fideicommiſſ. latiùs conſ. 147. Reuocatur in dubium, vol. 2. vbi inquit, quòd per viduæ ſtuprum violatur matrimonium fictum quod durante viduitate eſſe intelligitur; quā ſententiam ſequuntur multi quos refert Surd. de aliment. titul. 7. quęſt. 24. nu. 10. communem dicunt citati á Farin. in praxi criminal. 4. tom. titul. de delict. carn. quæſt. 142. num. 46. vbi pro hac ſententia plurimos refert.

Sed contraria cū Alex. d. l. ſororem nu. 3. receptior eſt, vt conſtat ex citatis ab eodē Farinac. nu. ſequenti. Quam etiam in caſū quo vidua infra annum luctus ſtuprum commiſiſſet, poſt alios quos referūt, ſequuntur Pinel. in l. final. nu. 11. C. de bon. matern. Coſt. in c. ſi pater 1. part. verb. legauit, nu. 41. & ſequenti, de teſta-

teſtament lib. 6. Couar. de ſponſalib. 2. part. cap. 7. §. 6. num. 11. & ſequenti, vbi non ſemel ſic iudicatum fuiſſe, teſtatur, & hoc in noua operis editione, vbi à contraria ſententia diſcedit, quam tenuit in priori editione, ſecundùm quam à Pinel. & Coſt. pro contraria citatur, eandem tenet Clar. d. §. ſtuprum, num. 5. & pluribus citatis probat Molin. d. lib. 1. c. 9. num. 55. verſicul. Sed quãuis, vbi opinionem hanc, veriorẽ ſibi ſemper viſam fuiſſe, ait, & aſſiduè in practica receptam vidiſſe, Barboſ. in l. 2. in princ. 1. part. num. 65. & ſequenti ff. ſolut. matrimon. Cabed. deciſ. 50. nu. penult. & vltim. 2. part. Sanch. d. diſput. 90. nu. 9. Cum quibus in hoc conuenio, quia dos mulieris á marito nõ proficiſcitur, ſed à muliere ipſa, aut ab alio eius nomine, & intuitu; vnde propter ſtuprũ poſt mortem mariti commiſſum non debet illa priuari, quia nulla eſt lex quæ hoc ſtatuat in caſu iſto, & l. conſenſu §. virum etiam C. de repud. quæ loquitur in caſu veri adulterij non debeẽ ad eum extendi, tũ quia pænalis lex eſt; tum & maximé, quia diſpar eſt ratio adulterij conſtante matrimonio cõmiſsi, quo maior viro iniuria infertur, quám viduæ vxoris ſtupro, vt re ipſa patet, & pro ſentẽtia iſta obſeruat Crauet. conſ. 205. Pernoctatio, num. 26. vbi eam contra Paul. laté & exprofeſsò tuetur, & pluribus confirmat. Quinimò, etſi vidua donec nubat, in primo matrimonio permanere dicatur, vt notant Doctor. per tex. ibi in l. final. C. de bon. matern. quo ſuam ſententiam Paul. aſtruit, tamen id per fictionem eſt, ſecundùm eundem d. conſ. 147. quia ſecundùm veritatem, quam Prędicator veritatis affirmat 1. ad Corinth. 7. mulier alligata eſt legi quanto tempore vir eius viuit, quód ſi dormierit vir eius, liberata eſt; at in pænalibus diſpoſitio loquens in caſu vero, non

E. exten-

extenditur ad fictum l.3. §. hæc verba ff.de negot.geſt. in terminis Crauett. d. conſ.205.num.33. Et denique, viduali ſtupro vera viro prædefuncto non infertur iniuria, quæ in mortuos non cadit, ſed ficta, vt dicit Bald. d. l. ſororem, verſicul. Ex hoc etiam, ſic accipiens quod communiter traditur per text. ibi, mortuis iniuriam inferri poſſe, quem ſequitur Alex. ibid. d. nu.3.

13. Qua ratione in lucris mulieri obuenientibus ex dotalibus pactis, vel ex legali apud nos bonorum communicatione idẽ erit dicendum, vt ea propter ſtuprũ vidua non amittat, tametſi priſtini matrimonij cauſa, & mariti induſtria, aut ex bonis illius fuiſſent acquiſita; nõ enim ideo magis à marito cenſentur accepta, ſed oneroſo potiùs ipſius contractus matrimonialis titulo, & legis prouidentia; & ita circà eam quę tranſit ad ſecundas nuptias vt non perdat lucra iſta quę legis beneficio obuenerunt, nec quoad proprietatem filijs prioris matrimonij applicandam, limitata deciſione text. in l. fęminæ. C. de ſecund. nupt. probat Palat. in rubr. d. §. 67. nu.17. verſicul. Ex quo infertur, per tex. quem dicit notabilem, & ibi Bald. in l. final. in fiṇ. C. de bon. matern. Barboſ. d. 1. part. l. 2. in princ. num. 67. ad fin. & ſequenti.

14. Nec obſtat, nobilitatis priuilegia quę viduæ competunt ex mariti perſona, à marito non accipi, ſed legis beneficio mulieri obuenire; adeò, vt & inuito & renitente marito, quia fortè odio illius ita vltimo elogio pręcepiſſet, illa viduæ competant, & tamen ſtupro omnia amittit, vt tradidimus; etenim differentiæ ratio ſtat in eo, quia priuilegia perſonę mariti inhęrent, & ab ea in vxorẽ tranſmittuntur tanquàm in perſonam eandem, iuxta illud, *Erunt duo in carne vna*. Geneſ.2. quę perſonarum vnio in viduitate manet quandiu

quandiu priſtinum permanet matrimonium, tametſi ficté id eueniat, vt tradidimus; illam veró mulier diſſoluit & prodit, cùm propriam perſonam alteri tradit; & ideo, quia vnione ſoluta tranſmiſsi priuilegij cauſa reſoluta manet, in perſona mulieris illud perſiſtere non potuit, in qua radicatum non erat, ſed in perſona illius quam abnegauit; quæ ratio planè ceſſat in lucrorum acquiſitione, illa enim ad mulierem pertinet, ex iure, non quidem à mariti perſona pendente, ſed in propria mulieris ipſius radicato & permanente.

15. Qua ratione, ampliando addo, vt nõ ſolùm ea quæ ad mulierem pertinent oneroſo titulo conſtante matrimonio acquiſita non amittat propter ſtuprum, ſed nec illa etiam quę á marito quoquo modo illi obuenerunt, exceptis vltima volũtate relictis; hæc enim quaſi ab indigna auferuntur, & fiſco applicantur, iuxta commune Doctorũ placitum de quo ſup. quod, ne legis pœnalis extentio inducatur, in alijs quæ inter viuos modo aliquo legitimè quæruntur, non erit accipiendũ; quãuis contrariũ probet, & cõmune tradat ex relatis ab eo Farinac. d. quęſt. 142. n. 54. quod non puto verum ex ratione prędicta, tum etiam quia qui teſtamento vxori ſuæ relinquit, viduitati illius proſpicere intendit, qua quę ſe prębet indignã, & indigna relicto in cauſam illius meritò iudicatur; quæ ratio ceſſat in donationibus factis conſtãte matrimonio, caſu quo ſuſtinẽtur. Militat veró in relictis vltima volũtate etiã ſi ſtuprũ vltra luctus annũ cõmittatur; atq; ita generaliter eſt accipiẽda in hoc cõmunis ſententia de qua ſup. quanuis Coſt. d. verb. legauit, à num. 35. cum ſequentib. laté contendat, viduam committentem ſtuprum poſt annum luctus, non perdere legatum á marito relictum, quem alijs citatis ſequitur

E 2 Bar-

Barboſ. d. l. 2. in princip. 1. part. num. 67. Cabed. d. deciſ. 50. num. final. 2. part. Sanch. d. lib. 7. de matrim. diſput. 90. num. 5. communem ſententiam accipientes in ſtupro commiſſo intra annum luctus; quod non placet, quia ratio illa illatę marito iniuriæ vxoris ſtupro, etiam poſt annũ militat; & quia ſtuprator viduæ legatum amittit, iuxta communem quam ſup. tradidimus cum gloſſa in l. ſororem C. de his quib. vt indign. & in l. fideicommiſſum C. de fideicommiſſ. puto veró, quód in illo nemo diſtinguet, an teſtatoris viduam intra annum, vel poſt annum ſtuprauerit; igitur, & in vidua ipſa communis opinio indiſtinctè accipienda ęquè erit; quam etiam in vidua poſt annum luctus fornicante probauit expreſsè Surd. de aliment. titul. 7. quæſt. 24. num. 11. in fin. cum ſequentib. vbi Salyc. Paul. & alios referr, cõmunem ſententiam ita indiſtinctè intelligentes, poſt eos Farinac. d. quęſt. 142. num. 56. vbi alios citat.

Conſtat, itaque, ex ſupradictis, nobilitatis priuilegia, & alia quæ viduæ competũt ex perſona mariti, primo ſtupro eam in perpetuum amittere; dotem veró, & lucra conſtante matrimonio, ac matrimonij cauſa acquiſita, & etiam à viro ipſo profecta, nec luxurioſè viuẽdo eam perdere.

16. Si tamen ex matrimonio illo liberos habeat, proprietas bonorũ quæ illi à marito obuenerunt, ad illos pertinebit, argumento eius quod in muliere ſecũdas nuptias contrahente traditur in l. fęminæ. C. de ſecund. nupt. & ita eſſe cõmunem ſententiam ferè omnium, ſcripſit Sanchez d. lib. 7. diſput. 90. num. 13. vbi & in num. ſequenti agit de maſculo viduo luxurioſè viuente, contrarias in eo referens opiniones; ille veró nedum in viduo, in quo cum illo conuenio, ſed in vidua etiam contrariam ſen-

ſententiam magis probat ſecutus Gom. l. 15. Taur. nu. 16. vbi loquitur in ſpecie caſus ſequentis, quia ad eandem pertinet rationem, ac iuris deciſionem. Sed in illa communis ſententia tenēda intrepidè eſt; nam ratio illa ſuſpecti amoris erga filios prioris matrimonij, quam in fœmina contrahente ſecundum adducit vir doctiſsimus d. num. 14. conſiderans, eam non ita vigere in matre fornicãte, non pertinet ad caſum reſeruandæ proprietatis bonorum filijs prioris matrimonij in caſu d. l. fœminæ, cuius deciſio procedit fauore filiorum prioris matrimonij quibus illa bonorum proprietas reſeruatur matre ad ſecundas nuptias conuolante. Et hæc ratio, in illa de qua agimus, æquè, aut magis militat.

17. Quo item argumēto, mulier quæ ſucceſsit vni ex filijs in bonis illi à patre prædefuncto relictis, & luxuriosè viuit, proprietatem eorum tenebitur reſeruare eius tori liberis; qui eſt caſus de quo loquitur Gom. d. l. 15. Taur. num. 16. contrarium in illo probās; ſed tenendū eſt vt in præcedente, nempe, vt teneatur reſeruare proprietatem bonorum in quibus ſucceſsit, quæ filio prædefuncto à patre obuenerunt, alijs liberis eiuſdem matrimonij, ſicut tenetur illa quæ ad ſecundas nuptias tranſuolauit, ne plus habeat luxuria quàm caſtitas; vt in caſu iſto tradidit additio Palat. in repetit. rubr. d. § 67. nu. 17. verſicul. Iſta faciunt; notandum verò eſt, quòd loquitur ibi in vidua quæ, poſtquàm filio ſucceſsit, luxuriosè viuit; ſed argumentum ſecundò nubentis etiam illam comprehendit quæ poſt luxurioſam vitam filio ſuccedit; nam & quæ poſt ſecundas nuptias contractas vni ex filijs ſuccedit, alijs ex eodem matrimonio ſuſceptis proprietatem ſeruare tenetur d. l. fœminæ, verſic. Illud etiam, Auth. ex teſtamento, cod. titul. apud nos ord. lib. 4. titul. 91. §. 2.

de cuius ratione, & interpretatione latè egimus in releċt. l. Titiæ 3. part. ex nu. 62. ff. de condition. & demonſtrat.

18. Atquè ita, vidua propter ſtuprum, atque etiam propter luxurioſam vitam non amittit ius ſuccedendi in bonis filiorum præterquàm in proprietate eorum quæ illis á parente defunċto obuenerũt, cùm alij ſuperſunt eiuſdem tori liberi, vt in illa quę ſecundas inijt nuptias traditum eſt; cui iſta in filiorum ſucceſſione æquiparatur, vt diximus.

19. Sicut & in amiſſione tutelæ filiorum, quã vidua impudica perdit, vt illa quę ſecundó nubit, vt probat tex. in l. final. ibi; *Sed pudicitiam ſuam intaċtam conſeruet.* C. quand. mulier tutel. offic. fung. pot. tradunt gloſſ. Bart. & alij in Auth. ſacramentum eod. titul. Palat. d. §. 67. nu. 14. Tiraq. de nobilit. c. 18. num. 14. & alijs citatis Molin. de primogen. lib. 1. c. 9. num. 49. alter Molin. de iuſtit. & iur. tom. 1. tract. 2. diſput. 220. col. 1358. & pluribus citatis communem tradit Ioan. Gutierr. traċtat. de tutel. & cur. 1. part. c. 9. nu. 19.

20. Vnde, quemadmodum illa quę poſt ſuſceptã filiorum tutelam ad ſecundas nuptias conuolat ante petitum illis tutorẽ, amittit ius ſuccedendi eis in pupillari ætate defunċtis, l. omnem C. ad ſenat. conſult. Tertilẽ. ita etiam quæ luxurioſè viuit, eandem in caſu iſto pænam pati, tradidit Paul. d. l. omnem, n. 2. quem & alios refert, & ſequitur Molin. d. c. 9. nu. 51. Quę tamen opinio in caſu iſto mihi non placet, quia diuerſa in illo ratio eſt, quę contrarium omnino dicere, ſuadet, aut etiam compellit; illa enim quę ad ſecundas aſpirat nuptias, in culpa eſt, ſi ante illas contraċtas tutorem impuberibus ſuis ordinari, nõ curat, reddita ſuſceptę tutelæ ratione, futuri coniugij cauſa coram iudice propoſita, quam proponere, turpe nõ eſt, nec inuerecundum illi,

quæ

quæ ad coniugium palam properat; at verò quę luxurioſam vitã agere inſtituit, cauſam hanc dimittendæ filiorum tutelę, coram iudice proponere, fas nõ eſt, nec honeſtum; imò turpe nimis & indignum id eſſet; atq; ita, etſi malè agat illa, tale vitę genus inſtituendo, in culpa tamen non eſt, ſi in hunc euentum tutorem filijs prouideri non curat; non ergò ex hoc quòd filijs tutorem non petat, pęnam pati debet, quam patitur illa, quę illo non petito ad ſecundas venit nuptias, quę è contrariò, in hoc quòd ſecundò iungitur matrimonio, malè non agit, ſed malè agit, quia filijs tutorem dari nõ curauit; idcircò punitur in iure ſuccedendi ipſis impuberibus. Atque ita diuerſa eſt ratio inter hanc, & illam reſpectu ſucceſſionis. Sed quod ad tutelæ ius attinet, amiſſionis illius ratio etiam eam comprehendit quę peccat in corpus ſuum.

21. Quam tamen pęnã vt mulier ſubeat, non ſatis erit, ſemel illam, aut iterum in corpus ſuum peccaſſe, ſed pluries, ita vt luxurioſæ notam incurrat; alia enim cauſa eſt eorum quę illi competunt ex perſona mariti, quę ſolo primo concubitu amittuntur propter grauem in hoc illi offenſam illatam, vt tradidimus, alia eorum quę non competunt propter mariti perſonam, ſed ex ſola ac nuda legis diſpoſitione, vt eſt filiorum tutela, vt in d. titul. quand. mulier tutel. offic. fung. pot. iſta enim quę à marito non accepit, non ita facilè amittit; differũt enim hęc, mulierem in corpus ſuum ſemel, aut iterum deliquiſſe, & luxurioſè viuere, vt latè probat Coſt. d. cap. ſi pater. 1. part. verb. legauit, num. 41. quanuis Sanch. d. diſput. 90. num. 15. vbi de articulo iſto agit, referens ſigillatim Doctores qui dicunt, viduam fornicantem, filiorũ tutelam amittere, & qui dicunt, luxurioſè viuẽtem

amittere, ſentiat, omnium eſſe mentem, vt vnico ſtupri actu amittatur, cõmunem ſic intelligens, quod non placet. Nec obſtabit, ſi dicatur, quòd eo ipſo quòd ad ſecundas conuolat nuptias deſinit eſſe filiorum tutrix, ex quo videbatur idem fore dicendum, eo ipſo quòd cum aliquo illicitè concubuit, ne plus habeat luxuria, quàm caſtitas; nam diuerſa eſt ratio, quæ pendet ab eo, quia cõtractis nuptijs in viri poteſtatem tranſit, & ideo, quæ in alterius eſt poteſtate, ſub ſua liberos tutorio nomine habere, nõ decet; deinde, nuptiæ in tractum ſucceſſiuum cõtrahuntur, quò filiorum cura impediretur, aut non idoneè expediretur; præſertim, quia noui mariti amor ſuſpectã illis efficit matrem. l. lex quæ tutores, verſic. Lex enim C. de adminiſtr. tutor. hæc verò, & prior ratio ceſſat in illa quæ ſtuprum ſemel aut iterum paſſa eſt; quarè, non ex hoc quod ſexus fragilitati tribui debet, filiorum tutela amittetur, ſed propter luxurioſam vitam, quam quæ ſectatur, de liberis non curare, pro certo eſt, cùm nec de ſe ipſa curet, cui potiùs vt prodigæ dandus eſt curator l. & mulieri, iuncta interpretatione gloſſ. ibi in prima expoſitione, communiter recepta ff. de curator. furioſ. dand. poſt alios tradit Gutierr. de tutel. 1. part. d. c. 9. nu. 23. de cuius leg. intellectu egimus in commẽtar. l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. 1. part. §. 2.

22. Dubitari verò poteſt, an eo ipſo quòd tam turpem vitæ conſuetudinem mulier elegit, filiorũ tutelam amittat abſque aliquo iudicis decreto, ita vt geſta deinceps per eam tutorio nomine non valeant. In qua quæſtione, pars negatiua, nempe, quod etſi luxurioſè viuat, nõ deſinat eſſe tutrix donec per iudicem à tutelæ munere expellatur, ſuadetur ex communi ſententia quam in notorio prodigo probant Bart. & alij in l. is cui bonis ff. de

ff. de verbor. obligation. tradentes, prodigum etiam qui notoriè hoc vitio laboret, antequàm illi bonis per iudicem interdictũ ſit, rei ſuæ adminiſtrationem liberam habere, quo argumento, in muliere corporis ſui prodiga etiam publicè, dicendum videtur, vt quãdiu tutelæ filiorum munus illi á iudice nõ ſit ademptum, eo vti poſſit. In contrarium verò facit, quòd mulier ſecundò nubens, ipſo iure filiorum tutelam amittit, vt tradit Bart. in d. Auth. ſacramentum, C. quand. mulier. tutel. offic. fung. pot. nu. 2. verſic. Ideo mihi videtur, & eſt cõmunuris, ſecundùm Gutierr. d. tract. 1. part. c. 8. nu. 84. & 88 & 89. quam multis cõprobat, & citra dubium tenendam eſſe, ſcripſit Sanc. de matrimon. d. lib. 7. diſput. 88. nu. 10. Et non debet illa quę turpiter viuit, melioris conditionis eſſe, quam iſta; quæ ſecundò nubendo non ita filios inhonorat, nec eorum curam ita negligit, vt turpiter viuens; & ita in luxurioſè viuente probant citati á Sãch. d. lib. 7. diſput. 90. n. 15. verſic. Et videntur; licèt ipſe in num. ſequenti, magis probet contrarium. Et ad cõmunem ſententiam circà prodigum manifeſtum, eſto quòd vera ſit, nec enim deſũt qui contradicant, de quo fusè ſcripſimus in commentar. l. ex hoc iure ff. de iuſtit. & iur. 2. part. c. 6. reſponderi poteſt, faciliùs euenire, vt quis propter vitium, alienæ rei adminiſtrationem amittat, quám adminiſtrationem rei ſuæ, vt videre eſt in patre cui propter luxurioſam vitã bonis proprijs non interdicitur, nec datur curator, ſecundùm communem ſententiam, & tamen eam ob cauſam adminiſtratio bonorum filij illi denegatur l. final. §. minores, verſicul. Nam ſi patria C. de ſentent. paſſ. vbi notant ſcribentes, & ſic intelligit Gom. l. 14. Taur. num. 14. verſic. Nec obſtat, Gutierr. de tutel. d. 1. part. c. 9. nu. 25.

23. Du-

23. Dubitari etiam poteſt, an, ſi mulier poſt vitã malè perditam, ad meliorem honeſtamquè reſipiſcat, filiorum tutelam recuperet. Hęc quæſtio in vidua quę ad ſecundas nuptias trãſiuit, quibus poſtea viduata ad filiorum tutelam redire cõtendit, apud nos contra eam decisa eſt per leg. Regni ord. lib. 4. titul. 102. §. 4. ſed de iure communi frequens & cõtrouerſa eſt; in qua duæ principales reperiuntur opiniones, vna Specul. titul. de tutor. §. nunc videndum, nu. 7. verſic. Quid ſi mater, vbi poſt vtriuſquè partis fundamenta adducta, reſoluit dicens, quód ſi res inuenitur integra, quia pueri alium tutorem non habent, admittenda eſt mater, ſecus ſi habent alium legitimum, vel habere poſſunt. Secunda opinio fuit Petr. & Cyn. in Auth. matri & auiæ, quęſt. vltim. in fin. C. quand. mul. qui abſoluté negant recuperationẽ tutelæ, quia, inquiunt, adhuc durat ſuſpicionis cauſa propter ſobolem forté ex poſteriori viro ſuſceptam, & poteſt in craſtinum ad alia vota cõuolare, & ſic eſt præſumptio regul. ſemel, de regul. iur. libr. 6. Quidam verò priori, alij poſteriori adhęrent ſententiæ, quos referunt Boer. deciſ. 266. nu. 4. Gutierr. d. cap. 9. num. 26. ord. noſtra d. §. 4. poſteriorem amplexa eſt. Sed Salyc. in d. Auth. ſacramentum C. quand. mulier tut. offic. num. 5. verſicul. Reſtat ergo, primam ita accipit & declarat, vt ſecundæ non aduerſetur, ſed eam limitet; nempe, vt binuba iterum facta vidua filiorum primi matrimonij tutelam recuperare nõ poſsit, ſecundúm Petr. & Cyn. pręterquàm in ſubſidium, cùm alius idoneus non inuenitur tutor, legitimus, aut datiuus, quod raró eueniet, ſecundúm Specul. quem ſic intelligit Salyc. & ita declarando, concludit, vtramque opinionem veram eſſe, ſequitur Boer. d. deciſ. 266. num. 6.

[n]um. 6. verſic. Quarè alio [m]odo, Gutierr. d. cap. 9. [n]um. 26. verſic. Quid er[g]o tenendum. Iuxta quam [ſ]ententiam, in quæſtione [n]oſtra multò magis erit [a]ffirmandum, mulierem [q]uæ poſt vitam luxurioſè [t]ranſactam ad caſtam & honeſtam reuerſa eſt, filiorum tutelam non poſſe reaſſumere, niſi in ſubſidium, cùm, ſcilicet, alius idoneus tutor non inuenitur, legitimus, aut datiuus, quod rarò eueniet.

24. Cęterùm ego circà binubam in diuerſa ſum ſententia, communi iure attento, exiſtimo enim, illam iterum viduatam, ad filiorum primi matrimonij tutelam debere admitti, ſi res eſt integra; rem autem non integram intelligo, ſi filij ſub tutore alio idoneo ſunt, ſi enim nullum habent, quanuis legitimus adſit quo eis prouideri poſsit, pręferendam matrem puto, non obſtante pręteritarũ nuptiarum impedimẽto, quod tunc ceſſare apparet: l. & ſuſpicionis cauſa extincta eſt, quæ, maritum ſuperſtitem filiorum vitricum concernebat, l. lex quæ tutores, verſicul. Lex enim C. de adminiſtrat. tutor. per quem tex. dixit Bart. in Auth. matri, & auiæ num. 11. C. quand. mulier tutel. offic. quòd mulier quę habet ſecundum virum eſt ſuſpecta legi, quia lex præſumit, quód excuriabit filios pro viro; quã legis ſuſpicionem, manifeſtam iuris pręſumptionem eſſe, dicit Gutierr. d. tract. 1. part. cap. 8. num. 89. iſta veró ſuſpicio non afficit matrem propter liberos ex ſecundo marito ſuſceptos, quos nulla ratio ſuadet, vt prioris tori liberis in amore communis matris præferamus ſaltem ita, vt quæ ad hos pertinent, illis ſubtrahat aliorum intuitu, & fauore ad quos non pertinent. Denique, quód poteſt in craſtinum, vt illi aiunt, ad alia vota conuolare, non eſt in cauſa, ac conſideratione,

ratione, vt dum in caſta viduitate eſt,ad filiorum tutelam non admittatur, ſicut admittitur primi tori vidua, & etiam ſecundi ad tutelam filiorum eiuſdem coniugij; de quo non eſt controuerſia; & tamen eadem ratio illam comprehendit reſpectu iſtorum, quæ adducitur reſpectu illorum; quãtò magis,quòd experientia conſtat, mulieres rarò ad tertia connubia venire, ipſo ſaltem fœminarum proprio, ac communi pudore, ab his illas cohibente. Quod veró abſque cõtrouerſia eſſe dicimus in vidua ſecundi tori reſpectu filiorum eiuſdem tori, ord. noſtra non ita probat, quæ potiùs d. lib.4.titul.102.§.3. in princip. & hanc á tutela illorum repellit, & quoad hoc parem facit illi, quæ inhoneſtè viuit, vt oſtenditur ibi, *Que viuerem honeſtamẽte,& não forem ja outra vez caſadas.*

25. Quanuis verò ſupra dicta ita probem in bis vidua, non tamen probo in illa de qua eſt quæſtio noſtra principalis, quia aliquid plus caſtitati, quàm luxuriæ eſt dandũ; & quia non tam culpanda eſt,quæ ad ſecunda vota migrauit, quàm quæ turpiſſimo vitæ genere prima denigrauit; & denique, ratio illa quæ contra binubam affertur, quód in craſtinum ad vota alia conuolare poterit,magis militat in iſta;ſub cuius tutela periculoſior idcircò liberorum cura eſt, & adminiſtratio tam quoad bona, quàm & multò magis, quoad perſonam,cum dedecore eorum, quàm ſub tutela illius Concludo,itaque,Petr. & Cyn. ſententiam contra ſecundi tori viduam, in hac tenendam fore, iuncta tamen Specul. limitatione declarata ſecundùm Salyc.vbi ſup.non verò in illa, cui potiùs filiorum tutela redintegranda erit, præterquàm ſi viduitatis tempore ſub idoneo tutore illi reperiantur.

26. Ex ſupradictis apparet, filiorum tutelam facilius

iùs amitti licito matris
ttu, quàm illicito; nam
ater cùm primúm ad
cunda vota tranſit, &
viro eſt cognita, ſecun-
ùm quorundam ſenten-
im, vel etiam ſi cognita
on ſit, ſecundúm alios,
uos ſequitur Sanc. de ma-
imon. d. lib. 7. diſput. 88.
um. 6. dequo latè Hiſpa-
us Gutierr. d. tract. de
utel. 1. part. c. 9. à num. 4.
um ſequentib. ſtatim &
pſo iure definit eſſe filio-
um tutrix; at veró vidua
no aut alio ſtupro tute-
am non amittit, ſed luxu-
ioſa vita, vt ſup. tradidi-
mus cum ratione differen-
iæ. Per contrarium veró,
quæ iuſto & licito coitu
amiſſa fuerat, faciliús re-
cuperatur amiſsionis cau-
ſa ceſſante, quám quæ illi-
cito & iniuſto fuit amiſſa,
vt ad vtramque ſpeciem
probauimus. Apparet itẽ,
non ſemper, quę de ſecun-
dô nubẽtibus ſcripta ſunt,
in viduis luxurioſè viuen-
tibus locum habere; quan-
uis communiter ita tràda-
tur, ſed diuerſum aliquan-
do inter hanc, & illam ius
dicere, oportebit, quando
diuerſitas rationis, quæ in
omni morali diſciplina at-
tendi ante omnia debet,
ita exigat. Denique, appa-
ret, quædam eſſe, quę vi-
dua etſi caſtè viuat, nec
vllum ſtuprum paſſa ſit, in-
honeſta tamen vitæ con-
ſuetudine amittit, quędam
quę ſtuprum ſemel paſſa
amittit, quædã quæ luxu-
riosè viuendo, quędã quę
nec ſic perditè viuendo
perdit.

27. Ad priorem veró
ſpeciem, vltra ſupra dicta,
filiorũ quoque tutela per-
tinet, quę mulieri inho-
neſtè viuenti decernenda
non eſt, ex ord. noſtra d.
lib. 4. titu. 102. §. 3. in princ.
cum traditis per Sanc. d.
lib. 7. diſput. 90. num. 15.
verſicul. Imò & per ſolos,
vbi ex citatis ab eo tradit,
per ſolos tactus inhone-
ſtos tutelã perdi, eo quód
non ſeruetur intacta pudi-
citia. Notanda veró eſt lex
Regia noſtra d. §. 3. quæ
non loquitur in tutela ſuſ-
cepta, ſed in ſuſcipienda,
ad

ad quam matrem inhoneſté viuentem nō admittit; at veró luxurioſè viuens etiam ſuſceptā amittit, iuxta communem de qua ſup. Quam communem ad illam quæ moribus, & habitu vidualem non ſeruat honeſtatē caſté tamen viuens, non extenderem; tum quia quandiu caſto corpore viuit, opprobrio hoc turpium mulierum, quod ipſos etiam liberos grauiter afficeret, de facili notari non debet; tum quia tutela nondum obtenta faciliùs denegatur, quám amittatur iam obtenta, vt in ſponſata tradidit Specul, titul. de tutore §. Nunc dicendum, num. 3. & 4. quem alij ſequuntur quos refert & ſequitur Sanc. d. lib. 7. diſp. 88. num. 5. per regul. l. 1. §. ſecundo loco, verſicul. Sed melius eſt ff. de poſtul. ſecundùm quam, faciliùs accepta retinentur, quám impetrentur nondum accepta. Iuxta quam reſolutionem accipienda eſt ord. noſtra d. titul. 102. §. 3. in princ. quæ mulierem inhoneſtè viuentem ad filiorum tutelam non admittit; ſi enim inhoneſtæ appellatione, de qua ibi, luxurioſa ſimul non intelligitur, non eſt lex Regia extendenda ad caſum ſuſceptę iam tutelæ, vt ab ea mulier inhoneſtè poſtea viuens repellatur, ſed demum in caſu nondum impetratę tutelæ, in quo illa loquitur, eſt accipienda; ſi veró inhoneſtæ nomine luxurioſa etiam ibi intelligitur; nam & huic propriè verbum hoc conuenit, amplianda eſt lex in caſu adeptæ iam tutelæ, ex cōmuni ſententia, de qua ſup. Et hæc circà viduam ſatis modó ſint.

ARTIC. SEXTI ſummaria.

1. *Honeſtas etiam de coniugatis prædicatur, ſicut & de nunquam nuptis; & nuptiæ caſtæ appellantur, & caſtus cum propria vxore concubitus.*

2. *Le-*

Legatum à marito vxori relictum donec caſtè & honeſtè vixerit, contractis ſecundis nuptijs non debetur; quando verò ab alio mulieri viduæ ita relinquitur, nō deficit ſi illa ſecundò nubat, iuxta communem & receptam ſententiam.

3. *Idem traditur ex communi ſententia in conditione*, donec caſtè vixerit, *à filio matri adiecta, vt per eam ſecundæ nuptiæ cenſeantur excluſæ.*

Contrarium probatur in cōditione à filio matri adiecta in teſtamento. Ibid. verſic. Ego verò.

4. *In cōditione*, ſi caſtè vixerit, *vel*, donec caſtè vixerit, *viduæ adiecta, probatur vidualem continentiam venire, ita vt contractis ſecundis nuptijs deficiat, ſiue à marito, ſiue ab alio adiecta ſit.*

5. *Agitur de conditione*, ſi honeſtè vixerit, *vel*, donec honeſtè vixerit, *vidua iniuncta quæ ad ſecundas nuptias conuolauit; & traditur, legatum purè relictū hodie non amittere, quamuis intra lugubre tempus ad ſecundas nuptias tranſeat.*

6. *Conditionem*, ſi honeſtè vixerit, *vel*, donec honeſtè vixerit, *ſecundas nuptias excludere, probatur, perinde ac conditiō*, ſi caſtè vixerit.

7. *Matrimonium tam primum, quàm ſecundum in ſtatu generis humani multiplicati, permiſsiui iuris eſt; differentia tamen traditur inter ius permiſſiuum iſtius, & permiſſiuum illius.*

8. *Conditio*, donec caſtè & honeſtè vixerit, *ijs perſonis aſcripta quæ nunquam matrimoniū contraxerunt, matrimonij impeditiua non eſt, ſed importat honeſtæ vitæ caſtitatem.*

9. *Conditio matrimonij impeditiua valet in contractibus. Et quid in illis importet conditio*, donec caſtè vixerit, *&*, donec honeſtè vixerit, *traditur, conſtituta differentia inter hanc, & illam, pro primis nuptijs.*

10. *Mulier propter adulterium perdit dotem, & arras, & paraphernalia bona, ſecundùm*

cundùm communem; contra quam in paraphernalibus tenent alij.

11. An adulteram maritus alere teneatur.

12. An propter oſcula,& tactus alios inhoneſtos mulier dotem perdat,& alimenta, & licitum ſit diuortium,& nu.13.

14. Mulieris, atque mariti adulteria compenſantur ad euitandas ciuiles pœnas bonorum,& diuortij. Intelligitur,niſi crimen,alterius reconciliatione præcedente expreſſa, aut tacita abolitum iam ſit. Ibid. in verſic. Quæ communis.

15. Barboſ. opinio refertur ad ius Regium Caſtellæ, & Luſitaniæ, quam ſecutus eſt Sanch. circà vſumfructum bonorum quem coniux lucratur propter cõiugis adulterium extantibus liberis.

16. Contra eos probatur maritum cùm ciuiliter agit contra adulteram, vſumfructũ bonorum illius liberis extantibus lucrari, quandiu ipſe viuit,ſecundùm ius cõmune,quod in hac parte iure Regio non eſſe correctum, oſtenditur.

17. Oſtenditur,pœnam amiſſionis bonorum mulieris propter adulterium non pertinere ad diuiſionem de qua in caſu l. hac edictali. C. de ſecund.nupt.

Adulterij cauſa cùm ciuiliter agitur ad tori ſeparationẽ, & amiſſionem bonorum, æqualis eſt in perſona vtriuſque coniugis, & dicta in marito contra vxorem, habent locum èconuerſò in vxore contra mariũ adulterantem. Ibid.verſic.Quæ autem.

18. In criminali accuſatione diuerſum ius in vtriuſque perſona reperitur, quia maritus vxorem de adulterio criminaliter accuſare poteſt, ſed non èontrà, illa maritum.

19. An verò mulier maritum criminaliter eam de adulterio accuſantem repellere poſſit oppoſita exceptione de adulterio mariti ipſius,contrariæ referuntur opiniones.

20. Barboſ. opinio contra alios probatur,tenentis,poſſe mulierem maritum repellere ab accu-

accuſatione exceptione adulterij oppoſita, iure communi attento.

21. *Contra eundem idem probatur, iure Regio attento.*

22. *Mariti lenocinium grauiſsimum crimen eſt, & exceptione illius repellitur maritus ab accuſatione vxoris; alius tamen accuſat vtrumque.*

23. *Traditur, maritum qui ex legis facultate vxorem adulteram occidere poteſt propria authoritate, poteſtate hac vti non poſſe, quando ipſe adulterij crimine infectus erat.*

24. *Communis ſententia refertur, & probatur, qua traditur, humanam legem quæ marito tribuit poteſtatem occidēdi vxorem adulteram & cum ea adulterantem, illum in animæ iudicio non excuſare. Et num. 25.*

Etiam miniſter publicus, qui iudicis ſententiam exequendo occidit delinquentem odio & maleuolo in eum animo, peccat, d.nu. 35. verſicul. Nec verò.

Probatur, maritum adulteros occidentem ex poteſtate legis, vt ipſius legis miniſtrum conſiderari non poſſe. Et de Chriſtiana pietate legis Regiæ in executione vltimi ſupplicij d.nu. 25. verſic. Deinde, & verſi. Denique.

26. *Agitur de validitate legis quæ marito tribuit poteſtatem adulteros occidendi, & vt mali permiſsiua defenditur. Melius tamen eſſe, legem illam exterminari, probatur nu. 27. & duob. ſequentib.*

28. *Legibus ciuilibus non eſt tributa poteſtas marito occidendi vxorem adulteram; patri verò conceſſum eſt, occidere filiam ſub ſua poteſtate, conſtitutam in adulterio deprehenſam. Et cur ita.*

29. *Marito ciuilibus legibus occidere adulterum aliquando licet, vxorem verò ipſam adulteram propria authoritate occidere, nunquam datum eſt. Et diſcriminis iſtius ratio aſſignatur.*

ARTIC. VI.

De muliere coniugata.

1. TErtius mulierũ ſtatus, coniugatarum eſt, quę quidem nõ paruam de honeſtate laudẽ promerent, vt videre licet apud Guliel. Benedict. in repetit. c. Raynutius, verb. cuidam Petro tradiderũt, ex num. 49. de teſtament. Chaſſan. in catalog. gloriæ mundi 2. p. cõſiderat. 12. & 3. p. conſiderat. 41. & honeſtas de coniugatis prędicatur, ſicut & de ijs quæ nunquã matrimoniũ contraxerũt, vt tradidimus ſup. in initio circá diffinitionẽ honeſtatis, & caſtæ dicuntur nuptię, & cum propria coniuge caſtus cõcubitus c. Nicæna Synodus 31. diſt. quẽ tex. valde notabilem, & quòd non eſt alius alibi ita expreſſus, dixit Abb. in c. quod á te nu. 3. in princ. de cleric. coniugat. c. hæc autem, diſt. 30. c. Deus, 31. q. 1. vbi ſic habetur, *Deus maſculũ & fæminã propagãdi generis cauſa nuptiali caſtitate cõiunxit*; de iure noſtro tex. optimus in Auth. de non eligend. ſecund. nubent. §. cùm igitur, collat. 1. ibi, *vt metu caſtarum nuptiarũ, licèt ſecundæ ſint, ab his quidẽ abſtineant, & deſcẽdant ad quaſdã interdictas permixtiones*, cum alijs citatis à Gom. l. 14. Taur. nu. 9. quibus additur D. Tho. 2. 2. q. 152. art. 3. in reſponſ. ad 5. vbi docet, virginitatem excludere quẽcunque actum venereum, etiam licitũ, caſtitatem autem, ſolum illicitum.

Vnde elegans eſt illud venerabilis Bedę relatum á Guliel. d. verb. cuidã Petro tradiderunt, nu. 49. in fin. cuius itẽ meminit. Chaſſa. d. conſiderat. 41. *Bona eſt caſtitas coniugalis, melior continentia vidualis, & optima perfectio virginalis.*

2. Quod facit ad quæſtionẽ de legato viduæ relicto donec caſtè & honeſtè vixerit, an illi ad ſecũda vota tranſeunti debeatur, de quo per Bart. & alios in l. mulier §. cũ proponeretur ff. ad Trebell. vbi Bart. n. final. ſecutus Oldr. affirmatiuã partẽ amplectitur, niſi

niſi de mente teſtatoris, vel de communi vſu loquendi aliud appareret, quia quæ nubit, caſtè & honeſtè viuere, dicitur, iuxta tex. ibi; qua ratione idem ſcripſit Bart. in l. final. in fin. C. de indict. viduit. tollend. ad quod optimè cōducit tex. d. Auth. de non eligéd. ſecund. nubent. §. cũ igitur, vbi Imper. etiã ſecũdas nuptias, caſtas appellat; atq; ita videtur, illis nō contraueniri cōditioni caſtè viuēdi. Et hãc ſententiã, etiã vbi cōditio á marito adiecta eſt vxori, cũ Oldr. & Bart. tenet Abb. in d. c. quod à te n. 3. in princ. & in c. vt clericorũ, n. 5. de vit. & honeſtat. cleric. ſequuntur plurimi è Iuriſtis, & Theologis, citati à Sancio de matrim. lib. 7. diſp. 91. n. 14. to. 2. vbi eam probabilē dicit; ſed nu. 16. probabiliorem multó dicit, & ſequitur ſententiam quæ diſtinguit inter conditionē iniunctã à marito, vel ab alio, vt primo caſu ſecũdę nuptiæ excludãtur, in ſecũdo veró, non; in quã ſententiã plures citat Authores, ita vt cõmunis cenſenda ſit, quã praxi, & cõſuetudine receptam, teſtatur Alberic. d. l. mulier §. cùm proponeretur, & in d. l. final. nu. 8. C. de indict. viduit. tollēd. eãq; Sãc. loco citato n. 17. & ſequētib. in vtroq; mēbro ampl. & lim.

3. Pręcipua veró ac frequēs ampliatio eſt in filio, quē Doctor. marito ęquiparãt, tradētes, conditionem caſtè viuēdi ab his perſonis adiectã, ſecundas nuptias excludere, idquè volũtatis coniectura ex eo collecta, quia marito, & filijs, ſecũdis nuptijs vxoris, & matris, iniuria infertur, vt in marito probat tex. in Auth. de nupt. collat. 4. §. quę verò nunc, verſic. Nos igitur, ibi, *& defuncti animã cōtriſtaret*, & in verſic. ſequēti, ibi, *& per omnia cōtriſtandi priorē maritũ*, & in filio, eod. Auth. §. ſolutio, ibi, *& non, procreatã ſobolem ſequentibus matrimonijs forſitan contriſtare*, & in §. nec illud, ibi, *ſi non & illi tertijs iniuriam paſſi ſint nuptijs*, & in Auth. de non eligend. ſecund. nu-

bent. §. proſpeximus, ibi, *omnibus ſimul ſecundis nuptijs fecit iniuriam*, collat. 1. Atq; hinc eliciunt voluntatis coniecturam in cõditione, *donec caſtè vixerit*, à marito, aut à filio appoſita, ad excludẽdas nuptias; & ſecus, inquiunt, quando talis cõditio ab extraneo adijcitur, vel etiam à parentibus, aut alijs conſanguineis ipſius viduæ, cui ſub illa relinquitur; quia parentes, & coniuncti non offenduntur ſecundis propinquę viduę nuptijs, imò illis quãdoquè gratę ſunt, tum ne aliás turpi fortè & inhoneſta vitæ conuerſatione, toti generi derogetur, tum propter ſpem dilatandæ parentelę; & ita obſeruant communiter Doctor. in quæſtione hac, vt videre eſt ex citatis á Gom. l. 14. Taur. nu: 9. & Sanc. eos ſecuto d. diſput. 91. nu. 16. & ſequenti.

Ego verò, antequàm vlterius in quæſtione progrediar, cõtrarium in hoc ſentio, exiſtimans, filium qui matri viduæ ſub prędicta conditione legauit, parẽtibus, & alijs eius conſanguineis potiùs, quám marito æquiparari debere, diuerſamquè in illo rationẽ verſari ab illa, quę pro marito affertur; nec quidem diffiteor, filijs prioris matrimonij, ſicut & marito ſecũdis nuptijs iniuriam inferri, & acerbas illis eſſe; cęterúm, diſtinguenda ſunt tẽpora, vt quod attinet ad prę ſentem quæſtionẽ, diſparitas rationis in vtrique appareat; ſecũdis, namque, nuptijs prædefuncto marito iniuria irrogatur; & anima illius contriſtatur, vt dicitur in d. Auth. de nupt. §. quæ veró nunc, ibi, *& defuncti animam contriſtaret*, & ibi, *& per omnia contriſtandi priorem maritum*: at veró, nõ legimus, quód prędefuncti filij anima ſecutis matris nuptijs contriſtetur, nec quód illis iniuria prædefunctis filijs irrogetur, ſed loca iuris ſup. citata in filijs viuis loquuntur, quos mater ſecundis nuptijs inhonorat, vt, vltra loca de quibus ſup. probat tex. d. Auth.

de

de nupt. §. ſi veró expectet, ibi, *& filios ex hoc exhonoratos viderit*; filios, itaque, quĩ viuunt ſecundarũ nuptiarum tempore, illis exhonorat mater, non antea mortuum; atque ita apparet, quòd conditio caſtè viuédi ab illo matri viduę aſcripta, nõ deficit ſecundis matris nuptijs, quibus illi poſt mortem ſuam, in quã diſpoſitio confertur, nõ irrogatur iniuria, & talis diſpoſitio ad eandem interpretationem, & rationẽ eandẽ pertinet, quæ à Doctoribus conſideratur circà eiuſcemodi cõditionem à parentibus, & conſanguineis aſcriptam. Pertineret, vtique, filij diſpoſitio ad interpretationem, & rationẽ maritalis legati, quãdo inter viuos diſpoſitio eſſet, videlicet, ſi annuum quid matri viduæ promitteret donec caſtè vixerit; tunc enim, quia ſecundæ matris nuptiæ, filium prioris matrimonij inhonorãt, & cõtriſtant, conditio caſtè viuendi nuptias has excludere videbitur ex promittentis filij mente.

4. Et hęc quidẽ ſtante poſteriori ſententia, quæ communior eſt, in quæſtione principali. In qua tamen ego aliter dicerem, in primis enim, in conditione, *ſi caſtè vixerit*, vel, *donec caſtè vixerit*, dicerem, quòd ſiue á marito ſcripta ſit, ſiue á filio, ſiue à parentibus, & conſanguineis, aut quauis alia perſona extranea, eiuſdem iuris ſemper ſit, intellecta de viduali cõtinentia ac caſtitate. Moueor, quia etſi ſecundas nuptias caſtas fateamur, vt in d. Auth de non eligend. ſecund. nubentes § cùm igitur, & eum propria coniuge caſtus concubitus ſit d.c. Nicęna Synodus diſt. 31. tamẽ appellatione ſimplici caſtitatis illa intelligitur, quæ omnem remouet coitum etiam licitum, vt ſup. tradidimus in init. operis, & probauimus argumento voti de caſtitate, quod etiã coniugalem remouet concubitum; atque ita, appellatione caſtitatis ſimpliciter pręceptæ illa

ratione, vt dum in caſta viduitate eſt, ad filiorum tutelam non admittatur, ſicut admittitur primi tori vidua, & etiam ſecundi ad tutelam filiorum eiuſdem coniugij; de quo non eſt controuerſia; & tamen eadem ratio illam comprehendit reſpectu iſtorum, quæ adducitur reſpectu illorum; quãtò magis, quòd experientia conſtat, mulieres raró ad tertia connubia venire, ipſo ſaltem fæminarum proprio, ac communi pudore ab his illas cohibente. Quod veró abſque cõtrouerſia eſſe dicimus in vidua ſecundi tori reſpectu filiorum eiuſdem tori, ord. noſtra non ita probat, quæ potiùs d. lib. 4. titul. 102. §. 3. in princip. & hanc á tutela illorum repellit, & quoad hoc parem facit illi, quæ inhoneſtè viuit, vt oſtenditur ibi, *Que viuerem honeſtamẽte, & não forem ja outra vez caſadas.*

25. Quanuis verò ſupra dicta ita probem in bis vidua, non tamen probo in illa de qua eſt quæſtio noſtra principalis, quia aliquid plus caſtitati, quàm luxuriæ eſt dandũ; & quia non tam culpanda eſt, quæ ad ſecunda vota migrauit, quàm quæ turpiſſimo vitæ genere prima denigrauit; & denique, ratio illa quæ contra binubam affertur, quód in craſtinum ad vota alia conuolare poterit, magis militat in iſta; ſub cuius tutela periculoſior idcircò liberorum cura eſt, & adminiſtratio tam quoad bona, quàm & multò magis, quoad perſonam, cum dedecore eorum, quàm ſub tutela illius Concludo, itaque, Petr. & Cyn. ſententiam contra ſecundi tori viduam, in hac tenendam fore, iuncta tamen Specul. limitatione declarata ſecundùm Salyc. vbi ſup. non verò in illa, cui potiùs filiorum tutela redintegranda erit, præterquàm ſi viduitatis tempore ſub idoneo tutore illi reperiantur.

26. Ex ſupradictis apparet, filiorum tutelam facilius

ciliùs amitti licito matris coitu, quàm illicito; nam mater cùm primúm ad ſecunda vota tranſit, & à viro eſt cognita, ſecundùm quorundam ſententiam, vel etiam ſi cognita non ſit, ſecundúm alios, quos ſequitur Sanc. de matrimon. d. lib. 7. diſput. 88. num. 6. de quo latè Hiſpanus Gutierr. d. tract. de tutel. 1. part. c. 9. à num. 4. cum ſequentib. ſtatim & ipſo iure definit eſſe filiorum tutrix; at veró vidua vno aut alio ſtupro tutelam non amittit, ſed luxurioſa vita, vt ſup. tradidimus cum ratione differentiæ. Per contrarium veró, quæ iuſto & licito coitu amiſſa fuerat, faciliús recuperatur amiſsionis cauſa ceſſante, quám quæ illicito & iniuſto fuit amiſſa, vt ad vtramque ſpeciẽm probauimus. Apparet itẽ, non ſemper, quę de ſecundô nubẽtibus ſcripta ſunt, in viduis luxurioſè viuentibus locum habere, quanuis communiter ita tradatur, ſed diuerſum aliquando inter hanc, & illam ius dicere, oportebit, quando diuerſitas rationis, quæ in omni morali diſciplina attendi ante omnia debet, ita exigat. Denique, apparet, quædam eſſe, quę vidua etſi caſtè viuat, nec vllum ſtuprum paſſa ſit, inhoneſta tamen vitæ conſuetudine amittit, quędam quę ſtuprum ſemel paſſa amittit, quædã quæ luxurioſè viuendo, quędã quę nec ſic perditè viuendo perdit.

27. Ad priorem verò ſpeciem, vltra ſupra dicta, filiorũ quoque tutela pertinet, quę mulieri inhoneſtè viuenti decernenda non eſt, ex ord. noſtra d. lib. 4. titu. 102. §. 3. in princ. cum traditis per Sanc. d. lib. 7. diſput. 90. num. 15. verſicul. Imò & per ſolos, vbi ex citatis ab eo tradit, per ſolos tactus inhoneſtos tutelã perdi, eo quód non ſeruetur intacta pudicitia. Notanda veró eſt lex Regia noſtra d. §. 3. quæ non loquitur in tutela ſuſcepta, ſed in ſuſcipienda, ad

ad quam matrem inhoneſté viuentem nõ admittit; at veró luxurioſè viuens etiam ſuſceptã amittit, iuxta communem de qua ſup. Quam communem ad illam quæ moribus, & habitu vidualem non ſeruat honeſtaté caſté tamen viuens, non extenderem; tum quia quandiu caſto corpore viuit, opprobrio hoc turpium mulierum, quod ipſos etiam liberos grauiter afficeret, de facili notari non debet; tum quia tutela nondum obtenta faciliùs denegatur, quám amittatur iam obtenta, vt in ſponſata tradidit Specul, titul. de tutore §. Nunc dicendum, num. 3. & 4. quem alij ſequuntur quos refert & ſequitur Sanc. d. lib. 7. diſp. 88. num. 5. per regul. l. 1. §. ſecundo loco, verſicul. Sed melius eſt ff. de poſtul. ſecundùm quam, faciliùs accepta retinentur, quám impetrentur nondum accepta. Iuxta quam reſolutionem accipienda eſt ord. noſtra d. titul. 102. §. 3. in princ. quæ mulierem inhoneſtè viuentem ad filiorum tutelam non admittit; ſi enim inhoneſtæ appellatione, de qua ibi, luxurioſa ſimul non intelligitur, non eſt lex Regia extendenda ad caſum ſuſceptę iam tutelæ, vt ab ea mulier inhoneſtè poſtea viuens repellatur, ſed demum in caſu nondum impetratę tutelæ, in quo illa loquitur, eſt accipienda; ſi veró inhoneſtæ nomine luxurioſa etiam ibi intelligitur, nam & huic propriè verbum hoc conuenit, ampliãda eſt lex in caſu adeptæ iam tutelæ, ex cõmuni ſententia, de qua ſup. Et hæc circà viduam ſatis modó ſint.

ARTIC. SEXTI ſummaria.

1. *Honeſtas etiam de coniugatis prædicatur, ſicut & de nunquam nuptis; & nuptiæ caſtæ appellantur, & caſtus cum propria vxore concubitus.*

2. *Legatum à marito vxori relictum donec caſtè & honeſtè vixerit, contractis ſecundis nuptijs non debetur; quando verò ab alio mulieri viduæ ita relinquitur, nõ deficit ſi illa ſecundò nubat, iuxta communem & receptam ſententiam.*

3. *Idem traditur ex communi ſententia in conditione,* donec caſtè vixerit, *à filio matri adiecta, vt per eam ſecundæ nuptiæ cenſeantur excluſæ.*

Contrarium probatur in cõditione à filio matri adiecta in teſtamento. Ibid. verſic. Ego verò.

4. *In cõditione,* ſi caſtè vixerit, *vel,* donec caſtè vixerit, *viduæ adiecta, probatur vidualem continentiam venire, ita vt contractis ſecundis nuptijs deficiat, ſiue à marito, ſiue ab alio adiecta ſit.*

5. *Agitur de conditione,* ſi honeſtè vixerit, *vel,* donec honeſtè vixerit, *vidua iniuncta quæ ad ſecundas nuptias conuolauit; & traditur, legatum purè relictũ hodie non amittere, quamuis intra lugubre tempus ad ſecundas nuptias tranſeat.*

6. *Conditionem,* ſi honeſtè vixerit, *vel,* donec honeſtè vixerit, *ſecundas nuptias excludere, probatur, perinde ac conditio,* ſi caſtè vixerit.

7. *Matrimonium tam primum, quàm ſecundum in ſtatu generis humani multiplicati, permiſſiui iuris eſt; differentia tamen traditur inter ius permiſſiuum iſtius, & permiſſiuum illius.*

8. *Conditio,* donec caſtè & honeſtè vixerit, *ijs perſonis aſcripta quæ nunquam matrimoniũ contraxerunt, matrimonij impeditiua non eſt, ſed importat honeſtæ vitæ caſtitatem.*

9. *Conditio matrimonij impeditiua valet in contractibus. Et quid in illis importet conditio,* donec caſtè vixerit, *&,* donec honeſtè vixerit, *traditur, conſtituta differentia inter hanc, & illam, pro primis nuptijs.*

10. *Mulier propter adulterium perdit dotem, & arras, & paraphernalia bona, ſecundùm*

cundùm communem; contra quam in paraphernalibus tenent alij.

11. An adulteram maritus alere teneatur.

12. An propter oſcula, & tactus alios inhoneſtos mulier dotem perdat, & alimenta, & licitum ſit diuortium, & nu. 13.

14. Mulieris, atque mariti adulteria compenſantur ad euitandas ciuiles pœnas bonorum, & diuortij.

Intelligitur, niſi crimen, alterius reconciliatione præcedente expreſſa, aut tacita abolitum iam ſit. Ibid. in verſic. Quæ communis.

15. Barboſ. opinio refertur ad ius Regium Caſtellæ, & Luſitaniæ, quam ſecutus eſt Sanch. circa vſumfructum bonorum quem coniux lucratur propter cõiugis adulterium extantibus liberis.

16. Contra eos probatur maritum cùm ciuiliter agit contra adulteram, vſumfructũ bonorum illius liberis extantibus lucrari, quandiu ipſe viuit, ſecundùm ius cõmune, quod in hac parte iure Regio non eſſe correctum, oſtenditur.

17. Oſtenditur, pœnam amiſsionis bonorum mulieris propter adulterium non pertinere ad diuiſionem de qua in caſu l. hac edictali. C. de ſecund. nupt.

Adulterij cauſa cùm ciuiliter agitur ad tori ſeparationẽ, & amiſsionem bonorum, æqualis eſt in perſona vtriuſque coniugis, & dicta in marito contra vxorem, habent locum èconuersò in vxore contra maritũ adulterantem. Ibid. verſic. Quæ autem.

18. In criminali accuſatione diuerſum ius in vtriuſque perſona reperitur, quia maritus vxorem de adulterio criminaliter accuſare poteſt, ſed non èconträ, illa maritum.

19. An verò mulier maritum criminaliter eam de adulterio accuſantem repellere poſsit oppoſita exceptione de adulterio mariti ipſius contrariæ referuntur opiniones.

20. Barboſ. opinio contra alios probatur, tenentis, poſſe mulierem maritum repellere ab accu-

cuſatione exceptione adulterij oppoſita, iure commu[ni] attento.

Contra eundem idem probatur, iure Regio attento.

Mariti lenocinium grauiſsimum crimen eſt, & exceptione illius repellitur maritus ab accuſatione uxoris; alius tamen accuſat utrumque.

Traditur, maritum qui ex legis facultate uxorem adulteram occidere poteſt propria authoritate, poteſtate hac uti non poſſe, quando ipſe adulterij crimine inſectus erat.

Communis ſententia refertur, & probatur, qua traditur, humanam legem quæ marito tribuit poteſtatem occidēdi uxorem adulteram & cum ea adulterantem, illum in animæ iudicio non excuſare. Et num. 25.

Etiam miniſter publicus, qui iudicis ſententiam exequendo occidit delinquentem odio & maleuolo in eum animo, peccat, d. nu. 35. verſicul. Nec verò.

Probatur, maritum adulteros occidentem ex poteſtate legis, ut ipſius legis miniſtrum conſiderari non poſſe. Et de Chriſtiana pietate legis Regiæ in executione ultimi ſupplicij d. nu. 25. verſic. Deinde, & verſi. Deniqūe.

26. Agitur de validitate legis quæ marito tribuit poteſtatem adulteros occidendi, & ut mali permiſsiua defenditur. Melius tamen eſſe, legem illam exterminari, probatur nu. 27. & duob. ſequentib.

28. Legibus ciuilibus non eſt tributa poteſtās marito occidendi uxorem adulteram; patri verò conceſſum eſt, occidere filiam ſub ſuā poteſtate conſtitutam in adulterio deprehenſam. Et cur ita.

29. Marito ciuilibus legibus occidere adulterum aliquando licet, uxorem verò ipſam adulteram propria authoritate occidere, nunquam datum eſt. Et diſcriminis iſtius ratio aſſignatur.

ARTIC. VI.

De muliere coniugata.

TErtius mulierũ ſtatus, coniugatarum eſt, quę quidem nõ paruam de honeſtate laudẽ promerent, vt videre licet apud Guliel. Benedict. in repetit.c. Raynutius, verb. cuidam Petro tradiderũt, ex num. 49. de teſtament. Chaſſan. in catalog. gloriæ mundi 2.p.cõſiderat.12. & 3.p. conſiderat. 41. & honeſtas de coniugatis prędicatur, ſicut & de ijs quæ nunquã matrimoniũ contraxerũt, vt tradidimus ſup. in initio circá diffinitionẽ honeſtatis, & caſtæ dicuntur nuptię, & cum propria coniuge caſtus cõcubitus c. Nicæna Synodus 31. diſt. quẽ tex. valde notabilem, & quòd non eſt alius alibi ita expreſſus, dixit Abb. in c. quod á te nu.5. in princ. de cleric. coniugat. c. hæc autem, diſt.30. c. Deus, 31. q. 1. vbi ſic habetur, *Deus maſculũ & fæminã propagãdi generis cauſa nuptiali caſtitate cõiunxit*; de iure noſtro tex. optimus in Auth. de non eligend. ſecund. nubent. §. cùm igitur, collat.1. ibi, *vt metu caſtarum nuptiarũ, licèt ſecundæ ſint, ab his quidẽ abſtineant, & deſcẽdant ad quaſdã interdictas permixtiones*, cum alijs citatis à Gom. l. 14. Taur. nu.9. quibus additur D.Tho. 2.2.q.152. art.3. in reſponſ. ad 5. vbi docet, virginitatem excludere quẽcunque actum venereum, etiam licitũ, caſtitatem autem, ſolum illicitum.

Vnde elegans eſt illud venerabilis Bedę relatum á Guliel. d. verb. cuidã Petro tradiderunt, nu.49. in fin. cuius itẽ meminit Chaſſa. d. conſiderat.41. *Bona eſt caſtitas coniugalis, melior continentia vidualis, & optima perfectio virginalis.*

2. Quod facit ad quæſtionẽ de legato viduæ relicto donec caſtè & honeſtè vixerit, an illi ad ſecũda vota tranſeunti debeatur, de quo per Bart. & alios in l. mulier §. cũ proponeretur ff. ad Trebell. vbi Bart. n. final. ſecutus Oldr. affirmatiuã partẽ amplectitur, niſi

i de mente teſtatoris,vel communi vſu loquendi ud appareret, quia quæ ibit, caſtè & honeſtè viere, dicitur, iuxta tex.ibi; a ratione idem ſcripſit rt.in l.final.in fin.C. de dict. viduit. tollend. ad od optimè cōducit tex. Auth. de non eligēd. ſecund. nubent. §. cū igitur, i Imper.etiā ſecūdas nuias, caſtas appellat; atq; videtur,illis nō contraniri cōditioni caſtè viuē. Et hãc ſententiā,etiā vbi ditio à marito adiecta eſt ori,cū Oldr.& Barr. tet Abb.in d.c. quod à te j.in princ. & in c.vt clecorū,n.5. de vit.& honeſt.cleric. ſequuntur plurimi è Iuriſtis, & Theolos, citati à Sancio de matrim.lib.7.diſp.91.n.14.to. vbi eam probabilē dicit; d nu.16. probabiliorem ultó dicit,& ſequitur ſententiam quæ diſtinguit inter conditionē iniunctā à marito,vel ab alio,vt primo alu ſecūdę nuptiæ excludãtur,in ſecūdo veró,non; n quā ſententiā plures citat Authores,ita vt cōmunis cenſenda ſit,quā praxi, & cōſuetudine receptam, teſtatur Alberic.d.l.mulier §.cùm proponeretur,& in d.l.final.nu.8. C. de indict. viduit.tollēd.eāq; Sāc.loco citato n.17. & ſequētib. in vtroq; mēbro ampl.& lim.

3. Præcipua veró ac freques ampliatio eſt in filio, quē Doctor.marito ęquiparãt,tradētes, conditionem caſtè viuēdi ab his perſonis adiectā, ſecundas nuptias excludere, idquè volūtatis coniectura ex eo collecta, quia marito, & filijs, ſecūdis nuptijs vxoris, & matris, iniuria infertur, vt in marito probat tex.in Auth. de nupt.collat.4. §.quę veró nunc,verſic. Nos igitur, ibi, *& defuncti animā cōtriſtaret*, & in verſic. ſequēti,ibi, *& per omnia cōtriſtandi priorē maritū*, & in filio, eod.Auth.§.ſolutio,ibi, *& non,procreatā ſobolem ſequentibus matrimonijs forſitan contriſtare*, & in §.nec illud, ibi, *ſi non & illi tertijs iniuriam paſſi ſint nuptijs*, & in Auth. de non eligend. ſecund. nubent.

bent. §. proſpeximus, ibi, *Omnibus ſimul ſecundis nuptijs fecit iniuriam*, collat. 1. Atq; hinc eliciunt voluntatis coniecturam in cõditione, *donec caſtè vixerit*, à marito, aut à filio appoſita, ad excludẽdas nuptias; & ſeçus, inquiunt, quando talis cõditio ab extraneo adijcitur, vel etiam á parentibus, aut alijs conſanguineis ipſius viduæ, cui ſub illa relinquitur; quia parentes, & coniuncti non offenduntur ſecundis propinquę viduę nuptijs, imò illis quãdoquè gratę ſunt, tum ne aliás turpi fortè & inhoneſta vitæ conuerſatione, tot generi derogetur, tum propter ſpem dilatandæ parentelę; & ita obſeruant communiter Doctor. in quæſtione hac, vt videre eſt ex citatis á Gom. l. 14. Taur. nu. 9. & Sanc. eos ſecuto d. diſput. 91. nu. 16. & ſequenti.

Ego verò, antequàm vlterius in quæſtione progrediar, cõtrarium in hoc ſentio, exiſtimans, filium qui matri viduæ ſub prędicta conditione legauit, parẽtibus, & alijs eius conſanguineis potiùs, quám marito æquiparari debere, diuerſamquè in illo rationẽ verſari ab illa, quę pro marito affertur; nec quidem diffiteor, filijs prioris matrimonij, ſicut & marito ſecũdis nuptijs iniuriam inferri, & acerbas illis eſſe; cęterúm, diſtinguenda ſunt tẽpora, vt quod attinet ad pręſentem quæſtionẽ, diſparitas rationis in vtriſque appareat; ſecũdis, namque, nuptijs prædefuncto marito iniuria irrogatur; & anima illius contriſtatur, vt dicitur in d. Auth. de nupt. §. quæ verò nunc, ibi, *& defuncti animam contriſtaret*, & ibi, *& per omnia contriſtandi priorem maritum*: at verò, nõ legimus, quód prędefuncti filij anima ſecutis matris nuptijs contriſtetur, nec quód illis iniuria prædefunctis filijs irrogetur, ſed loca iuris ſup. citata in filijs viuis loquuntur, quos mater ſecundis nuptijs inhonorat, vt, vltra loca de quibus ſup. probat tex. d. Auth. de

de nupt. §. ſi verò expectet, ibi, *& filios ex hoc exhonoratos viderit*, filios itaque, qui viuunt ſecundarũ nuptiarum tempore, illis exhonorat mater, non antea mortuum; atque ita apparet, quòd conditio caſtè viuẽdi ab illo matri viduę aſcripta, nõ deficit ſecundis matris nuptijs, quibus illi poſt mortem ſuam, in quã diſpoſitio confertur, nõ irrogatur iniuria, & talis diſpoſitio ad eandem interpretationem, & rationẽ eandẽ pertinet, quæ à Doctoribus conſideratur circà eiuſcemodi cõditionem à parentibus, & conſanguineis aſcriptam. Pertineret, vtique, filij diſpoſitio ad interpretationem, & rationẽ maritalis legati, quãdo inter viuos diſpoſitio eſſet, videlicet, ſi annuum quid matri viduæ promitteret donec caſtè vixerit; tunc enim, quia ſecundæ matris nuptiæ, filium prioris matrimonij inhonorãt, & cõtriſtant, conditio caſtè viuendi nuptias has excludere videbitur ex promittentis filij mente.

4. Et hęc quidẽ ſtante poſteriori ſententia, quæ communior eſt, in quæſtione principali. In qua tamen ego aliter dicerem, in primis enim, in conditione, *ſi caſtè vixerit*, vel, *donec caſtè vixerit*, dicerem, quòd ſiue á marito ſcripta ſit, ſiue á filio, ſiue à parentibus, & conſanguineis, aut quauis alia perſona extranea, eiuſdem iuris ſemper ſit, intellecta de viduali cõtinentia ac caſtitate. Moueor, quia etſi ſecundas nuptias caſtas fateamur, vt in d. Auth de non eligend. ſecund. nubentes § cùm igitur, & eum propria coniuge caſtus concubitus ſit d. c. Nicęna Synodus diſt. 31. tamẽ appellatione ſimplici caſtitatis illa intelligitur, quæ omnem remouet coitum etiam licitum, vt ſup. tradidimus in init. operis, & probauimus argumento voti de caſtitate, quod etiã coniugalem remouet concubitum; atque ita, appellatione caſtitatis ſimpliciter pręceptæ illa

venit quam continentes ſeruant; idquè communis loquendi vſus obſeruat, vt ad propoſitam quæſtionẽ, eiuſquè pro hac parte reſolutionẽ obſeruauit Anchar. in c. quod á te nu. 8. & eum ſecutus Imol. ibi n. 7. de cleric. coniugat. & cũ alijs ab eo citatis tradit Surd. de aliment. titul. 7. quęſt. 23. nu. 3.

5. Si veró conditio ſit, *ſi honeſtè vixerit*, vel, *donec honeſtè vixerit*, dubitari magis poteſt de conditionis defectu propter ſecundas nuptias, quia honeſtas abſolutè ſumpta, tã propriè de nuptis, quàm de non nuptis prædicatur, & idcircò videtur, quód ſecundæ nuptię conditione hac nõ cenſeantur excluſæ; cùm nec conditionis verba eas comprehendant; nec ita teſtatoris mens, etſi maritus ſit qui ita vxori ſuæ reliquit; nam cùm verba talẽ non admittant interpretationem, non eſt vnde volũtatis coniectura pro illa elici poſsit; ſi enim dicimus, eam elici ex iniuria ſecũdis nuptijs viro irrogata, dicere cogemur, quod, etſi legatum à marito purè vxori relinqueretur, ſecũdis nuptijs deficeret quaſi ſub tacita perpetuæ viduitatis conditione relictum; quod tamen eſt falſum; nã purè relictũ ſecundas nuptias non impedit; ſed viduitatis conditio in teſtamento ſcripta, Auth. cui relictum C. de indict. viduit. tollend. tradit Surd. d. quæſt. 23. ex nu. 6. cum ſequẽtib. vbi alios refert; qui in quæſtione præcedente, nu. penult. & vltim. idẽm tradit etiam in caſu quo intra lugubre tempus vidua conuolet ad ſecundas nuptias, ſtante hodierno iure, quo pęnæ impoſitæ ad ſecunda vota feſtinantibus, correctę ſunt, inter quas erat, vt & puré relicta á marito amitteret l. i. verſic. His etiã C. de ſecũd. nupt. quę hodie non perdet, earum tamen proprietate reſeruata filijs, ſi quos habet ex eodem matrimonio ſuſceptos, iuxta terminos, l. fęminæ, eod. titul. atq; ita de

de legato ſimpliciter à viro vxori relicto, tam cùm illa intra lugubre tempus ad ſecūdas nuptias properat, quàm cùm poſt illud, poſt Surd. & plures alios quos refert, probat Sanc. d. lib. 7. diſput. 87. num. 24. & in num. ſequenti idem tradit, quādo mulier inſtituta eſt hæres, & rurſus idē Author pluribus citatis, in legatis loquens, atque etiam in vſusfructus legato, eodem libr. diſput. 91. num. 12. Iuxta quæ, idem videtur dicendū adiecta conditione, *donec honeſtè vixerit*, quia & nuptiæ honeſtæ ſunt, & honeſtas ſimpliciter intellecta, de nuptis etiam, vt de non nuptis prædicatur; atque ita attenta verbi ſignificatione, & communi loquēdi vſu, diſtinguendum videtur inter hæc, *donec caſtè vixerit*, &, *donec honeſté vixerit*, inter quæ diſtinguit Angel. in l. iuſtitia §. iuris præcepta num. 1. ff. de iuſtit. & iur. vbi, in conditione, *dum caſtè vixerit*, communem diſtinctionem de qua ſup. amplectitur, aliter ſentiens, ſi ſic ſcriptum ſit, *dum honeſtè vixerit*.

6. Nihilominus tamē, vtramque conditionem ad idem ius pertinere, exiſtimo, ita, vt ſicut in illa diximus, & in hac incluſa cenſeatur viduitas; quāuis enim nuptias honeſtas dicamus, & etiam ſecundas caſtas appellet Imperat. d. Auth. de nôn eligend. ſecund. nubent. §. cùm igitur, & quintas in Samaritana illa non improbauerit Dominus, qui nec ſeptemviram damnauit, vt ex D. Auguſtino habetur in cap. final. 31. quæſt. 1. & octauò nubere, Pontificio iure permiſſum eſſe, tradit Menoch. de arbitrar. libr. 2. cent. 5. caſ. 417. num. 4. per text. in cap. aperiant. 31. quęſt. 1. qui poſt Boer. quæſt. 186. in fin. recenſet ex D. Hieronym. libr. 3. epiſtol. tract. 7. epiſtol. 26. mulierem quandam duxiſſe

F 4 vige-

vigeſimum ſecundum virum, qui vir & ipſe iam viginti vxores ſepelierat; tamen quod ad honeſtatis ius attinet, ſecundæ, & poſteriores à primis longé differunt; primis, namque, omni iure ſalua & illæſa manet honeſtas, ſecundis, & multò magis vlterioribus, manca manet, ſi manere dicimus; Imper. enim d. Auth. de nupt. §. ſi autem tutelam, inhoneſtas reputat, ibi, *Propter ſolam honeſtatem hoc agunt*, vbi gloſſ. ſecũdis nuptijs honeſtatem corrumpi, dicit. Quod verò à Domino non reprobentur, importat, licitas eſſe, & permiſsiuas, vt conſtituta differẽtia inter primas, & ſecundas eleganter habetur ex eod. D. Auguſtin. in c. penult. 31. queſt. 1. & ita, ſecundas nuptias ad legem permiſsiuam pertinere, permiſsiuam tamen boni, & non mali, quia illę bonæ ſunt, tradit Pater Suar. de legib. lib. 1. cap. 15. num. 10. ſic interpretans c. hac ratione d. cauſ. & queſt. vbi dicitur, quód Apoſtoli pręceperunt, ſecundas adire nuptias.

7. Quód ſi quis obijciat, primas etiam nuptias, permiſſiui iuris eſſe, & non pręceptiui, iuxta illud Apoſtol. 1. ad Corinth. c. 7. *Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium*, ideſt, permittendo, non pręcipiendo, vt exponit Suar. d. c. 15. nu. 9. locus autem ille tam pertinet ad primum, quám ad ſecundũ matrimonium; atque ita videtur, quod hoc, & illud ad idem permiſſiuum ius ſpectet. Reſpondetur, matrimonium quidem tam primum, quám ſecundum, abſolutè ſumptum, quatenus ad humani generis cõſeruationem inſtitutum, & neceſſarium eſt, ſub naturalis iuris pręcepto cadere; ad quod enim ius pertinet indiuidui conſeruatio, pertinet & ſpeciei, & ita ex D. Thom. in 4. diſtinct. 26. queſt. 1. & alijs tradit Sãch. de matrim. libr. 2. diſput. 3. nu. 3. Cæterúm, in ſtatu generis humani multiplicati, matrimonij præceptũ ſingulos

gulos non obligat, atq; ita dici poteſt, in ſtatu iſto, & reſpectu ſingulorũ, in quo verſatur diſputatio noſtra, matrimonium permittentis iuris eſſe, & non abſoluté præcipientis; ſed differentia ſtat in eo, quód ius permiſsiuum primi matrimonij, eſt ius permiſsiuum eius quod bonum, & honeſtum eſt, at veró ius permittens ſecundas nuptias, eſt ius permiſsiuum eius quod eſt bonum, & licitũ; porrò, non omne quod licet, honeſtum eſt, vt dicit iuris regula l. non omne ff. de regul. iur. aliquando ergo ius permittit, quod bonum & honeſtum eſt, vt in primo caſu; aliquando, quod bonum, nec tamen honeſtum, vt in ſecundo; aliquando etiam mala aliqua permittit, vt patet in permiſsione lupanarium, & læſionis citra dimidiam iuſti pretij, atque ita, quanuis primæ nuptiæ, & ſecũdæ permiſsiui iuris ſint, nõ tamen omnes æquali iure cenſentur, quia primæ honeſtæ ſunt, ſecundæ licitę, ſic eas vocat tex. in d. c. hac ratione d. c. penult. 31. q. 1. quo tex. & etiam tex. in d. Auth. de nupt. §. ſi autem tutela, cum gloſſ. ibi, vbi ſecundę nuptiæ, vt inhoneſtę notantur, ſententia noſtra in quęſtione propoſita, probabilior apparet; quę multó magis tenenda erit, quando in conditione vtrumque ſimul dicitur, nempe, *donec caſtè, & honeſtè vixerit.*

Conſtat, itaque, ex præcedente reſolutione, conditiones has, *donec caſtè vixerit*, &, *donec honeſtè vixerit*, viduæ adiectas, ad eandem iuris deciſionem pertinere, ſemperquè caſtę, & honeſtę viduitatis conditionem importare; quę viduitatis conditio iniuncta viduis, hodie valet ex Auth. cui relictũ C. de indict. viduit. tollend. & in corpore vnde ſumitur.

8. At veró, quia talis conditio ſcripta nunquam nuptis nõ valet, ſed reijcitur è teſtamentis l. ſed ſi hoc §. final. l. cúm tale §. Mæuię l. Titię centum, ff.

.de

de condition. & demonſtrat. cum alijs, conditio, *donec caſtè, & honeſtè vixerit*, ijs perſonis aſcripta, non erit accipienda vt matrimonij impeditiua, hoc enim ſenſu accepta, ſuperuacanea appareret, cùm & hodierno iure, conditio, *ſi non nupſerit*, in nunquam nuptis non valeat, vt ex receptiſsima ſententia tradidimus in relect. d. l. Titię centum. 1. part. num. 37. Quarè, conditio illa nihil aliud, quám honeſtæ vitę caſtitatem importabit, etiã coniugalem, ita vt mulier nubendo non perdat relictum, perdet veró, ſi dum nupta eſt cõiugalem caſtitatem non ſeruet, aut vidua facta vidualem; quia conditio, *donec caſtè, & honeſtè vixerit*, habet tractum temporis ſucceſsiuũ poſt nuptias etiam duraturum.

9. Aliud veró erit, cùm talis conditio contractui adijcitur; quia non nubendi conditio adiecta contractibus, nec vitiatur, nec illos vitiat, ſed firma permanet, vt contra Ceſt. in l. cùm tale §. ſi arbitratú, limit. 2. nu. 1. & 2. ff. de condition. & demonſtrat. obſeruaui in relectione illa mea d. l. Titiæ 1. part. nu. 11. qua ſtante opinione, videtur diſtinguendum inter conditionem, *donec caſtè vixerit*, &, *donec honeſtè vixerit*, vt prima primas etiam nuptias includat; nam, etſi eæ caſtæ ſint, caſtitas tamen in conditione ſimpliciter & abſoluté pręcepta, etiam coniugalem coitum remouet, vt tradidimus ſup. ſecunda veró non includat, quia primę nuptię honeſtę ita ſunt, vt nullam apud bonos honeſtosquè viros inhoneſti notam incurrant. Atque ita in hoc, honeſtatis ius, ſeu priuilegium, quod ad coniugatas attinet, conſiſtere, apparebit, quòd honeſtatis nomine & cauſa promiſſum, primas nuptias contrahendo nõ amittunt; per ſecundas veró amittitur, vt de legato eo nomine relicto diximus; & differentiæ ratio eſt, quia

quia primis vſquequaque illęſa manet honeſtas; ſecundis non ita, vt tradidimus.

Et, ſi dicatur, id quod diximus, honeſtatis priuilegium non eſſe, ſed iure cõmuni & ordinario procedere, ſecundùm quod, honeſtas de viduis ita propriè dicitur, vnde non nuptis, reſpondebo, in cõiugatis nullũ, quod ſciam, ſpeciale priuilegiũ reperiri honeſtatis cauſa iure noſtro conceſſum. Quarè priuilegij loco erunt iura quę retinent coniugali caſtitate, & honeſtate ſeruata, cuiuſmodi eſt, quod ſcripſimus, & quæ ſequuntur de ijs quę coniux amittit, quia caſta ſecundùm ſtatũ ſuũ, & honeſta non eſt.

10. Primó igitur, propter adulteriũ vxor dotem amittit penes virũ remanſuram, c. plerunque, vbi Abb. & Reliqui, de donat. inter vir. & vxor. l. cõſenſu §. vir quoque, verſicul. virũ etiam C. de repud. cõmunem tradunt Couar. de ſponſalib. 2. part. c. 7. §. 6. nu. 1. Clar. in §. adulterium, n. 13. Greg. Tholoſan. ſyntagmat. lib. 9. c. 23. n. 12. & rurſus lib. 36. c. 6. n. 14. Barboſ. in l. 2. p. 1. in princ. á nu. 53. ff. ſolut. matrim. vbi latè proſequitur, Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. n. 20. Sãc. de matrim. lib. 10. diſp. 8. n. 2. & poſt omnes pluribus citatis Farin. in praxi 4. to. tit. de delict. carn. q. 142. 1. p. nu. 1. Menoch. de arbitrar. cent. 5. caſ. 419. nu. 58. vbi Cæſareo, & Pontificio iure hoc conſtitutũ tradit; Et de varijs adulterij pœnis apud varias nationes, ac populos, atq; etiã populũ ipſum Romanũ, latè ibi & curioſè per eum ex nu. 10. poſt Tiraq. de legib. connubial. l. 13. ex nu. 6. cum ſequẽtib. Greg. d. lib. 36. c. 6. ex nu. 9. cũ ſequentib. In arris idẽ probat cõmunis, & in bonis etiã paraphernalibus, vt conſtat ex citatis á Farinac. d. quæſt. 142. num. 2. & 3. Menoch. d. caſ. 419. num. 59. Circà paraphernalia tamen, ab illa diſcedunt Panormitan. d. c. plerunque, nu. penult. & alij

quos

quos ſequitur Barboſ. loco citato nu. 55. & 56. vbi diſtinguit, & pluribus citatis Sanch. d. diſput. 8. num. 10. contrarium tradens de iure Regio Caſtellæ, cum relatis ab eo ibid. in fin. Quid veró de iure noſtro Luſitano circà dotem, & bona alia adulteræ cõiugis, proſequitur Barb. ex d. nu. 56. verſic. Sed videndum eſt, cum ſequentib. & in l. ſi ab hoſtibus §. final. ex nu. 59. cum ſequentib. eod. titul. An veró mulier, quam maritus de adulterio non accuſauit, poſsit, eo mortuo, ab hæredibus illius ciuiliter accuſari ad dotis, & bonorum amiſsionem, agit Valaſc. conſ. 169. tom. 2. fuſiùs Barboſ. d. l. 2. in princip. 1. part. ex nu. 119.

11. Alimenta quoque propter adulterium amittit mulier, nec enim adulteram vir alere tenetur, vt tradit Abb. in c. final. nu. 3. de adulter. Palat. in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 64. nu. 9. Surd. d. titul. 7. quæſt. 16. nu. 16. & ſequenti, verius, & receptius dicit Barboſ. in rubr. 2. p. nu. 47. ff. ſolut. matrim. quod in adultera notoria intelligunt, quam maritus propria authoritate expellere domo poteſt, aliàs iudicis ſententia erit expectanda, refert & ſequitur Farinac. quæſt. 143. nu. 44. Et an maritus notoriè adulteram propria authoritate expellere poſsit, & quando dicatur notorium adulterium, fusè per eum ex nu. 49. Et hæc quidem in foro externo; in interiori enim etiam occultę adulterę nõ expectata iudicis ſententia poſſe maritum alimenta ſubtrahere, & iura alia maritalia, cum Sot. 4. diſt. 36. quæſt. vnic. art. 3. ad fin. & alijs, quos refert, probat Sanch. d. diſput. 8. nu. 25. Barboſ. d. 2. part. rubr. nu. 26. & ſequitur Farinac. d. quęſt. 143. num. 44. in fin. Cæterùm, etiam facta tori ſeparatione propter vxoris adulterium, eſſe á marito alendam, tenent alij; & communem dicit, & ſequitur Clar. d. §. adulteriũ, nu. 17. cuius ratio eſt, quia, etſi

etſi illa adultera ſit, non tamen deſinit eſſe vxor etiã poſt tori ſeparationem c. 2. de diuort. vnde, caſtitatẽ ſeruare tenetur maritus, & aliàs, recipere vxorem, cogendus erit, vt ex communi tradit Couar. d. §. 6. n. 5. verſic. Imò, Clar. d. nu. 17. Surd. d. quæſt. 16. num 52. Barboſ. l. viro atque vxore, nu. 3. in fin ff. ſolut. matrim. de quo latè Sanch. d. libr. 10. diſput. 9. quæſt. 3. à nu. 27 vbi quatuor in hoc ſententias adducit. Ego quidem durum puto, alimenta abſolutè negare, præſertim, ne fragili mulieri neceſsitatis obtentu, in turpi vita perſeuerandi occaſio detur; oneroſum veró duco, cõiugem adulterij cauſa domo expulſam, vt coniugem alere; quo circá, rem hãc ſic temperandam iudico, vt alatur quidem maritali iure, quia maritus eius verè eſt, non tamen, alatur vt coniux, ideſt, alimentis cõiuge dignis, quia illa coniugio ſe præbuit indignam. Sed & his alimentis priuanda erit, ſi in eodem crimine relabatur; iniurioſum, namque, ſatis eſſet, & bonis moribus cõtrarium, extra domũ alero in adulterio perſeuerantẽ; quaſi ſic, alimenta quę ſatis ſint, vt turpis quæſtus occaſio amputetur, honeſtatis cauſa & fauore pręſtita videantur, dum caſtè & honeſtè mulier vixerit.

12. Non ſolùm autem propter adulterium, ſed etiam propter libidinoſa oſcula, amplexus, aut turpes alios tactus, diuortio locum eſſe, & dotis amiſſioni, tenuit Bald. in c. tuę, nu. 4. de procurator. cuius ſententiam cõmunem dicit Nicol. Bellon. in rubr. nu. 81. C. de edend. & ſequuntur alij quos refert Barboſ. d. l. 2. in princip. 1. part. nu. 69. verſic. Amplia tertiò, & á ferè omnibus ſecutam in d. rubr. C. de edend. & in rubr. extr. de iudic. ſcripſit Menoch. de arbitr. lib. 2. caſ. 287. nu. 7. vltra quos eam ſequitur Surd. d. titul. 7. quęſt. 16. nu. 32. cũ ſequentib. vbi huius ſen-

ſententię argumento, circà alimentorum priuationem idē probat poſt Lar. ab eo citatum in l. ſi quis à liberis §. ſi quis ex his, nu. 77. ff. de liber. agnoſcend. Contrariam veró ſententiam probat Bellon. d. rubric. num. 83. Couar. d. §. 6. num. 3. Tholoſan. d. lib. 9. c. 23. nu. 13. Menoch. d. nu. 7. cum ſequentib. Barboſ. loco proximè citato in nu. ſequentib. vbi pro ea alios allegat, & communem refert, & plurimos pro illa Farinac. d. quæſt. 142. 3. p. num. 141. Sanch. d. lib. 10. diſput. 4. nu. 12. vbi probat, & veriſsimum dicit, ſolos tactus quantumuis libidinoſos, atque animo perueniendi ad adulterium habitos, eo non ſequuto, nec diuortio, nec dotis amiſſioni iuſtam præbere cauſam, & pro hac ſententia in vtroque membro alios allegat, idemquè contra Lar. & Surd. probat circà alimenta diſput. 8. num. 27.

Ego quidem, in dote, & alimentis ſententiam hāc libenter amplector; amplioqué, vt locum habeat, etiam ſi mulier pluries in his laſciuis actibus ſit deprehenſa, ita vt impudicę notā incurrat; quod enim in adulterij cauſa traditum extat, quo maior marito irrogatur iniuria, & maius ab vxore committitur delictum, nulla iuris ratio patitur, vt ad oſcula, & tactus alios turpitudinis extendatur; hęc enim, etſi veneris præludia ſint, & argumentum, vt inquit gloſſ. in l. quod ait lex, verb. in ipſis rebus ff. de adulter. & in l. 1. verb. propter voluntatē ff. de extraordin. criminib. quam vt ſingularem notat Angel. ibi, adulterium tamen veré nō ſunt, nec per ſe ſola ſufficiens probatio illius abſque alijs loci, & temporis circunſtantijs, vt conſtat ex traditis per Barboſ. d. 1. part. l. 2. num. 73. & ſequenti, laté Farinac. d. titul. de delict. carn. quęſt. 136. à nu. 129. cum ſequentib. atque ideo, lex pænalis in illo ſcripta, ad caſum aliū diuerſum extendi non debet

debet, prçſertim qui non tam graue delictum ſecum inuoluat.

13. Quod verò attinet ad diuortij cauſam, quam Doctor.in quçſtione pro-poſita, eadem reſolutione determinant cum dotis amiſsione, non ita abſolutè ſententiam illam probō, ſed in caſu iſto aliter ſentio propter diſparem vtriuſque caſus rationem, quæ diuerſum ius inter vtrumq; mihi perſuaſit. Etenim, quòd propter oſcula & tactus mulier dotem nòn amittat, iniurioſum marito non eſt; iniuria, namque, illius in ipſis vxoreis tactibus conſiſtit, non in eo quòd propter hoc dotem illa non amittat; at verò, quód impudicam, & abſtinere nolentem ab his actibus, ſecum habere, & coniugali nomine & honore tractare cogatur, iniurioſum & acerbum valde eſt, prçſertim viro honeſto, aſsiduque domi iurgij occaſio. Nec ſanè iuſtior apparet ex parte mulieris, diuortij poſtulatio propter mariti ſçuitias, quæ iuſtam diuortij cauſam præbent, quám ex parte mariti, propter incorrigibilem vxoris impudicitiam; quarè & hçc ex parte mariti iuſta diuortij cauſa cēſenda erit, tametſi ad dotis amiſsionē ſufficiens non ſit. Puto, itaque, mulierem laſciuis tactibus impudicam, & quæ nec á viro correpta ab illis ſe continet, dimitti poſſe, dote non amiſſa; & in his terminis, diuortij, ac dotis diſparem cauſam cenſeo propter diuerſitatis rationem.

14. Illud inter omnes conſtat, viri, atque vxoris adulteria compenſari ad euitandas ciuiles pçnas bonorum, ac diuortij, de quo eſt tex. in c. intelleximus, de adulter. & regula l. viro atque vxore ff. ſolut. matrim. tradit Abb. in c. 1. vt lit. non conteſtat. num. 3. Couar. d. §. 6. nu. 5. Tholoſan. d. lib. 9. c. 23. num. 15. & alijs citatis Barboſ. in rubric. 2. part. nu. 38. vbi pro communi ponit ff. ſolut. matrim. & d. 1. part. l. 2. in princ.

princ. á nu. 97. verſic. Limita ſecundó, plures, more ſuo, diligenter ac fideliter refert Sanc. d. lib. 10. diſp. 8. num. 29. & poſt eum Proſper. Farinac. d. titul. de Delict. carn. quæſt. 142. 1. part. nu. 39, & quæſt. ſequēti, nu. 69. quibus conſtat, non ſolúm paris adulterij exceptione poſſe vxorem elidere mariti intentionem pro adulterio ciuiliter agētis, ſed etiam adulterū virū conuenire ipſam ciuiliter poſſe ad tori ſeparationē, lucrandamquè donationē propter nuptias, vt probat tex. in d. c. 1. vt lit. non conteſtat. vbi gloſſ. 1. & Abb. d. num. 3. & communis ibi ſecundùm Sanc. d. diſput. 8. nu. 11. vbi alios refert, Farinac. d. quæſt. 142. nu. 35. & ſequenti, vbi plurimos refert communem teſtantes, & d. quæſt. 143. num. 22. & ſequent. Quæ communis & recepta traditio intelligenda planè eſt, niſi poſt mariti adulterium mulier illi reconciliaretur; nam ſi illa de adulterio poſtea ab ea commiſſo, à viro ciuiliter accuſetur, non poterit de præcedente illius adulterio excipere, nec paris delicti compenſatione vti. Quod probatur ex recepta vtriuſque iuris concluſione, ſecundùm quam, adulterij vxoris pœnæ reconciliatione expreſſa, vel tacita putà, per coniugalem coitum, tolluntur, & omnia ad priſtinū redeunt ſtatum, de quo per Barboſ. d. l. 2. in princ. part. ex nu. 100. verſic. Limita tertiò, vbi latè proſequitur, poſt eum Farinac. qui plures refert d. quæſt. 142. num 68. cum ſequent. Et reconciliatio iſta, & repoſitio per eam in priſtinum ſtatum, etiam poſt latam ſententiam ſuper diuortio, & dote locum ſibi vendicat, vt per Barboſ. d. num. 100. ad fin. verſicul. Quæ reconciliatio, Farinac. d. quæſt. 142. nu. 70. Sanch. qui alios refert d. diſput. 8. num. 21 vbi vltra alia pro hac ſententia expendit tex. in c. plerunque, de donat. inter vir. & vxor. Si ergo vxoris adulterium, quod grauius eſt, & de-

deteſtabilius, vt tradit Tiraq. de legib. connubial. l. 1. num. 46. reconciliatione aboletur ita, vt de eo mulier á marito accuſari deinde non poſsit, multó magis mariti adulteriũ, coniugis reconciliatione expreſſa, aut tacita remiſſum cenſeri debet, vt mulier adulterij poſtea ab illa cõmiſsi, à viro accuſata, maritalis adulterij præcedente iam recõciliatione aboliti exceptione, compenſatione vè haud quaquam excuſetur. Et ita in terminis ad vtrumque coniugẽ, contra Hug. Turrecrem. Archid. & Bellamer. in c. 1. 32. quæſt. 6. & Gregor. Lop. l. 8. verb. Eſſe miſmo, titul. 2. part. 4. ab eo relatos probat Sanc. d. lib. 10. diſput. 6. nu. 7. qui idem tenet diſp. ſequent. nu. 1.

15. Quod autem de pęna dotis, ac donationis propter nuptias adulterij cauſa dictum eſt, accipiendum ſic eſt, vt ſi adulteri coniugis liberi extent, cõiux innocens ſolũ habeat bonorũ vſumfructum dum viuit, proprietate liberis reſeruata, vt probat tex. in l. conſenſu §. vir quoque, verſic. Si veró filio C. de repud. & in Auth. vt lic. matr. & auiæ §. quia veró plurimos, & §. ſi vir de adulterio, & ibi gloſſ. verb. continentur, collat. 8. gloſ. 1. ſic intelligenda, in c. 1. vt lit. non conteſtat. quam inſignem vocat Couar. de ſponſalib. 2. part. c. 7. §. 6. n. 4. tradit Barboſ. d. 1. part. l. 2. in princ. n. 62. & ſequẽt. vbi in materia agit de iure noſtro, & Caſtellæ Regio, cuius ad ius Regium explicationem ſequitur Sãc. d. lib. 10. diſput. 8. num. 12. Illius veró explicatio, cõmunis iuris correctionem per Regium in aliquibus inducit; ſic enim explicat ord. noſtram lib. 5. titu. 15. §. 6. in antiquis, quæ hodie eſt lib. 5. titul. 25. §. 6. & l. 1. titul. 20. lib. 8. ordinamenti in Regno Caſtellæ, vt, ſi maritus criminaliter adulteram accuſet, & ſecundùm leges pęnam mortis ſubeat, tunc liberi illius, ſiue ex eodem,

ſiue ex alio matrimonio ſuſcepti, ſtatim in bonis matris ſuccedant, quoad proprietatem, & vſumfructum; ſi verò maritus ciuiliter agat, tunc bonorum vſumfructum habeat, dum viuit coniux adultera, illa veró mortua ſuccedant liberi illius. Sed & in caſu iſto, deducta liberorũ primi matrimonij, ſi qui ſuperſint, legitima, in reliquo bonorum diuiſionem putat inducendam ſecundùm deciſionem tex. in l. hac edictali C. de ſecund. nupt. quę etiam pertinet ad bona adulteræ filios habentis ex alio matrimonio, ſecundùm Bald. ibi n. 5. & in c.1. num.21. vt lit. non conteſtat. Couar. d. §. 6. num.4. & alios quos refert Barboſ. loco citato nu. 64. in princ. vbi communem dicit traditionem, quę in his terminis iure Regio non inuenitur correcta. Atque ita ille ad ius Regium vtriuſque Regni, quem retulit, & ſecutus eſt Sanch. d. diſputat. 8. num. 12.

16. Ego in primis, doctiſſimos viros Barboſ. & Sanc. (eorum pace dixerim) in eo lapſos puto, quod aiunt, maritum ciuiliter agentem, vſumfructum bonorum adulterę vxoris filios habentis lucrari interim dum illa ſuperſtes eſt, ita vt ea mortua liberi illius ſtatim ſuccedant; id enim à communi iure deuiat, ſecundũ quod, in caſu iſto vſusfructus bonorum adulteræ ad maritum pertinet dum ipſe viuit, vt bene probat text. in d. l. conſenſu §. vir quoque, verſicul. Si verò filio, ibi, *Omne quicquid ex nuptijs lucratum eſt, filio, ſeu filia, filijs, ſeu filiabus poſt mortem accipientis ſeruari*; & ita eſt communis traditio, cui Barboſ. etiam & Sanch. attento iure communi planè aſſentiunt; nec verò eſt vnde correctionem illius iure Regio colligant, vt vſumfructum in mariti perſona duraturum ſecundùm ius commune, adulterę mulieris vita terminent, ſecundùm ius Regium;

gium; eo enim iure, ſiue Luſitanum, ſiue Hiſpanũ attendas, nulla vſusfructus, aut reſeruandę liberis proprietatis mentio fit, ſed maternorum bonorũ ſucceſſio illis ſimpliciter defertur; quod eſt intelligendũ quando mater de adulterio accuſata pœnã mortis patitur legibus ſtatutã, vt bene expendit Barboſ. Atque ita, ius Regium in caſu iſto loquens, in quo nulla vſusfructus ratio habetur, ſed bonorum ſucceſsio plené defertur, non eſt trahendum ad vſusfructus caſum cúm ciuiliter agitur, cum iuris communis correctione; prę ſertim, quód peculiaris quædam ratio eſt, qua Legislatores moueri potuiſſent ad ſic ſtatuendũ in capitali matris adulteræ damnatione, nempe, vt triſtiſſimo matris euentu afflictis liberis non augeretur afflictio dilata bonorum eius ſucceſſione, ſed magis præmatura ac plena ſucceſſio, ſolatij qualisqualis loco eſſet l. iure ſuccurſum ff. de iuredot. quę ratio planè ceſſat, cúm mulier ad mortem non eſt accuſata, ſed ciuiliter conuenta & condemnata; imò, in caſu iſto commiſerationis quædam ratio exigebat, aut etiam recompẽſandę iniuriæ ratio, vt quando maritus plenam bonorũ proprietatem non lucraretur, quia liberi extant, eorum habeat vſumfructum dũ ipſe viuit, vt in caſu iſto, communi iure diſpoſitum videmus, communi omnium conſenſu ſic intellecto, cui quia Regium non contradicit, non eſt cur ab eo deuiemus.

17. Deinde aduerto, præſentem caſum longé diuerſum eſſe à caſu l. hac edictali C. de ſecundis nupt.. idcircòquè ad diuiſionem de qua ibi non pertinere, quicquid Bald. & alij relati & ſecuti à Barboſ. d. l. 2. num. 63. & ſequenti contrarium opinentur, etenim d. l. hac edictali, coniugis ſecundas nuptias contrahentis

tis immoderatis largitionibus erga nouum conſortem obuiatur, ne noui cõiugis excreſcente amore decreſcant bona in prȩiudicium liberorum prioris tori, idcircó ſtatutum eſt, ne, qui ad ſecundas conuolat nuptias, in nouum coniugem transferri poſſit lucratiuo titulo, ſiue inter viuos, ſiue vltimæ voluntatis actu, vltra portionem vni ex filijs ex priori matrimonio ſuſceptis datã, aut derelictam, etſi plures ſint filij, nec portio omnium æqualis ſit, minor pars ſpectanda erit, & quod vltra donatũm, relictumuè coniugi fuerit, liberis accreſcet, ſalua tamen ſemper illis legitima permanente, iuxta tex. ibi: At verò, adulterij caſus diſſimilis valde eſt, & diuerſæ longè rationis, quia eius euentu, marito vxoris adulteræ bona deferuntur, non quidẽ, quaſi lucratiuo titulo, ſed oneroſo valde, nec de volũtate vxoris, ſed illa inuita. Vnde ceſſat ratio qua illa bonorũ diuiſio inducta eſt, & coarctata largitio in d.l. hac edictali, ſeruandaquè erit deciſio d.l. conſenſu §. vir quoque, verſic. Si veró filio, & d. Auth. vt lic. matr. & auiæ §. quia verò plurimas, & §. ſi vir de adulterio.

Quæ autem dicta ſunt de ciuili adulterij damnatione, cùm, ſcilicet, agitur ad tori ſeparationem, & bonorum amiſſionem, à pari procedunt in viro, atque vxore, tam vbi liberi non extant, quám vbi extant, pariaquè reputantur delicta, vxoris adulterium, atque mariti, ſiue agendo, ſiue excipiendo in ciuili accuſatione, vt conſtat ex ſupradictis.

18. In criminali veró, ad imparia iudicantur maritus, & vxor; quia maritus criminaliter vxorem accuſare poteſt de adulterio, non verò ècontra vxor maritum l. 1. C. de adulter. cap. apud miſericordem verſicul. Hoc in mulieribus. 32. quȩſt. 1. tradit Abb. in c. 1. n. 3. vt lit. nõ cõteſtat.

Tiraq.1. cõnubi.al.nu.44. & ſequenti, vbi rationem differentiæ inter virum, & vxoré aſsignat, & laté proſequitur Couar.de ſponſal. 2.part.c.7.§.6.Barboſ.in rubr.2.part.nu.38.ff.ſolut. matrim. & in l.2. in princip. 1.par.nu.98. verſicul.cæterùm,eod.titul.& alijs citatis Sanch.d.lib.10.de matrimon.diſput.8. quæſt.3.nu. 33.poſt omnes Farinac.d.titul.de delict.carn.quęſt.14. nu.104. Petr.de Ledeſma in ſum. in addiel.ad.1. par. c.29.concluſ.4.ad fin.& ſanè; quod ad accuſationem attinet, certa eſt, & omniũ conſenſu recepta prædicta differẽtia,quam probat expreſsè text.in d.l.1.C.de adulter.tranſcriptus in d. c. apud miſericordem (quod D.Gregorij eſt)in verſicul. publico. Et ita generaliter accipitur regula l.viro atq; vxore ff.ſolut. matri. quòd paria delicta mutua compẽſatione tolluntur,cùm ciuiliter agitur,non verò in criminali accuſatione, ſecundùm Bart.ibi nu.2.communiter receptum, vt per Barboſ.ibid.nu.3.& 4. & in d. l. 2.in princip.1.par.nu.99.

19. Sed quoad exceptionem paris delicti ex parte mulieris oppoſitam ad elidendam mariti accuſationem, diuerſę ſunt opiniones,alij,namque,exceptionem ex parte illius in cauſa criminali,ſicut & accuſationem pariter negatiuè determinant,quorum ſententiã refert,& ſequitur Sanch.loco proximè citato nu. 34. legem Regiam caſtellæ expreſsè ita determinantem allegans 3.titul 20.lib.8.recopilat.Farinac.quęſt.143. nu.78.vbi ſe refert ad ſcripta per eum quæſt. 142. nu. 43.& ſequenti,quo in loco contrarias retulit opiniones, nec aperit, quã magis elegerit. E diuerſó Barboſ. d.l.2.in princip.1.par.num. 99.in fin.& ſequenti,oppoſitum cenſet, ſcribit enim, quód mulier oppoſita exceptione excludere poteſt maritum impudicum etiã ab accuſatione criminali, & quód,ſi habeat maritus concubinam,vel aliàs committat adulterium, repelli

poteſt per vxorem ab accuſatione, iuxta rationẽ tex. in l. ſi vxor 13. § iudex ff. de adult. vbi inquit, *periniquũ enim videtur eſſe, vt pudicitiã vir ab vxore exigat, quam ipſe non exhibeat.* Quam tex. rationem etiam ad maritum adulterum pertinere, intelligit Barboſ. d. nu. 100. ſecutus Cuiat. ab eo relatum, nouel. 22. col. 4. quanuis gloſ. ibi, & alij quos refert, tex. illum reſtringant ad eã mariti impudicitiam, quæ inſurgit ex illius lenocinio. Et quod ſcripſit de excludendo marito propter adulterium illius, ſecundúm ius commune intelligit, id què ex eo, quia iure cõmuni attento, quilibet de populo adulterium mulieris accuſare poteſt, & ideo non manet impunitum delictum, quanuis maritus per adulterij exceptionem ab accuſatione repellatur. Atque ita, ſecundũ eum, apud nos & in Regno Caſtellæ, quia in his Regnis nemo pręter maritum, vxoris adulteriũ poteſt accuſare; ne maneat impunitum, vxoris adulterium, non poterit maritus per eam repelli exceptione reciproci adulterij, ſicut nõ repellitur oppoſita lenocinij exceptione, vt per eundẽ d. nu. 100. verſic. Quinimo.

20. Circa quã inſignis viri, atq; primarij quõdã apud Conimbricẽſes noſtros pręceptoris ſolutionẽ, primó quatenus habet, maritũ ab accuſatione vxorij adulterij repelli poſſe per vxorẽ exceptione adulterij oppoſita, ſecundùm ius cõmune, illius ſentẽtię aduerſùs cõtrariam tenentes libenter aſſentio. Moueor, quia exceptionẽ hãc nulla lege legimus improbatã, tametſi vxoris accuſationẽ aduerſùs maritũ adulterũ improbatã criminaliter inſtitutã, & repulſam videamus in d. l. 1. C. de adulter. & in d. c. apud miſericordẽ 32. quæſt. 1. quia veró plus eſt accuſare, quám excipere, ex eo quód mulieribus negatum legimus id quod plus eſt, & maius, inferre nõ debemus ad denegationẽ eius quod eſt minus, ac fauorabilius, cuiuſ-

cuiuſmodi eſt exceptio mulieris ad repellendam mariti accuſationem. Rurſus, ad ciuiles pęnas, diuortij, ſcilicet, & bonorum, mariti & vxoris adulteria paria iudicantur, & mutua compenſatione tolluntur, iuxta receptiſsimam omniũ traditionem, de qua ſup. portó, minus eſt excipere de mariti adulterio ad repellẽdam criminalem ęiuſdem accuſationem, quàm de eodem ad pænas tametſi ciuiles accuſare eundẽ; quia mulier excipiendo, nihil aduerſùs maritum adulterum poſtulat criminaliter, aut ciuiliter; at veró agendo, in ciuilibus pænis condemnari eum ſibi, exigit; quod illo maius eſt; cui ergo licet quod eſt plus, licere vtique debet, quod eſt minus, & qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multó magis admittendus, regul. cui licet, regul. qui ad agendum, de regul. iur. lib. 6. l. non debet cui l. inuitus, §. 1. ff. eod. titul. Et ſanè, ſi ius cõmune attendamus, ſecurior hæc opinio apparebit cũ, non obſtet ratio illa, qua contrariam tenentes moueri potuiſſent, ne, ſcilicet, vxoris adulterium, quod graue eſt, & publici iudicij crimen, l. 1. ff. de publ. iudic. §. item lex Iulia de adulterijs inſtit. eod. maneret impunitum, quia cuilibet do populo libera manet eo iure facultas accuſandi crimen iſtud. l. 1. §. final. in fin. & l. 4. verſicul. extraneis, & in §. ſi ante extraneus ff. de adulter. l. quanuis in 2. iunct. gloſſa ibi, verb. proximis, & cõmuni C. eod.

21. Quæ ratio cùm ceſſet attento iure Regio, ſecundùm quod nullus alius præter maritum adulteriũ vxoris accuſare poteſt, vt apud nos probat ord. lib. 5. titul. 25. §. 2. & 3. eo iure attento contrariam ſentẽtiam ſecurè ſentit Barboſ. d. num. 100. In quo tamen ego ab illo haud hæſitans diſſentio per ea quę dicta ſunt in terminis iuris communis, quę etiam de iure Regio locum ſibi æquè vẽdicant. Et nõ obſtat, quód

adulterium vxoris impunitum manebit, ſi illa maritum accuſantem excipiendo de adulterio illius repellere poſsit, quia iure Regio nullus alius ad accuſandum admitti poteſt; nam, iniquum reputari nō debet, nec inconueniens, vxoris adulterium manere impunitum marito nō accuſante, quando ſtatutum lege ita ſit, vt illo non accuſante illa ab adulterij crimine libera dimittatur, nec alius eã accuſare poſſit d, titul. 25. §. 2. & 3. ſi enim iniquũ reputaretur, adulterium manere impunitum, marito nolente accuſare, alius admitteretur, quo accuſante puniretur, vt iure communi conſtitutũ extat, quod iure Regio correctum in hoc reperitur coarctata facultate accuſandi ad ſolius mariti perſonam fauore matrimonij, ſi ergo iniquũ non exiſtimatur, nec inconueniens iure Regio attento vxoris adulterium impunitum manere, nihil intereſt, id ita euenire, quia maritus accuſare nolit, aut quia nõ poſsit, legitima exceptione impeditus; ſicut & impunitum manet cúm maritus præuentione mortis impeditus non potuit accuſare, ord. d. titul. 25. §. 5. à contrario ſenſu. Denique, nec iure communi hodierno certum ita eſt, extraneum omnino alienę vxoris adulterium poſſe accuſare non accuſante marito, aut perſonis contentis in d. l. quanuis 2. communes enim in hoc inuicem contrariæ tradũtur opiniones, vt videre eſt apud Farinac. d. quæſt. 141. num. 36. & ſequenti; & ſanè opinio negans humanior eſt, & literæ tex. in d. l. quanuis magis conuenit.

22. Lenocinij maritalis diuerſa ratio eſt, lenocinium, namque, deteſtabile crimen eſt, quod leges odio habent, & grauiter puniunt, vt in Auth. de lenonib. collat. 3. & maius homicidio, atq; etiã adulterio ipſo maius reputatur, vt in adulterio loquens probat Menoch. qui alios

refert,

refert, de arbitr. centur. 6. caſ. 534. nu. 2. vbi de lenonibus copioſè & erudite agit, & conſtat ex citatis á Farinac. d. tit. de delict. carn n. quęſt. 144. nu. 1. & 2. qui etiam de lenonibus fuſè egit; & de mariti lenocinio ibidem per eũ ex nu. 69. cũ ſequentib, & Menoch. d. caſ. 534. ex n. 20. Quod quidem multò grauius & deteſtabilius eſt alijs extraneorum lenocinijs; nec tamen illo vxoris adulterium excuſatur, onerat verò maritum ipſum l. 2. §. ſi publico, verſicul. lenociniũ & l. ſi vxor 13. § iudex, verſic. Quę res ff de adulter. Quod ſic intelligendum eſt, vt maritus exceptione lenocinij oppoſita per vxorem, ab accuſatione adulterij repelli poſsit, d. l. ſi vxor §. iudex. l. cũ mulier, in fin. ff. ſolut. matrim. quam gloſ. final. ibi, & in d. §. ſi publico, concordat cũ tex ibi, & citati à Farinac. quęſt. 142. nu. 81. marito verò exceptione illa repulſo alius de populo vtrumque cõiugem poterit accuſare; &, ſi non ſit qui accuſet, iuſtitiæ miniſter apud nos ac cuſat, & acerbè puniuntur d. titul. 25. §. 9. Ex quo prædictam exceptionem, dilatoriam dicit Barboſ. loco ſupra citato d. nu. 100. proindeque ante litem conteſtatam ab vx. re opponi debere. Quod in exceptione adulterij marito obiecta apud nos aliter ſe habet, quę quia delictum perimit, iuxta ſupra dicta, peremptoria cenſenda eſt.

23. Ex prędicta verò ſentẽtia, qua diximus, maritũ exceptione adulterij repelli poſse à criminali accuſatione adulterij vxoris ſuæ, inferri poteſt ad leges poteſtatem marito tribuentes occidendi coniugem adulteram, vt non procedant caſu, quo ipſe quoq; maritus per id tempus cõcubinam retinebat, aut aliàs adulterio erat innodatus. Quod ita, licèt non iſto fundamẽto, ſed alio, ſub dubio tamẽ tradidit Hypolit. in l. patre vel marito, nu. 11. verſic. Et ex prædicta doctrina ff. de quæſt. & l. 1. §. item diuus n. 6. ff. de ſicar. ſubſcribit Car

rer. de

rer. de homicid. §.6. num. 248. & cogitandum reliquit Couarru. de ſponſal. 2. part. cap.7.§.7. num.7 contrariũ veró probat Barboſ.d.l.2.in princip.1.part. numer.98.verſic. cæterùm hęc collectio,& num. 100. Gratian. regul. 496. num. 9.Azeued.l.4.num.31.titul 20.lib.8.recopilat.relati & ſecuti à Sanch. de matrimon lib.10.diſputat.8.quæſtio.3.num.35. Et mouentur,quia hæc vxoris occiſio propria authoritate,magis aſsimilatur accuſationi criminali; ad quam cùm imparia iudicentur vxoris, & mariti adulteria,occidendi vxorem poteſtas lege conceſſa,ſublata non intelligitur propter mariti adulterium. Quę quidem ratio Hippolyt. fundamento obuiat,quod erat è compenſatione vtriuſque adulterij ad liberandam mulierem à pęnis ciuilibus, vnde ad caſum propoſitum argumentabatur Hippolyt. cęterum, retenta ſententia quam ſup.poſui,ad eum ex illa bene infertur;nec tunc obſtat prędicta ratio, quia, & ſi demus, occiſionem coniugis adulteræ propria authoritate, criminali accuſationi aſsimilari, nec ad illam pares haberi maritum,et vxorẽ, tamen ratio iſta, id tantùm euincit, non poſſe vxorem, maritum adulterij cauſa occidere, quanuis èconrra maritus poſsit occidere coniugem adulteram, quemad modum nec illa accuſare illum criminaliter poteſt, & ille accuſare ſic eam poteſt, non verò euincit, maritũ occidere impuné poſſe,quam ſimilis adulterij exceptione oppoſita accuſare non poterat; imò retorquetur pro hac ſententia ratio illa, ſi enim occiſio accuſationi aſsimilatur, & accuſatio exceptione adulterij tollitur, tolletur vtique & occidendi facultas, propter adulterium mariti,quaſi in caſu iſto,quo mulier iure exceptionis ſibi cõpetentis vti poterat, occidendi facultas lege cõceſſa non intelligatur,tum ne mulier iure ſuo priuata maneret,

neret, tum etiam propter rationem ſcriptam in l. ſi vxor §.iudex ff. de adulter.

24. Hic ſe offert quęſtio, quę inter Doctor. frequens, & dubia eſt, de lege permittẽte marito, vxorẽ & cùm ea adulterantem in crimine deprehenſos occidere, an, ſcilicet, lex occidẽtem ex hac permiſsione in foro quoque cōſcientię tueatur. Quam quæſtionẽ, ad vtramque partem diſputat Couar. de ſponſalib. 2. par. c.7.§.7. ex num.8. & negatiuam partem communem dicit, & veriorem nu. 9. in fin. quam poſt alios ſequitur Eman. Roder. in ſum. 1.par.c.204.concl.9. Azor. inſtitution.moral.lib.5. ca. 20.verſic.dubitatur 1.part. vbi ait, quód conſtans eſt omnium opinio, nō licere marito, aut patri, vxorem, aut filiam in adulterio deprehenſam necare abſque lethali peccato, latè defendit Fortun. de vltim. fin. iur. ileation. 11. principali ex n. 124. & pluribus pro ea é Theologis, & Iuriſtis citatis ſequitur Sanch. d. li.10. diſput.8. quæſt. 3.num.39. Alij verò tenent, maritum vtendo legis facultate non peccare, ſi nō odio, aut propriæ vindictæ animo, ſed quaſi legis miniſter, publicę vindictæ cauſa, ſeu iuſtitię zelo occidat adulteros; quā ſententiam ſequuntur relati á Sanch. loco citato num. 37. & vltra eos Barb. noſter in l. ſi ab hoſtibus §. final. num.43. verſicul. Pro concordia, & num. ſequenti ff. ſolut. matrimon. Et ſimilis eſt quæ circà bannitū traditur, ſtāte ſtatuto, quòd á quolibet occidi impunè poſsit, occiſorem enim peccato nō ligari, tradit Alex. magis communem ſententiam ita eſſe, dicens, in l. ſi plagij num. 2. ff. de verbor. obligation. ſequitur Clar. in §. homicidium. num. 54. ad fin. & vt communem, ac veriorem, & conſuetudine receptam per totam Italiam, probat Azor. d. lib. 5. c. 25. q. 11. quę ſanè intelligitur quādo publicę vindictę, & iuſtitię zelo occidit, ſi enim priuatę vindictę, & inimicitiæ cauſa occidit, tenebitur

nebitur in foro conſciētiæ, & ita in caſu alio obſeruat Gloſ.1.in c.cū in lege.23.q; ſtio.4.& in bannito poſt alios tradit Felin.in c.quę in eccleſiarum,nu.14.de con-ſtitut.Gō.l.76.Taur.in fin. Clar. in §. homicidium, n.54.Menoch.de arbitr.lib .1.q. 90. num.6. & nu.48. cum citatis ab eo ibid. tradit, etiam in foro exteriori arbitrio iudicis fore puniendum, qui priuatæ inimicitię ac proprię vindictæ cauſa bannitū occidit, tametſi lex impunè occidi permittat; intelligitur enim de occiſione quæ fit publicæ iuſtitiæ zelo, & ſubdit, quòd in dubio præſumitur occidiſſe ob liuorē & inimicitiam, non ad reipublicę vtilitatem, c.ſi omnia, & ibi gloſ.ve.b. inuidię 6.queſt.1.Felin.d.c.quę in eccleſiarum, nu.13. Anton.Rub. in l.non ſolùm §.morte nu.401. ff.de nou. oper.nuntiat. Barboſ.d.§.final.nu.44. Quę ſanæ proprię vindictæ, & odij præſumptio multó magis cadit in maritum adulteros occidentem, quotus enim quiſque eſt, qui vxorem adulteram, ac adulterum cum ea inuētum, publicę vindictæ, ac iuſtitię zelo, & non, vlciſcendę iniurię ſuæ cauſa interficiat? Atque ita, ſi qui odio, & iniuriæ vlciſcendæ cauſa interficit, reus eſt homicidij, in animæ iudicio, vt fatētur etiam ij qui partem negatiuam amplectūtur in queſtione propoſita, certè, ſi rē magis, quám verba ſpectamus, non multùm ij diſsident à cōmuni priore ſentētia oppoſitum affirmāte; rarò enim caſus eueniet, ſi quando eueniat ſicut rara auis in terra, in quo contrariæ locus ſit.

25. Sed abſolutè & in caſu illo raro, etiam cōmunem ſentētiam probabiliorē cenſeo; cuius inter alia quæ pro ea adducuntur a Couar.& Sanc.vbi ſup.primum & principale fundamentum eſt tex.in c. inter hæc 33 queſt. 2.vbi gloſ.cōmuniter approbata ſecundùm Fortun. d.illat.11.nu. 129.hanc ſententiam indiſtinctè probat, quanuis qui con-

contrariam ſequūtur, eam ſub diſtinctione de qua ſup. accipiant; ait verò tex. ibi; quæ eſt Nicolai Papę, quòd, & ſi marito liceat ſecundúm mundanam legem vxorem adulteram interficere, ſancta tamen Dei Eccleſia mundanis legibus non cōſtringitur, quę gladium non habet, niſi ſpiritualem, quo non occidit, ſed viuificat; tex. optimus D. Auguſtini, in c. ſi quod verius, ead. cauſ. & quęſt. Nec verò contrariam ſententiam excuſat ratio illa, quam vt pro illa vrgentiorem aſſertores eius comminiſcuntur, nempe, maritum in caſu propoſito, vt legis miniſtrum conſiderari, quia potuit lex criminis executionem per miniſtrum ad id deputatum aliás faciendam, ſubdito ſuo publicę vtilitatis cauſa demandare, vt ex Paul. in l. accuſationis, ad fin. C. de his quæ vi, metuſuè cauſ. fiunt, tradit Barboſ. d. l. ſi ab hoſtibus §. final. nu. 43. verſic. Pro concordia, & ad banniti occiſorem conſiderat Felin. d. c. quæ in eccleſiarum, nu. 12. Quę quidem ratio ad caſum noſtrum commentitia eſt, & inanis, ſiquidem & publicus miniſter, ſi odio ac maleuolo in delinquentem animo eum occidat exequendo iudicis ſententiā, peccabit, c. de occidendis, iuncta gloſſ. 2. ibi in expoſitione 2. & c. cùm miniſter 23. quæſt. 5. porrò, quęrere maritum, qui vxorem, & adulterum cum ea, in crimine deprehenſos, non odio ac propriæ vlciſcendæ iniuriæ cauſa, ſed publicę vindictę zelo, occidat, eſt nodum in ſcirpo quęrere.

Deinde, etſi zelum hunc in marito occidente conſiderari, velimus, vt publicum tamen legis miniſtrū & executorem conſiderare non poſſumus, ſi iuſtam legem dicere debemus; etenim iniuſtum valde eſt, quemquam damnare, & miniſtro tradere ad occidendum illo inaudito. Quód, ſi dicas, in crimine deprehenſum, vt notoriè delin-

delinquentem eo inaudito occidi poſſe legis poteſtate, quia notorietas ſententię ęquiparatur, vt communiter notatur per text. in l. emptorem ff. de action. empt. quid reſpondebis ad legem permittentem marito, occidere vxorē adulteram quandocunq; etiam in turpitudine non inuentam, qualē nos habemus? Sed nec in adulterio deprehenſa, notoriè rea eſt mortis quod ad maritum attinet, quem ſimilis adulterij exceptione ab accuſando, & occidendi facultate repellere poterat, vt ſup. tradidimus. Denique, in populo Chriſtiano nec de grauiſſimo crimine cō uictos reos, ac iudicis ſententia condemnatos fas eſt occidere per publicos miniſtros abnegata ſacramētorum copia, ſaltem confeſſionis, nam & ſacrę Euchariſtię viaticū fidelibus vltimo ſupplicio condemnatis pridie eius diei quo ſententia executioni mandanda eſt pręſtari debere, piè ſatis ac ſaluberrimè prouiſum fuit lege noſtra in noua collectione ord. li. 5. tit. 138. §. 2. & ibi etiā traditur, quòd religioſi viri ita condēnatis aſſiſtant ad ſolatiū eorū, ac piam imminentis mortis inſtructioné, ſimulquè ſanctę miſericordiæ confratribus executio facienda denūcietur, quò condemnatū ad ſupplicij vſq; locū comitētur, quod illi munus ſedulò ac piè exequuntur ſacra crucifixi Domini imagine ante reū eleuata, cuius aſpectu, & præſentis mortis ſuppliciū æquo animo ſuſcipiant, & ſalutarē futurę vitæ ſpem pia mente concipiant. Si ergo lex ita piè & religioſè ſe habuit in executione facienda per publicū miniſtrū parte audita, & ſentētia condemnatoria ritè lata, dicendū non eſt, marito occidendi adulteros facultatē cōmiſiſſe illis prętermiſſis, quaſi eiuſdem legis miniſtro, quó ſic ille á peccato excuſetur.

26. Et hęc quidē ratio non ſolùm maritū ipſum legis poteſtate vtentē onerat,

rat, ſed legẽ ipſam in turpitudine depreheſos occidere permittentẽ grauiter afficit, quã ex hoc vt iniuſtã, & á pietate Chriſtiana lõgè alienã dãnat Fortun. & reputat inualidã, de vltim. fin. iur. d. illat. 11. n. 126. cũ ſequentib. Ego quidẽ, maritum occidentem vxorẽ, & patrem filiam adulterã, lethaliter ſemper peccare, exiſtimo, & quidem grauiſsimè; nec vnquam in foro animæ legis poteſtate excuſabuntur; legem veró ipſam, quã ſub Chriſtianis ac catholicis Principibus latam, & á viris prudentibus approbatam, ac vſu receptam videmus, vt iniuſtã damnare, nõ auſim, quam potiùs ſuſtinendo, permiſſiuam mali dicerẽ, ad mala alia grauiſsima euitanda, cuiuſmodi eſt adulterium, quod quidem grauiſsimũ & deteſtabile omni iure diuino & humano crimẽ eſt, de cuius grauitate, & pęnis, antiquo, & recentiori iure inductis ex ſacris, & humanis literis, videndus eſt Salzed. ad Bernard. in practica criminali c. 85. verb. Grauitatem, fuſiùs poſt eũ Farinac. in praxi 4. tom. tit. de delict. carn. quæſt. 141. & ante eos Couar. de ſponſalib. 2. part. c. 7. §. 7. latiſsimé Tiraq. de iure marit. l. 13. á nu. 1. cũ multis ſequẽtib. Non, itaque, legem defendo, quaſi mariti miniſterio ad publicã criminis vindictam vtentem; iuxta hunc enim ſenſum, iniqua appareret, & á Chriſtiana pietate aliena valde, vt ex prędictis cõſtat. Nec eam item probo, quaſi iuſto dolori mariti in crimine depreheſos occidẽtis parcere voluiſſet; nam iuſtus hic dolor, quẽ tẽperare, difficilimũ eſt, pænã tẽperat excludẽs ordinariã, nõ mitiorẽ aliã. l. ſi adulteriũ cũ inceſtu §. Imperatores ff. de adulter. l. ſi quis in graui §. ſi maritus, iuncta gloſſ. ibi, verb. ignoſcitur ff. ad ſenatus cõſult. Sillan. l. Gracch. in fin. C. de adult. ſed quaſi mali permiſſiua ſuſtinẽda eſt; quod ipsã quidẽ legẽ nõ efficit iniquã & inualidam, quãdo malũ vnum per-

permittit ad alia euitanda, quamuis, qui hac legis permiſsione vtitur, iniquè agat, vt in permiſsiuis alijs videre eſt, videlicet, in lupanarium permiſsione, & læſionis citra dimidiam.

27. Cęterùm, ſi, quid ſentio, fas eſt dicere, etſi legem de adulteris occidendis, ſenſu prędicto validam dicamus, procul tamē à finibus Chriſtianis fore relegandam, & exterminādam illa maximè ratio ſuadet, quę Chriſtianam reſpicit pietatem ac religionem, cui ſanè nequaquam conuenit, ſed ab ea longè abhorret, vt ijs prętermiſſis quę ad ſalutem animæ conducunt, delinquentes vltimo ſupplicio afficiantur, etiam auditi, ac de crimine ritè conuicti; multò minus igitur permitti debet, vt non conuicti nec auditi interficiantur; &, quod fidelium mentes, ac humana etiam viſcera maximè exulcerat, vt in peccato ipſo occidantur, quo, non corpus tantùm, ſed & animam perire, probabile eſt; nam etſi inter mortis anguſtias, & anxietatem, de peccato doleat imminentis pęnæ metu, attritio hæc eſt, quæ abſque ſacramento ad vitam non proficit, contritionem veró eo ſtatu habere, ſpecialiſsimū diuinæ largitatis beneficiū eſt. Nec in illo ſolùm facinoris ſtatu, ſed vtcunque eueniat filijs huius ſæculi inſperata mors, ęternę vitæ periculo magno eſt, & nocumento; vnde ſancta Eccleſia inter alias Litaniarū ſupplicationes, Deū precatur, vt à ſubitanea & improuiſa morte liberet nos; quæ quidem pia & communis ad Deum ſupplicatio contraria eſt legi ſubitaneam & improuiſam mortem in ſubditos permittenti. Ex quo, multò magis catholici Principes, Eccleſiæ ipſius filij, de ſuarum legū catalogo auferre deberent legem tāti mali permiſsiuam; pręſertim quód ratio illa permiſsionis, vt, nempe, adulteria euitentur, ſterilis nimis eſt, vt propter eam lex

tanti

tanti mali, aut etiam tãtorum malorum permiſſiua euulgetur; adulteriũ, namque, nõ rarò committitur, & coniux pudica, pudicitię ipſius, mariti, ac virtutis amore illud abominatur; quę veró impudica eſt, legis metu ab illo non cohibetur, certam ſemper, aut, vt certiùs loquar, cæcam occulti criminis, inſtigante Diabolo, ſpem ſibi proponens.

28. Additur, ciuilibus legibus antiquis, & nouis, quibus adulteria puniũtur, nunquam marito in coniugem adulterã eiuſcemodi poteſtatem eſſe tributã, & tamen patri in filiã ſub ſua poteſtate conſtitutã in adulterio deprehēſam tribuitur, & marito in adulterũ quando vilis cõditionis eſt, eius, inquã, quæ deſcribitur in l. marito ff. de adulter. Et certè, quód patri potiùs quàm marito occidēdi tribueretur facultas, ratio in prõptu eſt, quę ſcribitur à Papinian. in l. nec in ea, in fin. ff. de adulter. vbi, *Ideo autem*, inquit, *patri, non marito mulierem, & omnem adulterum permiſſum eſt occidere, quia plerunque pietas paterni nominis conſilium pro liberis capit; cæterùm, mariti & calor, & impetus facilè ſæuientis fuit refrænandus.* Quę ratio clarè innuit, occiſionem adulterorum propria authoritate legi inimicam eſſe, quã idcircò in marito cohibuit, patri veró permiſit, paterno amori, & optimo illius pro liberis conſilio confidens.

29. Maior veró difficultas eſt in inueſtiganda ratione differentię quod ad maritũ attinet, inter adulterũ, quem aliquãdo occidere, marito licuit, & vxorem adulterã, quę iure cõmuni huic nunquam poteſtati ſubiecta eſt; cùm, ſi illatam adulterio iniuriam attendamus, maiorem patiatur maritus ab vxore à qua maior exigitur fides, & coniugalis amor, quàm ab adultero, iuxta illud Pſ. 54. *Quoniam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique. Et, ſi is qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet,*

abſcondiſſem me forſitan ab eo. Tu verò, homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos; in domo Dei ambulauimus cum conſenſu. Veniat mors ſuper illos, &c. Atq; ita, quia vxor, ſocia rei humanę, atque diuinæ domus ſuſcipitur l. aduersùs. C. de crimin. expilat. hęredit. & vnanimis marito eſt, *erunt*, inquit, *duo in carne vna*, Geneſ. 2. magis contra matrimonium ipſum, ac maritum delinquit adulterãdo, quám qui eam adulterat; ex quo videbatur, quód facultas marito competens occidendi adulterum in caſibus à iure permiſſis, in vxorem cõpetere etiam, & à fortiori deberet, tanquám maioris vindictæ ream; cuius tamẽ contrarium legimus in d. l. marito, iuncta gloſſ. 1. ibi, & gloſſ. verb. omnem in d. l. nec in ea, verſic. Ideo autẽ l. ſi adulterium cũ inceſtu §. Imperatores, eod. titul. Cuius diſcriminis ratio, peruia quidem non eſt; in eo tamen cõſiſtit, vt puto, quia ſecũdùm ius antiquũ non licebat marito adulterũ vxoris ſuæ in adulterio vbicunque deprehenſum occidere, etſi vilis cõditionis eſſet, ſed tunc demum, cùm in domo mariti ipſius deprehendebatur, vt probat tex. in d. l. marito, quod hodierno iure latiùs extẽditur præcedente trina illa conteſtatione, de qua in Auth. vt lic. matr. & auię §. his quoque collat. 8. & Auth. ſi quis ei. C. de adulter. atque ideo, etſi vxor adulterio ipſo grauiús delinquat, maioremquè irroget marito iniuriã, quàm adulter illius, ſeueriús tamen in illum animaduerti debuit, quia ex parte illius duplex committitur iniuria, & duplex delictum, vnum, quia mariti domum ingreditur adulterandæ vxoris illius cauſa, alterũ, quia adulterat. Dicet aliquis, etiã vxor ipſa maiorem irrogat iniuriam, cúm in domo mariti cõmittit adulteriũ, quám cúm alibi, vt probat tex. in l. quod ait lex §. ſufficit, verſic. Illa ratio ff. de adulter. ſed reſpondetur, quód

hoc

hoc adulteri crimen, & illatam ab eo iniuriã magis aggrauat, ſi enim illa maiorem infert iniuriam adulterium cõmittendo in propria mariti domo, quę vtrique communis eſt; profectò multò magis in domo eadẽ offendit ille, cui nullũ eam ingrediendi ius competebat, imò, ſolo ipſo domus ingreſſu adulterandę vxoris cauſa grauiter offẽdit virum eius. Atque ita, in hoc, puto, quód cõſiſtat diſcriminis ratio, vt adulter occidi aliquando impunè poſſit, adultera verò nunquàm, ſecundúm ius ciuile.

Ex quo, redeundo ad propoſitum, ſuaderi multò magis poteſt, patriarũ legum abolitio de occidendis adulteris propria authoritate; ſi enim ciuilibus legibus, quorum Authores ſalutem animarũ non curabant, eiuſmodi poteſtas marito in vxorem nunquã datur, & in adulterum non liberè datur, ſed certis cõſtrictis caſibus; profectó, inter Chriſtianos, quibus prẹcipua animarũ, & colẽdæ pietatis cura eſt, multò magis poteſtas talis neganda erit, quę & ijs quibus datur, & in quos datur, magna fert incõmoda cum ęternę ſalutis diſpendio, ac probabili prẹſertim cùm in ipſa turpitudine occiduntur gehennę ignis periculo. Deleatur, ergo, de libro legum Catholicorum Principum eiuſmodi lex, quæ, cùm magna ac certa ſecũ mala ferat, nec malas fęminas, à malo refrænat, nec bonas excitat ad cõiugalem fidem caſtitatemquè ſeruandam; quia hæ caſtitatis ipſius, ac coniugalis ſocietatis, & virtutis amore peccare oderũt: illæ legis metu non ſe abſtinent, maritorum ignorantiam ſibi ſemper ante cæcos mentis oculos proponentes, cùm malo conſentiunt cæca ipſæ ignorantia ſua eluſæ.

ARTIC. SEPTIMI ſummaria.

1. *Honeſtum eſt, filias ſinè parentum conſenſu non nubere. Et ante vigeſimum quintũ ætatis annum nubentibus ſinè parentum conſenſu pæna exhæredationis imponitur communi iure, & Regio.*

2. *Filia in corpus ſuum peccans ante vigeſimum quintum ætatis annum pænam exhæredationis incurrit, quam non incurrit peccans poſt annum illum; contra quod mouetur difficultas, & ſoluitur.*

3. *Idem traditur in illa quæ poſt vigeſimum quintum ætatis annum in corpus ſuũ peccat, cum parentes iuſtas illi nuptias obtuliſſent cum dote competente, quibus noluit aſſentire. Et expenduntur pro hac ſententia verba tex. in Auth. vt cùm de appellat. cognoſcit. §. aliud quoque capitulum, verſicnl. cauſas, prope finem, collat.* 8.

4. *Idem & ſi pater poſt vigeſimum quintũ ætatis annum nuptias iuſtas obtuliſſet, & illa illis recuſatis eligit in corpus ſuum peccare.*

5. *Filia, cui pater dignas obtulit nuptias antequàm ad vigeſimum quintũ ætatis annum perueniſſet, & illis recuſatis nupſit indigno poſt illum ætatis annũ, pænam exhæredationis non incurrit, vt illa quæ peccat in corpus ſuum, & differentiæ ratio inter hanc, & illam aſsignatur.*

6. *Intelligitur tex. d. Auth. vt cùm de appellat. cognoſcit. §. aliud quoque, verſic. cauſas, prope fin. & probatur, filiam ante vigeſimum quintum ætatis annũ irrequiſitis parentibus nubentem, & quãuis indigno nubat, exhæredari ob id non poſſe, ſecundùm ius Cæſareum, & Regium Caſtellæ.*

7. *Limitatur in ea quæ ita indignè nupſit, vt grauem inde parentes injuriam patiãtur. Item in illa quæ ſeruo nupſit, quanuis poſt vigeſimum quintum ætatis annum nupſiſſet. Et aſsignatur differentiæ ratio inter hanc, & illam quæ poſt illum ætatis annum in corpus ſuum peccauit,*

peccauit, ad intellectum tex. in d. verſicul. cauſas autem.

8. *Secundùm ius commune, & Regium Caſtellæ, vt filia exhæredationis pœnam incurrat propterea quòd ante vigeſimum quintum ætatis annum in corpus ſuum peccat, requiritur, quòd luxurioſè viuat, ſed ſecundùm ius Regiũ Luſitaniæ noſtræ, ſemel peccare ſufficit.*

9. *Leges pœnæ exhæredationis multantes filias in corpus ſuũ peccantes, etiam viduas in minore ætate conſtitutas, & coniugatas comprehendunt. Et nu. ſequenti. Et ſpecialis circà coniugatas declaratio d. nu.* 10.

11. *Mater meretrix filiam ob meretricij cauſam exhæredare non poteſt. Limitatur in matre quæ tempore conditi teſtamenti emendata iã erat. Et limitatio iſta dupliciter ſublimitatur.*

12. *Patre meretricatore filia meretrix non excuſatur à pœna exhæredationis. Limitatur quando ille turpitudine ſua occaſionem filiæ præbuit.*

13. *Filia minor quæ inuitis parentibus nupſit indigno, vel in corpus ſuum peccauit, nõ eſt priuanda alimentis, nec dote quatenus ad illa neceſſaria ſit, ſi non habet vnde alatur. Et nu.* 14. *&* 16.

14. *In quæſtione, an pater ingrato filio alimenta præſtare teneatur, contrariæ opiniones diſtinctione concordantur.*

15. *An ingratitudinis cauſa à filio commiſſa, per pœnitentiam ipſius tollatur.*

16. *Filia minor quæ nupſit indigno, aut etiam digno inuitis parentibus, propter quod cauſam exhæredationis incurrit ſecundùm ius noſtrũ Regium, dote & alimentis priuanda eſt, niſi quatenus ad vitam alendam neceſſaria ſint.*

17. *An filiam quæ in minore ætate cõſtituta in corpus ſuũ peccauit, poſtea emendatam, pater in matrimonium collocare, & dotare teneatur.*

ARTIC. VII.

De filia inuitis parentibus nubente, aut in corpus ſuum peccante.

1. HOneſtū eſſe, atque reipublicę maximè conueniens, filias in cōtrahendis nuptijs parentū cōſēſum, exigere, ſcripſit Couar. de ſponſal. 2. part. c. 3. §. 8. nu. 1. verſic. Honeſtum tamen; non eſt enim virginalis pudoris eligere maritum, vt inquit D. Ambroſ. lib. 1. de Abrahā. c. vltim. vbi, non ſolùm in virgine, ſed in vidua adoleſcentula id ipſum commendat, vt, inquiens, electionē mariti parentibus deferat, ne appetentiæ procaçioris exiſtimetur auctor, ſi ipſa de nuptijs ſuis electionem ſibi vendicet; & adducit illud Euripidæon in Andromacha, *Sponſaliorum meorum pater meus curā ſubibit; hoc enim non eſt meum*: habentur hæc in c. honorantur. 32. quæſt. 1. quibus cōueniunt Impp. verba in l. in coniunctione C. de ſecūd. nupt. ibi, *Si puella cultu verecūdiæ propriam noluerit voluntatem depromere.* Ad quod honeſti ius pertinēt leges patrię, atque etiā Cęſareę ſecundùm cōmunem ſententiam, quę filiabus antè vigeſimum quintū ætatis annū nubentibus abſque parentum cōſenſu, pænā exhęredationis imponūt; de quarum legū validitate, & ratione, cū alijs ad earum ornatum latam intexui diſputationem in releſt. l. Titiæ, ſi nō nupſerit. 3. part. ex nu. 1. cū multis ſequentib. ff. de condition. & demonſtrat. Et hoc quidē ius tam comprehendit filias ſub patria poteſtate conſtitutas, quàm emancipatas, viduas, & naturales tantùmmodò, vt pro ampliatione legis noſtræ lib. 4. titul. 88. §. 1. tradidi d. 3. part. releſt. nu. 35. cū duob. ſequētib. omnes enim debitū parentib. obſequiū ligat, vt pro ratione expendi ibid. n. 37. & honeſtatis ratio, ſecundū quam, filias irrequiſitis parētib⁹ ad nuptias cōuolare, nō decet, vt in d. c. honorātur, & ſcripſi d. 3. part. nu. 23. omnes æque cōprehendit. Et quāuis vtraque ratio etiam maioris ætatis filias cōprehēdere videatur, ex cauſa tamen publicę vtilitatis, quę in cōtrahendis liberè nuptijs conſiſtit, legis diſpoſi-

tio ad vigeſimũ quintũ ætatis ãnũ reſtricta eſt, ne ſi vlteri⁹ extéderetur, nuptijs impedimétũ afferret, vt explicui d. relect. 3. p. n. 24. & ſeq.

2. Et quidem, quod attinet ad matrimonij cauſam, iuſtè lex certum filiabus tẽpus præſcripſit, intra quod abſque parentum conſenſu nubere non poſſent citra exhæredationis pænã, vt laté probauimus loco citato. Cęterùm, in eo quòd idem æquè diffinierit tempus ad pęnam exhęredationis incurrendam ſi in illo filia in corpus ſuũ peccauerit, vt ita poſt vigeſimũ quintũ ętatis annũ hac pęna immunis peccare poſsit, dura lex videtur, & nõ ſatis honeſti⁹ reſpexiſſe, quod, cõſtat, multò magis filiam violare peccãdo in corpus ſuũ, quam ad nuptias irrequiſitis parẽtibus cõuolando. Atque ita videtur, quòd iuſtiùs & honeſtiùs lex ſtatuiſſet, ſi filiã, quãdocũque viuis parentibus in corpus ſuũ peccaſſet, exhęredationis pęna multaſſet, pręter-miſſa in hoc certę ætatis diffinitione, quam in nubẽtibus duntaxat expreſſiſſe, nõ verò in fornicantibus, publica poſcebat vtilitas, & cõtrahẽdi matrimonij libertas. Lex tamẽ aperta eſt, ſecundùm quam, filia, quã pater diſtulit matrimonio copulare, poſt vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum in corpus ſuũ peccãdo, exhęredari ob id non poteſt, Auth. vt cùm de appellat. cognoſcit. §. aliud quoque, verſic. Caulas, in fin. collat. 8. Auth. ſed ſi poſt. C. de inofficioſ. teſtam. & in Regno Caſtellę. l. 5. titul. 7. part. 6. apud nos ord. lib. 4. tit. 88. §. 1. á contrariò ſenſu; vbi quod attinet ad exhęredationis pænam idẽ ius ęquè ſtatuitur in ea quæ ante vigeſimum quintũ ętatis ſuæ annũ cum aliquo dormierit, & in illa quæ ſinè parẽtũ conſenſu intra tempus illud alicui nupſerit.

Quarè, vt difficultas propter vtriuſque cauſę æquiparationẽ tranſacto vigeſimo quinto ætatis ãno tollatur, attendenda eſt ratio quam ad vtrumque caſum

ſubiecit Imper. in d. verſic. cauſas, finalibus verbis, ait enim, loquens de filia poſt vigeſimũ quintum ætatis annum in corpus ſuũ peccante, vel marito libero tamen, ſinè parentũ conſenſu ſe coniungẽte, quód hoc illi ad ingratitudinẽ imputari nõ debeat, pro ratione ſubdẽs, *Quia, nõ ſua culpa, ſed parentum id cõmiſiſſe, cognoſcitur*. Quaſi ſic, & ſi filia malè agat in corpus ſuũ peccando (id enim negari nũquam poteſt) exhæredationis tamen pænam euadat propter parentis culpam, quam lex conſiderat in eo quód vltra vigeſimũ quintum ætatis annum filiã marito copulare diſtulit.

3. Vnde dubitari poteſt, an, ſi filia honeſtas á patre nuptias illi conquiſitas, ac cum dote competente oblatas intra ſtatutum à lege tẽpus, recuſet, ac deinceps illo tranſacto luxurioſé viuat, exhęredationis pænam incurrat? Et videtur, quòd ſic, tum, quia nulla tunc in patre deprehenditur culpa, ſeu negligentia in quærendis filiæ nuptijs, ſed magis filiæ ipſius culpa reperitur, quæ aſſentire illis, injuſtè recuſauit; tum & maximè, quia ſi verba legis in d. verſicul. cauſas, prope finem, attentè conſideremus, ad hunc etiam caſum, non dubié pertinere videbuntur, præſertim ibi, *ſi verò vſque ad vigeſimum quintum annorum ætatem peruenerit filia, & parentes diſtulerint eam marito copulare, & forſitan ex hoc contigerit, in ſuum corpus eam peccare, aut ſinè cõſenſu parentum marito ſe libero tamen coniungere, hoc, ad ingratitudinem filiæ, nolumus imputari; quia nõ ſua culpa, ſed parentum, id commiſiſſe cognoſcitur*. Per quæ verba oſtenditur, quòd, vt filia peccando in corpus ſuum, à pæna exhæredationis, de qua ibi, excuſetur, duo copulatiuè requiruntur, vnum, quód vſque ad vigeſimum quintum annorũ ætatem peruenerit, alterum, quòd parentes diſtulerint eam marito copulare, vtrumque enim ſimul interuenire debere, exigit natura copulatiuæ

tiuæ dictionis, de qua in tex.& præteреá idem inſinuant verba illa, *ex hoc contigerit*, ideſt ex nuptiarum dilatione; atque ita, quanuis peruenerit ad vigeſimũ quintum ætatis annum, ſi parentes quãtum ex parte illorum eſt, non diſtulerũt eam marito copulare, ſed illa conquiſitis nuptijs irrationabiliter renuit aſſentire, ſubiacebit exhæredationis pœnæ, iuxta proximè præcedentem eiuſdem tex.caſum, vbi ſcribitur vna ex memoratis in tex. illo exhæredationis cauſa nullo ætatis filiæ termino circũſcripta: cuius verba ſunt hæc quæ ſequuntur, *Si alicui ex prædictis parentibus volenti ſuæ filiæ, vel nepoti maritum dare, & dotem ſecundùm vires ſubſtãtiæ ſuæ pro ea praſtare, illa non cònſenſerit, ſed luxurioſam degere vitam, elegerit.*

Iuxta quæ tex.verba, iũctis quę ſequũtur, quę ſup. tranſcripſi, expeditum cẽſeo, quód, ſi filia iuſtis illi à parente nuptijs cum dote competente oblatis nõ aſſentiat, & turpem eligat vitam poſt vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum, nõ ex hoc pænã exhęredationis effugiet.

4. Id qué, ne dum ſi parens intra vigeſimum quintum ætatis annum nuptias illi obtuliſſet, ſed etiam ſi poſt illum tranſactũ, vtrique enim caſui verba tex. conueniunt, pręſertim illa, *Si verò vſque ad vigeſimum quintum annorum ætatẽ peruenerit filia, & parentes diſtulerint eã marito copulare.* Denique, in confirmationem addo, iure codicis generaliter ſtatutũ eſſe, filiam turpiter viuentem exhęredari poſſe, nullo in id ætatis tẽpore diffinito l. ſi filiam C. de inofficioſ. teſtam. quod ius, Authenticorum iure correctum fuit in filia poſt vigeſimum quintum ætatis annum in corpus ſuũ peccante, differẽte patre eam marito copulare, vt in Auth. ſed ſi poſt, ibi ſubiecta, & in corpore vnde ſumitur d. Auth. vt cùm de appellat. cognoſcit. §. aliud, verſicul. cauſas autem, ad fin.

ſin. atque ita, ſi parens non diſtulit, eam marito copulare, ſed illa potiùs diſtulit, ſeu irrationabiliter renuit acceptare, manebit ſub diſpoſitione iuris antiqui d.l. ſi filiam, quaſi in caſu iſto correctum non extet, ſed in illo tantùm, quo parens diſtulit, filiã marito copulare. Et conuenit regula. l. Labeo ſcribit. 50. ff de contrahend. empt. ſecundùm quam, cùm ſtat per eũ, cũ quo conditio impleri debet, quóminus impleatur, pro impleta habetur; & ita in terminis, tã ius commune locis citatis, quám Caſtellæ Regiũ intelligit Greg. in l. 5. tit. 7. part. 6. verb *Que no querria caſar*, ad fin.

5. Hoc tamen in illa dũtaxát eſt intelligendũ, quæ iuſtis ſpretis nuptijs à paréte oblatis turpẽ vitam degere elegerit, & non in illa quę ad nuptias cõuolauit poſt vigeſimum quintum ætatis annũ, tametſi nõ ita dignas, vt quę ſibi à parentibus conquiſitę & oblatæ fuerant cum dote competẽte ante quàm ád eam per ueniſſet ætatem; nam, & ſi copulatiua oratio de qua in tex. vbi ſup. hanc æquè, ac illã, determinare videatur, diſpar tamen vtriuſque ratio eſt; quia filia quę dignis ſpretis nuptijs à patre illi oblatis, in corpus ſuum peccat, nullã habet excuſationem peccati ſui; at veró illa quę talibus neglectis nuptijs alias poſtea non ita dignas, imó non ſe ac ſuis dignas elegit, pęna exhęredationis mulrari nõ ita debet, propter cõtrahẽdi matrimonij libertatẽ, propter quã nuptijs á patre quæſitis cõſentire nõ tenebatur, & poſt vigeſimũ quintum ætatis ãnum liberè cui voluit, libero tamẽ, nubere potuit ſecundũ leges, quę in caſu iſto, exhæredationis pænã non imponũt, ſiue ius cõmune, ſiue Regiũ attendamus; nam Regiũ noſtrũ lib. 4. titul. 88. §. 1. pęna iſta illam duntaxat multat, quę ſinè parentum cõſenſu nubit ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annũ; communi verò iure, nec hanc quæ nuptui ſe dat ãte vige-

ſimum

ſimum quintum ætatis ſuæ annũ in pænam incidere, certũ eſt, quia nulla eſt lex quæ hoc exprimat in filia nubente: & qui de iure cõmuni ſententiã hanc probant, mouẽtur per tex. d. Auth. ſed ſi poſt C. de inofficioſ. teſtam. & in corpore, vnde ſumitur, à contrario ſenſu; quod argumentũ alij in hoc nõ probant; de quo latè Suar. in l. 2. tit. de los caſamiẽtos lib. 3. fori ex nu. 28. Barboſ. verò in l. 1. 4. p. n. 33. & ſeq. ff. ſolut. matrim. cũ alijs quos refert, diſtinguit inter eam quæ nubit digno, & quę indigno nubit ante vigeſimũ quintũ ętatis annũ, vt illa Cæſareo iure atteto exhæredari nũquam poſſit, iſta verò ſic; in qua recipit argumentum á contrario ſenſu d. auth. ſed ſi poſt. Atque ita apparet, inter omnes extra controuerſiam eſſe, nubẽtẽ indigno poſt vigeſimũ quintum ætatis ſuæ annũ exhæredari non poſſe, tametſi digno á patre ante oblato cõſentire noluiſſet.

6. Et non obſtat copulatiua ratio, de qua ind. verſicul. Cauſas autẽ, ad fin. ſecũdũ quã probauimus, eã quę poſt vigeſimũ quintũ ætatis annũ luxurioſam vitã degere elegerit, cũ dignis nuptijs ãte á patre quæſitis & oblatis cõſẽtire noluiſſet, in pænã exhæredationis incidere propter copulatiuę naturã, de qua ibi, quę ęquè porrigitur ad nubẽtẽ, vt ibi videre eſt; dicẽdũ eſt enim, orationẽ illam in ſenſu ſuo directo & expreſſo prout iacet, vtrũque caſum, nẽpe, filię in corpus ſuũ peccantis, & ſinè parẽtis conſenſu homini libero nubentis poſt vigeſimum quintũ ętatis annũ pariter determinare; argumentum verò á contrario ſenſu inde collectũ, eam tantũ includere quę in corpus ſuũ peccat, ſiue id cõtingat ãte vigeſimũ quintũ ętatis annũ, ſiue poſt eũ expletum, vbi parens non diſtulit, eã in matrimoniũ collocare, iuxta naturã copulatiuę dictiõnis, de qua ibi, ac proximè pręcedentis in tex. ibi caſus poſitionẽ, vt ſup. expendimus;

pêdimus; nõ veró include-re filiã nuptui ſe tradentẽ dignè, ſiue ante vigeſimum quintum ętatis annum, ſiue poſtea, & ſi pater digno eã collocare voluiſſet, & illa renuiſſet; quia caſus hic nulla lege reperitur expreſſus, idcircò per argumentum à contrario ſenſu non eſt inducendus in materia pænali & odioſa, pręſertim matrimonij libertate obſtante. Ex quo magis probo cum Thom. Sancio viro doctiſsimo, & relatis ab eo, de matrim. lib. 4. diſput. 24. n. 3. tom. 1. filiam nubentem indigno inuitis parentibus ante viginti quinque ætatis ſuæ annos exhæredari ob id nõ poſſe Cæſareo iure attẽto; & communiorem ita eſſe Doctorum ſententiam, eãdem ſecutus ait Molin. de iuſtit. & iur. tom. 1. tract. 2. diſp. 176. nu. 14. & de iure Regio Caſtellæ idem probat Sãc. loco citato nu. 15. per l. 5. titul. 7. part. 6. quo etiam iure idem probat inſignis Barboſ. d. l. 1. 4. part. n. 35. circà init. Ex quo loco, de iure noſtro Luſitano, fusè & eleganter per eum.

7. Quod tamen ſic accipi volo, ſi, cui filia nupſit, indignus ita non ſit, vt grauem inde parens patiatur iniuriam, quod boni viri iudicio æſtimãdum erit, hoc enim caſu contraria ſententia tenẽda erit, nec quidem per argumẽtum à cõtrario ſenſu ſumptum ex d. auth. ſed ſi poſt, & d. verſic. cauſas autem, ad fin. quod ſi ſumendum inde eſſet, nõ magis caſum hunc concluderet, quàm præcedentem, in quo diuerſam probamus ſententiam; ſed potiùs per text. ibid. in d. verſicul. cauſas autem, in princip. vbi pro ſecunda ingratitudinis cauſa ſcribitur, ſi quis parentibus ſuis grauẽ & inhoneſtam iniuriam ingeſſerit; quã ego ingeri dico, indignis filiæ nuptijs, nõ tamẽ, qualiter qualiter indignis, ſed ita vt illis parẽs opinione hominum notabiliter injuriaretur; & quãuis eandem ſuſtineat iniuriam, his contractis nuptijs à filia poſt vigeſimũ quintum

tum ætatis ſuæ annum, hoc tamen ad ingratitudinem illius non imputatur, quia parentis culpa contigiſſe, iuris cenſura reputatur, dũ ad eam vſque annorum ætatem filiam marito collocare diſtulit, vt in d. verſic. Cauſas, in fin. ſemper tamen excipiendus eſt caſus quo filia liberè non libero nupſit, iuxta tex. ibi. Qui quidem tex. (vt hoc obiter notemus) notabilis eſt in eo, quód maiorem ęſtimat parẽtum iniuriam ſi filia cum ſeruo nubat, quàm ſi in corpus ſuũ peccet; peccantem enim poſt vigeſimum quintũ ætatis ſuę annum, impunitã finit, ſed, mancipio nubentem, vt ingratam punit, vt tenet gloſſ. final. ibi, & in d. Auth. ſed ſi poſt, quam ſequitur Barboſ. cum relatis ab eo d.l.1. 4.part. nu.32. verſic. Limitanda tamen, & omnes ſecundùm Sanc. d. diſput.24. nu.10. Cuius differentię rationem in eo eſſe puto, quia ſecundùm ius ciuile affinitas ex nuptijs contrahitur, & nõ ex coitu illicito l. non facilè §. affines, & §. ſciendum ff. de gradib. affinitat. gloſſ. in §. affinitatis, inſtit. de nupt. & ideo ratione affinitatis à filia contractis nuptijs cauſatę inter parentes, & maritum cui copulatur, maiorem illis, ac toti familiæ iuris cẽſura iniuriam irrogare viſa eſt, nubendo ſeruiliter, quàm luxurioſè viuendo.

8. Notanda quoque eſt ingens differentia inter ius commune, & noſtrũ circà eam quę peccat in corpus ſuum antequàm perficiat vigeſimum quintum ætatis annum; nam iure communi attento, vt pænam exhæredationis incurrat, nõ ſatis erit, ſemel, aut bis peccare, ſed requiritur, quód, luxurioſam degere vitam, elegerit, vt dicit tex. d. Auth. vt cúm de appellat. cognoſcit §. cauſas autem, prope fin. in verſic. Si alicui, per quem ita tradit Sanc. d. lib.4. diſput. 24. nu.6. poſt Couar. c. Raynutius, in init. nu.15. de teſtamẽt. & Molin. de iuſt. to.1. tract.2.

tract. 2. diſput. 176. fol. 1038. in fin. ab eo citatos, qui de iure Regio Caſtellę idem probant per l.5.titu. 7.part.6.vbi Gregor. verb. En puteria. Sed ius noſtrũ preſsiùs hoc ſtrinxit; per vnum enim coitum filiam exhæredationis pænã ipſo facto incurrere, ſtatuit ord.lib.4.tit.88.§.1.

9. Sciendum verò eſt, quód ne dum quæ nunquam nupſit, ſed vidua, & maritata etiam minor legi ſubijciuntur, quia eius diſpoſitio generalis eſt, & omnes cõprehendit; quod in vidua minore ad ſecundas nuptias inuitis parẽtibus cõuolante nũcupatim tradit Barboſ.d.l.1. 4.part. n.42.in fin.idẽ ergo dicendum eſt, ſi ſtuprũ admittat in ea ætate conſtituta.

10. In coniugata verò nõ minor ratio eſt, ſed maior propter maius delictũ, quod vertitur in adulterio, maioremquè eo parẽtibus irrogatã iniuriam; vnde, & occidẽdi filiam in adulterio deprehenſam, poteſtatem pater habebat l.patri, cum legib.ſequentib. ff.ad leg.Iul.de adulter. Et quãuis poteſtas hęc filiã adulteram occidẽdi, illi ſoli parenti tribuebatur ſub cuius poteſtate filia erat, tamẽ in caſu noſtro qualitas illa nõ requiritur, quia vtriq; parenti data eſt facultas filiã exhæredãdi eã ob cauſam, & tamen fæmina ſub ſua poteſtate liberos nõ habet §.fęminæ, inſtit. de adoption. Atq; ita videtur, quòd poſſint parẽtes exhęredare filiã ex cauſa adulterij cõmiſsi antequàm perficeret vigeſimũ quintum ætatis annum, aut etiã, quód attẽto iure noſtro Regio eo ipſo maneat exhæredata, vt generaliter ſtatutum eſt in ea quæ antequàm exceſſerit illum ætatis annum in corpus ſuũ peccauit. Nec quidem de ſententia hac dubitatem, ſi nõ ex aduerſó matrimonij fauor, ac cõiugalis concordia obſtaret; propter quã, etſi adulterij crimen publicum ſit, nulli tamẽ alij regulariter, pręter maritũ, accuſare illud, licitum eſt, ſaltem iure noſtro

noſtro ex ord. lib.5. tit.25. §.2.& 3. de quo ſcripſimus ſup. articulo præcedente. Quarè, dicendum puto, vt iure noſtro Regio, nõ liceat patri filiam adulterij cauſa exhæredare, niſi in caſu quo illi, aut cuilibet alij, accuſare illud, licitum eſſet, quia fortè viro lenone adulteriũ cõmiſit; iure verò cõmuni, quo ius accuſandi adulteriũ latiùs patet, patri, namque, & quibuſdam alijs perſonis cõiunctis cõpetit per l. quãuis.2.C. ad leg.Iul.de adulter.& exhęredandi facultatem, quod eſt minus, cõpetere parentibus, dicendũ eſt. Idquè, nedum ſi intra vigeſimum quintum ætatis annũ filia adulteretur, ſed etiam ſi, poſtquám illum exceſſerit; tum, quia in caſu iſto ceſſat ratio ſcripta in d. Auth. vt cùm de appellat. cognoſcit §. cauſas, in fin. pro excuſatione illius quæ poſt vigeſimũ quintum ætatis annum in corpus ſuũ peccauit; tum, quia filiæ adulterio grauis parentibus irrogatur iniuria, quæ per ſe digna eſt cauſa exhęredationis, iuxta d. §. cauſas, in princ. ibi, *Si grauem & inhoneſtam iniuriam eis ingeſſerit*; quod ſi quis obijciat, etiam luxurioſa ſolutę filię vita grauem & inhoneſtam parentes pati iniuriam, ob quam tamen, ſi poſt vigeſimum quintum ætatis annum contingat, exhęredari illa nequit, iuxta tex. ibi in fin. facilis eſt reſpõſio, & cuique peruia ibid.

11. Illud veró conſtat, quód, ſi mater eſt meretrix, filiã meretricij cauſa exhęredare, non poteſt, vt tradunt Bart. Bald. & communiter Scribent. per tex. ibi, in l. in arenam C. de inofficioſ. teſtament. Couar. c. Raynutius in init. nu.15. de teſtament. Molin. de iuſtit. tom.1. tract.2. diſput. 176. num.15. & alijs citatis Sancius d. lib.4. diſput.24. nu.7. Quod tamen in matre iam correcta limitari cõmuniter ſolet, vt ſcripſi in relect. l. Titię 3 part. nu. 41. ff. de condit. & demonſtrat. Non tamen conſtat inter

inter Doctor. quo tempore, correctá eam eſſe oporteat, vt filiam eam ob cauſam exhæredare poſſit; & communis opinio contenta eſt, ſi, tempore quo mater moritur, emendata iam erat, ſecundùm Mench de ſucceſſ. creat. lib. 1. §. 10. nu. 611. vbi tamen hoc reprobat, tenens, oportere, emẽdatam eam eſſe, tempore quo condit teſtamentum, ſequitur Sanc. d. diſput. 24. nu. 8. Ego illis aſſentio; addidi veró in d. relect. mea 3. part. nu. 43. ſublimitationes duas ad præcedentem limitationem; prima eſt in matre quæ á meretricio ſurgit cùm illi apta iam nõ eſt vel propter ſenilem ætatem, ad quam vſquè perſeuerauit luxurioſè viuendo, vel propter ſuperueniens aliquod valetudinis impedimẽtum; hęc enim, etſi deinceps probatiſsimę matronæ vitam agere inſtituat, filiam, eam ob cauſam quam ipſa in ſe probauit quoad vſque potuit, exhæredare non poterit; ſecunda eſt in matre, quę turpi vitæ ſuæ inſtituto, eiuſdem turpitudinis filiæ fuit exemplo; nam & hæc emendata exhęredare filiam non poterit, vt loco citato tradidi. Quid veró ſi filia ipſa erroris ſui pęnitens, & emendata proponatur, ſcripſi ibid. nu. 42.

12. Et de patre meretricatore, in quo diuerſum ius traditur, vt probant relati, & ſecuti à Tiraq. de legib. connubialib. l. 1. nu. 45. verſic. Propterea quanuis, Surd. de aliment. tit. 7. quæſt. 4. á num. 3. cum ſequentib. vbi agit de alimẽtorum denegatione meretricij cauſa, Molin. d. diſput. 176. num. 15. Sanc. d. diſput. 24. nu. 7. ſcripſi d. relect. 3. part. num. 40. vbi hoc limito in patre qui turpitudine ſua, eiuſdem turpitudinis occaſionem filiæ præbuit; quam ideo exhęredare, illi non licebit, eam ob cauſam, quę ipſi imputanda potiùs eſt, d. Auth. vt cúm de appellat. cognoſcit. §. cauſas, in fin. facit tex. in l. cùm mulier ff. ſolut. matrim. ibi,

Cur

Cur enim improbet maritus mores, quos ipſe aut ante corrupit, &c.

13. Quæri item ſolet, an ex prædictis cauſis, ſcilicet, quia filia minor nupſit inuitis parentibus, aut in corpus ſuum peccauit, poſſint eam parentes dote, & alimentis priuare. Et circá dotis cauſam communis diſtinguit inter eam quæ digno, & eam quę indigno nupſit, vt primam pater dotare teneatur, ſecundam veró non, niſi quatenus ad neceſſaria vitæ alimenta expediat, ſi pauper eſt, nec habet vnde alatur; quam diſtinctionẽ in vtroque membro probat Rip. in l. 1. num. 57. & ſequent. ff. ſolut. matrim. & eo, atque alijs citatis cõmunem tradens Couar. de ſponſalib. 2. part. c. 5. §. 8. nu. 7. Molin. de Hiſpanor. primogen. lib. 2. c. 16. nu. 7. & 8. poſt omnes Sanch. de matrim. lib. 4. diſput. 26. nu. 16. cum ſequentib. tom. 1. vbi nonnullas ſubdit concluſiones pro reſolutione præſentis quęſtionis, poſt quatuor in ea opiniones adductas. Barboſ. veró in l. 1. 4. part. num. 41. verſic. Cęterùm, & num. ſequenti ff. ſolut. matrim. filię quæ nupſit indigno dotem abſolutè negat, etiã ſi aliunde non habeat vnde alatur, contra Rip. & Sequacium diſtinctionem, eo pręcipuè ductus fundamento, quia pater ingrato filio nec neceſſaria ad vitã alimenta præſtare tenetur, vt ibidem per eum. Quod tamen alijs non placet, qui neceſſaria alimenta ingratis liberis debere, probant; quod vt verius probat Sanc. d. diſput. 26. nu. 1. in fin. inde inferens ad paternam dotis obligationem in quantitate neceſſaria ad talia alimenta, quando aliunde ea filię ingratæ nõ ſuppeterent, ſed fame periret.

14. Ego quidem opinionem hanc, probabilem cenſeo, & æquam eſſe, negare nemo poteſt; vtrumque fatetur Molin. d. lib. 2. c. 16. num. 3. cui tamen contraria magis placuit,

quam probat Barboſ. loco proximè citato. Pro concordia verò diſtingui poteſt, nec ſanè improbabiliter, inter ingratitudinis cauſam quæ directò, & immediatè perſonam parentis reſpicit, & quę non directò, & immediatè, ſed conſequenter illum tangit, vt cùm pater iniuriam patitur in perſona filij, filiæ vè propter ignominioſam vitę profeſſionem, quam elegit; primo enim caſu, videtur, iuſtè filio alimenta ad vitam neceſſaria poſſe negari, ſecundùm priorem ſententiam; quã uis enim hęc à parentibus iure naturę liberis debeantur, ad idem tamen ius pertinet, honorare parentes; idcircó filius auxilio iuris quod in vno grauiter violauit, ad aliud iuuandus non erit, argum. tex. in l. auxilium, in fin. ff. de minorib. in altero veró caſu, quia in ſe ipſo filius principaliter delinquit, & non in perſona parentis, quem turpi vitæ profeſſione offendere, non intendit; alimentis iure naturæ debitis non eſt priuandus, illis, inquam, quæ ad vitam neceſſaria ſunt; nam, etſi exhæredari dignus ſit, non tamen cauſa ipſa exhæredationis naturæ ius quod præcipit honorare parentes, directò offendit. Atque ita in caſu propoſito vtraque opinio ad concordi.m reducenda erit.

15. Nec quidem noua eſt hæc cauſarum ingratitudinis diſtinctio, eadem enim vtuntur alij, cùm quæritur, an per filij pænitẽtiam ingratitudinis cauſa tollatur, vt, ob eam quã ante commiſerat, exhæredari nequeat; diſtinguunt enim inter cauſam iſtius, & illius ſpeciei, vt per Rip. contrarias opiniones ſic concordando in l. final. q. 67. nu. 225. & ſequenti. C. de reuocãd. donat. Couar: in c. Raynutius, in init. nu. 19. in fin. de teſtament. Surd. tract. de aliment. tit. 7. quæſt. 1. nu. 35. & ſequenti; quod tamen non placet doctiſsimis Luſitaniæ noſtræ viris, Coſt. in l. Gallus

lus §. & quid ſi tantùm 3.part nu.190. in fin. & ſequent. ff. de liber. & poſthum. & Barboſ. d.l.1. 4. part.nu.46. verſic. Ex quibus infertur, tradentibus, exhæredationis cauſam, ſiue hanc, ſiue illam, pænitentia filij non aboleri, excepta arenarij cauſa, de qua loquitur tex. in Auth. vt cùm de appellation. cognoſcitur §. cauſas autem, verſicul. Si præter, collat.8.

16. Ex prædicta veró ſententia ad caſum propoſitum inferendo, dicendũ eſt, filiam viginti quinque annis minorem indigno nubentem abſque patris conſenſu, cui aliunde non ſuppetunt alimenta, dotari debere intra quantitatem neceſſariorum ad vitã alimentorũ, quanuis enim cauſam admiſerit exhęredatione dignam, ſaltem ſecundùm ius noſtrum Regium, cauſa tamen talis eſt, quę patris perſonam, atque iniuriam illius principaliter non tangit. In ea quoque quæ digno nupſit, idem ius fore cenſeo; nam & hęc cauſam exhæredatione dignã cõmiſit ſaltem apud nos, idcircó, nec dotem conſequi debet, nec alimenta pręterquám neceſſaria, ſi non habeat aliunde vnde alatur, etſi communis de qua ſup.nu.13. inter hanc, & illam diſtinguat. Moueor, quia filius, ex qua cauſa exhæredari poteſt, alimẽtis etiam priuari poteſt, l. ſi quis à liberis §. Idem iudex, ff. de liber. ag. noſc. end. vbi ita tradit gloſ. verb. detulerat, communiter recepta, ſecundùm Couar. de ſponſal. 2. part. c. 8. §. 6. num.17. Molin. de primogen. lib.2.c.16.nu.1. & pluribus citatis tradit Suid. de aliment. d. titul. 7. quæſt. 1. num. 1. & 2. Barboſ. d.l.1. 4.part.nu.41. vbi hoc expreſſum dicit in d. §. Idem iudex, Sanc. d. lib.4. diſput.26. num.1. vbi ad denegationem dotis ex eiſdem cauſis infert cum citatis ab eo.

17. Circà illam autem quæ in minore ætate conſtituta

ſtituta in corpus ſuũ peccauit, ex quo pęnam exhęredationis incurrit, dubitari magis poteſt, an reſipiſcens à patre collocanda & dotanda ſit; quod in dubium reuocare, poſtquám dignas nuptias contrahenti dotem abnegauerimus, mirum videbitur, aut otioſum, & tamen, hanc emendatam, teneri patrem alere, & dotare, tradit Alex. in l.1.nu.33 ff. ſolut. matrimon. Bald. Nouell. de dote 6.part. priuileg. 16. col. 14. verſicul. Sed poſſet non improbabiliter, Guiliel. Benedict. in c. Raynutius, verb. dotem, num. 40. de teſtament. Hieronym. Gabr. conſ. 150. nu. 10. à quibus tamen diſſentit Barboſ. noſter d. l. 1. 4. part. num. 45. & 48. verſic. Et cauendum eſt, illo ductus fundamento, quia filia eo admiſſo delictum conſummauit ex quo pęnam exhæredationis incurrit, à qua poſtea per reſipiſcentiam non liberatur, ne dum reſpectu ſucceſſionis paternæ, ſed etiam alimentorum, ſecũdúm eum. In quo vltimo contrarium tenet Specul. lib. 4. titul. qui filij ſint legitim. verſicul. Quid ſi ipſam pęnitet peccati n. 16. quem ſequitur Coſt. d. §. & quid ſi tantùm 3. part. nu. 189. Surd. d. titul. 7. quæſt. 1. num. 37. & fuſiùs, cum pluribus quos refert, quęſt. 4. ex num. 27. eod. titul. Mihi quidem in hoc eadem diſtinctio adhibenda videtur, quam ad præcedentem caſum probaui, quia præſens caſus ſub eadem iuris diſpoſitione eſt, quod attinet ad exhęredationem, igitur, & quod ad dotem attinet, & alimenta eodem iure cenſeri debet; pręſertim quód, non debet filia quæ in corpus ſuũ peccauit, melioris conditionis eſſe, quàm quæ nupſit, ne dicatur, quòd plus habet luxuria quàm caſtitas, contra regul. l. his ſolis C. de reuocand. donat.

***

AR-

ARTIC. OCTAVI
ſummaria.

1. *Concubinatum, & concubinam, à ſimultaneo carnali cōcubitu dici, traditur; & quòd ſinè eo concubinatus non eſt, intellecto tex. in l. penult. ff. de concubin. contra gloſſ. ibi.*

2. *Ad concubinatum plura requiruntur, & principalia requiſita referuntur, & qui verè filij naturales dicantur.*

3. *Concubinatus, quo iure prohibitus ſit, traditur; & quòd naturali iure etiam ſimplex fornicatio prohibita ſit. Et illud quòd ſacris literis habetur, ſanctos Patres concubinas habuiſſe ſimul cum vxoribus, quomodo ſit intelligendum.*

4. *Concubinatus de ſolutis propriè dicitur, & iure ciuili punibilis non eſt, Pontificio verò arbitraria pœna punitur. Et aſſignatur ratio ad Regiam ord. lib. 5. titul. 27. ſecundùm quam concubinarij in curia reſidentes puniuntur.*

5. *Declaratur ord. d. titul 27. quòd locum non habcat in eo qui negotij cauſa in curia verſatur.*

6. *Concubinario aliquo hærede inſtituto, & multò magis concubina, omiſſo fratri, aut ſorori inoffícioſi teſtamenti querela competit. Intelligitur l. fratres C. de inoffícioſ. teſtament & ord. Regia lib. 4. titul. 40. §. 1. ibid.*

7. *Leges de concubinarijs ſimpliciter loquentes, de manifeſtis intelliguntur. Et quis manifeſtus ſit, traditur; & quòd in cauſa ciuili teſtis eſſe non poteſt.*

8. *Traditur, habentem duas ſimul concubinas infamiæ notam non incurrere, & gloſſ. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. ſi verò effuſa, collat. 7. contrarium non ſenſiſſe, probatur. Idem traditur in concubinario manifeſto, quòd infamis iure non ſit. Turpibus tamen perſonis vterque annumerandus eſt ad caſum querelæ inofficioſi teſtamenti fratri, aut ſorori competentis.*

9. *Si concubinarius omiſſo fratre propriam inſtituat concubinam, vel è contra, vel alius omiſſo fratre ſuo alienā inſtituat concubinam, querela inofficioſi teſtamenti competit fratri. Et intelligitur dummodò ſimili nota non laboret.*

10. *Concubinarij regulariter ſibi inuicem in teſtamento relinquere poſſunt quocunque titulo, & inter viuos donare.*

11. *Agitur de ord. lib. 4. titul. 66. ſecundùm quam, alienata à marito in concubinam, repetere ſibi poteſt vxor illius. Et numer. ſequentib.*

12. *Declaratur primò ord. d. titul. 66. in eo quod vxori permittit agere in iudicio contra mariti concubinam ad repetendam rem illi à marito donatam, aut venditam, cum pleno eiuſdem rei recuperatæ dominio, & adminiſtratione, vt locum non habeat ſi illa mortuo marito, alij nupta agere intendat.*

13. *Ord. d. titul. 66. ſtatuens, rem à marito concubinæ venditam, aut pro mutuo oppigneratā liberè ab vxore repeti poſſe, in præſumptione iuris & de iure fundata eſt. Et traditur, quæ ſit præſumptio iuris & de iure, & de illius effectibus ad vtrumque forum.*

14. *Ampliatur lex Regia, vt procedat etiam in caſu quo res concubinæ donata, aut titulo alio in eam translata, in ſolidùm aliàs ad maritum pertineret.*

15 *Actio competens vxori pro re concubinæ donata, aut vendita, in rem eſt. & contra rei poſſeſſorem cōpetit.*

16. *Donata à marito, vbi inter illum & vxorem bona communicantur, in partem ipſius imputantur. Quid de conſumptis in malos vſus, num. 17.*

18. *Ord. Regiam d. lib. 4. titul. 66. oſtenditur, eſſe exorbitantem, & iuris communis, & etiam aliarum Regni legum correctoriam. Nummos à marito concubinæ donatos, & ab illa conſumptos vxor condicere nequit Ibid. in fin.*

19. *Traditur differentia inter con-*

concubinam, meretricem, & mulierem quæ carnali affectione adamatur, ad intellectum ord.d.lib.4. titul. 66 & nu. 20.

21. *Limitatur ord. vt non procedat in alienatione per actum vltimæ voluntatis.*

22. *Limitatur item, ſeu declaratur, vt non procedat in donatione facta ei, quæ concubina fuit, ſed iam non erat tempore donationis.*

23. *Milites non poſſunt concubinis, ſeu focariis ſuis donare, aut in teſtamento relinquere; ſed donata ipſi repetunt, in teſtamento verò relicta aufert fiſcus.*

24. *Idem traditur ex communi ſententia in milite cæleſtis militiæ, & in aduocato, & doctore. Et in omnibus limitatur in donatione remuneratoria.*

25. *Probatur contra communem, non eſſe bonum argumentum de milite armato ad clericum, & aduocatum pro donatis concubinæ.*

26. *Pro relictis concubinæ in teſtamento commune probatur argumentum de milite armato ad clericum.*

27. *Declaratur, procedere argumentum in clerico qui ſacris eſt initiatus, & non in clerico minorum ordinum.*

28. *Probatur, pro concubinæ relictis non valere argumentum de milite ad aduocatum.*

ARTIC. VIII.

De Concubina.

1 Concubinam, ex ſola animi deſtinatione æſtimari, oportere, ait Paul. Iuriſconſ. in l. penult. ff. de concubin. vbi gloſſa hãc animi deſtinationem accipit etiã ſinè concubitu, vt, quod de matrimonio dicitur in l. nuptias ff. de regul. iur. & alibi, etiã de concubinatu Paul. ibi dicere voluiſſet. Cui interpretationi non aſſentio, diſpar enim ac longè diuerſa ratio eſt matrimonij, quod indiuiduam vitæ conſuetudinem præ ſe fert, ac indiſſolubile coniugatorum vinculum, & con-

& concubinatus, qui nomine ipſo ſuo nihil magis quàm carnalem vtriuſque inſinuat commixtionem; dicitur enim concubinatus, concubina, ac concubinarius, á ſimultaneo vtriuſque concubitu, ideſt, à *con*, quod eſt ſimul, & *cubo*, vt explicat Bermond. de public. concubinar. verb. concubinam dimittat, nu. 9. atque ideo ſinè carnali concubitu concubina non eſt. Quia veró, non quilibet carnalis coitus concubinam facit, ſed is tantùm qui deſtinato in concubinatum animo, & affectu peragitur alijs interueniẽtibus, quæ ſtatim dicemus, concubinam ex ſola animi deſtinatione æſtimati oportere, dixit Iuriſconſ. in d. l penult. vbi verbum, *Sola*, excluſiuum non eſt carnalis commixtionis, quam verbum ipſum, *concubina*, ſecum includit, iuxta prędictam nominis etymologiam, ac proprietatem; ſed verbum illud importat, ſolum animi affectum attendi debere ad iudicandum an concubina ſit, ſuppoſitis alijs quæ ad id requiruntur.

2. Hæc veró ſunt quę colligũtur ex tex. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. ſi quis autem defunctus, collat. 7. & ponit Specul. lib. 4. titul. de ſucceſſ. ab inteſtat. §. 1. verſic. Nunc de naturalium, nu. 17. Bermond. d. verſic. Concubinam dimittat, n. 5. Ludouic. de Surd. tract. de naturalib. liber. 1. part. §. de concubinis, Alc. de præſumption. regul. 2. pręſumpt. 5. num. 5. Menoch. eodem tract. libr. 6. pręſumpt. 54. nu. 4. Palæot. de noth. & ſpur. c. 12. num. 2. Maſcard. de probat. concluſ. 341. ex nu. 11. fusè poſt omnes Farinac. de delict. carn. quęſt. 138. nu. 8. cum ſequentib. Surd. tractat. de aliment. titul. 1. quæſt. 9. n. 10. vbi plures refert; nempe, quod res agatur inter ſolutum & ſolutam inter quos matrimonium contrahi liberè poſſit, & quòd vnica ſit, & in dómo retenta. Et ſecundùm gloſſ. in d. l. pe-

l. penult.& Bart. ibi. cohabitare ſimul debent in eadem domo; poſt alios tradit Rojas in epitom. ſuccefsion. c.10. nu. 17: cum duobus ſequentib. plura alia requiſita adducit Farinac: loco citato, Surd.d. num.10. ſed quę diximus, præcipua ſunt, & à Doctorib. communiter tradita. Quanuis autem hęc omnia adſint, adhuc non dicetur concubinatus, nec concubina, niſi hoc animo & affectu illa retineatur; atque ita prędictis ſuppoſitis animi affectus erit attendendus ad diſcernendum an concubina ſit; & per conſequens, an filij ex ea ſuſcepti, naturales ſint; ſoli, namque, qui ex concubina ſuſcipiuntur, naturales dicuntur, vt tradit Specul. d.nu.17.proſequitur latè Rojas d. c. 10. per tot.vnde infert Alc.d.præſumpt.5.num.6. quòd filij quos aliqui habent ex ſeruitricibus ſuis licèt non coniugatis, dicuntur ſpurij,non naturales, quod ex alijs quos refert omiſſo Alc.tradit Surd.d.quæſt.9. nu. 17. & refert Alc. loco citato ex Bald. conſ. 262. Recordor me conſuluiſſe, lib.1.quód pauci ſunt verè naturales propter multa quæ ad concubinatum requiruntur; quod item ex Bald. conſ. 456. lib. 5. & conſ. 206. lib. 3. & Oldr. conſ.196.& Alex.cōſ.174. lib.5. refert Palæot. d.c.12. nu.2.in fin. qui numer. ſequentib.tradit, hoc ſecundúm ius ciuile eſſe; ſecundùm Pontificium enim, generaliter omnes qui naſcuntur ex ſoluto, & ſoluta inter quos matrimonium conſiſtere poteſt, naturales cenſentur,& per ſubſequens inter parentes eorũ matrimonium legitimi efficiuntur.

3. Quo verò iure cōcubinatus prohibitus extet, diſputāt Doctor. Et in primis, Pontificio iure prohibitum eſſe, nemo diffitetur. Ciuili veró permitti, ſaltem antiquiori, crebrò aſſeritur; & de vtroque fusè agit Palæot.d.c.12. & præcedente, Bermond. de publio

blic. concubinat. verb. Et cùm omne fornicationis crimen, ex num. 4. cum ſequentib. Farinac. d. quæſt. 138. nu. 29. cum duob. ſequentib. vbi quod ad ius ciuile attinet, communes inuicem contrarias adducit, & ante eum Clar. in §. fornicatio nu. 6. Circà naturale ius verò dubitatio eſt, an eo concubinatus prohibeatur. Mouet dubitationem, quia antiquos Patres concubinas habuiſſe, ac, ſimul cum vxoribus, illis vti, ſacris literis legimus, Abraham, ſcilicet, & Iacob, quod illis abſque peccato licuiſſe, ſinè dubio inter omnes eſt; atque ita videtur, naturali iure concubinatum fuiſſe licitum; quod abſit, vt licitū dicamus, ſi abſque peccati labe licitum intelligimus, cùm eo iure, ac ſacris literis etiā ſimplex quælibet fornicatio, prohibita ſit, & mortali peccato obnoxia, vt ex D. Auguſtin. habetur in c. ſic non, & c. ſequenti 32. q. 4. & contrarium aſſerere, eſſet hæreticū, vt poſt alios tradit Marquard. tract. de cælibatu ſacerdot. non abrogand. c. 8. num. 4. 3 part. Couar. de ſponſalib. 1. part. c. 4. in init. nu. 8. Azeued. l. 1. titul. 19. lib. 8. nou. recopilat. nu. 23. nouiſſimè Farinac. quæſt. 137. nu. 11. cū ſequētib. Reſpondendum ergo eſt, naturali iure, & diuino concubinatum illicitum eſſe, vt poſt alios tradit Azeued. d. l. 1 nu. 18. latè Farin. d. quæſt. 138. nu. 25. & ſequentib. ſanctis verò Patribus diuina reuelatione conceſſum illud fuiſſe, c. gaudemus, de diuort. quę diuina reuelatio ſuperat omnē legem, vt dicitur in c. ex parte 2. de conuerſ. cōiugator. & ita tradit Rojas in epitome ſucceſſion. c. 10. nu. 25. Et tunc quidē, quę dicebatur concubina, vxor verè erat indiſſolubili vinculo ſociata; ad differētiam verò illius, quæ principalis erat, & quaſi domina domus curā & regimen habebat, concubina vocabatur; vnde permiſſio illa diuina ad Patriarchas ſanctos, de quibus legimus, ha-

habuiſſe concubinas, non eſt intelligenda de concubinatu vero, prout hic accipimus, ſed de pluralitate vxorũ propagandę ſobolis cauſa indulta; & ita explicat Marquard.d. 5.p. tract. de cælibat. c.9. nu.2. Coſtan. de matrim. titul. Quid ſit matrimonium, num.11. Couar. de ſponſal.d.c.4. in init. nu.9. vbi citat ad hoc D.Thom. diſtinct. 33. q.1. art.3. ad 3. Greg. Tholoſan. ſyntagmat. iur. lib.10. cap.1. nu.7. & 8. Menoch. de arbitrar. cent.5. caſ.418. n.14. cum duob. ſequentib Azeued. d.l.1. num.9. & ex Ricard. in 4. diſt. 33. quæſt.2. & communi Theologorũ ſchola tradit Albertin, dę agnoſcend. aſſertionib. catholic & hęretic. quęſt.23. nu.48. ſic etiam explicat, & communem dicit opinionem Ioan. Azor. inſtitution. moral. 3. part. lib. 3. c.5. in fin. cui quidem explicationi conuenit tex. in d.c. gaudemus.

4. Eſt, itaque, concubinaria commixtio diuino & humano iure prohibita, ac damnata, & punibilis etiã aliquando eſt iure fori ſecundùm locorum ſtatuta. Apud nos ſanè, cõcubinarij ſoluti, de quibus concubinatus propriè dicitur, iuxta ſup. dicta, ſecundùm largam, namque, ſignificationem etiam de illis inter quos matrimonium eſſe nequit, dicitur concubinatus, vt per Bermond. de public. cõcubinar. d. verb. concubinam dimittat n.9. nulla plectuntur pęna, prę terquám in curia reſidentes, iuxta ord. lib.5. titu.27. quaſi ſic Reges noſtri, dum pęnæ formidine, ac etiam exilij pęna de qua ibi crimen hoc è loco curiæ ablegare intendunt, caſtitatis amatores ſe eſſe, profiteantur, Imperatorem imitati in Auth. de lenonib. collat.3. ſolent tamen eandem caſtitatis profeſſionẽ obſeruãtes ſpecialibus reſcriptis locorum iudicibus cõmittere, vt de concubinarijs publicis inquirãt, ac pro qualitate delicti arbitraria pæna plectant. De iure veró Canonico etiam

ſolu-

ſolutorum laicorum concubinatus arbitrio iudicis punibilis eſt, vt tradit Clar. in §. fornicatio, nu. 8. verſicul. De iure autem Canonico, de quo Sacr. Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reformatione matrimonij cap. 8. Salzed. in addit. ad Bernard. in practic. criminal. canonica c. 79. verb. ab officio & beneficio, verſic. Laicus verò, Farinac. d. quæſt. 138. num. 76. & ſequenti, Azeued. d. l. 1. num. 11. cum ſequentib.

5. Illud veró ad ius noſtrum obſeruandum erit, quód, non ſatis eſt, quemquam concubinam in curia habere, vt lege comprehenſus ſit, ſed neceſſe eſt, vt domicilium ibi habeat, vel, ſi aliunde habet, vt in curia verſari ſolitus ſit; ſic enim verba legis exigunt d. lib. 5. titul. 27. ideoquè ſi aliquis non ſolitus verſari in loco curię, eò venit negotij fortè alicuius cauſa, & dum ibi pro expeditione illius moram facit, cũ muliere cohabitat domo retenta libidinis cauſa, pęnæ legis non ſubijcietur, nec, ſi inde profectus poſtea redeat eiuſdem, aut alterius negotij cauſa, & ad eandem cum eadem cõuerſationem redeat, in curia verſari ſolitum ad pęnam legis incurrendam, cenſebo; quia lex loquens de homine in loco curiæ domicilium habente, vel in illo verſari ſolito, in cõcubinatum propriè ſumptum lata apparet, qui abſq; animi deſtinatione non ęſtimatur l. penult. ff. de concubin. porró, hæc animi deſtinatio, ac concubinarius affectus, conſiderabilis non eſt in eo qui certæ rei cauſa in curia commoratur animo redeundi poſt illam expeditam.

6. Quamuis autem ſimplex, ac propriè ſumptus concubinatus ciuili iure punibilis non ſit, tamen, quia honeſtati contrarius eſt, & bonos mores apertè offendit, negari non poteſt, quòd turpis ſit, & quòd apud bonos, grauesquè viros cõcubinarij malè audiant, turpitudinisquè notam

notam incurrant: quos, turpes perſonas eſſe, ſcripſit Aymon conſ. 229. Quidam clericus, in princ. inde inferens ad inoffícioſi teſtamenti querelam fratri competentem, videlicet, ſi tales, hęredes inſtituantur ab habente fratrẽ, aut ſororem ex vtroque latere, vel ex paterno tãtúm; quo caſu, quaſi turpi inſtituta perſona, inofficioſi teſtamenti querela fratri competeret, aut ſorori l. fratres, aut ſorores C. de inofficioſ. teſtament. §. 1. inſtit. eod. ord. noſtra lib. 4. titul. 90. §. 1. quę, etſi in ebrio, & luſore, turpium hæredum exempla poſuit, pręſentem caſum non excludit, tam quia exempla nõ arctant regulam, quám quia poſt ſcripta ibi exempla, verba illa ſubiecit aliorum ſimilium incluſiua, *ou de outra ſemelhãte torpeza*; porró, concubinaria conuerſatio, non minoris turpitudinis eſt bonorum virorum opinione, quám ebrietas, & ludendi conſuetudo; penſanda item ſunt verba illa legis noſtrę, *aſsi como ſe o herdeiro inſtituido foſſe reputado entre os bons por vil & torpe, & de maos cuſtumes*; quæ ſanè ad caſum noſtrum non dubiè pertinent, ſicut & illa d. l. fratres, *vel turpitudinis, vel leuis notæ macula aſperguntur*; iuxta quæ, nẽ dum in fęmina, in qua loquens hoc ipſum tradit Palat. in repet. cap. per veſtras §. 10. nu. 11 ex Angel. ibid. ab eo relato, conſ. 171. quẽ etiam idem tradens retulit Bermond. Choueron. de public. concubinar. verb. cõtra prędictos, nu. 16. & ſequenti; & in illa quidem dubitare non licet, quia maiorem notam turpitudinis incurrit impudica conuerſatione; ſed & in maſculo etiam concubinario idem ius probandũ erit, quia leuis ſaltem notæ maculam non effugit; & ita dictam querelam etiam concubinario inſtituto locum habere, tenet Aym. d. conſ. 229. num. 12. & in vtroque pariter, & indiſtinctè tradidit Lancilot.

Gall.

Gall.de ſtatut.q.3.num.16. part.1. Et ex eadem ratione, concubinam ad emphyteuſim nominari non poſſe,nedum eccleſiaſticã, in qua ſecuriús hoc procedit, ſed ſecularem etiam, quaſí de nominatione perſonę turpis dominus in conceſſione non cogitaſſet,probauit Cald. de iur. emphyteut. 3.part.quæ ad eligendi, ſeu nominandi poteſtatem pertinet c. 1. nu.46.verſicul.Verùm.

7. Supradicta verò ſecuriùs procedunt in manifeſtis concubinarijs (de quibus in foro contentioſo intelliguntur leges de concubinarijs ſimpliciter loquentes,& nõ de occultis, vt tradit Bermond.de public.concubinar. in rubric.verb. publicis concubinarijs,à nu.1.manifeſtus autem dicitur, qui nulla tergiuerſatione vicinis celari poſsit) quos & infamiæ macula aſpergi, ſunt qui affirment, idcircòquè in teſtes admitti nõ poſſe in cauſa ciuili, vt ex Specul. titul. de teſte §.1. col. 34. verſicul.Item quòd eſt concubinarius, & Felin.in c.teſtimonium,col.3.in fin. de teſtib. tradit Aufrer. tract.de teſtib.nu.22.quem remiſsiuè ſequitur Ioan. Crot.eod.tract.4.part.nu. 207. refert item & ſequitur Monticel. in repertor. de teſtib.verb.concubinarius, Maſcard. de probat. concluſ.1357. num.23. vbi alios citat.

8. Supradicta item planiùs procedunt in illo qui duas eodem tẽpore tenet concubinas,quem infamię notam iure incurrere,ſicut qui duas habet vxores,tenet gloſſ. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §.ſi verò effuſa, verb.conſiſtente,collat.7. quam ſequitur, & notabilem dicit Bald. in l. 2. C. de inceſt. nupt.Bermond. de public. concubinar. verb. concubinam dimittat, num.3. & verb.monemus omnes laicos,nu.2. Clar. in §. fornicatio,nu.8. qui idem æquè tradunt,de eo qui vxorem habet & concubinam, & cum alijs,quos refert,idem

tradit

tradit Farinac.d.queſt.138. nu.21. Sanè, vxoratum cõcubinarium ius ciuile deteſtatur l. vnic. C. de concubin.l.final. in fin.C.cõmun. de manum iſsion. & lex noſtra Regia lib. 5. titul. 28. acriter pu nit, non tamen maſculum vili pœna punit, ſed concubinam eius,vt ibid. in princ. & §. 1. nec apud nos in vſu eſt, vt qui duas concubinas habet, aut vxoratus qui vnam, eo ipſo notam infamiæ incurrat; idquè de facto non obſeruari, ſcripſit Bald.in d.l.2.& eo atque alijs citatis refert Clar.d.§. fornicatio, nu.8. & de iure quód infamis non ſit, qui duas habet concubinas,tenet Bart.in l. 1. nu. penult. ff.de his qui notãt. infam. Nec quidem gloſſ. in d.§. ſi veró effuſa, verb. conſiſtente,cui cõtraria opinio attribuitur,ſeu imponitur, in habente plures concubinas illam ſcripſit, ſed in illo qui habet plures vxores,per iura quæ allegat,in d.l.2.C. de inceſt. nupt. & in l.eum qui C.de adulter. & quod ſubdidit,quód ita non licet plures concubinas habere, ſicut non poteſt quis priori vxori aliam ſuperinducere, verum quidem eſt, iuxta tex.ibi,& in Auth. de trient. & ſemiſſ. §.conſideremus, verſic. Si autem,collat.3.quẽ gloſſa citauit.Cęterùm non inde infertur, ſenſiſſe gloſſ. per omnia comparãdum fore eum qui duas retinet concubinas, cum habente binas vxores, quod deteſtabilius multò eſt,vt ita,legalis infamiæ nota in hunc ſcripta,ad illum extendenda non ſit, qui non tam grauiter deliquit, vt bene aduertit Bart. differentia quoad hoc inter hunc, & illum conſtituta in d. l. 1. num.penult. quarè,nec,ſi manifeſtus concubinarius ſit,hanc notam incurrere, dicam.Semper veró,hunc, & illos turpibus perſonis annumerandos cenſeo ad propoſitum caſum de inofficioſi teſtamẽti querela fratri competente; ad quã ſatis eſt,hæredem ſcriptũ, turpem eſſe, & vel leuis

notæ

notæ macula aſpergi, quã-uis infamis iure non ſit; hæc enim inter ſe diuerſa ſunt, vt ad præſentem caſum optimè probat citatus ſup. tex. in d. l. fratres C. de inofficioſ. teſtam. diſiunctiua dictione, *vel*, qua vtitur, dicens, *ſi ſcripti hæredes infamia, vel turpitudinis, vel leuis notæ macula aſperguntur.*

9. Huic autem querelę locus eſt, tam vbi ab alio, quàm vbi alter ab altero fratres, aut ſorores, habẽte inſtituuntur. Semper verò fratres inoffioioſi teſtamẽti querelam aduersùs ſcriptum hæredem ex hoc capite mouentes, tales eſſe debent, qui ſimili nota non laborent, iuxta gloſſ. in d. l. fratres, verb. infamiæ, per l. in arenam C. de inofficioſ. teſtament. & in terminis querelę fratri competentis propter turpem perſonã inſtitutam expreſsit ord. noſtra d. lib. 4. titu. 90. §. 1. & in §. ſequenti nonnullas ſubdidit ingratitudinis cauſas, propter quas [illegible] rela in caſu prædicto repellitur frater, tradit glo. in d. l. fratres, per tex. in Auth. de nupt. §. ingratitudinem collat. 4. & caſus alios quibus fratri querela non competit turpi perſona inſtituta ſubdidit Bermond. d. verb. contra prædictos, nu. 17.

10. Regulariter verò teſtamẽtaria inſtitutio cõcubinarijs prohibita non eſt, & legata & fideicommiſſa relinquere ſibi inuicem poſſunt, & inter viuos donare; hæc enim, ſolis militibus in concubinas ſuas ſpecialiter prohibita legimus, vt infr. trademus, in alijs autem permiſſa ſunt l. qui concubinam l. item legato §. item intereſt, verſicul. Parui autem. ff. de legat. 3. l. affectionis l. donationes in concubinam ff. de donationib. tradit Palat. in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 37. ex nu. 1. Bermond. d. verb. contra prædictos, nu. 14. & duob. ſequentib.

11. Iure tamen noſtro, ſi coniugatus proprię concubinæ, ſeu focariæ quicquam

quam donet, poterit vxor eius ab illa in ſolidum ſibi totũ repetere, & ſuper hoc in iudicio abſq; mariti licẽtia agere, & rem ipſam liberè adminiſtrare, ex ord. lib. 4. tit. 66. quæ idem ſtatuit etiã in caſu quo maritus rem aliquã venditionis titulo, aut quouis alio in concubinã tranſtulit, poterit enim vxor alienatã rem etiã non refuſo pretio, ſiue conſtante, ſiue ſoluto matrimonio ſibi repetere.

12. Circá quam legem Regiam nonnulla annotãda ſunt. Primũ, quód liberam facultatem quam tribuit vxori conſtante matrimonio pro recuperanda re á marito in concubinã alienata cũ pleno eiuſdem rei dominio & adminiſtratione, locũ habet conſtante matrimonio cũ marito qui rem alienauit, in cuius odium lex ſic ſtatuta eſt; ſi enim illo prædefuncto alij nubat, & conſtante matrimonio, cum prioris cõcubina agere intendat, ſinè licentia mariti cui copulata tunc eſt, ſtare in iudicio nõ poterit, nec recuperatæ rei adminiſtratio penes illã erit, ſed penes maritum, iuxta leges, & conſuetudinem Regni, quę in caſu iſto correctę nõ reperiuntur; quod enim lex ſtatuit de libera vxoris poteſtate ſtandi in iudicio, ac pleno rei dominio & adminiſtratione, ſtatuit in odium mariti qui concubinæ dedit, aut vendidit, atq; in odiũ etiã cõcubinæ ipſius; vnde, nulla iuris ratio patitur, vt extendatur ad eum cui illa poſtea nupſit, & in nullo deliquit.

13. Secundũ quod notari oportet ad d. leg. Regiã, eſt, quód vbi loquitur de recuperatione rei cõcubinæ venditę, aut pignori datæ, abſq; pretij alicuius redditione, præſumptiuè ſtatuit, vt ratio ipſa in lege ſcripta ſatis oſtẽdit, ibi, *Porq̃ de preſumir hẽ, q̃ a tal alheação foi feita conluioſamẽte, por o marido defraudar ſua mulher.* Hęc verò pręſumptio, quia á lege inducta eſt, & ſuper eam ſtatuit, eſt pręſumptio iuris & de iure, vt tradit

K Bald.

Bald.in l. antiquę n.3.C.ad Velleian. Alc. de pręſumption. 2.p. nu.3. vbi diffinit præſumptionē iuris & de iure, dicēs, quòd eſt diſpoſitio legis aliquid pręſumētis,& ſuper præſumpto tanquàm ſibi cōperto ſtatuentis, Maſcard. de probation.in proæmio q.10.n. 48.& cōcluſ.1223. n.1.vbi vtriuſq; iuris loca varia citat,Menoch.de præſumpt. lib.1.q.3.ex n.15.cū ſequentib.vbi prędictā. Alc. definitionem, & alias adducit quæ in idem reincidūt, idcircò nō admittitur probatio in contrariū,glo.in Auth.de ęqualit. dot.§.aliud quoque,verb. priuilegium collāt.7.& in d.l.antiquæ, verb.eſſe credēdū, & Bald. ibi n.3.Alc.d.2.part.n.4.& pluribꝰ citatis Valaſc.cōſ. 125.n.15.to.2. Maſcard.d. q.10.n.49.& d.cōcluſ.1223. nu.3. vbi inquit,quod vno ore ita tradūt Scribēt.Menoch.d.q.3.n.13.& nu.20. cum ſequentib.& rurſus d. lib.1. q. 60. quę tamen receptiſsima concluſio limitatur cōmuniter, vt ex eiſdem Authoribùs cōſtat,& gloſſ. in l. in contractibus verb.nullo modo C. de nō numer. pecun. cōmuniter recepta ſecundùm Valaſc. d.n.15. vt non procedat in probatiōne per aduerſę partis confeſsionē, cōmunem tradit Maſcard.d.cōcluſ.1223.n.11. Sed hęc quidē aduerſę partis cōfeſsio, vt contra præſumptionem iuris & de iure admittatur, in iudicio facta eſſe debet, vt probat Alc. d. 2.p.n.6.7. & 8.vbi dicit, quód ita eſt de mente aliorū, ſequūtur Maſcard. d.proæm.q.10.n. 52. & ſequenti, Valaſc. d. conſ.125.n.16.& ſequenti. Secundùm quas receptas traditiones, in terminis legis noſtræ, concubina admitti non debebit ad probādū per teſtes,aut inſtrumenta,rem ſibi à concubinario ſuo coniugato verè & realiter venditam fuiſſe cū pretij ſolutione,aut oppigneratā pro mutuo dato. Et quanuis de hoc publica proferat inſtrumenta,quibus,vxorem concubinario marito alienanti cōſentiſſe

expreſsè, caueatur, adhuc contra pręſumptionẽ iuris & de iure, cui lex innititur, iuuanda nõ erit. Solùm ergo, ipſius vxoris de rei veritate ſibi cõſciæ cõfeſsio in iudicio facta prodeſſe illi, poterit. Sed & in foro cõſcientię, quia in illo leges ſuper pręſumpto ſtatuẽtes locũ ſibi nõ vendicãt, vxor de veritate conſcia, quia, nẽpe, certó ſcit, cũ concubina circà rei alienationẽ á marito actũ verè eſſe, abſque vllo fraudis cõmento, & perinde ac ſi cũ perſona alia ageretur, aduersùs eã experiri non poterit.

14. Tertiò ad leg. Regni notãdũ eſt pro ampliatione illius, vt procedat etiam caſu quo res à marito concubinæ donata, aut titulo alio in eã translata, ipſius mariti pleno iure eſſet, ita vt ad cõmunem bonorum ſocietatẽ nõ pertineret ex lege contractus; legis enim ratio, quę eſt cõcubinariorũ odiũ, ac punitio, in caſu iſto æquè militat, & verba illius cõueniunt, tũ quatenus generaliter, & indiſtinctè loquitur in vxorato qui cõcubinę, focariæ vè donauit, tũ & maximè, quia rem alienatam ad vxorẽ in ſolidũ pertinere, ſtatuit; atque ita partem mariti, quã aliás habebat in re donata, ipſius odio illi adiudicat. Quæ ergo eſt ratio, ac iuris diſpoſitio de parte quoad partẽ, eadẽ eſt de toto quoad totum, ſicut & è contra l. quæ de tota, & ibi gloſſ. ff. de rei vendicat.

15. Quartó obſeruandũ eſt, actionẽ ex lege Regia cõpetentem, in rẽ eſſe, & ad rem, vt verba legis ſatis oſtendũt, quæ in rei perſecutionẽ ſemper dirigũtur: & ita in ſenatu noſtro fuiſſe iudicatũ, tradit Gam. deciſ. 226. nu. 3. verſicul. Sententia tandem, illo tamen contrarium ſentientẽ, vt ibid. & nu. ſequenti, verſic. Quas leges. Vnde, malè agitur cũ cõcubina, ſi cùm lis aduersùs eã mouetur, iã non poſsidet, nec dolo deſijt poſsidere. Poterit ſanè aduersùs quẽuis rei poſſeſſorẽ mulier experiri, quia verba legis concubinã nõ de-

determinant, ſed omnes qui rem poſſident, æqualiter amplectuntur.

Dubiũ veró erit, an cõcubina ſaltem in ſubſidiũ cõueniri poſſit pro pretio quòd ex re habuit, quia illam fortè alicui vendidiſſet. Et, quia lex correctoria iuris eſt, & odij cauſa lata, videtur, quód ad caſum iſtum, in quo nõ loquitur, non ſit extendenda, ſed in eo ius cõmune ſeruetur.

16. Secundùm quod, cũ bona, vel lucra conſtante matrimonio quæſita, inter coniuges communicantur ex forma ſtatuti, à marito ex eis donata, in partẽ ipſius imputantur, tantundẽ vxore ex cõmuni aceruo præcipuum habitura, vel pro medietate ſua donationem reuocare poterit, vt ad leges Regni probãt Palat. in reper. rubr. de donation. inter vir. & vxor. §. 66. nu. 29. Roderic. Suar. l. 1. titul. de las ganancias lib. 3. fori ex nu. 52. & licèt alij contrariam ſententiã probẽt, hác ſequuntur plures, quos refert, & ſequitur Christophor. de Paz in ſcholijs ad leges Styli l. 205. ſchol. vnic. nu. 3. cum ſequentib. & ex noſtris Barboſ. in l. 1. 1. p. n. 40. verſic. Quoad maritũ autem, cũ duob. ſequentib. ff. ſolut. matrim. de quo apud nos eſt ord. lib. 4. titul. 64. olim lib. 4. titul 6. §. final. ſecundùm quã à marito donata abſque vxoris conſenſu in partem illius imputantur. Declarat autem Barboſ. d. nu. 40. verſic. Quæ tamen cõcluſio, vt donatio quidẽ valeat (quod intelligitur de donatione mobiliũ, in quibus lex illa loquitur; immobiliũ, namque, donatio, ſeu quæuis alienatio abſq; vxoris conſenſu non valet per legẽ aliã Regiam) mulieri verò damnũ ea illatũ in portione ſua, ex parte mariti reſarciatur; quòd ſi mariti pars non ſit ſoluendo, vtilis rei vendicatio pro parte ſua illi competat.

17. In partem quoq; mariti imputãtur quæ in malos vſus cõsũpſit, videlicet, ludẽdo, aut meretricando, vt latè probat Valaſ. noſter

do

de partition. c. 24. ex num. 15. cum ſequentib. nec ab hac ſententia diſſentit in ſtricta iuris diſputatione Suar. d. titul. de las ganancias, num. 57. Barboſ. d. l. 1. 1. part. num. 40. prope fin. verſicul. Vnde infertur, vbi alios refert, vterque tamẽ, contrarium ſeruari, teſtatur; ſed Valaſc. qui d. c. 24. nu. 12. ingenue fatetur, ſe per plures annos quibus in ſuprema Luſitaniæ Curia conſultus reſpondit, nunquam vidiſſe, neque audiuiſſe, tales ſumptus in ſolius mariti partem imputari, niſi in cauſa vna cuius ibi meminit, ſubdit poſtea d. num. 15. id ex eo eſſe potuiſſe, quia in iudicium res deducta non fuiſſet, concludens, tales malorum vſuum ſumptus in ſolius mariti partẽ imputari debere, & pecuniariam item condemnationem quam maritus delicti cauſa paſſus eſt; de quo Palat. d. repetit. rubr. §. 66. ex nu. 18. cum multis ſequentib.

18. Cùm, itaque, vbi ex forma ſtatuti bona inter coniuges communicãtur, ſi maritus ex illis donet, aut in malos vſus diſſipet, attẽta iuris diſpoſitione, non poſſit vxor donata repetere, ac ſibi in ſolidum habere, ſed tantùm pro parte ſua ſatisfieri illi debeat, ſecundùm vnam opinionẽ, aut, ſecundùm alterã quæ apud ſup. citatos videri poteſt, nec pro hac prouiſum illi extet, apparet leg. noſtram d. lib. 4. titul. 66. quæ mulieri actionẽ tribuit ad repetenda in concubinam tranſlata, cum dominio & adminiſtratione eorũ, exorbitantem & iuris correctoriam eſſe; nec tantùm communis iuris correctoria eſt, ſed & aliarũ Regni legum, qua parte tribuit mulieri plenum rei dominium cum libera illius adminiſtratione in iudicio, & extra illud. Atque ideo, cùm de actione in rem, & ad rei donatę recuperationem loquatur, non erit extendenda ad perſonalem pro rei pretio; adeò quidẽ, vt, ſi pecunia concubinæ donata fuiſſet, cõſumptos

nummos non poſſit vxor ab ea condicere, vt iudicatum fuiſſe, refert Gam. d. deciſ. 226. nu. 3. & 4. verſic. Quas leges.

19. Quintó notanda eſt ord. d. titul. 66. quæ loquitur in concubina, & quauis alia muliere quam coniugatus carnali affectione cognoſcit; ſic enim in hac, & illa ſpecie, vt in diuerſis alternatiuè loquitur. Quod tamen non ita amplè intelligendum eſt, vt rem loco pretij meretrici á marito donatam poſſit vxor ab illa ſibi vendicare; quæ quod eo nomine recipit, turpiter non recipit l. 4. verſic. Sed quod meretrici, in fin. ff. de cōdiction. ob turp. cauſ. de quo latè Palat. d. repetit. rubr. §. 40. Bermon. de public. concubinar. verb. contra prędictos, nu. 3. cũ ſequẽtib. Couar. in regul. peccatum 2. p. §. 2. de regul. iur. lib. 6. Sed in caſu iſto ſatis ſibi cōſultum æſtimare debet vxor, ſi in partẽ mariti illud imputetur, tãtundem ipſa ex cõmuni aceruo præcipuũ deductura. Et lex Regia in ſecũda illa alternatiuæ diſpoſitionis ſuę parte intelligenda eſt de muliere, quæ, etſi concubinę loco nõ ſit, de qua eſt prima alternatiuæ pars, carnali tamẽ affectione adamatur; hoc enim verba illa legis important, *ou à qualquer outra mulher cõ q̃ tenha carnal affeição*; quod meretrici quidẽ non cõuenit, quę à coeuntibus ſecũ carnali quidẽ cõmixtione cognoſcitur, ſed carnali affectione nõ adamatur quę palã omnibus turpis quæſtus cauſa proſtituta eſt. Quarè, prædicta verba de tali muliere ſunt accipiẽda, quæ nec cõcubina eſt in ſtricta ſignificatione, in qua, cõcubina de vxorato dici nequit, nec in larga ſignificatione, quia de hac loquitur lex in prima alternatiuæ diſpoſitionis ſuæ parte; nec rurſus intelligẽda ſunt de meretrice, quia in hác carnalis affectio nõ cadit; reſtat ergo, vt tertiã conſtituamus ſpeciem mulierũ fornicariarũ, & illam quidem mediam inter cõcubinam,

cubinam, & meretricẽ; & ſanè, mulieres extra fœdus matrimonij coeuntes, in triplici differẽtia eſſe, ſcripſit Bermõd. de public. cõcubinarijs, verb. concubinã dimittat, nu. 1. vbi tradit, quòd alia appellatur cõcubina, alia meretrix, alia focaria ſeu fornicaria, & quòd diſpoſitio faciẽs mẽtionem de vna aliã nõ cõprehendit, tã propter nominũ diuerſitatem, quàm quia odia ſunt reſtringẽda. Et cùm ibi ſatis explicet, quę dicatur concubina, & quę meretrix, focariã tamẽ prætermiſit, ſubdẽs tantũmodó ibid. nu. final. in fin. quód Canones, focarias, ſeu fornicarias mulieres, clericorũ cõcubinas appellãt: ex quo, ſenſiſſe videtur, focariã à cõcubina differri ſecundũ ſtrictã concubinę ſignificationẽ, de qua per eũ ibid. ex nu. 2. Cæterùm, militũ cõcubinas, focarias appellat Imper. in l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor. & quidẽ non magis ad cõcubinã in larga ſignificatione, quàm in ſtricta ſumptã locus ille pertinet; & verbi etymologia, ſi ea eſt, quam ſcripſit Prateius in lexicon. iur. verb *focaria*, ad ſtrictam magis pertinet, ſcripſit enim, focariam á foco dici, quaſí, ſcilicet, amaſij ſui foco aſſidentem; quod cõcubinæ concubinarij domo retentæ proprium eſt.

20. Dicendum eſt ergo, verba legis noſtræ de quibus ſup. ad talem mulierẽ pertinere, quæ, etſi concubina, focaria vè coniugati non ſit, quia hoc animi affectu, nec in propria, nec in aliena domo ab eo tenetur, eam tamen carnali affectione cognoſcit, quæ media eſt ſpecies inter cõcubinã, & meretricem; & huic quidem verba legis conueniunt. Quòd ſi quis tentáuerit, illi etiã mulieri verba conuenire, quę carnaliter cognita non eſt, ſed carnali affectione prętenditur cognoſci, alienũ à lege ſenſum non iudicabo; verè enim verba illa, *ou à qualquer outra mulher com que tenha carnal affeição*, animi affectum etiam abſque

coitu ſignificant; nõ enim in lege ſcriptum eſt, *com que tenha carnal ajuntamento*, qui verborũ tenor ad carnalem copulam ſolummodò pertineret, & non ad ſolum animi concupiſcentis affectum, ad quem pertinent illa, *carnal affeição*, quibus non otioſè lex vſa eſt. Enim verò, quia non rara experientia conſtat, vxoratos his laſciuis ac carnalibus mulierũ amoribus deditos propriæ vxoris ac domus curam perditè obliuiſci, ac res ſuas perdere, dum prętenſas mulieres effuſis largitionibus ſolicitare, & ad ſe allicere tentant, identitas rationis exigebat, vt, quod de alienatione rerum in concubinas facta lex decreuerat, in his quæ concupiſcentia carnis ab vxorato amantur, ſiue carnaliter ab eo cognoſcantur, ſiue non dũ ad id peruentum ſit, eadem ſtatueret determinatione.

21. Sextò obſeruandũ eſt, diſpoſitionem ord. procedere in alienationibus quæ fiunt per actus inter viuos, & non per actus vltimæ voluntatis: quanuis enim venditionis verbum, quod in lege ſcriptum eſt, omnem alienationem cõprehęndat per quam dominium trãsfertur l. ſtatuliberi §. Quintus Mutius ff. de ſtatuliber. quod multó magis in caſu pręſenti procedere poſſet, quia ſubdidit ord. diſpoſitionẽ de qua ibi, locũ habere quocunque modo res á marito in concubinam transferatur, quæ verborum generalitas etiam translationem quę fit per vltimę voluntatis actum complecti videtur, tamen legis mens attendi magis debet, quæ ſanè proſpicere voluit mulieribus contra alienationes quę fiunt per actus inter viuos; & vt comprehẽderet omnes, ampla illa verborum generalitate vſa eſt vltimas voluntates coarctare non intendens, tam quia nullum vxori fit præiudicium, neque iniuria, ſi in tempus ſoluti matrimonij maritus res ſuas concubinæ

binę relinquat, quòd ſecus eſt quando illo conſtante donauit, aut ſub alio titulo alienauit, quàm quia ſuprema hominum voluntas non ita facilè conſtringi debuit, cùm nihil ſit quod magis hominibus debeatur quàm libera ſupremæ voluntatis facultas ac diſpoſitio l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. Denique, verba legis ad alienationes inter viuos factas planè diriguntur, quanuis reuocandi eas facultatem tribuat vxori tam conſtante matrimonio, quandocunque, quàm eo ſoluto, intra quadriennium.

22. Septimò & vltimò noto, legem Regiam procedere in donationibus, & alienationibus factis tempore concubinatus, vt verba illa probant, *der à ſua barregãa*, ideſt, donauerit concubinæ ſuę, & inferiùs vbi de venditione loquitur, ibi, *que por elle à ella for vendida*, &c. quę verba de illa planè intelligũtur, quę cõcubina eſt tempore donationis, aut venditionis illi factę; ſed multó clariùs id exprimunt illa, *com que tenha carnal affeição*, quæ præſentis ſunt temporis, & oſtendunt, legem de illa loqui cum qua carnalis affectio perdurat tempore donationis. Et ſanè, maior erat ratio, vt lex in hanc diceretur, quàm in illam, quæ, etſi cum marito alterius deliquit, iam delinquere dereliquit. Pro qua etiam eſt gloſſ. opinio in l. miles ita §. mulier, verb. cadere poteſt ff. de militar. teſtament. qui tex. probat, ſuſpectam de turpitudine mulierem nec ex teſtamẽto militis capere poſſe, & glo. ibi interpretatur, quia eam cognouit, & ſubdit poſtea, *Item hoc, niſi tempore mortis bona opinionis erat abſque ſuſpicione*; atque ita probat gloſſ. id quod dicitur, concubinam militis ex teſtamento illius capere non poſſe, de illa non intelligi quæ mortis tempore abſq; ſuſpicione iam erat, ideſt, quæ iam antea à concubinatu illius reſipuerat; cuius gloſſ. ad hoc meminit Paul. in l.

in l.donationes, nu.2. ff. de donation. Palat. d. repetit. rubric. §.37. nu.8. verſicul. Maximè ſi iam.

23. In militibus autem ſpeciale eſt, vt concubinis ſuis, ſeu focarijs donare nō poſſint. l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor. nec in teſtamento relinquere illis poſſunt d. l. miles ita §. mulier, iuncta gloſſ. ibi, l. mulierem ff. de his quib. vt indign. & vtrobique Bart. Paul. in d. l. donationes, nū. 2. Et licèt ratio ſcripta in d. l. 2. ibi, *milites tamen meos à focarijs ſuis hac ratione, fictiſquè adulationibus ſpoliari nolo*, ſolúm militum donationes, & nō teſtamentaria relicta determinet, vt ſubtiliter cōſiderabat Luſitanus Coſt. relatus á Gam. deciſ. 226. in fin. communis tamen opinio in teſtamentarijs militum relictis idem probat ſecundùm Gam. ibid. eandem ſecutum. Et ratio generalis pertinens ad vtramque ſpeciem, ſecundùm Angel. in d. l. miles ita §. mulier, eſt, quia maior caſtitas in militibus requiritur quàm in paganis, vt ad pugnandum fortiores ſint, & audaciores; propter quod olim antequàm pugnaretur, per tēpus aliquod fornicariæ è campo expellebantur, vt ex Vigorino refert Angel. ibid. ſequitur Palat. d. rubr. de donation. inter vir. & vxor. §. 37. n. 10. & pręter hanc, tres alias rationes aſſignat Bermōd. de public. concubinar. verb. contra prædictos, nu. 18. Differentia verò ſtat in eo, quód relicta, fiſco applicātur, d. l. mulierem, tradit Paul. d. l. donationes nu. 2. Bermond. d. verb. nu. 17. in fin. & iudicatum refert Senator Regius Gam. d. deciſ. 226. num. final. at veró quę miles concubinę ſuæ donauit repetere ipſe poteſt, vt probat tex. in d. l. 2. ibi, *eam tibi reſtitui iubebit*, & huc ſpectat ratio ibid. in fine ſcripta, ne á focarijs ſuis milites rebus ſuis ſpolientur; contra quem tex. loquutus eſt Palat. in d. §. 37. nu. 10. vbi inconſultò ſcripſit vir aliás conſultiſſimus, quód donatum

à milite

à milite ſuæ concubinæ nõ ipſe repetit, ſed fiſcus qui eſt iniqui lucri acquiſiti iuſtus ablator, vt in d.l.mulierem, qui tex.loquitur in relictis teſtamento, in quibus ceſſat ratio ſcripta in d.l.2.

24. Quod autẽ in milite armatæ militiæ diſpoſitum eſt, in clerico cæleſtis militiẹ milite ęquè probant omnes, vt concubinę ſuæ (quod abſit ab eis) neque donare, neque in teſtamento relinquere poſſit, ita Bart. d.l.miles ita §.mulier, nu.4.& in d.l.mulierẽ, & in l.affectionis.ff. de donation. & in l. miles nu.4. ff. de re iudicat. Paul. d.l. donationes, nu.2. Aymon cõſ.229. Quidam clericus nu.3.in princ. vbi latè contendit, nec adhibito iuramento talem donationem valere, & alijs citatis Palat. in d. rubric. §. 39. num.1. Gam.d.deciſ.226. num.4. verſicul. Fallit & ſecundó, vbi addit, idem etiam locũ habere in milite inſignito cruce Dñi noſtri IESV-CHRISTI, quod ſi verũ eſt, in alijs etiam aliarum ordinum militarium candidatis probare idem poſſumus, & pręd ctam opinionem in clerico ſacrorũ ordinum probat, & cõmunem dicit, eiusquè rationem adducit Bermond. d. verb. contra prædictos, nu. 21.& ſequenti, eamquè triplicìter limitat ibid. n.24. & ſequenti. In aduocato idem tradit Bart. in l:miles, in fin.ff.de re iudicat.& in doctore Gam. loco proximè citato, & in vtroque Palat.d. rubr. §.37.nu.14. & de licentiato agit in §. ſequenti; & loquens in doctoribus, & aduocatis, cõmunem tradit, & probat Bermond. d. verb. contra prędictos num. 19. & ſequenti. Limitant veró tam in milite armato, quam in alijs, quando donatio remuneratoria eſt, vt probatis meritis valeat intra eorum ęſtimationem, vt per Paul.d.l. donationes, nu.2. ff. de donationib. Aym. d. conſ.229. nu.3. Bermond. d. verb. contra prædictos, nu.25.cum duob.ſequẽtib.

Palat.

Palat. d. §. 39. nu. 13. verſic. Vnum non eſt omittendū, Gam. d. deciſ. 226. num. 4. verſicul. Quæ omnia.

25. Hęc ſanè quę à Noſtris abſque controuerſia ita traduntur facto vulgari argumento de milite armato ad alios, de quo per gloſſ & Scribent. in l. miles ff. de re iudicat. non ita mihi probantur ſaltem ad donationis caſum, in quo diſparitas rationis diuerſum ius ſuadet. Si enim dicimus, donationem à clerico, aut ab aduocato concubinæ factam non valere, argumento eius quod in armato milite traditum extat, fateri cogemur clericum, & aduocatum concubinarium donationem ipſam repetere poſſe; hoc enim repetēdi ius expreſsè datum eſt armato militi concubinario in l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor. at veró, quám inhoneſta; & indecora propriæ turpitudinis ex hac cauſa allegatio ſit, pręſertim in ore eius qui quotidie canit, *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam*, & iterum, in precibus Dominicalibus ad Primam, *Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam*, nemo eſt qui non videat; *Fornicatio autem, & omnis immundicia, aut auaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet Sāctos*, ait Apoſtol. ad Epheſ. 5. quod, etſi omnigenis Chriſti fidem colentibus prędicat, ad illos tamē magis pertinet, qui in ſortem Domini ſunt vocati, & quibus dicitur, *Ego dixi, Dij eſtis, & filij Excelſi omnes, vos autem ſicut homines moriemini, & ſicut vnus de principibus cadetis*, Pſalm. 81. Porrò, turpe valde eſt, & indignum viro honeſtiſsimā iuris diſciplinam profitente, cuius primum, ac capitale preceptū eſt, *honeſtè viuere* l. iuſtitia §. iuris pręcepta, ff. de iuſtit. & iur. §. iuris pręcepta, inſtit. eod. titul. inhoneſtam concubinatus proprij cauſam prętendere ad repetēdam rem quam donauit. Quód ſi dicatur, in rę per clericū, & aduo-

& aduocatũ, doctoremvè concubinæ donata fiſco locum eſſe, atque ita, illis nõ agẽtibus rem repeti poſſe, vt de clerici donatione loquens tradit Bermond. d. verb. contra prædictos, nu. 23. Palat. d. rubric. §. 39. nu. 7. vbi tractat, Eccleſiæ ne fiſco, an Regio ſæculari, competat, hoc ipſo apparebit, argumentum de milite armato ad eos de quibus agimus, non procedere in ſpecie propoſita, ſi quidem in armato expeditum eſt per d. l. 2. repetendi ius illi competere, & non fiſco, atque ita, ſi fiſcus repetit donationem à clerico factam, armati militis argumento non repetit; ſi verò huic argumento ſtare debemus, clericus repetet; quod eſſe abſurdũ, & clericali ordine ſatis indignũ, oſtenſum eſt, quo dato abſurdo non valet argumentum. Nec obſtat, ſi dicatur, militem armatæ militiæ propriam cõcubinatus ſui turpitudinem in hac eadẽ repetitionis ſpecie allegare, & nihilominus ab agendo non repelli, per d. l. 2. quo argumento idem in alijs probandum videbatur; reſpondetur enim, nõ tam turpe eſſe armato militi concubinam habuiſſe, ac id palam aſſerere, quàm viro literato bonorũ morum ſcientiam profitenti; & in clerico turpius & ignominioſiùs hoc eſſet, quem, ex inſtituto caſtitatem ſeruare, eamquè alijs vitæ ſuæ exemplo prædicare, decet. Et denique, quod ſpecialiter armatæ militiæ militibus conceſſum eſt, in d. l. 2. ex ratione de qua ibi, quæ militię fauorem concernit, ad alios non eſt trahendum, ne fauor in odium conuertatur.

26. In ijs autem quæ in teſtamento relinquuntur præcedens differentiæ ratio ceſſat, & in clerico militat illa quæ in armato milite conſiderari poteſt, vt concubinæ relicta fiſco vendicentur; ratio enim odium cõcubinatus reſpicit, qui ſi in armato milite odibilis eſt, in cæleſti odibilior

bilior multó magis; &, ſi, armatos à mulieribus abſtinere, oportet, vt ad pugnandum fortiores ſint, & audaciores, vt ſcripſit Angel. in l. miles ita §. mulier ff. de militar. teſtam. quantó magis, caſtum eſſe, oportet, qui cæleſtem militiam profitetur, qui, eo ipſo quo turpem quęrit cõcubitum, hoſti ſuccumbit? item, concubina grauiùs delinquit cum clerico, quàm cum milite; quia cũ milite ſimplex eſt concubinatus; at veró, delínquẽdo cum clerico ſacris inſignitó maius committitur peccatum; quod an flagitia alia, pręter ſimplicẽ fornicationem ſecum inuoluat, inter Doctores cõtrouertitur; de quo infr. agemus art. 10. atque ideo, tanquám ab indigna auferri illi meritó debet quod clericus reliquit, ſicut aufertur á milite relictum, l. mulierem ff. de his quib. vt indign.

27. Clericum verò hic intelligo qui ſacris eſt initiatus, & non qui in minoribus eſt conſtitutus, cum quo ſimplex tantúm committitur cõcubinatus, nec tam grauiter peccat, vt ſacris initiatus, vt notat Abb. d. c. vt clericorum, num. 2. Vndę, pęnalis legis extentio de milite ad clericum facta per Doctor. ſatis eſt, ſi in ſacrorum ordinum clerico accipiatur, propter paritatem, aut etiam maioritatem rationis quę in illo militat, vt expendimus; & non in clerico minorum, in quo nec delicti grauitas, nec æquiparationis ratio de vno milite ad alterum eandem exigit extentionem; qui enim ſacrorum ſuſceptione Deo ſe vouit, militare Deo, propriè dicitur, & non qui in minoribus ſunt, præſertim ſi eccleſiæ nõ miniſtrant, quos, aliud agens, pares laicis reputat Couar. lib. 2. variar. c. 1. num. 9. iuxta quod accipiendus eſt Barr. in l. affectionis. ff. de donat. vbi ſcripſit Richard. ſecutus, quòd ſicut miles non poteſt donare meretrici, ita nec miles cæleſtis militiæ, & ſub-

& ſubdit, generaliter hoc eſſe intelligendum in quolibet clerico; & ſanè, quod ad donationem attinet, iã ſup. tradidimus, non procedere argumentum; in relictis verò intelligendus eſt de quolibet clerico qui Deo militat, etſi ad preſbyteratus ordinem promotus non ſit; in illum enim qui non militat, qualis eſt, qui minoribus tantum eſt decoratus, & matrimonio adhuc carnali iungi poteſt, & quærere quę mundi ſunt, non cadit argumentum de vno milite ad alterum. Quòd ſi, & hunc militare, quiſpiam contendat, quia fortè certo aliquo miniſterio eccleſię ſeruit, adhuc in caſu noſtro argumentum negabo, quia legis pænalis extentio, de facili inducenda non eſt, præſertim, cùm diſſimilis ratio ſit inter hunc, & illum, quo caſu de vno milite ad alterum non valet argumentum, vt tradit Abb. in c. 1. num. 5. de cleric. ægrotant. Palat. d. rubr. § 4. 2. num. 5. verſic. Vnde priuilegia, & ego ſcripſi in commentar. l. 1. 2. part. § 1. nu. 23. C. de ſacroſanct. eccleſ.

28. Ex prędictis infertur quid dicendum ſit in relictis concubinę ab aduocato; valere enim, dicendum eſt, quia etſi militare dicatur; l. aduocati C. de aduocat. diuerſor. iudicior. vnde de armato ad eum argumẽtatur gloſſ. & Scribentes in l. milęs ff. de re iudicat. vbi Bart. in fine, in terminis noſtris loquẽs, tamen pęnalis lex, & odioſa non debet hoc argumento de vno ad alium facilè extendi, ſicut diximus circà clericũ in minoribus cõſtitutũ, cui magis, quàm ſacris inſignito, aduocatũ hoc in articulo æquiparandũ fore, exiſtimo, quia concubinatus illius nullũ aliud quàm ſimplicis cõcubinatus crimen ſecũ inuoluit. Quód ſi dicatur, etiã armati militis cõcubinatũ, nullum aliud pręter ſimplicis cõcubinatus crimẽ ſecũ portare, & tamẽ nec donata, nec relicta ab eo con-

concubinæ ſuę valent, reſpondebitur, quod in milite ſcriptum ita eſt, ad aduocatum trahi non debere per argumentum de vno ad alterũ in materia odioſa, & in qua eadem in vtroque non militat ratio. Sanè, non dico hoc propter fauorem aduocatorum ad excuſandas excuſationes in peccatis eorum; valde, namque, turpe eſt, & iterũ turpe, vt mores ipſi offendant, quorum ſe conſultores, & vindices eſſe gloriantur; atque ita in ſe approbent, quod reprobant in alijs; vt dici talibus meritò poſſit; *Medice, cura te ipſum.*

ARTIC. NONI ſummaria.

1. *Meretrix quæ ſit, traditur. Et de verbi etymologia, nu. 2.*
3. *Lupanaria in Chriſtiana Republica tolerantur ad maiora mala euitãda. Et vnde dicta ſint, traditur.*
4. *Vtrum, qui locat meretrici domum in lupanario ſitam, vel extra lupanarium, non ignorans eam meretricium exercere, peccet. Et nu. 5. Intelligitur Vlpian. locus in l. ancillarum in fin. ff. de petition. hæreditat. quatenus ait, quòd in multorum honeſtorum virorũ prædijs lupanaria exercentur. d. nu. 5. in fin.*
6. *Meretricem è vicinia expelli poſſe, cum communi traditur.*
7. *Idem traditur ex mente communis contra Menoch. & Maſcard. in illa, quæ, etſi meretrix non ſit, inhoneſtè tamen cum amaſio aliquo viuit.*
8. *Domus Dominus etiam locationis tempore durante poteſt ab ea expellere mulierem inhoneſtè viuentem, quamuis longè inde habitet. Et an penſio reſidui temporis mulieri expulſæ ob culpam ſuam remitti debeat, num. 9.*
10. *Vtrum Dominus in propria domo inhoneſtè viuens, per vicinos compelli poſſit, vt eam derelinquat.*
11. *An, & quando coniugata propter inhoneſtam vita con-*

conuerſationem è vicinia expelli poſſit.

Mulier nupta cuius maritus furioſus eſt, vidua æquiparatur. Ibid. verſic. Et quidem.

12. *Meretrix nupta quando propter ciuile debitum in carcerem detrudi poſſit.*

13. *Meretrices infames eſſe, & perſonas turpes, traditur, & de alijs ad illas pertinentibus, remiſſiuè.*

14. *Meretrix teſtamenti factionem habet actiuam, & paſſiuam, & etiam de ijs quæ meretricio acquiſiuit, teſtari poteſt. Et an de illis eleemoſynas facere, remiſſiuè.*

15. *Aduersùs Bald. & alios probatur, meretrices non eſſe cogendas certum aliquẽ habitum, aut ſignum aliud portare quo ab honeſtis mulieribus diſtinguantur. Et intelligitur l. mimæ C. de Epiſcopal. audient.*

16. *Meretrix etiam quæ in publico lupanario conſtituta eſt, non poteſt ad coitum cogi; & vim illi inferens extraordinaria pæna punitur. Et nu. ſequent.*

18. *Intelligitur. Luſitana ord. lib. 5. titul. 18. in princ. quatenus mulieri quæ quæſtum facit, vim inferentem coitus cauſa, pæna mortis ſubdit.*

ARTIC. IX.

De Meretrice.

1. MVlta in iure noſtro circà meretrices tradũtur, quod eſt vile, ac turpiſſimũ genus mulierum, & vtinã tam multę non eſſent in Chriſtianę Reipublicæ ciuitatibus, vbi tamen permiſsiuè tolerantur ad maiora mala euitãda; neceſſe eſt enim, vt veniant ſcandala, veruntamen væ homini illi per quem ſcandalum venit, Matth. 18. Quæ autem meretrix ſit, deſcribitur ab Vlpian. in l. palam in princ. ff. de rit. nuptiar. Secundùm quem ibi, meretrix eſt, quę palam ac ſinè delectu corpus ſuum proſtituit, ſiue quęſtu, ſiue ſinè eo, ſiue in lupanari, ſiue alio in loco; tradunt Bermond. de public. con-

vel ſecundùm Alberic. in ſuo dictionar. verb. meretrix, relatum ab eodem Farinac. & ante eum á Bermond. d. verb. concubinam dimittat, num. final. meretrix dicitur quasì me retro trahens à bono opere, ſcilicet, virginitate, vel caſtitate, propter quæſtũ, ſeu lucrum; merere enim, propriè eſt, lucri gratia aliquid operari, & merere dicuntur, quæ ſe ſordidiſſimi quęſtus gratia proſtãt, á quo meretrices ſunt appellatæ; quę etymologia in ſecunda parte, conuenit cum priori, quæ proprior videtur ad verbum, *meretrix*, vt nempe, á merendo dicatur. Addo tamen aliam, vocabulo ironicè ſumpto, vt á merendo quidem meretrix dicatur, ſed hoc per ironiam, quia eũ vitæ ſtatum elegerit, quo nullius meriti mulier ſit apud Deum, & homines, apud quos lege ita notata eſt, vt, etſi turpiter viuere deſinat, turpitudinis maculam, qua coinquinata eſt, non abſtergat d. l. palam, verſic. Non ſolùm autem.

3. Hoc autem tam turpe mulierũ genus quo non eſt aliud turpius, aut vilius, in Chriſtiana Republica eſſe, permittitur ad maiora mala euitanda; adeò vt & lupanaria meretricibus ſint deputata. Sunt autem lupanaria, loca ciuitatis in quibus eæ diuerſantur, ſic dicta á lupa, quo nomine, Acca laurentia quæ vulgato corpore quęſtum faciebat, Fauſtuli regij pecoris magiſtri coniux, à paſtoribus, & vicinis vocabatur; ex quo meretrices, lupę antiquitus vocabantur; & quia hæc primos vrbis Romę conditores Romulũ, & Remũ enutriuit, inde fortè fama percrebuit, à lupa fuiſſe enutritos, á quo non diſſentit Liuius ſub init. lib. 1. ab Vrbe cõdita. Hæc, itaq;, lupanaria cũ ſcortorum, id eſt, meretricũ vſu, in ciuitate permittũtur; quã turpitudinẽ terrena ciuitas licitã fecit, vt ait D. Auguſtin. de ciuitat. Dei lib. 14. c. 18. & licitã

 dicit,

dicit, quia nulla eius ciuitatis lege vindicatur, vt ſtatim ſubdit, innuens, ſcilicet, legis Dei, quę regnat in ciuitate Dei, vindictæ ſubiacere, explicat Couar. de ſponſal. 1. part. cap 4. in init. nu. 9. verſicul. Eccleſia igitur; vbi ſcripſit, Eccleſiã, ac totius Chriſtiani orbis catholicos Principes lupanaria permittere, non quód peccatũ approbent, ſed vt adulteria, inceſtus, atque alia luxuriæ crimina compeſcant; & citat D. Auguſtin. D. Thom. alijs in propoſitum adductis, poſt eum fuſiùs Menoch. d. cẽt. 6. caſ. 535. ex nu. 9. cum ſequentib. vbi de prima meretricũ inſtitutione, ac earum in ciuitatibus permiſſione luculenter egit.

4. Quæſtio verò eſt frequens apud Scribentes, an domini lupanariorũ peccent locãdo meretricibus, quas ad eorum conductionem turpis vſus cauſa proſilire, non ignorant; videtur enim, quòd peccent; nam, etſi lupanaria licita ſint, abſque mortali tamen peccato vſus eorum non eſt, vt inter omnes conſtat, atque ideo qui in hunc vſum mulieribus locat, peccati ſcandalum pręberevidetur, ex quo & ipſe peccat illis cooperando, ſicut qui vſuarijs locat ad exercendũ fęnus, quod non licet c. 1. dę vſur. lib. 6. Et Nauarr. quidẽ pro hac parte alia adducit in manual. Latino c. 17. nu. 195. verſic. Quartò, vbi ſcripſit, difficilè defendi poſſe, quòd non peccat mortaliter qui facit, vel locat domũ meretrici ad meretricandũ, etiã in ea parte ciuitatis in qua permittitur habitare, ſed tandem in contrariã ſententiã quãuis dubius inclinat, dũmodò qui locat, nec principaliter, nec etiã minus principaliter, meretricij vſum in domo cõducta exercendum intendat, ſed ſolius habitationis vſum; quã ſententiam ſinè ſcrupulo (vt Nauarr. aſſerit) affirmat Maior in 4. diſt. 15. quęſt 35. & ſecurè ſequuntur Frat. Ludou. Lopez in inſtructor. negotiant. lib. 2.

c. 28.

c.28.verſicul. Quartò aſſerimus, Molin. tom. de contractib. diſput. 500. num. 3. Azor inſtitution. moral. lib. 12. c. 18. quæſt. 3. tom. 2. Rebell. de obligat. lib. 14. quæſt. 17. num. 8. in fin. Emanuel Rod. in ſumm. 1 part. c. 203. concluſ. 1. Petrus de Ledeſmain ſumm. 2. part. tract 27. c. 9. concl. 6. dub. 3. verſicul. Digo lo ſegundo, vbi communem affirmat. Rebell. verò loco proximè citato nu. præcedente hoc ipſum probat etiam cùm extra lupanaria domus meretrici aliás æquè peccaturę locatur iuſtæ mercedis conſequendæ gratia, contra Nauarr. in hoc caſu contrarium tenentem d.c. 17. nu. 195. verſic. Tertiò, & Conrad. quē etiam retulit Rebell. quęſt. 87. ſuppoſit. 5. vltra quos idem cum Nauar. tenet Ludouic. Lop. d. c. 18. verſic. Tertiò dicimus, nec ab illis in caſu iſto diſſentit Azor d. quæſt. 3. & conſentit Ledeſm. d. c. 9. concluſ. 6. dub. 3.

5. Ego quidē circà præſentem quæſtionem ſentio, quód, ſi locare domos quę ſunt in lupanari peccatum non eſt, vt tenent præcitati Doctores, nec vtique peccatum erit, locare meretrici domū alio in loco ſitam, quanuis locator domus non ignoret, mulierem in ea meretriciū exercere; nec enim inter vtrumque caſum idonea differentiæ ratio dari poteſt; ſiquidem mulier in vtroque caſu peccat; nec maius eſt peccatum in ſo ſumptum mulierem extra lupanarium, quàm in illo meretricari; vel ergo dicimus, quód qui eiuſmodi mulieri domū locat ſciens prudensquè, peccato illius cooperatur, vel quòd non cooperatur, ſi primum dicimus, fateri cogemur, locatorem domus peccare, ſiue illa in lupanario ſit, ſiue alibi, impoſſibile enim eſt, alterum abſque peccato, in peccatū alteri cooperari, vt in materia ſcandali tradunt communiter omnes; ſi ſecundum dicimus, infertur ex eo, loca-

torem domus non peccare, etiam ſi illa extra lupanar ſit. Et non obſtat, ſi dicatur, qui in lupanario locat, á peccato excuſari publica authoritate, qua lupanaria ipſa ſunt inſtituta, & meretricandi vſus permiſſiuus in illis eſt; nam publica illa authoritas forū exterius reſpicit, in quo verſatur, & non interius, in quo ſicut non poteſt mulierem á peccato excuſare, ita nec illi quoquo modo in peccatum cooperantē. Atque ita, vera ſemper & conſtans manet reſolutio quam præmiſimus, quę tota pendet ex eo, an qui domum locat, cooperari intelligatur in peccatum mulieris, vel non.

Quinimó, ſi fas eſt dicere, videtur ſanè, quod excuſabilior ſit in foro animę, qui domum locat extra lupanar conſtitutam, quàm qui in lupanari; ſi quidem qui locat in lupanari, dicat quid velit, in meretricium vſum locat, quem mulier ipſa domus conductione profitetur, & principaliter intēdit, & ſecundarió habitationis vſū; ſicut qui tabernam vinariā, aut alterius popularis vſus locat, in vſum tabernę locat, & qui cōducit, principaliter in deſtinatū tabernæ vſum cōducit, & minus principaliter, atque in cōſequentiam illius, in vſum habitationis; at verò, qui domum extra lupanarium mulieri locat, quam meretricem eſſe, nō ignorat, ad vſum quidē habitationis, in quem deſtinata eſt domus, locatio & conductio inter eos celebratur, & prauus mulieris vſus per accidens & cōſequenter ad habitationis vſum venit, qui non tam attenditur, quám qui principaliter intenditur, vt eſt in lupanarię domus conductione, meretricius vſus. Atque ita videtur, quòd in foro animæ excuſari á peccato facilius poſſit, qui domū locat meretrici extra lupanarium, quàm qui in illo ſitam. Cęterùm, quia & hic cōmuni vſu excuſatur, ego de peccato eum non accuſo,

nec

nec id quidẽ muneris mei eſt, præſertim cùm doctiſſimorũ virorũ iudicium, & cõmunis vſus ſtent in contrariũ etiam in Vrbe Roma, vbi, teſte Nauarr. d.c. 17. num. 195. locantur, & ſemper conſueuerunt locari domus meretricibus, & confeſſarij abſoluunt, & ſemper abſoluerunt locatores earũ ſinè propoſito abſtinendi à tali locatione, quæ repetit Ledeſm. d. cõcluſ. 6. dub. 3. verſic. Digo lo ſegundo; illos tamẽ admonitos eſſe velim eius quodſcripſit Molin. tom. de contractib. d. diſp. 500. nu. 3. vbi ſcripſit, quód licita eſt ea locatio, tametſi diſſuadenda ſit, & cuique probo viro potiùs domus ſua eſſet exurenda, quàm locanda eiuſmodi mulieribus. Aſſertio ſanè religioſo ac tanto viro digna, illaquè cuique probo & honeſto viro corde & opere amplectenda; tametſi cum ea pugnare videatur Vlpian. Iuriſconſul. in l. ancillarum in fin. ff. de petition. hæreditat. vbi ait, quòd & in multorum honeſtorum virorum prædijs lupanaria exercentur; ſed certè Vlpian. reſponderi poteſt, quód etſi honeſti aliàs ſint, in quorum prędijs lupanaria exercentur, in hoc tamen, quód ea exerceri permittunt, honeſtatis ſpecimen nõ prębent. Vel etiam dicendum eſt, Vlpian. loqui ad caſum de quo ibi, ſcilicet, de reſtitutione penſionũ ex locatione lupanarium perceptarum, in iudicio petitionis hęreditatis, de quo ibi agitur.

6. Quæritur deinde, an meretrices è vicinia expelli poſſint. In qua quæſtione affirmatiuè communiter reſpondetur, vt per Rip. tractat. de peſt. 3. part. de remed. præſeruatiuis, num. 144. Couar. de ſponſalib. 2. part. cap. 8. §. 11. num. 5. & alijs citatis probat Gregor. Tholoſan. d. libro 10. cap. 2. num. 37. & libr. 4. c. 24. nu. 10. vbi de vicinis agit in toto illo cap. Gom. to. 3. variar. c. 6. nu. final. verſi. Et ex

ſuperioribus, & l. 62. Taur. nu. 3. verſicul. Item adde, vbi dicit, quòd iſtud eſt notabile, & quotidianum in practica, ſi petatur ab honeſtis vicinis proximioribus, Vincent. de Franch. deciſ. 316. in princ. Menoch. de arbitr. lib. 2. caſ. 78. nu. 11. & caſ. 328. nu. 14. & rurſus pluribus citatis caſ. 535. num. 16. Maſcard. de probat. concluſ. 1066. nu. 8. vbi ſecutus Menoch. d. caſ. 328. num. 14. contrarium tradit in ea, quę non quæſtus gratia, ſed capta alicuius amore, ſui copiam illi facit; hæc enim meretrix non eſt. Quod vltimũ ego quidem libenter agnoſco; atque ideo multa quæ in meretricem notę & pęnæ cauſa traduntur, in hac locum non habent, vt apud eos videre eſt, Menoch. nempe, d. caſ. 328. & Maſcard. d. concluſ. 1066. nu. 7. cum duob. ſequẽtib. Cæterùm lex loquens de muliere honeſta, in iſta locum non habet, quia verè honeſta dici non poteſt, quæ extra fędus matrimoniale corporis ſui copiam non coacta facit, quocunque intuitu faciat; & per conſequens lex loquens de muliere inhoneſta hanc ſinè dubio comprehendet, quę verè inhoneſtè viuit, tametſi non meretricio more ſe cuilibet proſtituat, ſed vni quem amat carnaliter, & eius amore capta.

7. Quia veró in caſu noſtro legem non habemus de meretrice, aut inhoneſta muliere expellenda, dubium erit, an, quod Doctor. de meretricis expulſione tradunt, in hac quoque ſit practicandum. Et ſanè, quanuis in illa cõtrarium probent Menoch. & Maſcard. eum ſecutus, vbi ſup. tamen, ſi rei rationem ſcrutemur, inueniemus, Doctorum ſentẽtiam ad hanc etiam pertinere; eſt enim ratio, ne meretrices inhoneſta ſua conuerſatione bonos vicinorum mores corrumpant, aut ſaltem honeſtos offendant obtutus; quæ ratio etiam aduerſùs eam militat quæ vnũ tantúm admittit amaſium.

ſium. Et ſanè Paul. in l. 2. n. 5. C. de ſumm. Trinit. & Dec. qui eum retulit, & ſecutus eſt in l. ſemper in cōtractibus, aliàs ſemper in coniunctionibus, num 3. ff. de reg. iur. quos retulit Menoch. d. caſ. 328. num. 14. quaſi in meretrice loquētes, in muliere inhoneſta loquuntur, tradentes è vicinia expelli poſſe. Inhoneſtæ autē appellatio etiā eam, de qua agimus, comprehendit, vt dictum eſt; ita etiam in muliere inhoneſta loquitur Vincent. de Franch. d. deciſ. 316. in princ. & in meretrice, vel in muliere inhoneſta loquens vt in diuerſis, idem æquè tradit Gom. d. 3. tom. c. 6. nu. final. verſic. Et ex ſuperioribus. Pro qua, denique, ſententia facit, quia mulierem iſtam, inhoneſtam eſſe, conſtat, vt diximus, & in loco honeſto nō licet collocare inhoneſtas perſonas, vt dixit Bald. in Auth. ſi quas ruinas, nu. 3. in fin. C. de ſacroſanct. eccleſ. per tex. in l. ſi qua C. de ſpectacul. lib. 11. quem ad hoc ſatis notabilem vocat Chaſſen. in conſuetud. Burgund. rubr. 4. §. 5. in princ. nu. 54.

Differentia tamen inter hanc, & illam mulierē conſtituenda eſt; quia meretrix in lupanari viuere cogenda erit, qui proprius illarum mulierum eſt locus, & fœdiſſimo earū quęſtui deſtinatus; quæ verò meretrix non eſt, inhoneſtè tamen inter honeſtos viuit, è vicinia eijci poterit; ſed, quia ad lupanar ire non eſt cogenda, nec ab vrbe releganda, quia pænā hanc relegationis non incurrit, locum habitationis in vrbe, aut ſanè in ſuburbijs eligere debebit, qui honeſtorum viciniæ non ita contiguus ſit, iuxta tradita per Menoch. d. caſ. 535. nu. 15. poſt Rebuff. citatum ab eo in l. Maſurius, col. 2. verſic. Adde quoque ff. de verbor. ſignificat. quod & circà meretrices, vbi lupanaria non extant, erit etiam obſeruandum. Sanè, iuxta ſacras ædes habitare, inhoneſtis mulieribus

bus permitti nunquam debebit, argum. tex. in Auth. de lenonib. poſt init. ibi, *& (quod deterius eſt) iuxta ſacratiſsima loca, & venerabiles domos ſiat tales habitationes, &c.* collat. 3. peſtilentię verò tempore, aut cùm timor illius imminet, meretrices extra vrbem ſunt eijciendæ, de quo dubitandum non eſſe, ait Rip. d. tract. de peſt. de remed. præſeruat. nu. 144. vbi ſcripſit, quód, etſi omni tempore continendum ſit, fugiendaquè libido, in peſtilentia multó magis, ſecundùm Cornelium Tacitũ.

8. Non ſolúm autem ab honeſtis vicinis mulieres inhoneſtè viuentes è vicinia eijci poſſunt, ſed & domus locator quãuis longè inde habitet, eodem iure vti poterit durante locationis tempore; generale, namque, eſt, vt inquilinus qui re ſibi locata malè vtitur, expelli poſſit à domus domino l. ędem C. de locat. c. propter §. verùm, eod. titul. & ibi Hoſtienſ. ſuper verb. *perversè*, communiter receptus ſecundũ Valaſc. de iur. emphyt. q. 23. apud nos ord. lib. 4. tit. 24. in princip. ibi, *ou vſando nella de algũs actos illicitos, & deshoneſtos*; ſimilis in Regno Caſtellæ l. 6. titu. 8. part. 5. verſicul. La tercera razon. Addit verò Valaſc. ex Bald. d. l. ędem, nu. final. quòd ſi domus eſſet iuxta lupanar, vel ad talia conſueta, non poſſet conductor expelli, licèt in ea turpiter ageret, niſi eſſet ſacerdos, & Valaſcum refert, & ſequitur Molin. Theologus tom. de contractib. diſput. 499. nu. 12.

9. Et cùm conductor ob prædictam cauſam expellitur durante tempore locationis, dubium eſt, an illi penſio pro rata temporis remitti debeat. In qua quęſtione, poſt varias adductas ſententias diſtinguit Gregor. d. l. 6. verb. *dos caſos*, prope fin. dubius tamen, dicens, quòd aut dominus reperit conductorem pro tempore futuro, & tunc fiat remiſſio penſionis, ſecus ſi non reperit, ne aliàs

in

in damno ſit propter conductoris culpam, refert, & ſequitur Molin. d. diſput. 499. nu. 14. Qua ſtante diſtinctione, & ratione illius, videtur, quòd onus quærendi nouum cóductorem pro reſiduo tempore conductori expulſo incumbat, & non domino domus, ne onus hoc & grauamẽ propter culpam illius ſuſtineat, contra reg. l. factum cuique ſuum. ff. de regul. iur. & reg. non debet aliquis, eod. titul. lib. 6. Ego verò diſtinctionem prædictam ſinè ſcrupulo probarem in pręcedente caſu, quando, ſcilicet, cōductor ob turpem vitę conuerſationem expellitur à vicinis, quibus ſcandalũ prębet; tunc enim, quia propria culpa expellitur, & abſq; facto locatoris, nulla eſt ratio, quæ ipſum á totius temporis mercede excuſet; ſi verò non á vicinis, ſed á locatore iure dominĩ vtente expellatur, tenendum, magis puto, vt penſio illi remittatur; quia, etſi propter ipſius culpam expellitnr, talis tamen culpa eſt quæ nullum affert domino in re ſua detrimentum; atque ideo, ſatis ſibi conſultum expulſionis iure in caſu iſto reputare debet, remiſſa inquilino reſidui temporis penſione, vt euenit in caſibus alijs quibus expellendi ius locatori competit durante locationis tempore, per l. ædẽ, cum ibi notat. C. de locat. Quòd ſi expellendi ius oriatur ex malo rei vſu cũ damno illius, remiſſioni mercedis locum non fore, puto, niſi nouus ſubſtituatur conductor, iuxta diſtinctionem de qua ſup. quam in caſu iſto probo. Scio, in vtroque caſu Ioan. Andr. contrarium è diametro tenuiſſe in c. propter, de locat. quem refert, & ſequitur Abb. ibi num. 16. vbi Imol. nu. 19. ſcripſit, quôd Ioan. Andr. opinio propter authoritatem tenentium eam fortè in practica ſeruaretur, ſed de iure verius cenſet, in vtroq; caſu, quia culpa ſua conductor expellitur, penſionem illi remitti,

mitti, non debere. Ego in quæſtione hac, in qua ſic variãt Doctores, quod ſenſi, ſcripſi, eruditus Lector quod iuſtius eſt eligat.

10. Quæritur deinde, an, quod in inquilino traditur, qui inter honeſtos inhoneſtè viuit, habeat locũ in domus domino, ita vt propter vitę turpitudinẽ, è domo propria, ac vicinia ſit expellendus. Et quidẽ, ſi de meretrice agitur, & in ciuitate lupanaria extent, quanuis domus domina ſit, de expulſione illius dubitandum non erit, quę in lupanari viuere, aut (vt veriùs loquar) vitam perdere, quando perditio eius ab illa eſt, cogenda erit; & in meretrice loquẽs, quòd de propria etiã domo expelli poſſit, tradit Chaſſen. in cõſuetud. Burg. rubr. 4. §. 5. in princ. nu. 58. idquè noua Mediolanenſi conſtitutione prouiſũ eſſe, refert, & approbat Menoch. de arbitr. d. cauſ. 535. nu. 17. In alijs veró dubitari magis poteſt, quia rei ſuę vſu non ſic de facili priuandi ſunt, quibus iure competit, re ſua vti pro arbitrio ſuo l. in re mandata C. mandat. & etiam abuti poſſunt. l. ſed etſi lege. §. conſuluit. ff. de petit. hęredítat. qua ratione probat Valaſc. de iur. emphyt. q. 23. ante fin. emphyteutam propter inhoneſtos vſus ac turpe vitæ exercitium per dominum directũ expelli non poſſe, &, ſi vicinia ex hoc læditur, manu iudicis id eſſe auertendum pænali mulcta indicta, conſtituta ſic differẽtia inter emphyteutam, & ſimplicem rei conductorem.

Nihilominus tamen, non dum emphyteutam, qui vtile tantùm dominiũ habet, ſed & qui vtrunque habet, è propria domo eã ob cauſam eijci poſſe, tenendum puto; quia honeſtatis cauſa, ob quam ſic traditum eſt in ſimplici conductore, publici commodi, ac fauoris eſt, qui priuato commodo eſt prę-ferendus, Auth. res quę C. commun. de legat. Quarè ſi læditur vicinia propter

inho-

inhoneſtos vicini, viciněuè mores, etiam de propria domo expelli poterit; id enim tolerabilius eſt, quàm ſinere, eos proprias habitare domos cum periculo honeſtatis aliorũ; facit tex. in Auth. de lenonib. §. præconizamus, verſicul. ſi quis autem collat. 3. vbi, ſi quis in domo ſua lenonem patitur, & in ea lenocinium exercere, vltra pecuniariã pænam, de qua ibi, proprię domus habitatione priuatur, vel etiam ipſa domus proprietate, vt intelligit gl. in l. ancillarũ, verb. percepte ſint. ff. de petition. hæreditat. quod plus eſt, quã ſolo habitationis vſu in propria domo priuari propter inhoneſtos in illa vſus. Et quod Valaſc. tradidit d. quæſt. 23. intelligendum eſt de iure expellendi domino competente propter inhoneſtos habitatoris mores; & differentiam conſtituit inter ſimplicem conductorem, & emphyteutam; quam ſanè probo in caſu quo dominus eam ob cauſam expellere contendit, ſic intellecto Valaſc. ſecus, ſi honeſtatis iure vicini agant, aut iudex ex officio.

11. Amplianda verò hęc ſunt in muliere coniugata quæ meretricio more viuit, cuius maritus eſt vilis, & ipſius vxoris leno, vt tradit Menoch. d. caſ. 535. nu. n. 19. ſecutus Rebuff. ab eo relatum in l. Maſurius, col. penult. verſic. Ad hæc limitatur. ff. de verbor. ſignific. Vilis autem & leno intelligitur eſſe, nõ ſolùm qui ex meretricio vxoris quæſtũ facit, ſed etiam qui vxorẽ ita turpiter viuentẽ ſciens retinet. l. mariti, verſic. An autẽ. ff. ad leg. Iul. de adulter. l. ſinè metu, in fin. C. eod. titul. Et quãuis ad euitandam lenocinij pænam excuſari maritus poſſit, quando doloſè, vxorẽ malè agere, nõ patitur, vt tradit Menoch. de arbitr. caſ. 534 nu. 27. per tex. d. l. mariti §. plectitur, verſicul. Quód ſi patiatur, tamen ad caſum de quo agimus, videtur, quòd adumbrata ignorãtia nõ ſit excuſandus.

Sed

Sed dubitari poteſt circà eam, cuius maritus id ignorat, quia fortè in longinquis abeſt, vel in furore eſt. Et quidem, ſi in furore eſt, mortuo æquiparatur l. qui ad certum. ff. locat. l. bonorum, verſic. An autem. ff. rem rat. haber. tradit Baet. tract. de inope debitor. ca. 9. num. 2. & 3. Et ideo, ſi coniugata, cuius vir furioſus, aut mente captus eſt, honeſtè viuat, honeſtæ viduæ priuilegio fruitur; quia vidua dicitur etiam quæ virũ habet inutilem, gloſſa ſingularis in l. final. verb. orbitates. C. ad leg. Fab. de plagiar. Couar. pract. cap. 7. num. 2. verſicul. Eſt & in hoc, Menoch. qui plures referr, de arbitr. lib. 2. cent. 1. caſ. 66. num. 9. inde inferentes ad fori priuilegium; per contrarium ergo, ſi inhoneſtè agat, quaſi cum innupta inhoneſta agendum cum illa erit, vt è vicinia eam ob cauſam expelli poſſit. Si veró vir eius abeſt, cúm abſentiæ locus non ignoratur, quanuis in remotis, & transmarinis partibus exiſtat, toleranda mulier erit propter matrimonij fauorem. Apud nos ſanè in hoc abſentiæ caſu ſententia iſta conuenit cum diſpoſitione ord. lib. 5. titul. 28. §. penult. & eſt limitanda iuxta terminos de quibus ibi.

12. Et iuxta hanc reſolutionem caſus alij de meretrice coniugata decidendi erunt, cuiuſmodi eſt de meretrice cõiugata in carcerem detrudẽda propter ciuile debitum; eſt enim honeſtarũ fœminarũ priuilegiũ, vt eam ob cauſam prehendi non poſſint, de quo egimus ſup. art. 3. quo priuilegio non fruitur meretrix, quę capi poteſt ſub honeſta cuſtodia tenenda, vt per Menoch. de arbitr. lib. 1. quæſt. 88. nu. 13. etiam illa quæ nupta eſt, quando vxoriæ turpitudinis vir cõſcius eſt, aliàs non; & ita in caſu iſto diſtinguit, & probat Menoc. d. q. 88. n. 14. cũ ſequẽtib. vltra alios de quibus ſup. d. art. 3. in quo idẽ probandum cenſeo quod

ad pręcedentem ſcripſi, quãdo vir ignorat, quia abſens eſt, vel in furore.

13. Meretrices, infames eſſe, & turpibus perſonis annumerandas, nemo dubitat; turpes vocat tex. in l. Pantonius, aliás, Paconius ff. ſi á parent. quis manumiſſ. ſit. Et ideo in cauſis criminalibus teſtimonium ferre non poſſunt; quod tamen iudicis arbitrio relinquit Menoch. d. caſ. 535. n. 21. vt is pro facti, & perſonarum qualitate iudicet, an meretrici adhibenda ſit fides, ad quod citat Gregor. lib. 48. ſyntagmat. iur. c. 13. nu. 16. qui tamen non loquitur ibi de repellenda meretrice à teſtificãdo infamiæ cauſa, ſed affectionis cauſa erga ſuos ſcrutatores; atque ita, an pro illis, & è cõtra, an illi in cauſa illarũ teſtimonium ferre poſſint, quærit, & iudicis arbitrio relinquit d. n. 16. in fin. Sed abſolutè, loquens in meretrice, quód non ſit idoneus teſtis propter infamiã, qua notata eſt, tradit gloſſ. in l. 3. §. lege Iulia. ff. de teſtib. & vt cõmune ponit Maſcard. de probat. 3. tom. concluſ. 1357. nu. 20. Hinc etiã eſt, quòd ſi quis fratrem ſororemvè habẽs, talem mulierem ſibi hæredem inſtituat, fratri aut ſorori competet inofficioſi teſtamenti querela; quod cõfirmatur ex eo quod circà inſtitutionem cõcubinę tradidimus ſup. artic. præcedente. Et de hoc, atque de relictis meretrici, quę vt pia ſunt iudicãda propter adiectionẽ cõditionis vitæ reſipiſcentiam importãtis, dequè alijs ad meretrices pertinẽtibus egimus in cõmentar. l 1. 3. part. §. 5. C. de ſacroſãct. eccleſ. Et an meretrici, quaſi prodigæ, curator ſit dãdus egimus ibi, 1. p. §. 2. vbi duas conſtituimus ſpecies mulierũ luxurioſè viuentiũ, pro intellectu l. & mulieri ff. de curat. furioſ. vnã, quando mulier quæſtus cauſa luxurioſè viuit, alterã, quãdo nõ quęſtus cauſa, ſed ſolius libidinis cauſa, & in tẽperie ita effręnis viuit; & de hac intelleximus ibi d. l. & mulieri.

14. Me-

14. Meretricem, autem teſtamenti factionem habere, actiuam, & paſſiuam, quia prohibita non reperitur, ſcripſit Crauett. cōſ. 203. incipit, Deferens iuramentum, nu. 25. in princ. ſecutus Iaſ. ab eo relatum conſ. 37. col. 2. lib. 3. Menoch. de præſumpt. lib. 6. prȩſumpt. 16. num. 8. Bermond. de public. concubinar. verb. contra prȩdictos, nu. 9. vbi loquitur in illa quæ teſtatur de his quæ meretricio acquiſiuit, & cōmunem refert ex Abb. in c. cûm decorem, de vit. & honeſtat. cleric. qui eo in loco hoc non tangit ſecundùm lecturā libri mei, tangit verò in c. quia plerique, n. 14. de immunitat. eccleſ. vbi etiā illū retulit Bermond. Et an de his lucris poſſit meretrix facere eleemoſynas agit idē Author ibid. nu. 11. & 12. vbi tradit cōtrarias in hoc eſſe Canoniſtarum, & Theologorum opiniones. Sed ſtāte communi intellectu ad d. l. & mulieri, ſecundùm quem, meretrici curator dari poteſt, inferunt quidā inde cautelam ad inhibendam illi actiuam teſtamenti factionem, per dationē, ſcilicet, curatoris. Quod ego probaui d. l. 1. 1. part, §. 2. num. 14. in muliere illa, quæ ſolius libidinis cauſa, & non propter quȩſtum, luxurioſè viuit.

15. Inter habitum meretricalem, & matrimonialem, diſtinctionem eſſe, notauit Bald. per tex. ibi in l. mimæ. C. de Epiſcop. audient. & ideo, inquit, quòd poſſunt cogi meretrices portare habitum aliquem diſtinctum, aut aliud ſignū, ſequitur Dec. in l. ſemper in contractibus, aliàs, ſemper in coniunctionibus n. 4. ff. de reg. iur. quos refert, & ſequitur Bermond. in commentar. de public. cōcubin. rubr. de ſtupro nu. 32. Gregor. ſyntagmat. iur. lib. 10. c. 2. nu. 38. Menoch. de arbitr. cent. 6. caſ. 535. n. 18. vbi alios refert. Sed hoc apud nos in vſu non eſt; nec de iure probandū cenſeo, vt cogi poſſint, certum aliquod ſignum portare, quo

quo ab honeſtis mulieribus diſcernantur; ſatis enim eſt pro iure honeſtatis ſeruãdo, ſi è vicinia expellantur, & in deſtinato illis loco habitare cogantur; at verò, quód foràs exeuntes, habitum portent, ſignũvè aliquod, quo, dũ ab honeſtis diſcernuntur, turpitudinẽ ipſam publicè profiteantur, nec iure cautũ reperitur, nec bonis moribus ita conuenit, qui potiùs ex ſolo ipſius habitus, aut ſigni aſpectu nõ rarũ patientur ſcandalũ ſaltẽ interiùs etiam apud honeſtos, honeſtasquè. Nec quidẽ d.l. mimæ, ex qua Bald. & cæteri cõtrarium annotarũt, illud probat; planè enim loquitur in mimis, & meretricibus portantibus habitum Virginũ Deo dedicatarum, quo illis vti prohibetur ibi; non tamen iubetur, vt certũ aliquẽ ferãt habitum quo ab alijs honeſtis mulieribus diſcernãtur; quinimò, prohibito illo, qui peculiaris eſt Virginum quę Deo dedicatæ ſũt, alij omnes permiſſi cẽſentur, iuxta reg. l. cũ prætor, in princ. ff. de iudic.

16. Vltimò, tenendũ eſt firmiter, meretricem etiã lupanario publico addictã, non poſſe cogi ab aliquo ad ſecum coeundum iuſta conſtituta mercede, vt cõtra Dec. in l. inuitus. ff. de reg. iur. ſecurè tenet, & probat Couar. lib. 3. var. c. 14. nu. 2. & Menoch. cũ relatis ab eis d. caſ. 535. n. 29. & addunt, tali mulieri vim inferentem libidinis cauſa, extraordinaria pęna iudicis arbitrio puniri debere, quod vt verius & receptius pluribus citatis tradit Farinac. in praxi criminal. titul. de delict. carn. quæſt. 145. nu. 188.

17. Sanè, ord. noſtra lib. 5. tit. 18. in princ. mulierem inuitã vi cognoſcentẽ, etiã quæ quæſtũ corpore facit, pęna mortis punit; nõ tamen, cùm quæſtuariæ, aut ſeruilis cõditionis mulieri vis illata eſt, executionem pęnæ fieri, ſinit, abſq; Regis iuſſu de eo priùs admoniti. Neapolitana item cõſtitutione pęnam mortis

M ſtatu-

ſtatutam eſſe ijs qui meretricibus vim faciunt, refert Couar. d. c. 14. nu. 2. in fin. vbi tamen eam grauem iudicat, tametſi æquiſſimum ſit, ab hac, & ſimilibus iniurijs homines arceri, vt ibi ſcripſit.

18. Cęterùm, quòd attinet ad leg. noſtram, quia interpretatione legum pęnæ ſunt molliendæ l. interpretatione. ff. de pęn. notandum eſt, ord. d. titul. 18. in princ. loqui in muliere quæ quæſtum facit; non tamen omnis quæ quæſtũ facit, publicè facit in lupanario manens; & huic quidem quæ corpus ſuũ omnibus commune fecit, atque facere, palam profitetur in loco ad id deſtinato conſtituta, non tam grauis irrogatur iniuria, vt illi quę in lupanario non eſt. Quarè, extra rem non erit, ſi ord. noſtra quę pænã mortis ſtatuit, cùm ſimpliciter loquatur in muliere quę corpore quæſtum facit, de illa intelligatur, quæ etſi quęſtum corpore facit, publicè non facit; & non de illa quæ cum omnibus ad ſe venientibus abſque delectu facere parata eſt; cui vis illata extraordinaria pęna iudicis arbitrio punienda erit, iuxta ſententiã de qua ſup. quę in caſu iſto apud nos retinenda erit.

ARTIC. DECIMI ſummaria.

1. *Dominæ coitus cum ſeruo ſuo acerrimè lege punitur in vtroque, & in filijs etiam inde natis; & ſpecialia multa quæ in hoc crimine reperiuntur, remiſſiuè tradũtur. Idem in ſeruo filiam domini ſui, aut dominæ ſuæ ſtuprante, ex Farinac. ſententia. Contrarium probatur num. ſequenti.*

3. *Traditur ratio ad l. vnic. C. de mulier. quæ ſe propr. ſeru. iunxerunt.*

4 *Domini cum propria ancilla coitus punibilis non eſt, & aliquando remuneratur, vt in caſu l. final. C. commun. de manumiſſion. poteſt tamen dominus compelli ad ancillæ, quæ luxurioſè abutitur,*

tur, venditionem.

5. Declaratur d. l. final. cum ampliatione ad caſum libertatis de quo ibi, vt locum habeat ſi dominus in ancillæ ſuæ concubinatu vſque ad mortem non permanſit propter ſuperuenientem ſenilem ætatem.

6. Idem & multò magis ſi permanere cum illa in concubinatu non potuit propter ſuperuenientem multorum annorum infirmitatem quã mors ſecuta eſt.

7. Ampliatur etiam vt procedat quando dominus per religionis ingreſſum ab ancilla ſeparatur. Et quomodo hoc intelligatur, ibid. verſicul. Quod verò.

Si dominus ab ancillæ ſuæ concubinatu reſipiſcit quia caſtè & honeſtè viuere eligit in ſæculo, non adipiſcitur illa libertatem mortuo domino. Ibid. verſicul. De illo ſanè.

8. Si ancilla moritur ſub domini ſui concubinatu relictis filijs, & dominus poſtea moritur de illis non diſponens, liberi manent, ex d. l. final. C. commun. de manumiſſ. ſic impliata.

9. Si dominus de ancilla quam habuit in concubinam vſq; ad mortis ſuæ tempus, vltimo elogio diſpoſuit in ſeruitutis cauſam, & non diſpoſuit de filijs ex ea ſuſceptis, illa in ſeruitute manet, filij verò libertatem conſequuntur. Idem è conuersò traditur, ſi de filijs diſpoſuit, & de matre non.

10. Ancilla quam dominus in concubinam habuit vſque ad mortis ſuæ tempus, ſi cum alio fornicata eſt illo ignorante, non fruetur beneficio d. l. final. filij verò ex ea ſuſcepti fruentur. Et legatũ vxori relictum quæ commiſerat adulterium tacita voluntate cenſetur reuocatum.

11. Contrarium traditur cum differentiæ ratione inter vxorem, & concubinam, in legato cõcubinæ relicto, quæ cum alio rem habuerat concubinario ignorante.

12. Et quid in eadem ſpecie, de legato à domino propriæ ancillæ concubinæ ſuæ relicto. Et de intellectu l. 3. §. final. ff. de adimen l. legat. ibid. verſicul. Quòd ſi adhuc.

ARTIC. X.

De domina cum ſeruo ſuo, & de domino cum ſua ancilla.

1. DOminã proprio ſeruo commiſceri, deteſtabile eſt, & acerrimè crimen hoc in vtroque punitur; illa, namque, capite plectitur, ſeruus verò vltimo quoque ſupplicio damnatur, & qualificato quidem, ignis, ſcilicet, combuſtione; & filij, ſi qui ex coitu iſto ſuſcipiantur, infamiæ nota laborant, ac maternæ ſucceſſionis incapaces ſunt; ſic habetur in l. vnic. C. de mulierib. quæ ſe propr. ſeru. iunxer. & ibi tradunt Cyn. Bald. Salyc. & communiter Scribent. qui ſpecialia multa notant per tex. ibi, in crimine iſto interuenire, vbi Cyn. quinque adducit, & octo Salycet. Gom. l. 80. Taur. n. 23. Clar. in §. fornicatio, n. 20. Farinac. in prax. 4. part. tit. de delict. carn. quęſt. 137. nu. 38. & quęſt. 141. nu. 57. & rurſus pluribus citatis quæſt. 147. nu. 18. vbi hoc tradit etiam in ſeruo filiã domini ſui, aut dominæ ſuę ſtuprante, & extendit ad alium quemlibet, qui debet ſeruare fidelitatem, ex Ioan. Fabr. in §. item lex Iulia de adulterijs, num. 6. inſtit. de public. iudic.

2. Sed hęc ampliatio, non ſic amplè accipienda eſt, vt omnis qui fornicatur cum muliere fidei ſuæ commendata, capitali ſentẽtię ſubijciatur. Quin. imò, nec ſeruus rem agens cũ filia domini, aut dominæ ſuę comburendus erit, iuxta diſpoſitionẽ d. l. vnic. cui nec filia ipſa ſtuprum admittẽs ſubdita manebit; eſt enim pęnalis diſpoſitio, & rigoroſa nimis, quæ potiùs interpretatione mollienda & reſtringẽda erit, quàm ampliãda, & exaſperanda, iuxta vulgares traditiones l. interpretatione. ff. de pœn. cum alijs.

3. Dubitari verò poteſt de ratione diſpoſitionis d. l. vnic. ad tam acerbum in

vtriuſq;

vtriuſque perſonæ ſupplicium; nec enim propter ſeruilis perſonæ vilitatem id ita cautum dicere poſſumus; quia ratio iſta idem concludit in commixtione liberæ mulieris cum ſeruo alieno; quo caſu ſtatuta pęna non eſt; dicet aliquis, dominę á ſeruo proprio reuerentiam maximã deberi, non ab alieno; & ideo grauiter punitur, quia quã honorare debuerat, turpiſſimè tametſi volentem dehoneſtauit; ſed hęc ratio ſeruum ipſum onerat, non dominam cum eo cõcubentem, quæ eo ipſo capite punitur d.l.vnic. Quarè, pro ratione dicendum erit, libidinoſam mulierem licentioſiûs, ac ſibi ſecuriùs cũ proprio ſeruo turpiter agere, quàm cũ alieno, tã propter obſequium illi ab eo debitum, quàm propter ipſius turpitudinis velamentum, quod vtrique promittit domeſtica inter eos ſeruilis miniſterij obtentu conuerſatio; res autem hæc, maris, inquam, atque fęminæ domeſtica conuerſatio periculoſa valde eſt, & etiam cautos aggreditur, atque etiam non raró ingreditur. Lex ergo caſtitatis amica, vbi maius eius & deteſtabilius vertebatur periculum, maiori remedio occurrere intendit, capitali in vtrumque pęna ſtatuta, vt ita à fędiſſima mulieris cum proprio ſeruo commixtione, cui caſtiſſimus Ioſeph virtutis amore reſtitit, alios illa formidine pęnæ cohiberet.

4. E diuersò verò, domini cum propria ancilla coitus, punibilis non eſt; imò aliquando remuneratur, vt in terminis.l. final. C.commũn. de manumiſſion. per quem text. notat Cyn. d.l. vnic. iuncto text. ibi, quód amatores amaſijs ſuis donant, ſed non è cõtrà; hoc verò in ſacris literis ſcriptũ habemus apud Ezec.c.16. *Omnibus*, inquit, *meretricibus dantur mercedes, tu autem dediſti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, vt intrarent ad te vndiq; ad fornicandũ tecũ.*

 Factũ-

Factumq́ eſt, in te contra conſuetudinem mulierum in fornicationibus ſuis. Poteſt tamen ancilla, qua dominus eius luxurioſè abutitur, cui illa reſiſtere nequit, eũ cõpellere ad ſui ipſius venditionẽ, ſecundùm Nauar. in manual. Latino c. 16. n. 22. vbi ait, quòd hoc nemo alius exprimit, & mouetur, quia cùm poſſit, cõpellere d. minum ad vendendum, propter aſperũ, & crudelẽ corporis cruciatum, §. ſed & maior, inſtit. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. multò magis idẽ poterit propter animæ diſpendiũ, quod multò maiorem ſecum inuoluit cruciatum; quã ſententiam, ſequitur Petr. de Ledeſm. in ſumm. 2. part. tract. 27. c. 18. in fin. vbi vltra Nauar. pro eadem etiã citat Ludouic. Lop. in inſtructor. cõſcient. 1. p. c. 68.

5. Illud verò ad d. l. final. addendũ puto pro ampliatione, ſeu declaratione illius, quòd quatenus tex. requirit, vt ancilla in ſpecie de qua ibi libertatẽ adipiſcatur, quòd dominus eam ſub nomine habeat cõcubinæ, & in eadẽ vſque ad mortẽ ſuã cõſuetudine permaneat, nõ ita ſtrictè ſecũdùm nudũ verborũ corticẽ accipiendus eſt, vt carnalis copulæ perſeuerantia ad mortẽ vſq; domini præcisè ſemper requiratur, vt ancilla libertatẽ cõſequatur. Quid enim, ſi quã habuit in concubinã quoad potuit, propter ſuperuenientẽ ſenilem ætatẽ habere deinceps nõ poſſit? Certè, in caſu iſto perinde res habẽda erit, ac ſi vſq; ad mortẽ ſuã in eadẽ permãſerit cõſuetudine; in eadẽ, namq́;, cõſuetudine permanere, non ineptè dicitur, qui illa vtitur toto vitę tẽpore, quo vti illa potuit. Et cùm res hæc pendeat à domini volũtate ex taciturnitate collecta, vt in d. l. final. ratio iſta tacitę, ſeu interpretatiuę volũtatis tã militat in caſu iſto, quàm in caſu perſeuerãtię vſq; ad mortẽ; idcircò, pręſertim libertatis fauore in id impellẽte, & in caſu iſto accipienda eſt deciſio d. l. final.

6. Qua

6. Qua ratione, accipiẽda quoq; erit, quãdo propter ſuperuenientẽ casũ, qui durauit vſq; ad mortẽ, copulari poſtea nõ potuerũt; & ſanè, ſi infirmitas ſuperueniens, tametſi diuturna illa ſit, ac poſt multorũ annorum langores morte excepta, in cauſa fuit, vt á priſtino cõcubinatu ſepararẽtur, multò magis recipiẽda eſt interpretatio iſta, tanquàm cui verba, & mens legis directò cõueniant; cũ enim lex dicit, perſeuerantiã in eadẽ cõſuetudine cũ ancilla vſq; ad mortẽ domini interuenire debere, vt illa libertatẽ conſequatur, nõ vult dicere perſeuerantiam vſq; ad diem obitus; ſi enim ſic intelligeremus, diceremus, dominũ, tãquàm in ancillę ſuæ cõcubinatu vſq; ad mortẽ animi affectu permanentẽ, in ſempiternã ſeruitutem ire, neceſſe eſſe, vt illa morte illius ex prędicta cauſa ad tẽporalẽ perueniat libertatem, nec aliàs locũ fore deciſioni d. l. final. quod abſonũ eſt. Dicendũ ergo erit, perſeuerãtiam cõcubinatus, quæ durat vſq; ad infirmitatẽ domini, quã mors eiuſdẽ ſecuta eſt, ſiue breui, ſiue lõgo annorũ tẽpore, illa perdurauerit, eam eſſe quã lex requirit, ad mortem vſque domini duraturam.

7. Tertiò ampliatur d. l. final. ſeu declaratur, vt procedat etiã in caſu, quo dominꝰ per religionis ingreſſum ab ancillæ ſuæ cõcubinatu receſſit; hoc enim caſu perinde habebitur, ac ſi vſq; ad mortis ſuæ tẽpus in turpi cõſuetudine permanſiſſet, adhoc vt profeſſione illius, quãdo aliter de ancilla quã habuit in concubinã, & de liberis ex ea ſuſceptis non diſpoſuit, libertatẽ illi adipiſcãtur; monachꝰ enim pro mortuo habetur, & mũdo mortuꝰ eſt, qui Deo in religione viuit, c. placuit 2. 16. q. 1. notat gl. in Auth. idẽ eſt C. de bon. quę liber. per l. Deo nobis §. 1. C. de epiſcop. & cleric. vbi cõmuniter Scribent. & in c. in præsẽtia, de probat. Atq; ita, qui vſq; ad monachatũ permãſit in cõcubinatu, ad

ad mortem vſque permanſiſſe cenſendus erit, vt habeat locum diſpoſitio d.l. final. præſertim libertatis fauore. Quod veró dicimus de perſeuerantia in ancillari concubinatu vſque ad monachatum,non ſic intelligimus, vt neceſſe ſit,á thoro ire ad chorum; ſed ſatis erit, vt turpem viræ conſuetudinem derelinquat,ad meliorem reſipiſcens, ac deinde optimam partem eligens monaſterium ingrediatur.

De illo ſanè dubitari poteſt,an eadem interpretatio admitti debeat, domino caſtè & honeſtè viuere eligente,in ſęculo tamen; vt ita in caſu iſto ancillæ tribuatur, quòd tribuitur ſi in domini concubinatu permanſerit vſque ad obitum illius, ne aliás dicatur, quód plus tribuitur luxuriæ, quám caſtitati,contra regul. l. his ſolis, in fin.C.de reuocand. donat. Verùm,quia diſpoſitio d.l. final. non procedit caſtitatis, aut luxuriæ ratione,ſed propter præſumptam domini voluntatem erga eam, quam concubinę affectu tractauit,quandiu tractare ita potuit,ratio hæc affectionis, ceſſat erga illā quam volens dereliquit; nec verba legis huic caſui modo aliquo adaptari poſſunt, idcircò ad illum extendenda non erunt.

8. Quartò amplianda eſt deciſio d.l.final. vt procedat etiā præmortua ancilla liberis relictis;ſi enim dominus illam vſque ad tempus mortis eius, intelligendo prout ſup.concubinario tractauit affectu, quanuis illa priùs quám dominus moriatur, ſuperſtites filij morte domini ac patris eorum libertatem conſequentur, quia quod ad eos ſpectat, eadem in caſu iſto tacitæ, ſeu interpretatiuę voluntatis ratio militat, quam conſiderat d.l.final.ad caſum domini prædefuncti; quòd enim loquitur ibi in caſu quo dominus præmoritur, & vſque ad mortem ſuam in concubinatu cum propria ancilla

Digitized by Google

ancilla permanſit, ex eo eſt, quia lex libertatem ancillæ, ex cauſa concubinatus cum domino ſuo edicere, principaliter intendit, ac liberorum etiam, ſi fortè ſuſcepti fuiſſent; idcircò præuentę in domino mortis ſpeciem propoſuit, quò matrem, ac liberos pariter eadem comprehenderet determinatione. Atque ita hic eſt vnus caſus, in quo liberi in terminis d.l.final. libertatem conſequuntur, quã mater adepta nunquam fuit.

9. Secundus erit, cùm dominus de ancilla ipſa quam habuit in concubinam vltimo elogio diſpoſuit, eam alicui legando, vel hæredibus relinquendo, liberis prætermiſſis; hoc enim caſu illa ſecundùm expreſſã domini voluntatem in ſeruitute manebit, tametſi in concubinatu illius permanſiſſet vſque ad mortem eius, iuxta d.l.final. liberi verò, de quibus actum nihil eſt, pręſumptę voluntatis beneficio fruentur; quod, nihil eſt quod impediat; quinimò expreſſa in perſona matris diſpoſitio ad ſeruitutem illius tendens, bonũ pro ſobole ex ea ſuſcepta præſtat argumentum, de quo in l. cùm pretor, in princ. cum gloſſ. ibi ff. de iudic. Et denique, liberorũ cauſa in ſpecie iſta, tanquám omiſſa remanet ſub diſpoſitione iuris, de quo in d.l final. iuxta reg. l. cõmodiſſimè. ff. de liber. & poſth. Qua ratione, idem è cõuersò probandũ erit, ſi fortè caſus eueniret, quòd pater de liberis vltimo eloquio diſpoſuiſſet in ſeruitutis cauſam tacita ancilla quam habuit in concubinam.

10. Tertius & vltimus caſus eſt, cùm ancilla, dum ſub domini ſui concubinatu viuit, cum alio fornicatur, & id illum latuit; hoc enim caſu illa morte domini libertatem nõ cõſequetur, qùam liberi ex ea ſuſcepti obtinebunt. Et, quod ad illam attinet, ratio eſt, quia, vt dictum iam eſt, ancillę libertas in ſpecie:

cie d. l. final. nititur præſumpta domini voluntate, & affectione erga eam quã habuit in concubinã; quæ præſumptæ voluntatis & affectionis ratio ceſſat in illa, quę domino in ipſõ concubinatu fidelitatẽ nõ ſeruauit. Nec quidem debet ex eo præmium reportare, cuius fidem violauit. l. auxilium, in fin. ff. de minorib. Accedit, quòd vxori relictum á marito, non debetur illi, quę adulterium commiſit, tanquàm tacita contraria voluntate reuocatum, ſecundùm gloſſ. ſententiam in l. fideicommiſſum. C. de fideicõmiſſ. quã notabilẽ dicit Palat. in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 67. nu. 5. ſi ergo, quod expreſſa voluntate relictum eſt, tacita cenſetur ademptum propter iniuriæ cauſam, quam teſtator ignorauit, multó magis propter iniuriæ cauſam non cenſebitur relictum, quod aliás, illa non exiſtente, tacita voluntate datum cenſeretur.

11. Et non obſtat, ſi dicatur, leuis iniuriæ cauſa non cenſeri ademptum legatum, ſed grauiſſimam interuenire oportere l. 3. §. final. ff. de adimend. legat. Vnde, non valere argumentum de vxore adulterante, quæ grauiſſimam irrogat viro iniuriam, ad concubinam fornicãtem, quæ non ita offendit; fateor enim, diſparem eſſe vtriuſque iniuriæ cauſam, & rationem, atque ita de vna ad alteram data paritate terminorum non valere argumentum; vnde eueniet, quòd concubinæ relictum à concubinario ſuo, tacita voluntatę non cenſebitur ademptum, ex eo quòd illa ab alio cognoſci paſſa fuiſſet; quanuis in vxore adulterante contrarium dicendum ſit propter grauiſſimam viro illatam iniuriam; ſed caſus de quo agimus diſſimilis eſt, quia in eo non agitur de adimendo legato expreſſa voluntate relicto, ſed de non inducen-

da

da pro eo tacita voluntate; & faciliùs impeditur quid faciendum, quàm tollatur iam factum, iuxta regul. l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. Nec eſt omittendum, ancillam ſub domini ſui concubinatu exiſtentem, maiorem illi admiſſo alio facere iniuriam, quàm quę concubinarij ſui ancilla non eſt, própter obſequiũ domino ab ancilla debitum, maioremquè reuerentię cauſa fidem ab ea pręſtandam.

Adeò, vt ſi aliquis velit, legatum à domino relictum, in hac ſpecie ademptum cenſeri, non difficilis cum illo in hanc ibo ſententiam ex prędicta ancillaris reuerentiæ cauſa, quæ maiorem ab illa exigit fidem, maioremquè idcircò illius violatio iniuriam ſecum affert. Quód ſi adhuc aliquis dura ceruice contendat, nec ſic grauiſſimam cauſari iniuriam, quæ requiritur ad inducendam tacitam legati reuocationem in d. l. 3. §. final. Reſponderi illi poterit, tex. ibi de iniuria grauiſſima non loqui, ſed de capitali, aut grauiſſima inimicitia poſt teſtamentum ſuccedente inter teſtatorem, & legatarium; porró, inimicitia talis interuenire inter eos potuit abſque aliqua teſtatoris offenſa à legatario illi ſuperinducta; vt ita tex. de grauiſſima inimicitia loquens, non ſinè ipſius text. iniuria ad grauiſſimam neceſsè trahatur iniuriam.

ARTIC. VNDECIMI ſummaria.

1 D*E etymologia verbi*, Clericus, *& de origine illius, & de honeſtate maxima quæ requiritur in clericis.*

2. *Clericis non licet cohabitare cum ſuſpectis mulieribus, etſi propinquæ ſint. Poſſunt verò familiaris miniſterij*

niſterij cauſa apud ſe retinere etiam extraneus in quibus ſenilis ætas omnem remouet ſuſpicionem.

3. *Clericis prohibetur domos mulierum ingredi, etſi commatres ſint; nec licet illis ſanctimonialium monaſterium frequentare; & quando frequentatio dicatur.*

4. *Clerico in ſacris conſtituto nunquam licuit contrahere matrimonium; in minoribus verò, ſi contrahat, beneficio, ſi quod habet, ipſo iure priuatur uxore retenta.*

5. *In Eccleſia Orientali vxorati ordinari permittuntur: qui verò vxorati non ſunt, ſi ſacris initiantur, vxorem ducere deinceps non poſſunt. Et intelligitur tex. in c. aliter, diſt. 31.*

6. *Simplex fornicatio, quæ in laicis contentioſo foro non punitur, in clericis punibilis eſt pæna arbitraria.*

7. *Presbyteri cum ſoluta fornicatio an adulterij crimen ſecum inuoluat.*

8. *Probatur, clericum nō committere inceſtum cū muliere ſibi aliunde non colligata fornicantem. Nec item ſtuprum committit eò quod clericus eſt, nu. ſequenti.*

10. *Cum communi probatur, quolibet clerici ſacrorum ordinum coitu ſacrilegium cōmitti.*

11. *Agitur de pæna clerici concubinarij ſtatuta ſacro Concil. Trident. ſeſſ. 25. c. 14. de reformat.*

12. *Clericus cōcubinarius ante admonitionem non incurrit pænas ſuſpenſionis, aut depoſitionis ſacro Concilio ſtatutas, ſed alijs, vel iudicis arbitrio puniendus eſt.*

13. *Communis ſententia refertur, quæ tradit, clericum ſacrorum, aut minorum ordinum, manifeſtum concubinarium ſuſpenſionis pænam ipſo iure incurrere ſecūdùm antiquos canones, ita vt ſi ordinis miniſterio ſe immiſceat, irregularis maneat.*

14. *An hodie ſtante Concilij decreto d. c. 14. eiuſmodi clericus antequàm admonitus ſit vt ibi, eandem antiqui iuris ſuſpenſionis pænam incurrat.*

15. *Probatur, clerici concubinam ſacrilegij crimen committere, & mixti fori eſſe,*

etiam

etiam non manifeſtam.

16. *Inceſtus crimen deteſtabile eſt, & varijs pœnis vtroque iure punibile. Et committitur cum conſanguineis, aut affinibus intra gradus prohibitos.*

17. *An inceſtus commiſſus in cognationem ſpiritualem, quam ius canonicum introducit, pœnis à iure ciuili impoſitis inceſtus crimini punibilis ſit.*

18. *Sacerdos contrahit ſpiritualem cognationem cũ ea quam audit in pœnitentiario foro, ſicut cum illa quam baptizat. Et intelligitur text. in c. omnes quos 30. quæſt. 1.*

19. *Sacerdos qui in ipſo confeſſionis actu mulierem ad rem veneream ſolicitat, grauiter delinquit, & Inquiſitorum examini ſubijcitur Apoſtolica bulla. Et an eadem comprehendatur, qui ſolicitat paulò ante confeſſionem, vel ſtatim poſt illã, declaratur.*

20. *Adulterij crimen graue eſt, propter quod clericus perpetuæ depoſitionis pœna punitur, ſecundùm communem. & nu. 21.*

22. *Occidens clericum cũ vxore in adulterio deprehenſum non incidit in pœnam canonis, ſi quis ſuadente. 17. q. 4. Et quid ſi cum ſponſa inueniatur.*

23. *Filij clerici ſacrorum ordinum ſpurij dicuntur, quanuis patrem certum habeant. Et de Etymologia verbi,* ſpurius, *& de duplici illius ſignificatione agitur. Et remiſſiuè de ſpurijs.*

24. *Filijs presbyterorum cum patribus ſuis cohabitare interdicitur.*

25. *Clerici ſpurios ſuos alere debent, ſi aliunde non habent vnde alantur, etiam de reditibus prabendarum, ſi bona alia patrimonialia non habent ad filios alendos.*

26. *Presbyterorum filij ex quocunque coitu ſuſcipiantur, ex damnabili & punibili coitu ſuſcipiuntur, & ideo nec matri ſuccedere poſſunt.*

AR-

ARTIC. XI.

De honeſtate Clericorum.

POſtquám ſingulos fęminarũ ſtatus percurrimus, de honeſtatis iure quod ad maſculos pertinet, agendũ nunc eſt; &, vt ab honeſtioribus, & in quibus maior requiritur honeſtas, incipiamus, clericos pręponimus.

1. Sunt enim clerici in ſortem Domini vocati; vnde & nomen, *cleros*, ſeu, *clericus*, venit, quod latinè, *ſors*, vel, *hæreditas*, dicitur; vel quia clerici de ſorte Domini ſunt, vel quia Domini partem habent, vt ex D. Iſidor. lib. 7. etymologiar. c. 12. habetur in c. cleros, diſtinct. 21. ad quos eſt illud Principis Apoſtolorum. 1. c. 2. *Vos autem genus electum, regale ſacerdotiũ, gens ſancta, populus acquiſitionis, &c.* Sed & nomen ipſum, *clericus*, altiſſimam & nobiliſſimam trahit originem à Mathia Apoſtolo, qui ſorte electus fuit, & primus per Apoſtolos ordinatus, vt in d. c. cleros. Hic ergo tã electus, ac Deo dilectus hominũ ſtatus ſummã exigit honeſtatem, quã in illis ſũmè cõmendat Imperat. in Auth. quomodò oporteat Epiſcop. in princ. col. lat. 1. vbi ſic ait, *Ideoquè nihil ſic erit ſtudioſum Imperatoribus, ſicut ſacerdotum honeſtas; cùm vtiq; & pro illis ipſi ſemper Deo ſupplicent*: Et paulò poſt, *Nos igitur maximã habemus ſolicitudinem circà vera Dei dogmata, & circà ſacerdotũ honeſtatem, quã illis obtinẽtibus, credimus, quòd per eam maxima nobis dona dabuntur à Deo, & ea quæ ſunt, firma habebimus; &, quæ non dũ hactenus venerũt, acquiremus.* Qui ergo tam ſublimem á Deo ſtatũ adepti ſunt, á cuius ſuperna clemẽtia ſacerdotium eſt, & imperium, vt idem Imperat. ait d. Auth. quomodò oport. epiſcop. in init. ſacerdotiũ pręponens, vt imperio ipſo præſtantius ac honorabilius, hone-

honeſtatē promunere ſuo colere, & obſeruare sūmè debēt;& ſecūdùm Specul. in repertor.titul.de vita & honeſtat.cleric.in omnib⁹ ſui corporis mēbris á vertice capitis vſq; ad plantā pedis ſacerdotes debēt honeſtatem oſtendere, ita vt honeſtatis exēplo alijs ſint, & honeſtatē ipſam præ ſe ferāt habitu,geſtu,inceſſu, ſermone,atq; tota vitę cōuerſatione,pro vt deſcribitur in c. clerici, de vit. & honeſtat.clericor. & in ſacro Cōcil.Trid.ſeſſ.22.c.1. de reformat. Circà veſtes ſanè, inquit Bald. in rubr. nu.9.extr. de vita & honeſtat.clericor. quód á ſordidis abſtineant, quia veſtes ſordidę inducūt pudorem l.veſtem ſordidam.ff.de in. iur.& è contrá,quòd debēt abſtinere à veſtibus nimis pretioſis,ſed mediocribus indui debēt,& pompas veſtiū dimittere; de quo ſcriptum eſt.d. Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 6. de reformat. quòd, etſi habitus nō facit monachū, oportet tamen, clericos veſtes proprio cōgruentes ordini ſemper deferre, vt per decentiam habitus extrinſeci,morum honeſtatem intrinſecam oſtendant;aliàs præcedente epiſcopi admonitione, & nō obtemperantes grauiter puniuntur vt ibi,quia milites Dei ſunt, non ſeculi. Et in propoſitum honeſtatis quæ requiritur in clericis plura congerit Azeued.in l.1. titul. 19. libr. 8. recopil. ex num. 1. In ijs, itaque, vt principalis virtus, deſideratur honeſtas, & verecundia, quæ quidem ſororizant, & vtraque caſtis moribus perſeuerat, ſecundùm Bald. d. rubr. num. 8. dicitur enim honeſtas implementum bonorum morum ad vitam mūdam faciendam. l.37. in init. titul.6.part.1. Ideo, ſuſpectas fęminas apud ſe retinere non debent clerici; adeò, vt, etſi de ijs ſint, de quibus propter ſanguinis coniunctionem naturale fędus nihil permittit ſæui criminis ſuſpicari, tamen ſi ſuſpectæ ſint, in propria domo

reti-

retinendę non ſunt, iuxta text. in c. 1. de cohabitat. clericor. & mulier. iuncta expoſitione gloſſ. 2. ibi cōmuniter receptę ſecūdū in Abb. ibid. num. 2.

2. Notandus veró eſt tex. illę, quatenus nec cum matre ſuſpecta filio clerico habitare permittitur, & intelligitur de ſuſpecta erga filium ipſum; quia, inſtigante diabolo, & in illis ſcelus perpetratum reperitur, vt ibi dicitur. Sanè B. Auguſtinus nec cum ſorore de qua nulla ſuſpicio erat, habitare conſenſit, dicens, *Quæ cum ſorore mea ſunt, ſorores meæ non ſunt*, vt habetur in c. legitur 81. diſtinct. ex quo notatur iuxta gloſſ. ibi, quód etiam à licitis debemus abſtinere, ſi eorum occaſione peruenitur ad illicita; licita enim per ſe eſt, cum propria ſorore, de qua nulla eſt ſuſpicio, cohabitatio, & cum propinquis alijs, iuxta c. á nobis, de cohabitat. cleric. & mulier. & d. c. 1. eod. titul. iuncta gloſſ. ibi cōmuniter recepta. Quod tamen de propinquis alijs, ſic eſt accipiendū in tranſuerſalibus, vt vltra contentas in d. c. 1. & c. interdixit diſt. 32. & c. cum omnibus 81. diſtinct. non extendatur; quæ enim vlterioris gradus ſunt, pro extraneis habebuntur, quarum, & ſi ſuſpectæ non ſint, contubernium clerico licitū non eſt, vt in pręcitatis locis, & l. eum qui C. de epiſcop. & cleric. & cum illis habitantes anathematizantur Cōcil Bracarenſ. 1. (quod celebratum eſt circá tempora Honorij Pap. 1.) c. 1. Canon. 15. Si tamen ſenilis ętas omnē omnino ſuſpicionem excludit, retineri licitè poſſunt pro familiari miniſterio; quanuis nec in iſto caſu extranearum mulierum cohabitationē clerico licere, teneat Bermond. in commentar. ad titul. de public. concubinar. verb. tenent, concl. 6. ſubdens pro ratione, quia magis frequenter delinquitur, vbi á ſuſpicione delictum poteſt eſſe tutum. Quod tamen durum eſt, nec

nec vſu recipitur, contrariumquè videtur permittere tex. in d. c. interdixit, in fin. ibi, *aut etiam eas idoneas perſonas quæ fugiant omnes ſuſpiciones.*

3. Non ſolùm autem clericorum cum mulieribus cohabitatio prohibita eſt, ſed etiam acceſſus ad eas illis prohibetur, & ſolũ cum ſola loqui, c. clericus; & c. clerici 81. diſtinct. quanuis commatres ſint, nam & cum commatribus conuerſationem illis interdici debere, tradit Farinac. in praxi 4. part. titul. de delict. carn. quæſt. 138. num. 74. in fin. ex Decian. ab eo relato in tract. crimin. libr. 6. c. 21. rubr. de concub. cleric. num. 41. ſæpe enim compertũ fuit, vt dicit Ioan. Andr. ab eo ibid. relatus in c. ſicut, de homicid. quòd clerici imprægnauerũt ſuas commatres. Nec illis licet ſanctimonialium monaſteria ſinè manifeſta & rationabili cauſa frequentare, c. monaſteria, de vit. & honeſtat. clericor. vbi etiam laicis hoc interdicitur; & gloſſa 2. ibi dicit, ex duabus vicibus frequentationem induci; quod non placet Hoſtienſ. qui ſecundùm communem loquendi vſum, determinandum hoc cenſet; ſed Ioann. Andr. quem ſequitur Abb. ibi num. 5. ſentit, quód ſi poſt admonitionem acceſſerit, habeat locum diſpoſitio text. & ante admonitionem pęna de qua ibi non incurritur; iuxta text. cum gloſſ. final. ibid.

4. Quia veró, caſtitas ſumma, & innumerabilis honeſtas requiritur in clerico ſacris inſignito, matrimonium contrahere prohibetur c. 1. c. ſanè 2. de cleric. coniugat. &, ſi de facto contrahat, vltra alias iuris pęnas, de hæreſi ſuſpectũ videri, ſcripſit Bermond. in commentar. de public. concubinar. verb. & alios non publicos concubinarios, num. 4. quod tamen intelligitur ſecundùm Decian. d. tract. crimin. lib. 6. cap. 22. rubr. de cleric.

contrahent. matrimon. nu. 11. relatum & ſecutum à Farinac. d. quæſt. 138. num. 95. quando contraxit putans id ſibi licere. In minoribus autem conſtitutus contrahens, beneficio, ſi quod habet, ipſo iure priuatur, retenta vxore d. cap. 1. c. quod à te, eod. titul. tradit Farinac. d. quæſt. 138. num. 101. cum ſequentib. & innumeris citatis probat Sanch. de matrim. lib. 7. diſput. 42. num. 4. & de hoc copioſum edidit tractatum, de cælibatu ſacerdotum non abrogando inſcriptũ Marquard. de ſuſanis, vbi multa in propoſitum adducit, reperitur tom. 14. tractatuum iuris; & ibi 1. part. cap. 7. in fin. ait, quòd licèt ingens ſit flagitium concubinatus, & fornicatio clericorum in ſacris conſtitutorum, tamen ſecundùm Patrum ſententias, ſceleratiores ſunt nuptiæ eorum, ſubditquè; quòd nulla vnquam fuit controuerſia apud aliquã nationem in populo Chriſtiano, nec vnquam permiſſum, ſacerdotem ordinatum vxorem ducere; quòd ipſum ante eum obſeruauit Bermond. de public. concubinar. in præfation. nu. 19.

5. Et intelligitur de Occidentali Romana Eccleſia; in Orientali, namque, de qua loquitur text. in c. cùm olim, de cleric. coniugat. vxorati ordinati permittuntur vxore retenta; ſi verò ſacris initiantur, contrahere deinde non poſſunt, ſed caſtitatem ſeruare tenentur, tradit Salzed. in addit. ad Bernard. in pract. cap. 8. liter. A. poſt eum Farinac. d. quæſt. 138. num. 90. Sanch. de matrimon. d. lib. 7. diſput. 28. numer. 3. cum duob. ſequẽtib. poſt Azor. ab eo citatum lib. 13. inſtitution. moral. c. 12. quæſt. 3. & 5. quod ait Bermond. d. præfat. num. 20. eſſe contra plurimos, qui fronte inexcogitata aſſerunt, presbyteros Græcos poſſe contrahere matrimonium, quibus apertè repugnat

pugnat tex.in d.cap. cùm olim,& in c. ſi quis eorum. 32.diſtinct. vbi gloſſ. idem notauit per tex. ibi contra contrarium aſſerentes ; & ad tex. in c.aliter, diſtinct. 31.qui pro illis facere videtur,reſpondendũ erit iuxta gloſſ. ibi verb. copulantur, quòd verba illa, *matrimonio copulantur*,referenda ſunt ad copulam poſt ſuſceptum ſacrum ordinem habendam cum vxore antea ducta. De permiſſione verò iſta, eiuſquè cauſa in Orientali illa Eccleſia agit Marquard. d. tract. de cælibat. ſacerdot. non abrogand. 2.part. c.9. Et de cauſa & rationibus propter quas clericis ſacrorum ordinum, in Romana Eccleſia, matrimonio vti, eſt prohibitum cum perpetuę caſtitatis vinculo,fuſiſſimè per eundem in toto ferè tractat. pręſertim in 1. & 2. illius parte,& Bermond. d.præfat.num. 22. Et de hoc eſt antiquiſſimus Apoſtolorum Canon cap. 27. aliàs 25. ſub init.tom.1.Concil. general. cuius verba ſunt, *Innuptis autem qui ad clerum prouecti ſunt, præcipimus, vt ſi voluerint vxores accipiant; ſed lectores, cantoresquè tantummodò.* Et Concil. Toletan. 9. cap. 10. ſtatutum fuit, filium clerici in ſacris ordinibus conſtituti ex libera muliere ſuſceptum ſub ſpecie matrimonij ſcienter contracti, ipſius eccleſię cui pater inſeruit, ſeruum fieri; habetur in c. cùm multæ 15. quęſt.8. eius meminit Couar. de ſponſal. 2. part.c.8. §.5. num. 17. vbi Roman. notat, vt nimis largè Canonem illum trahentem ad omnes clericorum filios etiam qui ſub ſpecie matrimonij ſuſcepti non fuerint,ſingul.520.

6. Fornicatio autẽ, quæ ſimplex in laicis in foro contentioſo non punitur, in clericis punibilis eſt: & grauiter quidem ab initio Eccleſię primitiuæ; habetur enim Canon. Apoſtolorum 25. *Epiſcopus aut preſbyter aut diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut*

furto captus eſt, deponatur; refertur in c. presbyter, aut diaconus 81. diſtinct. Sed quia hodie de qualitate pęnæ variant Doctor. vt videre eſt apud Abb. in c. at ſi clerici, num. 35. de iudic. ibidem num. ſequenti iudicis arbitrio eam relinquit, æſtimandam ex circunſtantijs, & ſcandalo inde oriente, & conſuetudine etiam patriæ, monens tamen, quòd ſemper in iſto delicto iudex inclinet in mitiorem partem, quod dixit propter criminis aſſiduitatem; quę tamen ratio contrarium ſuadere poterat ad compeſcendum delictũ; ſed regulare illud eſt in quacunque pęnali accuſatione, quia melius eſt, propter miſericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatẽ c. alligant 26. quæſt. final. & hãc ſententiam cõmunem refert, & ſequitur Bermond. d. verb. Et alios non publicos concubinarios, nu. 10. cum ſequẽtib. Marquard. d. tract. 3. part. c. 2. num. 2. Paul. Grillandin. tract. de pęn. omnifar. coit. illicit. quæſt. 7. nu. 2. & quæſt. 9. nu. 3. Menoch. de arbitrar. lib. 2. cent. 5. caſ. 418. nu. 3. & ex alijs communem refert, & ſequitur Bernard. Diaz in pract. criminali Canonic. c. 78. & Salzed. Complutenſis in addit. ad eum ibid. Ioan. Azor. inſtitut. moral. 2. part. lib. 6. c. 7. quæſt. 12. vbi Abb. opinionem cõmuni conſenſu receptam dixit, ac ſibi magis placere, & quia mitior, & benignior eſt in pęnis, & pluribus citatis Farinac. d. titul. de delicto carn. q. 137. nu. 16. cum ſequentib.

7. Non minor verò dubitatio eſt, an presbyteri cũ ſoluta fornicatio alia ſecum crimina inuoluat. Et primò, de adulterio cõtrouertitur; quidã enim affirmant, alij verò negant, vt videre eſt apud Felin. d. c. at ſi clerici num. 14. vbi negantes ſequitur, tenetquè, presbyterum cum ſoluta ſimplicem tantùm committere fornicationẽ, idẽ tenet Bermond. d. verb. & alios non publicos concubina-

cubinarios, nu. 12. vbi pro hac ſententia citat text. in c. quia circá, de bigam. & in c. presbyter, ibi, *quòd fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit*, diſt. 28. eamquè poſt citatos ab eo limitat in epiſcopo, & religioſo, ſequitur Marquard. d. tract. de cælibat. ſacerdot. non abrogand. 3. part. c. 1. nu. 13. in fin. Grilland. d. tract. de pœn. omnifar. coit. quæſt. 15. (quæ eſt vltim. illius tractatus) num. 2. Palçot. de noth. & ſpur. c. 16. num. 14. communem tradit, & ſequitur Clar. in §. fornicatio, nu. 18. Farinac. d. titul. de delict. carn. quęſt. 146. num. 30. vbi ſcripſit, quòd verior, & magis recepta eſt Doctorum ſententia, quòd clericus cum ſoluta non committit, niſi ſimplicem fornicationem; cum quibus in hoc cōuenio per iura ſup. dicta, excepta ſacrilegij cauſa, de quo infr. tametſi idem Bermond. d. commentar. de public. cōcubinar. in pręfation. n. 23. contrarium tenuiſſe videatur, vbi ſcripſit, & probare intendit, ſacerdotem fornicando incidere in adulterium, ſtuprum, inceſtū, ſacrilegium, & peccatum contra naturam, quem eo in loco citat, & ſequitur Menoch. de arbitrar. d. caſ. 418. nu. 7. cum duob. ſequentib.

8. De inceſtu eſt gloſſa penult. in l. 2. C. de epiſcop. & cleric. quę conceptos filios poſt ſacros ordines ſuſceptos, inceſtos vocat; quam gloſſ. commendat ibi Bart. & ſequitur Bald. vltim. notab. Palat. in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 39. num. 6. & communem Legiſtarū tradit Grilland. d. quęſt. final. num. 3. de quo latè Cald. tract. de nominat. emphyteut. quæſt. 19. nu. 51. cum duob. ſequentib. Sed contra gloſſ. tenet Cyn. in d. l. 2. verſicul. Quæro hic, & omnes qui ſimplicem tantùm fornicationem committi, dicunt; & in ſpecie contra gloſſam illam tenet Bermond. de public. concubinar. rubric. de inceſtu, nu. 30. & illam acriter reprehen-

prehendit Anan. in c. ſignificauit, nu. 4. verſicul. Tu conſidera, de adulter. vbi ſcripſit, quód gloſſa illa eſt periculoſa, & pluſquàm periculoſa, quia ſi eſſet verum, quód ſacerdos pro ſimplici fornicatione cōmitteret inceſtū, non poſſet abſolui niſi ab epiſcopo, per id quod notat gloſ. in c. 2. de pœnitent. & remiſſion. libr. 6. & ſubdit, quòd illa gloſſ. debet ab radi per ſacerdotes, quia eſt nimis periculoſa; ita Anan. quem refert, & ſequitur Marquard. d. c. 1. n. 4. communem refert, & ſequitur Clar. in §. fornicatio, verſi. Cum presbytero, Salzed. ad Bernard. in practic. c. 79. verb. Audire diuina, verſicul. Sunt quidā. Cald. d. quęſt. 19. num. 53. in fin. vbi opinionem iſtā contra gloſſ. benigniorem vocat, & eam ſequitur Couarr. de ſponſalib. 2. part. c. 8. §. 5. num. 14. Rojas in epitom. ſucceſſ. c. 20. num. 35. vbi gloſſam illam ex Salyc. ibi, & alijs communiter reprobari, tradidit. Et ſanè, contra gloſſ. tenendū eſt, quia inceſtus non cōmittitur niſi cum conſanguineis, & affinibus, carnalibus, aut ſpiritualibus, vt explicat Bermond. d. rubr. de inceſtu, nu. 1. cum duobus ſequentib. porrò, inter ſacerdotē, eo quòd ſacerdos eſt, & fęminas aliunde illi non colligatas nulla cognatio ſpiritualis reperitur contracta, igitur inceſtus non committitur inter eos.

9. De ſtupro multò minus eſt dubitandum attenta diffinitione illius, quam ponit tex. in c. lex illa 36. quæſt. 1. vbi dicitur, quód ſtuprum propriè, virginū eſt illicita defloratio; quę ſanè defloratio carnalis eſt, & ſpiritualiter conſiderari non poteſt. Et multó minus peccatum contra naturam dici poteſt ſimplex presbyteri fornicatio, niſi appellatione naturæ, ius naturale intelligatur, quod ſimplex etiam laicorū fornicatio, offendit.

10. Supereſt ergo ſola ſacrilegij deſpectio, in quo

m aior

maior dubitatio verſatur; quia clerici ſacrorum ſuſceptione Deo ſe deuouēt, eiusquè mundo ac ſancto miniſterio, ad quod quia ſumma corporis & mentis caſtitas & munditia deſideratur, eam ſaltem implicitè vouere viſi ſunt, quaſi antecedens ad illud neceſſarium, iuxta reg. l.2.ff. de iuriſdict.omn.iud.l.ad rem mobilem.l. ad legatum.ff. de procurator. Atque ita videtur, quód per quemlibet coitum ſacrilegi efficiantur, quaſi eo ipſo peccantes in ſacrum miniſteriū cui ſe addixerunt, quod probat Azor. inſtitution. moral.2. part. lib 6.cap.7. quæſt.12.verſic.Sed dubiæ, & pro conſtanti ponit, & communem Theologorum dicit Pétr. de Ledeſma in ſumm. 2. part. tract.27. c. 14.concluſ.2. Contrarium nihilominus probat Bermond.de public.concubinar.rubr.de ſacrilegio, nu. 1.conſtituta differentia inter ſeculares clericos, & perſonas religioſas quę caſtitatem expreſsè vouent, eandem cōſtituit Grillandin.d.quæſt.15.n.2.Palęot. d.c.16. nu. 14. & ſequenti, tenet Clar. d.§. fornicatio num. 18. quę opinio & ſi æquior ſit,verior tamē cōtraria videtur, quæ cōmuniter tenetur, per ea quæ dicta ſunt,& quia ſecularis ſacerdos, ſacrata etiā perſona eſt,quę commixtione carnali violatur; ex quo cauſatur vna ſacrilegij ſpecies quam primo loco poſuit Caietan. in sūm.verb. ſacrilegium, in princ. vbi, prope fin.ſcripſit,quòd ſacrilegium eſt ſi ſacerdos fornicetur,quia ſanctificatus eſt ad caſtitatem; non autem ſi blaſphemet, quia non eſt ad eius oppoſitum directè ſanctificatus. Vtcunque veró ſit,illud conſtat, quód clerici fornicatio,etſi vt ſimplex reputetur, attenta perſona mulieris cum qua committitur, tamen, tam propter ipſius clerici perſonā Deo dicatā,quàm propter aliorum ſcandalum, graue crimen eſt,& iudicis arbitrio punibile. Cautus veró iu-

dex eſſe debet, ne temerè condemnet, quem ſacer vitæ ſtatus commendat, vnde maius ſcandali inde ſurgentis damnum oriatur; in manifeſtum ergo fornicatorem ſtrictè animaduertat, non manifeſtũ manifeſtari, non ſinat, memor eius quod de Conſtãtino Imperatore legitur, cuius infra mentionem faciemus.

11. Malum, itaque, eſt, clericum fornicatorẽ eſſe vago concubitu, vt ex prædictis conſtat, ſed concubinam habere peius eſt, quod & clerici nomine dicitur indignum, Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 14. de reformatione, grauiterquè Concilio ipſo, & Pontificio iure crimen hoc punitur vſque ad depoſitionis ab officio & beneficio pęnam ſacro ipſo Concilio ſtatutam. d. c. 14. vbi non abſtinentes ſe ad primam Superioris monitionem, tertia parte fructuum, obuentionum, ac prouentuum beneficiorum ſuorum, & penſionũ ipſo facto priuantur, quę fabricæ eccleſiæ, aut alij loco pio, arbitrio epiſcopi applicatur. Intelligitur veró de priuatione duratura, quandiu ille in turpi conuerſatione perdurat. Si verò, ſecundæ deinde monitioni non pareat, fructus omnes, prouentus beneficiorum, & penſiones eo ipſo amittit, ſimiliter applicandos; & inſuper ſuſpenſionis pęnã incurrit ad Ordinarij arbitrium; quæ ſuſpenſionis pęna, cùm ad Ordinarij arbitrium ſit imponenda, vt ibi, ipſo iure non incurritur, in caſu iſto, ſed lata ſententia. Poſt quam, quaſi ſententia ipſa tertię, ac poſtremæ monitionis loco ſit, ſi adhuc in crimine perſeueret, in perpetuum priuatur ab officio, & beneficio, & penſionibus quibuſcunque eccleſiaſticis, atque inhabilis in poſterùm, & indignus redditur, donec poſt manifeſtam vitæ emendationem, á Superiore cum eo ex cauſa, viſum fuerit, diſpenſandum? Semper tamen clerico

rico concubinario ex reditibus beneficij alimenta præſtari debere ad vitæ ſubſidium, ſi aliunde non habeat vnde ſe alat, tradit Salzed. ad Bernar. in pract. d. cap. 79. verb. Audire diuina, verſicul. Nec huic clerico, vbi pro hac ſententia citat Bermond. de public. concubinar. verb. à perceptione fructuum, nu. 11. qui data concubinarij contumacia oppoſitũ cenſet ibi in num. ſequenti; Salzedum verò refert, & ſequitur Petr. de Ledeſm. in ſumm. 2. part. tract. 27. c. 18. dub. 1. verſicul. Digo lo ſegundo; qui conſequẽter agit, an etiam in caſu iſto pęna Concilij in quotidianis diſtributionibus locum habeat, & affirmatiuè reſpõdet ſecutus Nauarr. ab eo citatum lib. 5. conſilior. titul. de verbor. ſignificat. conſ. 6. in quam ſententiam alios nouiſſimè citat eoſdem ſecutus Luſitanus noſter vir bene eruditus Barboſ. Vimaranenſis in remiſſionib. ad Concil. ſuper d. c. 14. n. 4.

Atque ita diſcrimen inter hunc, & præcedentes caſus in eo conſiſtit; quòd in primo, pęna amiſſionis fructuum, prouentuum beneficiorum & penſionum non extenditur vltra tempus delicti; idcircò, concubina verè dimiſſa, pęna hæc ceſſat, nec de vitæ alia emendatione neceſſe eſt edocere; in ſecundo, etiam vltra tempus delicti extenditur pęna, iuxta Superioris arbitrium cui cõmittitur; in tertio verò & vltimo, quia pęna in perpetuum irrogatur, diſpenſatione opus eſt, vt dicitur d. cap. 14. ad cuius impetrationem, nõ ſolùm concubinæ dimiſſio, ſed manifeſta etiam vitæ emẽdatio præcedere debet. Atque ita, duo copulatiuè requirũtur, vt diſpenſet epiſcopus, nempe, concubinæ dimiſſio, & manifeſta vitæ emendatio; explicat Bermond. verb. vſque quo cum eis, &cæt. & ibi ex nu. 4. quando ad hoc manifeſta vitæ emendatio dicatur. Sin autem poſt

con-

concubinam ſemel dimiſſam, intermiſſum conſortium repetant, vel alias huiuſmodi ſcandaloſas mulieres ſibi adiungant, præter prædictas pęnas excōmunicationis gladio plectuntur. d. c. 14.

Et additur, quòd nulla appellatio, aut exemptio prædictam executionē impediat, aut ſuſpēdat; quod Salzed. ad Bernard. d. c. 79. verb. ab officio, & beneficio, verſicul. Eſt tamen, interpretatur, vt procedat, quando iudex ſuperior nō iuſtificata appellatione, nec viſis actis proceſſus inferiorem inhibere contendit, aliàs ſecus; quod æquè obſeruat ad interpretationem eiuſdem Cōcilij ſeſſ. 24. c. 10. de reformatione, vbi de viſitatione, ac morū correctione agitur, cum facultate exequendi epiſcopis commiſſa, appellatione, aut exemptione vlla nō obſtante; & cum illo remiſſiuè tranſit Farinac. in praxi d. titu. de delict. carn. quęſt. 138. nu. 80. in fin. & alijs citatis ad interpretationem Concilij d. cap. 10. obſeruat Vimaranēſis Barboſ. in remiſſionib. ad locū ibi, nu. 3. qui nu. ſequenti tradit, appellationis inhibitionem, de qua ibi, de ſuſpenſiua intelligi, & non de deuolutiua ſecutus Luſitanum item virum doctū Thom. Valaſc. allegation. 70. nu. 5. tom. 1.

Dubitari autem poteſt, an pęna iſta excommunicationis ob repetitū turpe cōſortium tantùm habeat locum in caſu vltimo, an etiam in præcedentibus, nempe, ſi ad primam, aut ſecundam monitionem ſemel dimiſſam concubinā, poſtea repetant, aut aliam teneant. Et videtur, quód ad hos etiam priores caſus excommunicationis pęna poſt vltimū ſcripta ſit referenda; quia ratio omnes comprehendit, & verba nullum excludunt. Clerici verò beneficia eccleſiaſtica & penſiones non habētes, iuxta delicti, & contumaciæ perſeuerantiam, & qualitatem puniuntur pęna carceris, ſuſpenſionis,

& in-

& inhabilitatis, vt in d. c. 14. verſicul. Clerici verò; & ibi vltimò de epiſcopo ſubditur. Quas pęnas ſacro. Tridentin. Concil. declaratas d.c.14 in alijs etiã antea Concilijs ferè per omnia ſancitas fuiſſe, recenſet Menoch. de arbitr. cent. 5. caſ. 418. nu. 12. & de ijs agit Decian. tract. crimin. lib. 6. c. 21. ſub nu. 5. & 6. in diſcurſu, & nu. 25. & 32. Farinac. quæſt. 138. ex nu. 35. cum multis ſequentib. & ante eos latiſſimè Bermond. de public. concubinar. verb. poſtquàm præſentes, & in ſequentib. ad explicationem ſimilis conſtitutionis, de qua ibi; & quòd habeat locum in quocunque clerico etiam minoribus inſignito, & prima tantùm tonſura, tradit ibid. verb. Clericus, pro quo facit verbum illud, *quibuſcunque*, de quo in d.c. 14. ibi, *prohibet ſancta Synodus quibuſcunque clericis, &c.* quod vniuerſale verbũ nihil excludit, & omnia includit, vt per eundem Bermond. verb. quòd quicunque; & quòd nuncupatum Concilij decretum ſaltem de clericis ſacrorum ordinum intelligatur, etſi preſbyteri nõ ſint, probat frat. Petr. de Ledeſm. in ſumm. 2. part. tract. 27. c. 18. concluſ. 1. quanuis aliás leges de concubinis clericorum, vel beneficiatorum loquẽtes non intelligantur de concubinis illorum qui in minoribus ſunt, & beneficium non habent, vt tradit Thom. Valaſc. cũ alijs quos refert, allegat. 34. nu. 6. d. 1. tom.

12. Quanuis autem pęnæ de quibus ſup. locũ non habeant niſi præmiſſis ſuperioris monitionibus, vt ibi, tamen nõ intelligitur, quòd clericus antequàm admonitus ſit, impunè cõcubinam tenere poſſit; ſi enim nec ſimplex eius fornicatio impunibilis eſt, ſed arbitrio ſuperioris punitur, vt ſup. traditum eſt, multó magis pro concubinatu puniendus erit, nõ quidem pęnis de quibus ſup. niſi poſt monitiones ſi illis non obtemperet; ante

eas

eas verò, pęnis á ſacris Canonibus, vel ſtatutis eccleſiarum impoſitis puniri debent, & ita pręcipit ſacra Trident. Synodus d. c. 14. de reformat. in princ. Ideo, etſi ſuſpenſionis, & depoſitionis pęnæ huic crimini antiquis etiam Canonibus ſint impoſitæ, ad eas tamẽ hodie deueniendum non erit antequàm monitiones præcedant, ſed pęnis alijs plectẽdus erit clericus cõcubinarius, vel etiam iudicis arbitrio, iuxta Abb. ſententiam in c. at ſi clerici, nu. 36. de iud. vbi de pęna fornicationis, & concubinatus ſimul loquitur, cum communi de qua ſup.

15. Dubitari verò poteſt, an hodie ad pęnam ſuſpenſionis incurrendam monitio etiam neceſſaria ſit in notorio concubinario; talis enim à beneficio, & omnĩ ordinis officio abſque aliqua monitione ſuſpenſus manet ſecundùm antiquos Canones c. præter, diſt. 32. tradit Innocẽt. in c. veſtra, in fin. & ibi Abb. nu. 7. & 8. de cohabit. clericor. & mulier. idem Abb. in c. ex parte, 3. notab. extra de teſtib. & in c. cùm non liceat, num. 4. de præſcript. vbi cõmunem opinionem dixit, probabiliorem dicit Azor. inſtitutio. moral. 2. part. lib. 6. cap. 7. quæſt. 5. & rurſus idem Author. 3. part. lib. 3. c. 6. verſicul. Secundò notandum, communem etiam tradit, & ſequitur Bermond. de public. concubinar. verb. poſtquàm præſentes, & ſequitur idem Author verb. & alios non publicos concubinarios, nu. 5. & 6. vbi tradit, quòd ſuſpenſio durat, quandiu in vitio perſeuerat, &, ſi interim celebrat, efficitur irregularis ad diſpenſationem Papæ, idem tradit Nauar. in manual. Latin. c. 25. num. 76. & ſequenti, & rurſus c. 27. nu. 154. ſequitur Farinac. d. quæſt. 138. nu. 58. Azor. d. c. 7. quęſt. 5. in fin. & d. c. 6. verſicul. Secundò notãdum, communem dicit, & ſecundùm eam iudicatum fuiſſe, refert Marquard. de cælibat. ſacerdot. 3. part.

c.2.nu.4.vbi addit, hoc locum habere, etiam ſi ordo eccleſiaſticus, ſit de minoribus, vt puta, Acolytus, exorciſta, aut alius ſimilis; debet enim clericus, ſi manifeſtus concubinarius eſt, abſtinere à miniſterio illi ordini deputato, &, ſi illi ſe immiſcet, efficitur irregularis, & ita eſſe cõmunem ſententiam, affirmat, per Abb. & alios in c.2. de cleric. excommunicat. vltra quos, etiam in initiatis minoribus ordinibus idem tenet Nauar. cum Arch. & Turrecrem. ab eo citatis d.c.25.nu.76. in fin. & cũ alijs Bernard. in practic. c. 79. num. 2. quos ſequitur Azor. d. verſicul. Secundò notandum. Dicitur verò manifeſtus, ſeu notorius concubinarius, quando de crimine conuictus apparet per ſententiam, vel cõfeſſionem ipſius in iudicio factam, vel per facti euidentiam quæ nulla tergiuerſatione celari poteſt, ſecundùm Abb. d.c. veſtra, notab. 7. id eſt, vt explicat Azor. d. 2. part. lib. 6. c. 7. quæſt. 5. & d. 3. part. lib. 3. cap 6. verſicul Quartò, & Marquard. d.c.2. nu. final. quando publicè tenet cõcubinam, ſicut vxorem, & nutrit filios, ita vt diffiteri non audeat, nec vlla ſit negatio, & remittit ad Hoſtienſ. de notorio iuris, & facti latiſſimè agentem in ſumm. titul. de cohabitar. clericor. & mulier. §. quid ſit notorium; fusè in propoſitum Bermond. d. commentar. verb. publici autẽ intelligendi ſunt, & ſequẽtib. Palat. in repetit. c. per veſtras §.21. incip. Ex his patet, á num. 15. cum ſequentib. de donar. inter vir. & vxor. vbi tradit, non ſufficere, concubinam in delicto deprehendi, vt legibus dẽ publicis concubinarijs loquentibus comprehendatur, ſed aliundo debere conſtare de publicitate, putà, quia videntibus & ſcientibus vicinis à concubinario tenetur, & ab eo alimenta recipit, & illum refert, & ſequitur Auiles in cap. prętor. c. 47. verb. Mãceba publica, n. 1.

14. Cúm.

14. Cùm, itaque, notorius concubinarius, ſecundùm antiquos Canones eo ipſo ſit ſuſpenſus ab officio, & beneficio abſque aliqua monitione, ita vt ſi ordinis miniſterio ſe immiſceat, maneat irregularis, iuxta communem ſententiam (quam tamen, quod ad irregularitatem attinet, tametſi cõmunem fateatur, duram nimis vocat Couar. in Clem. furioſus de homicid. 1. part. §. 1. num. 5. vbi dixit, quód non auderet; ſecundum eam iudicare quemquam irregularem eſſe, tametſi conſuleret, vt abſolutio, aut diſpenſatio á Romano Põtifice impetraretur; & pro vtraque ſententia varios Authores allegat; & poſt eum Salzed. in addit. ad Bernard. in pract. d. c. 79. verb. irregularis, vbi poſteriorem hanc ſequitur) dubitari poteſt, an hodie poſt Concil. Trident. d. c. 14. vbi ſuſpenſionis pęna ad Superioris arbitrium nõ imponitur niſi bina monitione pręcedente, rigor ille antiquus ſit obſeruandus. Et in primis, quòd per contrariam conſuetudinem ſit abrogatus, teſtatur Gutierr. Canonicar. c. 1. num. 43. & alij citati à Stephan. de Auila tractat. de cenſur. eccleſiaſtic. 3. part. diſputat. 5. dub. 2. verſicul. Sit prima concluſio, & 2. part. cap. 6. diſputat. 2. dub. 5. verſicul. Hinc ſequitur, & ita teſtantur communiter Moderni, ſecundùm eum ibi. Deinde, idem Author loco priùs citato tenet, quòd etiam ſi ius illud antiquum contraria conſuetudine non eſſet abrogatum, hodie ſublatum maneret Trident. Concil. d. cap. 14. de reformat. quia loquens de clericis concubinarijs, ſuſpenſionis pęnam non imponit niſi monitionibus de quibus ibi præcedẽtibus; quinimò (quod plus eſt) nec ex antiquis decretis clericum notorium concubinarium ſuſpenſionis pęnam ipſo iure incurrere, verius cenſet, & latè probare contendit

tendit doctiſſimus Hiſpanus Pater Franciſc. Suar. (qui tantus vir, toto orbe Chriſtiano famoſiſſimus propter inſignem ſacræ Theologiæ peritiam, quarta abhinc retro die id eſt 25. Septembris anno Domini milleſimo ſexcenteſimo decimo ſeptimo, in Vlyſſipponenſi domo D. Kochi Societatis IESV, è qua ille erat, mortali hac vita functus eſt, & iam requieſcit à laboribus ſuis, quorum laudabile teſtimonium in toto orbe terrarum prædicant plurima ab eo elaborata literarum volumina in publicum edita cum magno Chriſtianæ Reipublicæ commodo) is, inquam, vir in tract. de cenſur. diſputat. 31. ſect. 4. numer. 10. cum ſequentib. verius cenſuit, clericum etiam propter notorium concubinatum pęnam ſuſpenſionis ipſo iure non incurrere ſecundùm ius antiquum, probabile tamen contrarium dixit, quod commune eſt, vt ex ſupra dictis conſtat. Mihi ſanè hæc in re videtur, quód conſuetudini, vbi illa viget, ſtandum ſit; ſed illa non extante, ſententiam hanc, quam mitior interpretatio commendat, probabilem cenſeo, quanuis in ſtricta diſputatione cōtraria defendi poſſet ex eo, quia Concil. decretum in concubinario loquitur, quem ſacrorum Canonum pęnis plecti iubet, & quia de manifeſto expreſsè non loquitur, in eo quod de monitionibus ſubijcit, de manifeſto non videtur intelligendum, vt ita, communi ſententia ſtante de ſuſpenſionis pęna ſecūdùm antiquos Canones, antiqui iuris correctio, in caſu non expreſſo non introducatur; præſertim quia monitio neceſſaria non videbatur in manifeſto, quem muta etiam labia, & tota vicinia ſatis monent, & fruſtra ſatis.

15. Concubinam autem clerici, vt ſacrilegā in vtroque foro poſſe puniri, ſentit

tit Felin. in c. cúm ſit generale, nu. 14. de for. competent. contra Aret. & Frederic. de Senis conſ. 167. Mulier accuſata, in fin. ab eo citatos, & gloſſ. & Doctor. in c. eos, per text. ibi 32. diſtinct. tenentes, ſolius eccleſiaſtici fori eam eſſe; quem tamen tex. pro contraria ſententia retorquet Felin. quam etiam probat Marian. Socin. d. c. cùm ſit generale, nu. 23. verſic. Tu verò latiùs, ex eo quia tali coitu committitur ſacrilegium, & ſacrilegium mixti fori eſt, iuxta text. ibi, vbi idem Socin. notat num. 4. notab. 7. l. ſi quis in hoc genus C. de epiſcop. & cleric. & iuribus alijs citatis tradit Paul. Grilland. tract. de pęn. omnifariam coitus illiciti, quæſt. 1. nu. 2. vnde infert Socin. d. nu. 23. quòd ſi laicus monialem cognoſcat, criminis punitio in laico propter ſacrilegium ad vtrumque forum pertinet, & pręuentioni locus eſt; & quòd concubinæ clericorum mixti fori ſint, tenet Luſitanus Thom. Valaſc. ſecutus alios quos refert, allegat. 34. num. 4. tom. 1. Alij veró diſtinguunt inter concubinam clerici manifeſtam, & occultam, vt manifeſta vtriq; foro ſubdita ſit, occultam verò laicus iudex punire non poſſit, ita Anchar. cōſ. 196. Magnifice, dub. 2. quem refert, & ſequitur Anan. in rubr. de adulter. nu. 5. Bermond. de public. concub. verb. penitus arcere, num. 5. & ſequentib. vbi communem dicit, & ſequitur Palat. in repetit. c. per veſtras. d. §. 21. nu. 3. Auiles d. c. 47. verb. O clerigo, nu. 1. & alijs citatis Salzed. in addit. ad Bernard. d. c. 79. verb. Audite diuina, verſicul. Et non ſolùm.

Mihi quidem prior opinio indiſtinctè tenenda videtur, ex ratione illius, quæ eſt, ſacrilegij crimen, quod tam manifeſtam, quám nō manifeſtam clerici concubinam ligat, & vtrique foro ſubdit; intelligendo de non manifeſto, quod tamē occultum ita non eſt, vt de illo inquiri non poſſit, nec

iudicialiter cognoſci; quia latentia peccata non habent vindictam, vt dicitur in c. Chriſtiana 32. quæſt. 5. quem tex. citauit Anch. & eum ſecutus Anan. & Bermond. qui etiam adducũt illud quod de Conſtantino Imperatore legitur, quem, fertur, dixiſſe, quód ſi proprijs oculis vidiſſet ſacerdotem Dei peccantem, chlamide ſua cooperiret eum, ne ab aliquo videretur; quod de occultè peccante intelligitur, vt non occultè verba illa oſtendunt, *ne ab aliquo videretur*, c. in ſcripturis, 96. diſt. vbi hoc habetur; per quod datur intelligi, Anch. cùm dicit, occultam clerici concubinam per ſecularem iudicem puniri non poſſe, ne inde ſequatur, clericum ipſum diffamari, vnde alia mala pullulant, de illa ſenſiſſe, contra quam nec eccleſiaſticus iudex procedere debeat, eandem ob cauſam. Iuxta quæ nulla videtur conſtituenda differentia inter manifeſtam, & occultam clerici concubinam ad vtrumque forum? Quam ſanè lex noſtra non conſtituit lib. 5. titul. 30. vbi, quaſi priorem opinionem de qua ſup. ſecuta, clerici concubinam nõ facta diſtinctione inter manifeſtam, ac nõ manifeſtã, per ſeculares iudices puniri præcipit pœnis de quibus ibi; quinimò, ſi lex bene attẽdatur, manifeſtè de non manifeſta etiã loquitur ibi.

16. De inceſtu clerici ſequens ſe offert diſputatio; qui quidem inceſtuoſus coitus, deteſtabilis eſt, etiam in laicis, multis de cauſis, vt videre eſt apud D. Thom. 2. 2. quæſt. 154. articul. nono in corpore, vbi triplicem aſsignat rationem, præter quartã ex philoſopho 2. politic. adductã, propter quas inceſtus ſpecialiter eſt prohibitus, vt determinata luxuriæ ſpecies; & varijs vtroq; iure plectitur pœnis, de quibus fusè agit Bermond. de public. concubinar. rubr. de inceſtu, ex nu. 6. cum ſequentib. Paul. Grilland.

de pęn. omnifar. coit. illicit. quæſt. 2. cum trib. ſequentib. Couar. de ſponſalib. 2. part. cap. 6. §. 8. ex nu. 2. cum ſequentib. Bernard. in practic. criminal. c. 84. nu. 2. & eius Additionator ibid. verb. deponatur, Clar. in §. inceſtus, nu. 1. verſicul. Sed quæro, Farinac. in praxi criminal. 4. tom. titul. de delict. carnis quæſt. 149. vbi de inceſtu latiſſimè per eum in tota illa quæſt. Committitur autem cum cõſanguineis, & affinibus intra gradus prohibitos, & hoc Cęſareo, & Pontificio iure.

17. Sed Pontificio etiã ſpiritualis cognatio reperitur, quam ius ciuile non cognouit. Vnde tradit Bermond. & vt ſingulare notandum monet d. rubr. num. 32. quòd pœnæ iure ciuili impoſitæ huic inceſtus criminij, non habent locum in illa inceſtus ſpecie quam ius canonicum introduxit, ſed ſolummodò in inceſtu quẽ ius ciuile cognouit, quia pœnalis conſtitutio non eſt extẽdenda. Sed hoc inter Doctor. controuerſum eſt, vt videre eſt apud Bernard. d. c. 84. n. 3. & citatos á Salzed. in addit. ad eum ibid. verb. á iure canonico, Clar. d. §. inceſtus, nu. 3. vbi communes contrarias refert; hanc tamen vt mitiorem, & benigniorẽ ſequitur, quam & in puncto iuris veriorem credit; &, quód negari non poſſit, quin iſta ſit magis communiter recepta, dixit Farin. d. q. 149. nu. 120. poſt pluri. mos citatos in duob. numer. pręcedentibus, hanc, & illam communem dicẽtes; ſecundùm quam, quia punitio inceſtus, quando inter laicos res agitur, pertinet ad ſecularem iudicẽ, & non ad eccleſiaſticum, vt per eundem Bermond. d. rubric. num. 33. ſequitur, quòd ſi laicus ſpiritualem filiam cognouit, aut matrẽ eius, eam, inquam, aut matrem eius, quam dẽ ſacro fonte leuauit, vel tenuit ad ſacramentum confirmationis, quo ſpiritualis etiã cognatio contrahitur cap.

final.

final. de cognat. ſpiritual. lib. 6. Concil. Trident. ſeſſ. 24. c. 2. in fin. de reformat. matrim. ciuilibus inceſtus pœnis plectendus nõ erit; atque ita pro tam graui crimine impunitus manebit apud ſecularem iudicem. Quod tamẽ accipiẽdum ſic cenſeo, vt lex loquens in eo qui filiam ſuã cognouit, non intelligatur de eo qui ſpiritualem filiam cognouit; arbitrio tamen iudicis erit hic puniendus, vel ſecũ ũ n Canonicas ſanctiones etiam in ſeculari foro, pro crimine inceſtus, quod omni iure punibile eſt. Et ſic vtraque ſententia ad concordiam reduci poteſt.

18. Quod veró attinet ad clericos ſacerdotes, nõ ſolùm cognationem hanc ſpiritualis filiationis contrahunt cum ijs quas baptizant, & parentibus earũ, aut de fonte ſacro ſuſcipiunt, aut tenent ad confirmationem, quod laicis ęquè commune eſt; ſed cum ijs etiam quas audiunt in pœnitentiario foro, nam & hæ ſpirituales etiam eorum filiæ ſunt, æquè vt in baptiſmate ſuſceptæ; ſic enim dicitur in c. omnes quos 30. quæſt. 1. tradit Bermond. d. rubric. de inceſtu nu. 3. & 23. Farinac. in praxi criminal. 4. tom. titul. de delict. carn. quæſt. 137. nu. 27. & quęſt. 149. nu. 53. nouiſſimè illuſtriſſim. dom. Roderic. á Cunha Epiſcopus Portulagrenſis ſuper Bulla de confeſſarijs ſolicitantib. mulieres in confeſſione, quæſt. vltim. num. 2. vbi alios citat. Contrariam verò ſententiam, ſacerdotẽ, ſcilicet; crimen inceſtus non committere cum ea quam de cõfeſſione audit, cum Sot. in 4. diſt. 42 q. 1. art. 2. tenet Azor. inſtit. moral. 3. part. lib. 3. cap. 9. quęſt. 5. eamquè intrepidè, & conſtanter tenet Petr. de Ledeſma in ſumm. 2. part. tract. 27. cap. 13 concluſ. 4. verſicul. A eſta dificultad, vbi ait, quód hanc docent, & docere debent Doctores omnes; & mouetur, quia nulla ſpiritua-

lis cognatio, ſecundùm eum, ex ſacramento confeſſionis iure introducta eſt, ſicut ex ſacramento baptiſmatis; in quo Vir doctus loquutus eſt contra tex. expreſſum in d. c. omnes quos, vbi, quod attinet ad inducendam ſpiritualem filiationem, hoc & illud ſacramentum æquiparantur: *Omnes quos*, inquit, *in pænitentia ſuſcipimus, ita noſtri ſunt ſpirituales filij, vt & ipſi quos, vel nobis ſuſcipientibus, vel ſub trina merſionis vocabulo vnda ſacri baptiſmatis regenerauit*; & paulò poſt, *Omnes quos in pænitentia accipimus, ita filij noſtri ſunt, vt in baptiſmate ſuſcepti.* Quod tamen accipiendum ſic eſt, vt ſpiritualis iſta filiatio non ita perpetua ſit, vt illa quę oritur ex ſacramento baptiſmi, & chriſmatis, quæ manet in perpetuum; quæ verò cauſatur ex pœnitentiæ ſacramento; mutatione loci, ſeu perſonæ extinguitur, ita vt, ſi alium mulier eligat, cui confiteatur, priore derelicto, ſpiritualis filiatio cum illo contracta extinguatur; vnde, ſi prior ſacerdos cum illa deinceps fornicetur, non dicetur coire cum filia ſpirituali.

19. Quanuis autem graue peccatum ſit, cum filia ſpirituali ex hac aut illa cauſa ſuſcepta coire, propter quod ſacerdos dignitate, officio, & beneficio priuatur, & poſt duodecim annorũ peregrinationẽ in monaſteriũ perpetuó detruditur, vt in d. c. omnes, eũ duob. ſequentib. 30. q. 1. grauius tamẽ, & deteſtabilius multò eſt, in ipſo confeſſionis actu pœnitẽtialis filiã ſuã ad rẽ veneream ſolicitare, propter iniuriã ſacramento irrogatã; ex quo non videtur de illo rectè ſentire, & vt de hæreſi ſuſpecto Inquiſitores Apoſtolici de eo apud nos inquirunt, & contra culpabiles procedũt, ac puniũt, prout res exigit, ex Apoſtolica cõmiſſione Pauli V. Eccleſiã nunc feliciter regentis, Bulla ad id nuper ſpecialiter

ter emiſſa, cui ſimilis in Regno Caſtellę iam antea erat; quam varijs exornat quęſtionibus reuerẽdiſſim. Portulagrenſ. Luſitaniæ noſtrę vir literis, & morũ probitate, ac ſanguinis etiã ſplendore perſpicuus; inter quas, vna eſt de ſolicitantibus pauló ante, vel ſtatim poſt confeſſionem, quam quinto loco ſubiecit; & ad hos etiàm Pontificiam illam conſtitutionẽ pertinere, probat ſecutus alios quos retulit ibid. d. quęſt. 5. nu. 6. Quam ſanè ſententiam in parte, *ante*, intelligo de confeſſario ad audiendas cõfeſſiones parato, & mulierem eius rei gratia ad eum accedẽtem, ante inchoatum pęnitentiale iudicium ad rem veneream inſtigante; hic enim incidit in bullam, quia ſacramento, cuius adminiſtrandi cauſa ſedet, æquè abutitur ac ille, qui mulierem ſolicitat poſtquã illã audire cępit; quòd ſi non ſedens, nec paratus ad audiendas confeſſiones inuentam mulierem ſolicitat, & illa rem turpem detrectans, eum pro ſacra confeſſione roget, quanuis illam ita rogatus ſtatim, & in continenti audiat, conſtitutione Pontificia non tenebitur eò quód paulò ante ſolicitaſſet; quia nec ſuſceptam ad cõfeſſionem ſolicitauit, nec ſuſcipiendi animo, nec ſacramento abutens, cui tunc, non intendebat; atque ideo ſuſpectus cenſeri non debet de eo, quod non cogitabat, cùm mulierem ſoliçitabat, & ceſſant verba, & mens Põtificis. In altera verò parte, quæ ſpectat ad ſolicitationem poſt peractum pęnitentiale iudicium, intelligenda eſt ſententia prædicta de ſolicitatione poſt confeſſionis actum abſolutum in continenti adhibita; huc enim tendunt quę pro ea Dom. Cunha adducit; alioquin, ſi poſt abſolutam mulierem confeſſarius ad extraneum alium actum diuertit, quãuis eam ſtatim poſt ſolicitet, in cõtinenti ſolicitaſſe, non dicetur; & per conſequens

conſtitutione de ſolicitantibus mulieres in cõfeſſione non comprehendetur, quia cõfeſſionis actus, tũc, cùm turpis ſolicitatio obrepſit, iam non erat verè, nec interpretatiuè; ſolùm què in his terminis cõfeſſarius inceſtus crimen cũ filia ſpirituali attẽtaſſe, videbitur; quod ad Inquiſitorũ tribunal nõ pertinet, vt cũ Nauar. conſ. 2. de hęretic. & alijs tradit idem Author d. q. 5. nu. 14.

20. Quia verò clericus propter inceſtum ab ordinibus perpetuò deponitur, vt tradit Grillãd. tract. de pęn. omnifar. coit. q. 3. nu. 3. Couar. de ſponſal. 2. part. c. 6. § 8. num. 3. & ex communi Clar. in § inceſtus, n. 1. verſic. Sed quęro, Farinac. d. quæſt. 149. n. 34. & nu. 53. & ſequentib. vbi de inceſtu cũ filia ſpirituali, & commatre, multò magis propter adulteriũ eandẽ perpetuæ depoſitionis pęnã ſuſtinere debet; quia grauius eſt crimen; quod omnibus peccatis eſſe grauius, dicit tex. in c. quid in omnibus 32. q. 7. quod ad deteſtationẽ criminis dictum eſt, vt explicat gloſ. 1. ibi; deteriora enim alia, & peiora multò ſunt; & cum matre concumbere, peius eſt, quám cũ aliena vxore, vt dicit tex. in c. adulterij malum 32. quæſt. 7. ſatis tamen malum, & turpe eſt adulterij crimen, illo enim matrimoniũ fędatur, quod eſt res ſancta, & ſanctè tractandum, vt dicitur Cõcil. Trident. ſeſſ. 24. c. 10. in fin. de reformat. matrim. atrox iniuria marito infertur, filij quoque, & parẽtes adulteræ, ac etiã conſanguinei illius grauiter iniuriantur, & denique, ſacramentum hoc magnũ eſt, ſecundùm Apoſtol. ad Epheſ. 5. quod adulterio violatur, vt tradit Bermõd. de public. concubinar. rubric. de adulter. nu. 23. & ſacrilegij crimen adulterio committi, dicit ibid. nu. 25. probat l. quãuis 2. in fin. C. ad leg. Iul. de adulter. vbi adulteri, ſacrilegi nuptiarũ appellantur. Ex quo ad vtrumque forũ eius cognitio pertinet, vt

per

per Bermond. d. num. 23. Salzed. in addit. ad Bernard. in practic. c. 85. verb. detruditur, verſicul. Puniri; & ſacrilegij pęnam eſſe adulterijs indicendam, tradit ibid. verb. grauitatem, ex Coraſ. ab eo relato in Arreſt. Tholoſ. anno 85. vbi de grauitate delicti, eiusquè pęnis per vtrumque agitur, per Authorem, in quā, & Additionatorem.

21. Inter quas pęnas, in clerico depoſitionis pęna eſt cū perpetua in monaſterio clauſura, vt in c. ſi quis clericus 81. diſt. communem dicit Bermond. d. rubr. num. 25. & ſequenti, vbi, etſi rigoroſam appellet, ab ea tamen in iudicando & conſulendo nō fore recedendum, hortatur, quia communis eſt, communem etiam tradit Bernard. d. c. 85. nu. 2. & pluribus citatis Additionator ad eum ibi d. verb. detruditur, Clar. in §. adulterium, nu. 7. verſic. Clericus autē, & Canoniſtarum communem, á qua in iudicando non ſit recedendum, fatetur Grillandin. d. tractat. quęſt. 2. num. 3. verſicul. Et licèt iſta, tametſi ibi, contrariam de iure veriorem eſſe, cenſeat dubius tamen, & magis æquam, & probabilem dicat, de quo latiùs per eundem quæſt. 6. ex num. 1. cum ſequentib. vbi contra communem latè contendit, & tandem n. 11. quanuis nimis rigoroſam appellet, ſcripſit, tutius eſſe, in conſulendo, & iudicando eam tenere; quam ex pluribus, quos refert, communem tradit Farin. d. titul. de delict. carn. quęſt. 141. nu. 29. Abb. verò in c. vt clericorum, num. 8. de vit. & honeſtat. clericor. communem ſecurè tenēt; nec quidem rigoroſam reputat pęnam depoſitionis in clerico propter adulterium, citans tex. in c. cùm non ab homine, de iudic. ſubdit enim, *& nimirùm, cùm laicus veniat decapitandus l. quanuis. C. de adulter.*

22. Clerico autem in adulterio deprehēſo occiſo à marito, aut patre, excō.

municationis pęna de qua in c. ſi quis ſuadente 17. q. 4. non incurritur, tradit Bermond. d. rubr. de adulter. nu. 19. Gom. communem dicens l. 80. Taur. nu. 55. Clar. in §. homicidium, nu. 48. & ſequenti; de quo eſt tex. in c. 3. verſic. Nec ille, de ſentent. excommunicat. vbi dicitur, quòd nõ eſt compellendus ad ſedẽ Apoſtolicam venire, qui in clericum cum vxore, matre, ſorore, vel filia propria turpiter inuentum manus iniecerit violentas; vbi gloſſ. verb. cum vxore, idem tenet, ſi cum ſponſa de præſenti fuerit inuentus; atque ita contrarium ſentit in ea quæ de futuro eſt; quam gloſſ. ab omnibus approbatam dicit Couar. de ſponſalib. 1. part. c. 1. num. 12. Subdit tamen, quòd ratione iniuriæ quæ ſponſo infertur, excuſari debeat, & ſatis ſit, ab epiſcopo abſolui, & eum ſecutus idem tenet Clar. d. §. homicidium nu. 49. verſic. Quod tamen.

23. Adeò autem clerici in ſacris conſtituti cum qualibet muliere coitus iure damnatus & odibilis eſt, vt non ſolùm in propria, ſed etiam in filiorum perſona, ſi qui ex tali coitu naſcãtur, punibilis ſit; ſpurij enim dicũtur, c. ad abolendam, de filijs presbyteror. tradit Bermond. de public. concubin. verb. qui etiam filios num. 1. Marquard. de cælibat. ſacerdot. non abrogand. 3. part. c. 4. num. 2. Ludouic. de ſardis tract. de naturalib. liber. ac ſucceſſ. eor. 2. part. §. de ſpuriorũ appellatione nu. 2. Ioan. Baptiſt. Caccialup. in repet. l. ſi qua illuſtris, num. 1. C. ad ſenat. conſ. Orfician. Quamuis enim patrem certum habeant, & ſecundùm verb. etymologiam traditam à Iuſtinian. in §. ſi aduersùs, verſicul. Nam nec hi, inſtit. de nupr. ſpurij dicantur, quorum pater incertus eſt, quaſi ſiuè patre filij, ad eandem tamen etymologiam pertinet presbyteri ſpurius; perinde eſt enim patrem certum demonſtrare non

poſſe,

poſſe, vel talem habere, quem habere non licet; vnde & filius iſtius, ſpurius appellatur, ſecundùm Modeſtin. Iuriſconſult. in l. vulgò. ff. de ſtat. homin. Aliam eiuſdem verbi etymologiam adducit Bermond. loco proximè citato, ſcilicet, á verbo, *ſpurcitia*, quod ſignificat immũdiciam, vnde, *ſpuriè*, aduerbium, id eſt, turpiter, atque immundè; cui concinit Cagnol. l. ſi qua illuſtris num. 2. C. ad Orfician. vbi inquit, quòd poteſt etiam dici ſpurius, quaſi ſporcus, à verbo *ſpurcare*, quod ſignificat fœdare, & inquinare l. ſi ſeruus ſeruum §. cum eo ff. ad leg. Aquil. Et aliam adducit Bermond. loco citato ex Plutarch. in problematib. quam etiam refert Caccialup. d. l. ſi qua illuſtris, num. 2. Couar. de ſponſalib. 2. part. c. 8. §. 5. num. 1. in princ. poſt alios Pichard. in princ. inſtit. de hæredit. quæ abinteſtat. deferunt. §. 7. nu. 7. & probat Gregor. Tholoſan. in Syntag. lib. 10. c. 3. nu. 18. vt ſcilicet, ſpurius dicatur à duabus primis literis S. P. quaſi filius ſinè patre; pro vt moris erat Romanis, nomina ſcribere; qua ſignificatione etiam legitimis liberis patre orbatis verbum iſtud conuenit; & hac illius originem ex eodem Plutarch. explicat Palęot. & ex Cicerone, Liuio, & alijs comprobat, tract. de noth. & ſpur. c. 18. num. 3. & ſequenti. Alias eiuſdem verbi etymologias adducit Ioan. de Rojas in epitom. ſucceſſ. c. 19. nu. 2. cum ſequenti. Itaque, presbyteri filius, ſpurius eſt, quia, etſi patrem certum habet, eiuſmodi eſt, quem habere iure non licet, quia ex reprobato coitu eſt, atque ideo ſpurius eſt, attenta generali ſpuriorum appellatione.; ſpecialis enim ad vulgò quæſitos refertur, qui, inquam, de facto certum non habent patrem; & ita duplicem hanc ſpuriorum appellationem tradit, & explicat Ludouic. de Sardis d. §. de ſpuriorum appellatione, num. 1. cum duob.

duob. ſequentib. Palæot. d. tract. de noth. & ſpur. c. 16. nu. 4. latè Rojas d. c. 19. ex num. 4. cum ſequentib. aliter, non tamen ita bene, ſed terminos confundens, duplicem ſpuriorum ſpeciem declarat Surd. tract. de aliment. titul. 1. quęſt. 16. num. 30. cum duob. ſequentib. Atque ideo, ad presbyterorum filios quocunque coitu ſuſcepti ſint, tanquàm ſpuriorum appellatione comprehenſos, pertinent omnia quæ de ſpurijs iure traduntur; de quibus vltra alios, fusè agunt Bermond. d. verb. qui etiam filios, per tot. Marquard. de cælibat. d. 3. part. c. 4. cum trib. ſequentib. Ludouic. de Sard. d. §. de ſpuriorum appellatione, & 3. part. eiuſd. tract. §. de ſucceſſione ſpuriorum, vſque ad fin. tractatus, Caccialup. d. l. ſi qua illuſtris à nu. 1. & ex nu. 68. cum ſequentib. vſque ad fin. fuſiſſimè Palæot. in tract. illo de noth. & ſpur. pręſertim ex c. 40. cum multis ſequentib. fuſiſſimè item, & poſt eos Rojas d. c. 19. cũ ſequentib. Imó, natos ex Sacerdote ſpurijs alijs odioſiores eſſe, ſcripſit Surd. d. q. 10. n. 28. citans Angel. conſ. 401. n. 7. Cephal. cóſ. 410. nu. 26. Palæot. d. tract. c. 16. nu. 16. Sed hoc de religioſorum filijs eſt intelligendum, qui ex odioſiori multó & deteſtabiliori coitu producuntur, quàm qui ex ſeculari ſacerdote ſunt, vt per Palæot. d. nu. 16.

24. Illud in filijs preſbyterorum peculiare eſt, vt cũ patribus ſuis habitare non poſſint, vt tradit Bermond. de public. concubinar. verb. apud patres ſuos, vbi ſcripſit, grauiſſimá hác eſſe pęnam patrũ presbyterorũ, quód cohabitatio ſuorum filiorum eis interdicatur; videtur tamen, quòd hoc non tam pęnæ cauſa, quám cauſa & fauore honeſtatis inductum fuiſſet, quia ſpuriorum cũ patre presbytero cohabitatio generat ſcandalum in clero, & prębet malum exemplum in populo, vt ſcripſit idem Bermond. loco

loco citato; eſt enim ſpurius paternæ turpitudinis aſſiduus teſtis; ob quã cauſam, dicunt Theologi, paruulum illũ, quem ex adulterio ſuſcepit Dauid, immatura morte ſublatũ fuiſſe, Deo ſic præordinante, ad auferendũ ſubditorum ſcandalum in præeminẽti Regis perſona.

25. Quanuis autẽ clericorum filijs, cũ patribus habitare, non permittatur, à parentibus tamen alendi ſunt, ſi aliũde nõ habeant, vnde alantur, ſicut ſpurij alij à patribus ſuis aluntur, iuxta tex. c. cũ haberet, de eo qui dux. in matrim. quã poll. per adulter. cum receptiſſima per eum ſentẽtia; in tantùm, vt & de redditibus præbendarum ali debeant, ſecundùm Abb. in c. 1. nu. 4. in fin. de cohabitat. clericor. & mulier. vbi pro ratione ſubdit, quód licèt clericus malè fecerit, ex quo ſunt geniti, non ſunt perdendi, ſed eis tanquàm pauperibus eſt ſubueniendum, & allegat tex. in d. c, cùm haberet, ſequitur Surd. de aliment. tit. 1. q. 10. nu. 29. Idem tradens circá dotem ſpuriæ ſacerdotis, cum lup. in repetit. c. per veſtras 3. notab. §. 23. nu. 13. & Duenh. reg. 367. nu. 3. ampliat. 3. in fin. relatis ab eo; hoc tamen intelligendum eſt, quando alia bona patrimonialia ad filios alendos clericus non habeat, & in his terminis loquitur Bermond. d. verb. qui etiam filios, num. 54. verſicul. Ampliate, & nu. ſequenti, vbi dicit quòd ab hac ſententia in iudicãdo, & conſulendo, non recederet, & pro ea refert Anton. de Butr. Panorm. Dec. & Nicol. de Vbald. in locis ab eo citatis.

26. Apparet, itaque, ex ſupradictis, presbyterorũ filios, ex quocunque coitu ſuſcipiantur, ex damnato & punibili coitu oriri; nam & fornicatio eorũ cũ ſoluta ſimplici punibilis eſt ſaltem extraordinaria pęna ad iudicis arbitrium, iuxta Abb. ſententiam in c. at ſi clerici, nu. 36. de iudic. cum communi, de qua ſup. &

quia

quia ſacrilegij crimen ſecum inuoluit, quod mixti fori eſt, in muliere quoque fornicaria, punibilis eſt apud vtrumque iudicem, vt etiam ſup. traditum extat; ſatis eſt autem, coitum extraordinaria pęna punibilem eſſe, vt damnatus & punibilis dicatur, vt explicat Palæot. de noth. & ſpur. d. c. 16. num. 5. & eo, atque alijs citatis tradit Valaſc. conſ. 29. num. 10. tom. 1. & apud nos eſt lex Regia lib. 4. titul. 93. quæ, clerici filios, ex damnato, ſeu punibili coitu eſſe, declarat, ad caſum de quo ibi, qui eſt de reciproca fratrum vterinorum ſucceſſione, & quòd cognatis alijs ex linea materna ſuccedere poſſint; non tamen parentibus, nec è contra parentes illis, vt circá filiũ ſacerdotis ex ſoluta ſuſceptum, etiam quæ concubina non erat, quòd matri ſuccedere non poſſet tanquám ex punibili coitu procreatus, apud nos iudicatum fuiſſe, refert Gam. deciſ. 136. n. 2. & ſequenti; idquè tã attento Cæſareo iure, quám Regio Caſtellæ, conſtanter probat Couar. de ſponſalib. 2 part. c. 8. §. 5. num. 17. contra Gregor. l. 3. titul. 21. part. 4. in gloſſ. final. vbi contrariam ſententiam & ciuili, & Hiſpano iure latè defendit, quam & alij tenuerunt; contra quos tamen eſt cõmunis Hiſpanorum reſolutio teſte Mena in addit. ad Gam. d. deciſ. 136. & alijs citatis probat Rojas in epitom. ſucceſſion. cap. 27. á nu. 2. cum ſequentib.

ARTIC. DVODECIMI. ſummaria.

1. *Publicos miniſtros, honeſtos eſſe conuenit, & maximè erga mulieres coram illis muneris ſui cauſa comparentes; & contrarium facientes ſeuerè leges puniunt. Et intelligitur ord. lib. 5. titul. 20. & l. final. ff. de concub. nu. 2.*

3. *Ampliatur ord. Regia d. titul 20. quatenus pæna priuationis muneris, & exilij tempo-*

temporis punit officialem qui mulierem muneris cauſa coram eo agentem carnaliter cognoſcit, vt procedat etiam in illo qui volentem & ſe offerentem cognoſcit.

4. *Ampliatur ſecundò, vt procedat etiamſi mulier ab officiali cognita, talis ſit quæ alijs ſe præbere conſueuerit.*

5. *De cuſtode carceris mulierem carceratam cognoſcente, & de tutore cognoſcente pupillam.*

Intelligitur tex. in l. vnic. C. ſi quis eam cuius tutor fuer. ibid. verſicul. Tex. tamen.

ARTIC. XII.

De publicis Miniſtris.

1. QVI alijs munere publico præſunt, moratos eſſe, oportet, ex officio enim ſuſcepto non licentiã peccandi, ſed neceſſitatem bene viuendi ſe nouerint aſſecutos, vt aliás dicitur in c. 1. in fin. 40. diſt. præcipuèquè à mulieribus illos muneris ſui cauſa conuenientibus abſtinere debẽt, ne, dũ ad eos, quaſi ad populi paſtores vadunt, lupos rapaces inueniant, & inde naſcatur iniuria, vnde iura naſci oportuerat. Vnde, Ioan. Andr. in c. quorundã, de elect. lib. 6. in nouell. quẽ refert Auiles in capit. prętor. c. 47. verb. mãceba publica, nu. 5. dicit, quòd non ſolùm prętoris manus à pecuniæ lucro, ſed etiam oculi à libidinoſo aſpectu continentes eſſe debent. Quarè, officiales cũ fęminis ſibi ſubditis, ſeu coram illis muneris cauſa comparẽtibus coeuntes ſeuerè leges puniunt: & pęna priuationis muneris, atq; inhabilitatis ad alia deinceps obtinenda, ex cõſtitutione Nicolai 6. eos puniri, tradit Bajard. in addit. ad Clar. in §. fornicatio, verſic. Item in officiali, nu. 5. quem refert Farin. in praxi 4. part. titul. de delict. carn. q. 137. nu. 39. Cui concinit ord. noſtra lib. 5. tit. 20. quæ talibus pęnã priuationis officij imponit cũ annali exilio.

Loqui-

Loquitur veró in officiali carnaliter cognoſcẽte mulierem apud eum agẽtem; & ſic non ſatis eſt, vt legi locus ſit, mulierem eſſe, de iuriſdictione illius, ſed apud eum agere, neceſſe eſt; ſi enim nec agat, nec conueniatur coram eo, cognoſcens illam non incidit in legem.

2. Iuxta quòd accipiendus eſt tex. in l. final. ff. de concubin. vbi habetur, quòd, concubinam ex ea prouincia in qua quis aliquid adminiſtrat, habere poteſt; per quem tex. dixit Paris de Put. tract. de ſyndicat. verb. adulterium, fol. 43. num. 8. quòd officialis poteſt habere cõcubinam in ciuitate quam regit; monet tamen iudicem Auiles d. nu. 5. vt eam non habeat, & ab hoc peccato recedat, adducens illud Ioan. Andr. de quo ſup. & quod ſcripſit Bald. in l. 2. §. & cùm placuiſſet. ff. de origin. iur. vbi per tex. ibi notauit, quòd amor puellarũ ſubuertit rectũ iudicium. Sed de hoc potiorem aliã authoritatem, & metuendum cunctis exemplum, prçcipuèquè magiſtratibus omnibus ante oculos habendum, in Salomone Rege habemus 3. Regum c. 11. Tex. itaque, in d. l. final. ſi iuxta prędictos terminos accipiatur, iure noſtro correctum non dicimus.

3. Procedit autem leg. noſtræ diſpoſitio d. titul. 20. etiam in officiali mulierem ſponte volentem cognoſcente, id eſt, non ſeductam, neq; inductam; quanuis Boer. decis. 317. incipit, Et primó, nu. 15. & ſequenti diſtinguat inter cognoſcentem mulierem ſponte volentem, & ad id inductam promiſſione ſententiæ pro ea ferendæ, vt primo caſu impunè iudex agat, in ſecundo priuatione muneris puniatur, quã diſtinctionem ord. noſtra nõ admittit, tam quia verba eius generalia ſunt, & vtrumque caſum æquè cõprehendunt, quàm quia loquitur etiam in officialibus iudicandi munus non haben-

habentibus, putá, in aduocato, & alijs de quibus ibi; atque ita videtur, quòd legis ratio non conſiſtit in illata mulieri iniuria ſub iniqua promiſſione, quam conſiderat Boer. ſed potiùs in ipſa exequendi muneris rectitudine, quam lex de eo non conſidit, qui mulierem coram ſe muneris ſui cauſa cōparentem carnaliter cognoſcit; etenim amicitia duplex eſt, honeſta, ſcilicet, & inhoneſta, & vtraq; á teſtimonio teſtē, & multò magis iudicem à iudicando repellere, ſufficiens eſt, vt ex Bald. qui in teſto loquitur in l. affectionis gratia. ff. de donat. tradit Boer. d. nu. 15. Denique, certùm eſt, quòd iudex in munus ſuū delinquit vtendo rebus litigantis coram ſe tametſi ab eo ſponte ſibi oblatis; cur ergo non dicemus, delinquere eum abutendo perſona mulieris coram ſe litigantis, tametſi ab ea illi ſponte ad id oblata?

4. Ex qua ratione infertur ſecunda ampliatio ad leg. Regiam, vt procedat quamuis mulier ab officiali cognita, honeſta aliás non eſſet, ſed quę alijs ſe præbere conſueuerit; nam & in hac ſpecie, in qua cōtrarium poſt multa per eū adducta probat Boer. d. deciſ. 37. nu. 14. militat ſuperior ratio de rectitudine in exequendo munere; & verba etiam ord. quia generalia ſunt, hunc quoque caſum comprehendūt. Et ſanè, in iudice ſaltem tenendum ita videtur propter muneris ſuperioritatē, & maius damnū inſurgens ex iniqua illius adminiſtratione, quod lex potiſſimū præcauere intendit.

5. Vnde, in quæſtione de meretrice carcerata à carceris cuſtode voluntate illius cognita, à pęna legis excuſandus ille erit, ſecundùm ſententiam, quā contra Parid. de Put. tract. de ſyndicat. verb. Adulteriū, nu. 5. verſicul. Tamen ego, multis probat, cōmunem dicens Boer. loco citato ex nu. 7. cum ſequentib. Eſt autem pęna cuſtodis carceris

ceris dormientis cum muliere carcerata, vltimum ſupplicium apud nos, per leg. Regiam lib.1. titul. 33. §.4. Quam pænam in caſu iſto, conſuetudinariā eſſe, tradit Fab. in §. item lex Iulia de adulterijs, nu. penult. inſtit. de public. iudic. & eam probat argumento eius, quod tradit gloſſ.final.ibi in tutore pupillam ſibi commendatam ſtuprante, per l. vnic. C. ſi quis eam cuius tutor fuer. corruper.vbi Cyn. notauit per text. ibi, quòd, ab eo cui plura committuntur, plura exiguntur; cui ſimile eſt quod ad D.Matth.Euāgelium c.25. eleganter obſeruauit Doctor optimus, Eccleſiæ ſanctę lumē, beatus Gregor. diuinę legis amator, homilia 9. in Euāgel.vbi, *cùm,* inquit, *augentur dona, rationes etiam creſcunt donorum.* Tex. tamen in d.l. vnic. tutorem mortis ſupplicio nō punit, ſed deportationis pęna, cum bonorum publicatione. Et quanuis loquatur in tutore qui pupillam quondam ſuam corrupit, non inde inferendum eſt ad vltimi ſupplicij pęnam in tutore, qui eam ſtuprauit, cuius tunc tutor erat, quia legū pœnæ interpretatione potiùs molliendæ ſunt, quàm exaſperandę l. interpretatione ff. de pęn. & ideò tex. ille communiter intelligitur etiam in tutore pupillā ſtuprante non dum finita tutela, ſecundùm Gom. l. Taur. 80. nu. 24. Clar. in §. fornicatio, nu.23. & pluribus citatis tradit Farinac. in praxi 4. part. titul. de delict. carn. quæſt.147. nu. 16. idquè verius & cōmunius eſſe, tradit Boer. d. deciſ.317. nu.4. in fin. qui n.1. ibi ex alio non probat argumentationem de tutore ad cōmentarienſem, captā mulierem cognoſcentem, & tandem nu. 15. probat, eum, ſicut & iudicem, non teneri, quando ſponte volentem, nec quouis modo conquerentem cognouit, quia volenti & conſentienti non fit iniuria. Quæ ratio in caſu iſto non eſt concludens, quia in eo leges

ges non intendunt punire mulieris iniuriam,ſed prauum officialis vſum,ſeu ab vſum muneris ſui.

Negari tamen non poteſt, quòd vltimi ſupplicij pęna pro delicto hoc, quādo mulier per vim non cognoſcitur, rigoroſa nimis eſt;idquè Legislatores noſtri in conſtitutione illius planè ſentierūt, dum, eius,executionem fieri,lege ipſa non permittitur, antequám Rex certior fiat, quaſi qui ſupra legem eſt, legalis pœnæ duritiem arbitrio ſuo tēperare queat pro caſus euentu, eiusquè circunſtantia.

ARTICVLI XIII.

Summaria.

1. *Crimina nobilium & illuſtrium perſonarum, grauiora reputantur, quàm ſi ab alijs eadem perpetrentur; & per contrarium, talium perſonarum virtus præclarior eſt, & fructuoſior propter bonum exemplum.*

2. *Caſtitatis virtus, Regia eſt, & magis deſideratur in ſublimibus perſonis, quàm in alijs.*

Papa diſpenſante cum genito ex coniugato, qui comes erat, aut princeps aliquis, non facta de hoc mentione, an teneat diſpenſatio. Ibid. verſic. Noſtri verò.

Imperatores poteſtatem legitimandi ſpurios cōcedentes, communiter excipiunt filios principum, & nobilium perſonarum. d num. 2. verſic. Addit verò.

3. *In maioribus, & nobilibus fæminis maior requiritur caſtitatis obſeruatio.*

Mouetur difficultas ex ratione ſcripta ab Imperat. in l. ſi qua illuſtris C. ad Orſician. ad deciſionem de qua ibi. Ibid. verſic. Quæ ſanè. Reſpondetur nu. 5.

4. *Cum communi traditur, ſpurios, quando ex punibili coitu ſuſcepti non ſunt, materna ſucceſsionis capaces eſſe,& vnà cum legitimis, matribus ſuccedere.*

Et Mater eos inſtituere in legitima tenetur, aliàs ſinè cauſa exhæredati, aut præteriti,

per inofficioſi teſtamenti querelam teſtamentum rũpere poſſunt. Ibid. verſic. Et adeò.

5. *Ius de ſucceſſione ſpuriorum in hæreditate materna limitatum eſt ab Imperat. in l. ſi qua illuſtris. C. ad Orſician. quando mater illuſtris eſt cui liberi legitimi ſuperſunt.*

6. *An ſpurij ex coitu nõ punibili ſuſcepti illuſtri matri cui ſoboles legitima ſuperſit, ſuccedant, quãdo proles ipſa legitima matris hæres nõ eſt, vel quia nolit, vel quia ritè exhæredata eſt. Negatiuè reſoluitur in verſicul. Hæc tamen.*

Spurius matris illuſtris cui legitimi liberi nõ ſuperſunt, ex coitu non punibili ſuſceptus, hæres eius eſt ſecundùm ius antiquum, quòd in caſu iſto correctũ non eſt. d. n. 6. verſic. Quà itẽ ratione.

7. *Ampliatur conſtitutio d. l. ſi qua illuſtris, in muliere quæ propter viri nobilitatem illuſtris effecta eſt, & illo prædefuncto cum legitima ſobole, poſtea facta vidua ſpurium edidit, qui cum legitimis non ſuccedet matri.*

8. *Contrarium traditur in plebeia muliere quæ antequàm illuſtri viro nupſiſſet ſpuriũ genuit; qui cum legitimis ſuſceptis ex nobili viro cui poſtea nupta eſt, matri ſuccedet.*

9. *Si plebeia ex marito eiuſdẽ conditionis liberos ſuſcepit, & illo prædefuncto nobili copulata eſt, & poſtea vidua denuo facta ſpuriũ genuit, is cum legitimis prioris tori quamuis ex plebeio patre, & plebeia matre ſuſceptis communi matri non ſuccedet.*

10. *Ampliatur rurſus d. l. ſi qua illuſtris, in ſucceſſione maternorum auorum, quibus ſpurius matris illuſtris prædefuncta non ſuccedet extantibus filijs legitimis eiuſdem matris.*

11. *Si matris illuſtris ſoboles legitima nõ extabat, ſpurius illius maternis auis ſuccedet vnà cũ legitimis illorũ liberis, ſiue ex illis, ſiue ex alio filio, filiaue alia procreatis.*

12. *Contrarium traditur in caſu quo mater filios legitimos reliquit, & ſpurium tempore mortis ſuæ, & matris*

tris legitimi non extabant auitæ mortis tempore.

13. *Declaratur, quando alia legitima auorum proles extabat, ſi enim nulla extabat, ſuccedet ſpurius auis in caſu prædicto.*

14. *Et an nepos ſpurius illuſtris matris filius, maternis auis qui illuſtres non ſunt, vnà cum legitimis ſuccedat, tres caſus diſtinguuntur.*

15. *Ius ſucceſsionis inteſtatæ mutuum, & reciprocum eſt; & ideo mater illuſtris cui legitimi liberi ſuperſunt, ſpurio ſuo prædefuncto non ſuccedit.*

16. *Succedit verò ſi tempore quo ſpurius moritur careat legitima ſobole, quãuis poſtea ei naſcatur, etiam ante aditã ſpurij hæreditatem. Et declaratur, quando extranei hæredis capacitas tempore aditæ hæreditatis requiratur.*

17. *Inter ſpurium, & collaterales ex parte patris nulla datur ſucceſsio abinteſtatò, quia nullum inter eos agnationis ius eſt. Datur verò inter eum & collaterales ex parte matris, quãdo ex coitu non punibili ſuſceptus eſt, ſecũdùm receptas traditiones.*

18. *Anceps proponitur quæſtio de ſucceſsione inter ſpurium ex punibili coitu ſuſceptum, & tranſuerſales ex latere materno, & cõtraria in illa referuntur opiniones, & nu. ſequenti.*

19. *Communis opinio affirmatiua eſt, & iure Regio Luſitano approbata; & pro ea expenditur l. ſi ſpurius in 2. part. ff. vnde cognat.*

20. *Secundùm cõmunem ſententiam, inter ſpurium qui matri ſuccedere nequit quia illuſtris eſt, & legitimam ſobolem, & collaterales ex parte illius reciproca datur ſucceſsio abinteſtatò. Idem traditur, etſi matri nequeat ſuccedere quia ex punibili coitu ſuſcepit eum; & differentiæ ratio aſsignatur inter collaterales maternos, & paternos.*

21. *Inter ſpuriũ, & collaterales ex parte patris teſtamẽtaria ſucceſsio licita eſt, & etiã donatio, ſicut inter extraneos.*

22. *Nepos ſpurius ab auis paternis inſtitui poteſt, etſi ex punibili coitu ſuſceptus ſit; & tra-*

& traditur, quod appellatione parentum in materia pœnali primi tantùm intelliguntur, non vlteriores aſcẽdentes, ad intellectum tex. in Auth.quib. mod. natural. efficiunt ſui § final.collat.7.

23. Nepos legitimus ex filio ſpurio abinteſtatò auo paterno ſuccedere non poteſt.

24. Ex communi ſententia traditur, nepotem legitimũ ex filio ſpurio inſtitui poſſe ab auo paterno tribus concurrentibus. Idem traditur circà nepotem illegitimum ex filio ſpurio.

25. Naturalis filius matris illuſtris ſuccedit illi vnà cum legitima eiuſdem ſobole, perinde ac ſi illuſtris non eſſet.

26. Quæritur, appellatione filij naturalis, vt matri illuſtri ſuccedat vnà cum legitima ſobole, quis intelligatur, & Cagnoli opinio refertur, intelligentis de illo qui ex concubina ſuſcipitur.

27. Traditur, concubinario coitu, quamuis iure ciuili punibilis nõ ſit, caſtitatem tamen offendi, etiam eiuſdem iuris conſtitutione inſpecta.

28. Probatur, filium illuſtris fœminæ ex fornicario coitu ſuſceptum, qui meretricius non ſit, vnà cum legitima ſobole matri ſuccedere, intellecto tex. in l.ſi qua illuſtris, in 1. & 2. part. C.ad Orfician.

29. Aſsignatur differentiæ ratio inter priorem, & poſteriorem partem tex. d. l. ſi qua illuſtris.

30. Agitur de ord. Regia lib. 4. titul. 92. ſecundùm quam naturalis filius plebeij illi ſuccedit cum legitimis, filius verò nobilis à patris ſucceſsione excluditur; & traditur, legem Regiam in materna ſucceſsione locum non habere, ad quã naturalis filius admittitur, & ſi mater nobilis ſit, & illuſtris, iuxta iuris ciuilis conſtitutionem.

31. Illuſtres perſonæ quæ dicantur, traditur; & quæ illuſtris mulier, ad caſum d.l. ſi qua illuſtris.

32. Quæ nobilitas in patre requiratur ſecundùm ius Regium, ad excludendum filiũ naturalem à ſucceſsione illius; ad quod referuntur, & ex-

& explicantur verba legis d. titul. 92. §. 1.

Præſumitur vnuſquiſque plebeius, & nõ nobilis, quãdiu contrarium non edocetur. Ibid. verſicul. Vnuſquiſque.

33. Iure communi nouiore naturales filij patri abinteſtatò ſuccedunt in duabus vncijs quando legitima proles non extat, nec vxor; antiquo verò iure à paterna ſucceſsione prorſus repellebantur.

34. Iure noſtro Regio nec in duas illas vncias filius naturalis patris nobilis illi ſuccedit, quanuis legitima proles non adſit, nec coniux legitima. Plebeij verò filij naturales fauorabiliores ſunt iura noſtro, quàm communi, ad paternam ſucceſsionem.

35. Plebeij filius naturalis etiã cuius pater duas ſimul habebat concubinas, illi ſuccedit, ex ord. lib. 4. titul. 92. in princ. cuius verba declarantur.

36. Suſceptus à plebeio ſoluto ex propria, aut aliena ancilla, poſtea liber factus illi ſuccedit perinde ac naturales alij. Idem traditur ſecũdùm commune ius, & Regium, in filio liberæ ſolutæ ſuſcepto ex alieno ſeruo, & non ex proprio.

37. Notatur circà hoc differentia inter ius Regium noſtrum, & Cæſareum, quia ſecundùm ius noſtrum filius ex ancilla ſuſceptus, liber poſtea factus patri plebeio ſuccedit vnà cum legitimis, at vero ſecundũ Cæſareum ius, extantibus legitimis nõ ſuccedet patri.

38. Intelligitur tex. in princip. inſtit. de ſeruil. cognation. in verſicul. final.

39 Agitur de validitate legis Regiæ quatenus naturales, & etiam ex ancilla ſuſceptos, ad patris plebeij ſucceſſionem admittit vna cum legitimis liberis, & Valaſc. iudicium refertur iniquam legem arbitrantis, quam alij fauorabilem exiſtimant.

40. Lex Regia defenditur, & probatur, nutritiuam peccati non eſſe, nec diuino, aut naturali iuri contrariam, qua parte ſtatuit, naturales filios, & etiam ex ancilla ſuſceptos, vnà cum legitimis ple-

plebeio patri ſuccedere. & nu. 42.

41. *Explicantur verba tex. in l. final. verſicul. filijs enim, ibi,* quia vitium paternũ refrenandum eſſe exiſtimauerunt. *C. de naturalib. liber.*

42. *Concluditur, legem Regiã de naturalium ſucceſſione in bonis plebeij patris ſolo ciuili iuri aduerſari, quod abſque iniquitate fieri potuit.*

43. *Aſſignatur ratio ad leg. Regiam cum ratione diſcriminis quod ſtatuit inter filios plebeij, & nobilis, ad paternam ſucceſſionem. Et quòd patris nobilitas in filios legitimos tranſit, ſed nõ in naturales.*

44. *Quæritur, an filius plebeij ex ancilla ſuſceptus, ſuccedat matri poſtea manumiſſa, & cum legitima ſobole morienti, & reſoluitur, quòd non, ſecundùm ius Caſareum in hoc à noſtro non correctum.*

45. *Nepos naturalis, aut legitimus ex filio naturali, an, & quando ſuccedat auo paterno, ex iure Regio.*

46. *Traditur, in quo ius noſtrum à communi deuiet, & in quo cum illo conueniat, circà teſtamentariam naturalium filiorum ſucceſſionem.*

47. *Pater legitimos habens liberos de portione extra legitimam illis debitam liberè poteſt in extraneos diſponere, non verò in filios ſuos naturales; & cur ita.*

48. *Quod dicitur in filijs naturalibus, extenditur ad nepotes naturales, aut legitimos ex filio naturali natos; & quòd appellatione filiorũ nepotes intelligantur.*

49. *Naturales filij præteriti contra paternum elogium iure communi nunquam admittuntur. Et quid de iure noſtro Regio in patre plebeio.*

50. *Declaratur præcedens reſolutio, vt reſpectu alimentorum non intelligatur; ille enim naturalis filius qui nõ habet aliunde vnde alatur, etiam ſecundùm iuris ciuilis conſtitutionem petere poteſt contra paternam voluntatem.*

51. *Pater naturali filio eatenus*

Digitized by Google

nus ſuccedit, ſecundùm omnes, quatenus illi filius.

52. Pater quamuis legitimos liberos habeat, aut vxorem, filio naturali ſinè his decedenti in duas vncias abinteſtatò ſuccedit. Mulier verò illuſtris cui legitima prolès extat, filio ſuo ſpurio ſinè illa morienti non ſuccedit.

53. Nobilis non ſuccedit abinteſtatò filio ſuo naturali, de iure noſtro Regio, ſicut nec filius illi; plebeius verò ſuccedit filio naturali ſinè liberis morienti.

54. Parentes vtriuſque ſexus in pari gradu exiſtentes legitimis liberis æqualiter ſuccedunt cum fratribus, aut ſororibus vtrinque coniunctis, ſecundùm ius Authent.

55. Si mater, & pater concurrant in ſucceſſione filij naturalis, mater in decem vncias ſuccedet, & pater in duas. Et in tutela filij naturalis præfertur mater.

56. Et quid de iure noſtro Regio circà ſucceſſionèm naturalis filij ad quam mater, & pater concurrunt.

57. Inter naturales, & tranſuerſales ex latere paterno ius ſuccedendi abinteſtatò non datur; datur verò cum tranſuerſalibus maternis.

58. Si vnus naturalis alicuius filius moriatur cùm fratre vtrinque coniuncto, & altero vterino tantùm, æqualiter illi ambo ſuccedent. Et traditur, quòd antiqua agnationis & cognationis differentia à Iuſtiniano ſublata, etiam hodie durat in illegitimis.

59. In quæſtione, an ſecundùm ius Regium quo naturalis filius plebeij patris illi ſuccedit, ius ſuccedendi abinteſtatò detur inter illum, & collaterales ex parte patris, negatiua opinio, vt probabilior defenditur.

60. Eadem opinio tenetur in ſuſceptis ex ancilla, ſecundùm communem.

ARTIC. XIII.

De honeſtate nobilium, ac illuſtrium perſonarum.

1. HOneſtè viuere, præceptum iuris eſt quod omnes ligat, arctiùs

arctiùs verò nobiles & illuſtres perſonas, ſicut enim iſtarum perſonarũ crimina conſpicua magis ſunt, & deteriora reputantur, quàm ſi eadem ab alijs inferioris ordinis hominibus perpetrarentur, iuxta illud Iuuenal. Satyr. 8. cuius meminit gloſſ. in c. 2. §. ſanè, de translat. epiſcop. verb. tanquám maiores.

Omne animi vitium tantò
conſpectiùs in ſe
Crimen habet, quãtò maior
qui peccat habetur.

Cui concinit illud quod ex D. Ioan. Chryſoſt. habetur in c. homo Chriſtianus, in fin. ibi, *aut propter altitudinem dignitatis*, iuncta gloſſ. ibi, 40. diſtinct. ita per contrarium primorũ virtus præſtantiùs elucet, & fructuoſiùs operatur, propter bonũ, quo alios ad idẽ trahit, exemplum: in quẽ ſenſum, D. Ambroſ. interpretatur illud Sponſę ad Sponſum in cantic. canticor. c. 1. *Trahe me, poſt te curremus in odorem vnguentorũ tuorum*, quaſi dicát, ſi trahis me, pôſt te curram, nec tamen ſola curram, ſed aliæ ſimul mecum, ego quidem allecta odore vnguentorũ tuorum, illę exemplo meo excitatæ; ad hunc quoque ſenſum, *Docebo*, inquit Propheta Rex, *vias tuas*, Pſal. 50. intelligens vt explicat Nicol. de Lyra ibi, & alij communiter, de doctrina exemplo edocta, quę populi Principes & Reges maximè decet, & in ſubditos operoſiùs agit; quod attendens Apoſtolus. 1. ad Timoth. c. 2. obſecrationes, & orationes pro regibus, & omnibus qui in ſublimitate ſunt fieri, rogat, & ſtatim ſubdit, *vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & caſtitate*, innuens, ſcilicet, quòd regũ, ac ſublimium perſonarum virtus, per exemplum ſubditis prædicatur, & ita prędicata illis communicatur.

2. Sed Apoſtoli verba quatenus virtutem caſtitatis exprimunt, preſſiùs ad propoſitum noſtrũ ſunt ob ſer-

obſeruanda, quaſi per ea ſignificare voluiſſet, caſtitatis virtutem, regiam eſſe, ac ſublimium perſonarũ; in quem ſenſum nonnulli interpretantur illud Dauidicum Pſalm. 50. *Et ſpiritu principali confirma me*; quem locum, etſi frequentiùs accipiatur de Spiritu ſancto quem ſibi poſtulat Propheta, alij tamen, de ſpiritu humano intelligi poſſe, arbitrantur, vt refert Luſitan. Blas. Viegas ſuper Apocalypſ. c. 14. cõmentar. 1. ſect. 3 nu. final. vbi ſpiritũ per Vatem Regium ibi à Deo poſtulatum, pro ſpiritu caſtitatis & continentiæ interpretatur, qui iure optimo principalis ſpiritus appellatur, quia dignus eſt principe; quaſi dicat Dauid; *Cùm adulterium perpetraui, Domine, è ſublimi regia dignitatis culmine ad infimũ & abiectam quendam ordinẽ delapſus ſum, oblitus me Principem, ac Regem eſſe; ergo deinceps confirma me ſpiritu caſtitatis, quo rurſus Regem ac Principem referam.* Hæc ille.

Noſtri verò ad ciuiles etiã moralesquè actiones, caſtitatis virtutẽ, vt á perſonis excellentibus magis debitam ac requiſitam obſeruare ſolent; hinc enim tradunt in c. final. de filijs presbyterór. quód ſi Papa diſpenſat cum genito ex coniugato & ſoluta, & cõiugatus erat Comes, Baro, vel Princeps aliquis, non teneat diſpenſatio ſi de eo in literis expreſſa mentio facta non reperitur; quia adulterium, & coitus reprobatus, in principe maius eſt peccatum, quám in alio d. c. homo 40. diſtinct. & ideo difficiliùs in caſu iſto diſpenſatio impetraretur; ita refert, & probat Caccialup. in repetit. l. ſi qua illuſtris num. 68. C. ad ſenat. conſ. Orfician. & eũ ſecutus Cagnol. ibi nu. 25. & 27. in fin. quod tamẽ alijs non placet, nec de ſtylo curiæ ſeruatur ſecundùm eos, vt patris nobilitas, aut dignitas exprimatur, vt refert Valaſc. noſter cõſ. 80. num. 2. tom. 1. Addit verò Caccialup. quòd Imperatores, qui fuerunt clementiſſimi

tiſſimi in communicando multis poteſtatem legitimandi ſpurios, vt videre eſt in Comitibus Palatinis, communiter tamen ſemper excipiunt filios Principum, Comitum, Baronũ, & nobilium perſonarum, quia difficiliùs cũ illis diſpẽſatur; quòd ſcripſit Bart. in l. ex facto §. ſi quis rogatus. 1. n. 1. ff. ad Trebellian. ſubdens pro ratione, quia in nobilibus illam ſobolem magis abhorret Imperator. In propoſito verò, nobilium appellatione omnes intelligi, qui ſecundùm communem ęſtimationem nobiles reputãtur, tradit Paul. cõſ. 107. Quãtùm ad primũ, nu. 1. lib. 2.

3. Sanè illuſtrium fęminarũ præcipuum eſſe debitum, caſtitatis obſeruationem, ait Imperat. Iuſtinian. in d. l. ſi qua illuſtris C. ad Orfician. vbi Cyn. leg. hanc bonam vocat, & ad hoc notat, quód in maioribus, & nobilibus mulieribus maior requiritur caſtitatis obſeruatio, idem notat Angel. Salyc. & Corn. ibi num. 1. & Caccialup. in repetition. num. 68. Hieronym. Cagnol. ibid. n. 24. Ioan. Rojas in epitom. ſucceſſion. c. 26. n. 11. & ſequenti, & tex. illũ ad hoc allegari, dicit Bermond. de public. concubinar. verb. qui etiã filios ex tali cõcubinatu procreatos, nu. 75. in princ. Ex quo ſanciuit ibi Imperat. ſpurios illuſtrium fęminarũ, legitimis earundem liberis exiſtẽtibus, nihil ab illis capere poſſe, neq; ex teſtamento, neq; ab inteſtato, neque ex liberalitate inter viuos habita.

Quæ ſanè conſtitutio, quatenus reſtricta eſt ad caſum quo liberi legitimi extent, difficultatẽ patitur ex eo, quia ratio illius ibidem ſcripta tã militat, vbi illuſtriũ mulierũ liberi legitimi nõ extant, quàm vbi extant; ſemper, namque, tã in illo, quam in iſto caſu, ingenuis & illuſtribus fęminis caſtitatis obſeruatio præcipuum debitũ eſt; quę eſt ratio ab Imperatore ſcripta ad conſtitutionem de

de qua ibi; ſubditque, *& nominari ſpurios, ſatis iniurioſum, ſatiſquè acerbum, & noſtris temporibus indignum eſſe iudicamus; & hanc legem ipſi pudicitiæ, quam ſemper colendam cenſemus, meritò dedicamus*: quę verba nõ magis ad vnum, quàm ad alterum caſum pertinent; videbatur ergo, quód conſtitutio illuſtrium fœminarum pudicitiæ dedicata, in vtrumque indiſtinctè ferri deberet; & ita contra tex. ibi opponit Cagnol. ibid. nu. 43. in fin. Matien. l. 7. titul. 8. gloſſ. 6. nu. 2. lib. 5. recopilat. vbi Gom. reprobat tex. illũ accipientem, etiam legitima ſobole matri illuſtri non extante, in l. 9. Taur. num. 10. quem etiam Tell. ibid. in princip. in hoc reprehendit, & meritò reprehendi, dicit Rojas. d. c. 26. num. 73. vbi d. l. 9. Taur. vt expreſſam contra Gom. ſententiam expendit.

4. Pro ſolutione dicendum eſt, ſpurios maternæ hæreditatis capaces eſſe, & matribus ſuccedere vnà cum legitimis §. nouiſſimè, iuncta gloſſ. ibi verb. hæreditatem, inſtit. de Senat. Conſ. Orfician. l. hac parte, verſic. itaque l. Modeſtinus. ff. vnde cognat. l. 1. §. ſed & vulgò quæſiti ff. ad Senat. Conſ. Tertull. gloſſ. in §. vulgò quęſitos, verb. itaq; omnibus, inſtit. de ſucceſſ. cognator. & in d. l. ſi qua illuſtris, verb. cũ legitimis, vbi, & in d. §. nouiſſimè, verb. admitti, hoc intelligit in ſpurijs qui ex coitu punibili nõ ſint, qui enim ex tali ſunt, etiam ad maternã hæreditatẽ inſucceſſibiles sũt, iuxta tex. quẽ in his dũtaxat, nõ veró in illis intelligit, in Auth. quib. mod. natural. efficiũt. ſui §. final. collat. 7. idẽ tenuit gloſſ. in Auth. ex cõplexu, verb. paternę. C. de inceſt. nupt. quas tres gloſſas magiſtrales vocat Bermond. d. verb. qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, num. 75. verſicul. ſi verò ſpurius, vbi hoc ipſum tradit, & exemplificat, vt ibid. per eũ, ſequuntur Cyn. Bart. Bald.

Salyc.

Salyc.nu.1.& 3.in d.l.ſi qua illuſtris,& ibi Corn. col.2. in princip. vbi commune dicit, licèt in diſputando defendi poſſe contrarium, tentet, cum Hoſtienſ. ab eo citato,Caccialup.ibi,d. nu.75.vbi ait, quòd in hoc conueniunt omnes Iuriſtæ vtriuſque iuris, & ab omnibus receptum tradunt Ludouic.de Sard.tract. de naturalib. liber.3.part.§.de ſucceſſione ſpuriorum,nu. 3.Palęot.de Noth.& ſpur. c. 41. num. 3. Hieronym. Cagnol.d.l.ſi qua illuſtris, n.45.vbi gloſſ.ibi, multùm notabilem & famoſam vocat, & cum citatis ab eo tradit Couar.de ſponſalib. 2.part. c.8. §.5.concluſ.3.. nu.15. Rojas d. c.26.nu.18. Valaſc.conſ.29.ex num.2.. tom. 1. Et quando coitus damnatus,ſeu punibilis dicatur, Couar.d.concluſ.3. num. 16. cum ſequentib. Cagnol.d.l.ſi qua illuſtris, num.13. Et adeò maternæ ſucceſſionis ſpurij capaces ſunt, quando ex tali coitu ſuſcepti ſunt,qui accuſari non poteſt, vt non ſolùm ex teſtamento, & abinteſtatò ſuccedere poſſint pariter cum legitimis ſi extent,vt eſt communis Doctor.aſſertio, quam tradit Caccialup. in repetit. d.l.ſi qua illuſtris, num.penult. Palæot.d.c.41.nu.3.verſic. Quòd ſi, ſed etiam mater eos inſtituere in legitima teneatur,& aliás ſinè cauſa exhęredati, vel pręteriti, per inofficioſi teſtamenti querelam teſtamentũ rũpere poſſunt. l. ſi ſuſpecta, verſic. de inofficioſo. ff. de inofficioſ. teſtament. vbi gloſſ.& communiter Scribent. ibid. & in d.l. ſi qua illuſtris, ſecũdùm Caccialup.ibi nu.94. Cagnol.nu. 44. Bermond. d.verb. qui etiam filios,&c. nu.74. in princ. Marquard.de cælibat. ſacerdot. non abrogand. 3. part. c.7.num.4. Matien.d.l.7. titul.8.gloſſ. 7. nu.3. Rojas d.c.26. ampliat.1. nu.41. vbi fusè per cum ſequentib.num.

5. Hoc autem ſucceſſionis ius ſpurijs competẽs in bonis matris, quando ex non punibili coitu ſuſcepti

cepti ſunt, limitauit Imperat. Iuſtinian. in d. l. ſi qua illuſtris. C. ad Orfician. in illis quorũ mater illuſtris eſt cui liberi legitimi ſuperſunt, vt cum illis ſpurij & ſi ex punibili coitu ſuſcepti non ſint, ſuccedere nequeant, & ita eſſe communem opinionem aſſerit Bermond. d. nu. 74. in fin. Quanuis verò obſeruandę caſtitatis ratio etiã ad illas pertineat quæ legitimam ſobolem non habent, in illis tamen intactum ius reliquit Imperat. tum vt antiquum generale ius de ſucceſſione ſpuriorum in bonis matris minus correctum maneret, quod legiſlatores attendere ſolent, vt reſpondet Matien. d. l. 7. titul. 8. gloſſ. 6. nu. 2. tum quia ad excludendos ſpurios á ſucceſſione matris illuſtris, maior erat ratio cùm liberi legitimi extant, propter eorum fauorem, quàm illis non exiſtentibus. Et hoc modo ad propoſitam ſup. difficultatem reſpõdet Cagnol. d. l. ſi qua illuſtris, nu. 43. in fin.

6. Ex quo dicendũ videtur pro limitatione d. l. ſi qua illuſtris, quòd, & ſi matri illuſtri filij legitimi ſuperſint, qui tamen ab ea ritè & rectè exhæredati ſint, ſpurius ex non punibili coitu ſuſceptus illi ſuccedat; ceſſat enim tunc propoſitus legitimorũ fauor, & ius antiquum manet incorrectum; quod extantibus legitimis liberis qui matri ſuccederent, Iuſtinian. correxit, vt innuit in tex. ibi, *quemadmodũ materna res ad eos perueniant, ſiue tantummodò ad liberes iuſtos, ſiue etiam ad ſpurios, dubitabatur*; quæ ſanè verba clarè ſignificant, quęſtionem de ſpuriorum ſucceſſione in bonis matris, quãdo illa illuſtris eſt, tum demum incidere, quando naturales & legitimi ſimul filij extarent, cum quibus ſpurius matri ſuccedere contendit; atque ideo, ſi legitima ſoboles ſuccedere nequeat propter exhæredationem ritè factam, videtur, quód dubitationi, de qua ibi, locus non ſit, ſed ius

ius antiquum maneat incorrectum. Qua ratione idem probandum videtur in caſu vulgaris ſubſtitutionis, ſi, videlicet, mulier illuſtris legitima ſobole inſtituta ſpurium quem ſuſcepit ex nō punibili coitu vulgariter ſubſtituat, poterit enim ex vulgari ſubſtitutione, legitima ſobole repudiante, vel prædefuncta antequám adeat, ſpurius ſuccedere; quod, vt nouum, in caſu iſto tradidit Benedict. de Barzijs tract. de fil. non legitimè nat. nu. 28. verſicul. Ex quo inferas, dicens, per Doctores non tentatum.

Qua item ratione dicēdum videtur, vt etiā abſq; vulgari ſubſtitutione ſpurius matri illuſtri ſuccedat extantibus legitimis, ſi hi matri hęredes non exiſtāt, vel quia nolint, vel quia ante agnitam hæreditatem præmoriantur; quo caſu ſucceſſio abinteſtatò proximioribus deferetur, omnibus tamen ſpurius prędefunctæ filius pręferendus erit; cui non obſtabit, maternæ mortis tempore legitimū extitiſſe filium; cùm is matris hæres non fuiſſet; atque ita, ſpurius in his caſibus cum legitimis ad maternam ſucceſſionem non concurrit, ſed ſolus is inuenitur qui hęres eſſe poſſit; & ideo res perinde habenda erit, ac ſi legitima ſoboles non extaret; quo caſu ſpurius matri hæres eſt, & ſi illa illuſtris ſit, vt probat tex. in d. l. ſi qua illuſtris, per argumentum à contrario ſenſu, & communis ſententia ſecundùm Cagnol. ibid. nu. 20. cū gloſſa ibi, gloſſa in §. nouiſſimè, verb. hęreditatem, inſtit. de Senat. conſ. Orfician. quæ ex eo cōfirmatur, quia etſi ſtemus in ſenſu directo d. l. ſi qua illuſtris, ſecūdùm eum, ius antiquum de ſpuriorū ſucceſſione in bonis maternis, ſolùm correctū legitur in caſu quo matri illuſtri naturales & legitimi liberi ſuperſunt; atque ita, his non extantibus alius ab illo deprehenditur caſus, ad quē correctoria lex non debet extendi,

extendi, ſed remanet ſub antiqui iuris diſpoſitione, iuxta vulgares traditiones. Portò, ad rem de qua agitur, perinde eſſe videtur, legitimã ſobolem non habere, ac eam habere, quæ matris hęres nõ ſit, vt ſup. expenſum eſt.

Hæc tamen quę vt ad limitationem d.l.ſi qua illuſtris, notãda ſcripſimus, ſinè dubio nõ tranſeunt, nec ſanè paruã patiuntur difficultatẽ ex eo, quia etſi filij legitimiá materna ſe abſtineant hęreditate, aut exhęredati proponantur, nõ parùm tamen iniuriantur ſpuriorum illuſtris matris appellatione; quos & illi hęredes eſſe, tãquàm eiuſdem filios, ignominioſum legitimis eſſet, & acerbum valde: atque ita, ſi caſtitatis obſeruatio, quæ fęminas illuſtres magis arctat, quàm alias, cũ legitimorum liberorũ fauore conſtitutioni antiqui iuris correctoriæ cauſam dedit, vtrumq; hìc reperitur, etſi legitimi maternam hæreditatem non adipiſcantur; nec quidem verba tex. in deciſione ſcripta ab hoc ſenſu abhorrẽt, ibi, *iuſtis liberis exiſtẽtibus aliquid penitus ab illuſtribus matribus ad ſpurios perueniat*; quę verba, iuſtorũ liberorũ exiſtentiam indiſtinctè reſpiciunt, eosquè comprehendunt, etſi matris hęredes non ſint; & quãuis ea quę in ſerie. dubitationis præponuntur ſup. citata eos dũtaxat cõprehendãt, qui ad maternam venirẽt ſucceſſionẽ, cũ quibus & ſpurius concurrere tentaret; magis tamen ad deciſionis verba debet attendi, quæ omnes cõprehendunt; tã quia in lege, deciſiua potiùs, quàm narratiua verba ſunt attendẽda; quàm quia legis ratio his æquè cõuenit. Ex quibus, in tribus illis propoſitis ſpeciebus probabiliorẽ hãc duco ſententiã, quã nec verba legis negãt, et ratio ſtrictè ſuadet.

7. Amplianda verò eſt d. Imperatoris cõſtitutio, vt procedat etiã in fęmina quę propter mariti nobilitatem illuſtris effecta eſt, quãuis origine ſua ignobilis ſit

ſit & plebeia ; ſi enim viro vita functo ſuſceptis ex eo liberis, ſpurium deinde vidua ſuſcipiat, cum eo ad matris ſucceſſionem perinde agendum erit, ac cum ſpurio matris illuſtris cui legitimi ſuperſunt ; quia vidua illuſtris viri, nobilitatem ex mariti perſona ſibi quęſitam retinet. Nec obſtabit, ſi dicatur, priuilegia nobilitatis ex perſona mariti viduæ competentia, eo ipſo quo ſtuprũ vel ſemel admittit, eam amittere, vt ſup. tradidimus articul. 5. atque ita videtur, quòd, cùm ſpurium in viduitate ſuſcipit, iam radijs mariti non coruſcat vnde nobilis effecta eſt; reſpondetur enim, eam quidem admiſſo ſtupro, nobilitatis priuilegia, quæ ex perſona mariti prædefuncti competebant, perdere, illa, ſcilicet, quę fauore & commodo ipſius illi competebant; ad quę non pertinet pręſens caſus de ſpurij excluſione à ſucceſſione illius; nec enim ſpurij á parentum ſuorũ ſucceſſione repelluntur propter fauorem ipſorum parentum, quos potiùs leges in hoc punire intendunt ; atque ideo, ſpurius in caſu iſto à materna ſucceſſione repellendus erit ; quaſi nobilis matris ſpurius, præſertim, quòd ex contrario euentu legitima ſoboles ius ſibi competens ad matris ſucceſſionem perderet ſtupro illius, quod ſatis iniquum eſſet.

8. Dubitari autem poſſet, an hæc reſolutio locũ etiam habeat, vbi mulier plebeiæ conditionis ſpurium ſuſcepiſſet ex nõ punibili coitu, non dũ nupta, & poſtea cum viro illuſtri matrimonio contracto ſuperſtites filios ex eo reliquiſſet, cum quibus & ſpurium ante genitum; ſi enim tempus quo mater moritur ſpectemus, illuſtris matris filius, ſpurius deprehenditur; ſi conceptionis, aut natiuitatis illius tempus, ignobili matre genitũ agnoſcimus. Et ſanè, ſi legis mentem, ac rationem ſcrutemur , apparebit,

quód

quòd tempus cõceptionis attendere debeamus; lex enim illuſtriũ fœminarum pudicitiæ proſpicere intẽdit, tãquám quibus obſeruatio illius, debitũ præcipuum ſit; porrò, quę fornicatur plebeiæ conditionis mulier, ex quo ſpuriũ genuit, quanuis poſtea contingat, eam fieri illuſtrem, debitam ab illuſtri muliere pudicitiam nõ offendit ex eo quod ante geſſit; atque ita ceſſat in illa mens & ratio legis. Et pro ſentẽtia iſta apud nos optimũ præſtat argumentũ lex Regia, qua ſtatutũ eſt, vt naturalis filius plebei patris, illi hęres ſit, non verò ſi ex equeſtri ordine pater ſit; an verò huius, an illius cõditionis pater ſit, tempus quo filius naſcitur; iubet lex attendi, ita vt, ſi eo tẽpore plebeius erat, naturalis filius illi cum legitimis hæres ſit, quanuis poſtea pater nobilis efficeretur, ſic lege Regia noſtra cauetur lib. 4. titul. 92. §. 2. de qua infra agemus, quæ pro parte iſta in caſu propoſito optimũ, vt dixi, præſtat argumentum.

9. E contrariò verò, ſi mulier plebeię cõditionis viro ſibi coæquali nupſit, ex quo legitimã prolẽ ſuſcepit, ac deinde vidua illius, nobili copulata eſt, quo præmortuo abſque liberis, ſpuriũ in viduitate genuit, ſpurius iſte cũ legitimis prioris tori filijs ad maternã ſucceſſionem nõ erit admittendus: ille enim propter matris nobilitatẽ, quã ex perſona ſecũdi viri acquiſiuit, ab illuſtri muliere genitus apparet, vt tradidimus, cuius, tẽpore delatę ſucceſſionis illius, legitima extat proles; quæ duo ſimul requiruntur, & nõ aliud, in d.l. ſi qua illuſtris, ad ſpurij excluſionẽ; atque ita caſus hic verbis legis cõprehẽſus apparet.

10. Ampliatur rurſus d.l. ſi qua illuſtris, vt procedat etiã in aui, auiæq; ſucceſſione, videlicet, ſi mulier illuſtris filio vulgò quæſito, atq; legitimis ſimul & naturalib⁹ liberis relictis prædecedat patre, aut matre ſuperſtitibus, ad illorum enim ſucceſſionem nepos

ſpurius cum vterinis legitimis non debet admitti; qui enim matri ſuccedere non poteſt, multò minus auis eiuſdem matris parẽtibus ſuccedet, argum. tex. in princip. verſic. Sed cùm hoc, inſtit. de Senat. conſ. Orfician. & ita in his terminis tradit Caccialup. in repetit. d. l. ſi qua illuſtris, nu. 73. verſic. Subdit etiã, ſecutus Matheſil. tract. de ſucceſſion. abinteſtat. ab eo citatũ, & ex alijs Surd. tract. de aliment. titul. 1. q. 16. nu. 10. verſic. Intelligendo tamen.

11. Dubitari verò poteſt, an, ſi mater ſpurij, legitimã prolem non reliquiſſet, & defunctis deinde matris parẽtibus filij legitimi ſuperſint, cum illis nepos ſpurius debeat admitti ad auitam ſucceſſionẽ: videtur enim, quòd & in caſu iſto præcedens ampliatio ſit recipienda, vt, qui propter legitimos auiæ maternæ nepotes, ab eius ſucceſſione repellitur, multó magis repellendus ſit propter eiuſdem auię filios naturales & legitimos, tãquàm illi própinquiores. E diuerſò verò contrariũ illud maximè ſuadet, quia ſpurius matris illuſtris illi ſuccedit perinde ac ſi legitimus eſſet, quãdo legitimus nõ inuenitur, vt cũ cõmuni ſententia ad d. l. ſi qua illuſtris, ſup. traditũ eſt; iuxta quã, in propoſito caſu ſpurius maternę ſucceſſionis capax eſt; ex quo & auitæ ex parte matris capax eſt cẽſendus, ad quam iure antiquo admittitur l. Modeſtinus. ff. vnde cognat. quod in hac parte correctum non inuenitur. Qua ratione idem probandum cenſeo, etſi auiæ in caſu propoſito non extent filij naturales ac legitimi, ſed nepotes ex filio, aut filia alia legitimè ſuſcepti; nã, & multò magis cũ his admitti debebit nepos ſpurius, qui matris ſuę ob legitimorum defectum hæres fuiſſet, aut eſſe potuiſſet. Et nõ obſtat ratio pro contraria parte adducta; concludit enim in caſu, quo ſpurius maternę ſucceſſionis capax non eſſet propter legitimorũ eiuſdẽ

matris

matris exiſtentiam, quo caſu propter eorundem exiſtentiam ad auitam ſucceſſionem non erit admittendus ex perſona matris, á cuius ſucceſſione repellitur quaſi pro nõ filio habitus; at verò præſens caſus diuerſę ſpeciei & rationis eſt, in quo ſpurius maternæ ſucceſſionis capax proponitur; ergo & auitę ex parte matris, cuius perſonã repræſentat, capax cenſeri debet, quãuis auia legitimam ſobolem reliquiſſet, ſiue ex ſe, ſiue ex filio, aliauè filia ſuſceptam.

12. Solùm itaque præcedens ampliatio recipiéda erit caſu, quo ſpurius, matris hęres eſſe non potuiſſet, propter legitimorũ eiuſdé matris exiſtentiam tépore mortis illius; idquè ſiue illi matri hęredes extitiſſent, ſiue non; nã & in caſu iſto ſpurius ab illius hęreditate repellitur, vt tradidimus ſup. ergo, quãuis tépore, quo maternus auus, auiauè moritur, vterini fratres ſpurij nõ extent, qui tépore maternæ mortis extabãt, id ſatis erit ad ſpurij excluſionem à ſucceſſione maternorũ auorũ legitima alia corũdẽ ſobole exiſtente.

13. Quód ſi legitima illis ſoboles nõ ſuperſit, maior dubitatio erit, an in caſu etiam iſto à ſucceſſione illorũ repellendus ſit ſpurius nepos, qui matris ſuę hæres eſſe nõ potuit propter exiſtentiam tũc téporis legitimæ ſobolis illius poſtea prædefũctæ; quæ ratio illũ excludere videtur á parentũ matris ſucceſſione. Admittendũ tamẽ cenſeo, quia in caſu iſto nullus legitimorũ liberorum qui in rerũ natura nõ ſunt tépore delatæ ſucceſſionis, ad ſpurij excluſioné fauor cõſiderari poteſt; & verba d. l. ſi qua illuſtris, loquuntur in caſu, quo tépore delatę ſucceſſionis extat legitima ſoboles defũctę matris; atq; ideo, legis nouæ deciſio, & ãtiqui iuris correctoria nõ eſt extẽdenda ad casũ quo nõ loquitur, ſed magis in illo, antiquo iuri ſtare oportet, iuxta quod, nepos ex filia vulgó quæſit⁹ auiæ maternæ ſuccedit, d. l. Mod. ff.

Digitized by Google

vnde cognat. Quòd ſi dicatur, nec de auiæ ſucceſſione in caſu aliquo eſſe verba d.l. ſi qua illuſtris, & tamen de illa quoq; intelligi extante legitima ſobole in caſu prędictæ ampliationis, vt cũ Caccialup. d. n.73. & Matheſil. ab eo citato probauim⁹; facilis eſt reſponſio, ſi aduertatur, legem de matre expreſsè loquentem, de eiuſdem matris parentibus cõprehenſiuè, tametſi implicitè, loqui datis eiſdem terminis, & eadem exiſtẽte ratione, prout euenit in caſu propoſitę ampliationis.

14. Dubitari rurſus poteſt, an ampliatio eadẽ retinenda ſit caſu, quo auia, mulier illuſtris nõ eſt, ſed plebeia, & filia eius ſpurij mater, illuſtris eſſet aliũde, fortè propter viri prędefuncti cõiugium, quo caſu ſpurius ab ea in viduitate ſuſceptus cũ legitima ſobole in ſucceſſione illius non cõcurrit, vt ſup. tradidimus; ex quo, & ab auiæ ſucceſſione, cuius legitimi extant liberi, repellẽdus videtur. Diſtinguẽdos tamẽ hic tres caſus puto; vnus eſt quando ſpurius ad materni aui, auiæuè ſucceſſionem cõtendit cũ legitimis matris ſuæ liberis, propter quos à materna ſucceſſione excluſus fuit; & in caſu iſto indubitanter á ſucceſſione auorũ excludendus erit. Alius caſus eſt, cũ ſpurius cõtendit cũ legitimis maternorũ auorũ liberis, qui eorũ retinẽt cõditionem; & tũc ſpurius cũ illis admittendus erit, iuxta d.l. Modeſtinus, in caſu iſto nõ correctã per d.l. ſi qua illuſtris, nec ſecundùm verba, nec ſecũdùm mentẽ illius. Tertius & vltim⁹ caſus eſt, cùm ſpurius cõtendit cõcurrentibus legitimis auorũ liberis, illuſtribus aliunde effectis, nõ ſuſceptis ex filia ex qua ſpurius eſt; qui quidem caſus dubitãdi ratione prϵcedẽtes ſuperat, ſed decidendi ratio ad ſecundum, hunc illi magis adęquat; quem ideo iuxta eum decidendum cenſeo. Quę omnia apud Noſtros non inueni, & pro ornatu d.l. ſi qua illuſtris notanda duxi.

15. Quia verò quotieſcunque ſpurius maternæ ſucceſſionis capax nõ eſt, nec illi mater ſuccedere poteſt, ſicut & è contra, quia ius ſucceſſionis inteſtatę mutuum & reciprocũ eſt, vt per Bermond. de public. concubinar. verb. Qui etiam filios ex tali cõcubinatu procreatos, num. 76. & 77. Ludouic. de Sard. tract. de naturalib. liber. 3. part. §. de ſucceſſione ſpurior. nu. final. Palęot. de noth. & ſpur. c. 41. num. 3. verſi. Et hæc omnia, Gom. in l. 9. Taur. num. 51. verſic. & in ſpecie, & alijs citatis cõmunẽ tradit Caccialup. d. l. ſi qua illuſtris, nu. 77. & Valaſc. noſter conſ. 29. Quidam coniugatus, nu. 3. tom. 1. quam probat text. loquens in naturalibus, & ibi gloſſ. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. in quibus enim caſibus, collat. 7. ſi ſpurius non ſuccedit matri, quia illuſtris eſt, & iuſta prole relicta deceſſit, conſequens eſt, vt eiuſmodi mulier prædefuncto ſpurio filio ſuo ſuccedere nequeat; quód tenuit gloſſ. in §. final. inſtit. de Senatus cõſult. Tertull. cui tamen ſuccederet, ſi tempore quo ille moritur, illa iuſtos liberos non haberet, quanuis eos deinde ſuſcepiſſet; quia propter ſuſceptos poſtea liberos hęreditas ſemel legitimo iure acquiſita auferẽda nõ eſt. Et hoc ſanè facilè tranſit, quãdo poſt aditam ſpurij hæreditatem legitimus naſceretur.

16. Sed an idem probandum ſit nato filio legitimo poſt mortem ſpurij ante agnitam illius hæreditatem, in difficili eſt, ex eo quia hæredis extranei capacitas, etiam, atq; præcipuè hęreditatis aditę tẽpore ſpectatur l. ſi alienum §. in extraneis. ff. de hæred. inſtit. §. in extraneis, inſtit. dę hæred. qualitat. & different. porrò, mater ad filij ſucceſſionem, nedum ſpurij, ſed etiam naturalis atq; legitimi, extranei hæredis perſonam gerit; atq; ideo videtur, quòd & cùm adit hæreditatem, ſinè legitima

prole eſſe debeat, vt adeundi capax exiſtimetur. Contrarium tamen in noſtro caſu tenendum puto, quia in illo ſuccedendi ius inter matrẽ, & filium ſuum ſpurium, reciprocũ eſt, & ęquale vtrinque, ita vt capacitas vnius ad ſuccedendum alteri, reguletur ſecũdum capacitatem iſtius ad ſuccedendũ illi; vnde, cúm ſpurius perfectũ capacitatis ius ad ſuccedendũ matri acquirat mortua illa abſq; legitima ſobole, iuxta d. l. ſi qua illuſtris, cũ cõmuni ad eam interpretatione, ita & mater non habens iuſtos liberos quo tẽpore ſpurius eius moritur, perfectum ad illius ſucceſſionẽ ius acquirit, vt æqualitas vtrinq; ſeruetur; quo iure per ſuſceptos poſtea liberos ante agnitam hæreditatem priuari nõ debet. Et ad iura, quibus cauetur, etiam aditæ hęreditatis tẽpore, extranei hæredis capacitatem inſpici debere, reſpondendum erit, id in illis intelligi, quorũ capacitas á propria eorũ perſona, aut illorũ ſub quorũ poteſtate ſunt, dependet, vt euenit in condemnatis, quibus teſtamenti factio actiua, & paſſiua, pęna aufertur; non verò in illis, in quibus ius capacitatis ſecundùm ius alterius regulatur propter ęqualitatem vtrinque ſeruandã; nam in his ſi in vno ex correlatiuis ſolo mortis tẽpore capacitas inſpicitur, in altero quoque hoc ſolo tempore debet inſpici, vt ęqualitas vtrinque ſeruetur.

17. De ſpurij autem cũ tranſuerſalibus ſucceſſione cõtrouerti ſolet inter Doctor. & vt certa à dubijs ſeparemus; inter omnes cõſtat, ſpuriũ tranſuerſalibus ex latere paterno, nõ ſuccedere abinteſtatò, nec illos illi, quia cũ ſpurio nullũ agnationis ius eſt. l. ſi ſpurius. ff. vnde cognat. §. vulgò quæſitos, inſtit. de ſucceſſion. cognator. tradit Caccialup. d. l. ſi qua illuſtris, n. 71. & ſequẽti, & nu. 74. verſic. Primo caſu, & n. 79. in princ. vbi ait, quód in hoc omnes cõueniunt, & ab omnibus, receptũ in d. l. ſi ſpurius, per tex. ibi, aſſerit

aſſerit Couar. de ſponſalib. 2. p. c. 8. §. 5. cõcl. final. verſi. Vnde naturales, & alijs citatis tradit Gom. l. 9. Taur. n. 4. Gam. deciſ. 3. nu. 1. qui circà naturales tãtùm filios ad ſucceſſionẽ trãſuerſaliũ ex parte patris idem æquè probãt, nouiſſimè pluribus citatis Mena in addit. ad Gam. d. deciſ. 3. n. 1. vbi dicit, quód hæc eſt cõmunis, & vera omnium reſolutio. Per contrariũ veró, certũ quoq; inter omnes eſt, ſpuriũ trãſuerſalibus ex latere materno abinteſtatò ſuccedere, & illos illi, ſecundũ proximitatis ordinẽ, quia ſucceſſio tranſuerſaliũ ex parte matris, ad cognationẽ pertinet, quæ in ſpurio conſeruatur, & ita probat tex. in l. hac parte verſi. Itaquè, & d. l. ſi ſpurius ff. vnde cognat. tradit Caccialup. d. n. 74. verſi. Secũdo caſu, Rojas in epitom. ſucceſſio. d. c. 26. ampliat. 4. n. 46. Et hoc, quãdo ſpurius ex coitu nõ punibili ſuſcept⁹ eſt.

18. Quãdo autẽ ſuſceptus eſt ex punibili, cõtrouerſia eſt, an, queãdmodũ matri ſuccedere nequit, iuxta cõmunẽ ſup. traditã nec matri illi, ita neq; inter eũ, ac trãſuerſales ex parte matris, ſucceſſio vnde cognati detur. Quã queſtionẽ fusè ad vtrãq; partẽ diſputat Caccialup. in repetit. d. l. ſi qua illuſtris, cõcl. 9. ex n. 79. vbi ait, quód quæſtio hęc nõ eſt facilis, & quòd in illa excellentiſſimi Doctores fuerũt contrarij; in qua ille, vt cõijcitur ex ſcriptis per eũ ibidẽ, negatiuã partẽ veriorẽ de iure ſentit, ait enim n. 83. quòd Pręceptoris ſui opinionẽ vellet omni ingenio defẽdere, ſi maieſtatẽ veritatis nõ lęderet; & opinio Pręceptoris ſui, qui fuit Ioan. Petrucius, affirmatiua eſt, quã retulit n. 80. pluribus pro ea adductis ex eodẽ Petrucio, de quo ſcripſit ibidẽ, quòd ſępe eam tenuit legendo, & conſulendo, & quòd in illa perſeuerauit per quadraginta annos, & vltra; & tandem, poſt multa hinc inde adducta, & Doct. vtriuſq; partis citatos, n. 87. nõ exprimit, quæ opinio ſibi magis placeat quaſi meliùs fũdata, reuerẽtia diſſiden-

dentium Doctorum, & maximè nuncupati Præceptoris ſui, adducẽs illud Gell.lib.1. noct. Atticar.c. 18. in fin. vbi, *In hac re*, inquit, *de viro tam excellentis doctrina non meum iudiciũ eſt*; quo in loco de Varrone loquitur, qui furẽ á furuo, id eſt, atro, ſeu nigro appellari, ſcripſerit; aliamquè eiuſdem verbi Gell. etymologiam adducit á Greçô vocabulo; quæ, & aliç ſcriptç ſunt in l. 1. ff. de furt. & tranſcriptæ in §. 1. verſic. furtũ autem, inſtit. de obligation. quæ ex delict. naſcunt. ſed Gell. qui magis furem, dici putauit, á Greco vocabulo, an hoc Varronem latuerit, an potiùs conſultò tacere id voluerit exiſtimans, aptiùs & cohærẽtiùs furem á furuo, id eſt, nigro, appellarĩ, Gell. inquã, hoc, aut illud de illo iudicare non eſt auſus propter excellẽntem Viri peritiam; cęterùm, inter contrarias Doctiſſimorum ſententias propriũ depromere iudicium, Scriptoribus noſtris in vſu eſt, & ad ſcribẽdi munus pertinet. Et in hac ipſa quæſtione de ſucceſſione inter ſpurium ex punibili coitu ſuſceptum, & tranſuerſales ex latere materno, negatiuam quoque partẽ alij tenuerunt vltra citatos à Caccialup. quos refert, & ſinè controuerſia ſequitur Palæot. tract. de noth. & ſpur. c. 43. num. 2. probat Cagnol. Alex. pręcipuè authoritatę fretus, vltra alios quos refert d.l. ſi qua illuſtris, nu.46. verſic. Sed non eſt recedendum; & nemine citato probat Bermond. de public. concubinar. verb. qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, nu.77. Marquard. de cælibat. ſacerdot. non abrogand. 3. part. c. 7. nu. 5. & 6. Gom. l. 9. Taur. nu. 51. verſic. Sed teneo. Rojas d. c. 26. nu. 26.

19. Contrariam verò ſententiam, nempe, eiuſmodi ſpurios ex damnato, ſeu punibili coitu ſuſceptos collateralibus maternis abinteſtatò ſuccedere, & illos illis, vltra citatos à Cac-

Caccialup d.nu.87. tenet, ac latè defendit Philipp. Corn. d. l. ſi qua illuſtris col.2. ex verſicul. In eadẽ, vbi alios pro hac ſententia refert, & dicit, quòd hęc videtur communis opinio; quam item ex eod. Corn. conſ.21. vol.1. communem dicit, & ſequitur Couar. alijs pro vtraque opinione citatis, de ſponſal. 2. part. c.8.§.5. nu.19. magis communem dicit eandem ſecutus Mena ad Gam. d. deciſ.3. num.2. vbi ait, quòd Regnicolę omnes pro ſpurio tenuerunt, cõtra Gom. & quòd hæc opinio ſeruãda eſt in iudicando, & cõſulendo; ſecundùm quam in Neapolitano Concilio ter iudicatum fuiſſe, refert Vincent. de Franch. deciſ. 238. incipit, Dubitabilis eſt quæſtio, vbi in fin. Venetijs etiam ſic fuiſſe iudicatum, licèt punctus diſputabilis eſſet, refert ex Peregrin. tract. de iur. fiſc. c.18. nu.43. Apud nos quidem diſputatio ceſſat, & altercatio, quia legem Regiam habemus, quæ hanc ſententiam expreſsè ſecuta eſt lib. 4. titul. 93. Et ſanè pars hæc optimo nititur fundamento, quod præſtat l. ſi ſpurius in 2. part. ff. vnde cognat. vbi probatur, inter ſpuriũ, & matrem eius, vterinoſq; fratres, cognationis, ſeu proximitatis iura manere, & idcircò ſibi inuicem ab inteſtatò ſuccedere; & quod ibi dicitur de vterinis fratribus, in vlterioribus etiam coniunctis ex latere materno æquè obtinet; porrò, ſpurij appellatione, non ſolùm venit vulgò quæſitus ex coitu nõ accuſabili, ſed etiam qui ex nefario, inceſtuoſo, & punibili alio coitu naſcũtur, vt ex gloſſ. final. in l. vulgò ff. de ſtat. homin. tradit Ludouic. de Sard. tract. de natural. liber. 2. part. §. de ſpurior. appellatione nu. 2. At veró d. l. ſi ſpurius, nouiori iure in collateralibus correcta nõ inuenitur; ſed ſolum modó reſpectu matris, quãdo illa illuſtris eſt, & legitimam ſobolem relinquit, vt in d. l. ſi qua illuſtris, vel, quãdo ex punibili coitu

coitu ſpuriũ ſuſcepit, Auth. quib. mod. natural. effi- ciũt. legitim. § final. collat. 6. &, quib. mod. natural. eſ- ficiunt ſui §. penult. collat. 7. vnde deſumpta eſt Auth. ex cõplexu C. de inceſt. nupt. cum cõmuni de qua ſup. quę intelligitur de coitu punibili ex parte matris, vt ex Bart. in l. final. n. 4. ff. de his quib. vt indign. & alijs tradit Valaſc. noſter cõſ. 29. nu. 10. tom. 1. Cùm, itaque, antiquũ ius de ſucceſſione ſpurij quod ad lineam maternã attinet, tantúmmodo nouiori iure correctum inueniatur reſpectu matris in illis duobꝰ caſibus, & nunquã reſpectu collateralium maternorũ; dicendum eſt, quòd iuris correctio, ad hos nõ eſt extendenda, in quibus nouũ ius non loquitur, ſed quód maneant ſub antiquo iure, iuxta vulgares traditiones.

20. Et ſanè, quod ad collaterales attinet ex parte matris cui ſpurius ſuccedere non poterat, quia illuſtris erat, & legitimam prolẽ habebat, omnes cõmuniter reciprocam ſucceſſionẽ admittunt, ſecundùm Corn. d. l. ſi qua illuſtrijs col. 2. verſic. In ead. vbi inquit, quòd cum hoc trãſeunt concorditer omnes, & probat Caccialup. ibi n. 74. verſic. Secundo caſu. Pariquè ratione probandũ idem eſt, etſi ſpurius matri ſuccedere non poſſet, quia ex punibili coitu ſuſceperat eũ; cùm ius antiquũ in illa correctũ, ad collaterales extẽdi nõ debeat, vt dictum eſt; præſertim, quód prohibitionis ratio quæ militat in matre, ceſſat in trãſuerſalibus; mater enim filio ſpurio quẽ ſuſcepit ex cõplexu nefario, aut inceſto, ſeu aliàs punibili, non ſuccedit, nec ſpurius illi, ob ſuũ ipſius peccatum, quod leges odio habent, adeò vt & in perſona filij, matrem propter peccatũ hoc puniant prohibita illi in caſu iſto ſucceſſione materna, ſicut & patrẽ in ſimili, iuxta tex. in l final. verſi. Filijs enim. C. de natural. liber. & in d. Auth. quib. mod. natural. efficiũt. legitim. §. fin. ibi,

ibi, *ſed ſit ſupplicij etiã hoc patrũ*; quæ ratio ceſſat in tráſuerſalibus qui nõ peccauerũt. Et nõ obſtat, ſi dicatur, quòd iuxta hoc, etiã cum tráſuerſalibus ex latere paterno ſucceſſio inteſtati eſſe debuiſſet, quia nec illi peccauerũt in ſpurij procreatione; etenim differẽtię ratio ſtat in eo, quia inteſtati ſucceſſio collateralibus ex parte patris, nullo alio iure cõpetit, quã agnationis iure, quod ius agnationis inter ſpurium, & collaterales paternos non datur, quia á patre oritur; quẽ, ille reputatur, nõ habere l. ſi ſpurius 1. p. ff. vnde cognat. §. vulgó quæſitos, inſtit. de ſucceſſ. cognator.

21. Concludit veró præfata ratio, quòd, etſi ſpurius propter odiũ paternum à patre in teſtamẽto inſtitui nõ poſſit, nec è cõtrà, quia hæc odij, ac peccati vnde illud proficiſcitur, ratio ceſſat in collateralibus ex parte patris, & hi illum, & ille eos inſtituere poſſint, & tam ex teſtamento, quám per actũ inter viuos libera illis facultas, & cõmunicatio bonorũ ſit, ſicut inter extraneos; quod verũ eſt, & vt receptũ ex Bar. & alijs in l. ſi is qui ex bonis. ff. de vulgar. & pupillar. tradit Marquard. de cælibat. non abrogãd. 3. p. c. 4. n. 7. Gom. l. 9. Taur. n. 51. ad fin. verſic. ex teſtamẽto, Cou. de ſpõſalib. d. c. 8. §. 5. n. final. verſ. Ex quibus, vbi alios citat, & in fortioribus terminis, nẽpe, cúm pater filiũ ſpuriũ filio impuberi pupillariter in legitima illi debita ſubſtituiſſet, obſeruauit Coſt. in c. ſi pater 2. p. verb. bona omnia, n. 11. verſ. Hiſce argumẽtis, de teſta. li. 6.

22. Nec tantùm inter ſpurium, & collaterales illius ex parte patris teſtamentaria ſucceſſio admittitur, ſed etiam à paternis auis ſpurius nepos inſtitui poteſt, eo modo quo poteſt extraneus, cui teſtamẽti factio ineſt; vt tradit Marquard. de cælibat. d. 3. p. c. 6. n. 5. Ludouic. de Sardis tract. de matural. liber. 3. p. §. de ſucceſſione ſpuriorũ n. 11. Palæot. de noth. & ſpur.

& ſpur. c. 53. in fin. Gam. deciſ. 136. in fin. & Additionator ad eum deciſ. 23. nu. 1. verſic. Tertius caſus; vbi hoc limitat, vt procedat dummodò nepos ſpurius non ſit natus ex coitu damnato. Cui limitationi, quam vt ab alijs probatam inculcat, aſſentire non potui; quia ſpurius, quocunq; ex coitu ſuſceptus ſit, reſpectu ſucceſſionis paternæ tam abinteſtatò, quàm ex teſtamento, ſemper eſt incapax; hæc, namque, diſtinctio inter ſuſceptũ ex coitu punibili, vel non punibili, ad maternam ſucceſſionem tradunt cõmuniter Doctor. Atque ideo, cùm de auita ſucceſſione ex parte patris agitur, non eſt cur ea adhibenda ſit, quę circà ipſius, qui eum genuit, perſonam nõ attẽditur; ſed diſtinctio debet eſſe inter ſucceſſionem ex teſtamento, & abinteſtatò, vt ab hac, quę agnationis iure defertur, ſpurius nepos repellatur, quia nullũ agnationis ius cum paternis aſcendentibus contrahit; ad illam verò admittatur quaſi extraneus hæres inſtitutus ab auo, cui extraneus reputatur. Et non obſtat tex. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. final. collat. 7. vbi, loquẽs de ſuſceptis ex nefario & punibili complexu, dicit tex. quòd nec à parentibus eſt alendus, & ſic videtur, quòd eiuſmodi ſpurius eãdem patiatur incapacitatem reſpectu aui paterni, qua laborat ad ipſius patris ſucceſſionem, quia parentum appellatio vlteriores aſcendentes comprehendit vltra patrẽ, & matrem; reſponderi enim poteſt, id non procedere in pænali materia, in qua parentum appellatio de primis tantúm eſt intelligenda, præſertim, cùm odij ratio quę militat in illis, in vlterioribus ceſſet, & ita reſpõdet Ludouic. de Sard. d §. de ſucceſſione ſpuriorum, nu. 11.

23. Per contrariũ verò; anceps & aſſidua quæſtio eſt apud Scribentes, de nepote legitimo ex filio ſpurio

ſpurio ad aui paterni ſucceſſionem. Et controuerſia præcipuè verſatur circà teſtamentariam ſucceſſionem; abinteſtató enim nepotem auo ſuccedere non poſſe, communis eſt conclusio, quam tradunt Doctor. per tex. ibi, in l. final. verſicul. final. C. de naturalib. liber. Dec. conſ. 85. incip. pro tenui facultate, num. final. Bermond. de public. concubinar. verb. qui etiam filios ex tali cõcubinatu procreatos, n. *65.* Gam. deciſ. 11. num. 5. vbi Additionator eius, num. 2. in fin. alios citat, & veram ac communem reſolutionem ita eſſe, ſcripſit.

24. De ſucceſsione verò ex teſtamento ambigua & frequens eſt quæſtio inter Antiquos, & Recentiores; de qua Bart. & alij in l. Gallus §. quid ſi is ff. de liber. & poſthum. & conſ. 118. incip. Oducius; latè diſputãt ad vtramque partem Bermond. loco citato, ex num. *66.* Ludouic. de Sardis de naturalib. liber. 3. part. §. de ſucceſſione ſpuriorum ex num. 5. Palæot. de noth. & ſpur. c. 53. per tot. vbi num. 4. pro nepote hodie rem abſque dubio eſſe, cenſet, per nouam Iuſtiniani conſtitutionem in d. l. final. de natural. liber. ita vt miretur, controuerſiam hãc inter tot grauiſſimos Doctores vſque ad hæc tempora manaſſe, cuius deciſio, inquit, minimè ampliùs dubia eſſet, Marquard. d. tractat. de cælibat. non abrogand. *3.* p. c. *6.* Rojas in epitom. ſucceſſ. c. 20. ex nũ. 22. Cald. tract. de nominat. emphyteut. quæſt. *19.* à nu. *35.* cum ſequentib. Ex quibus conſtat, affirmatiuam ſententiam, quam tenuit Bart. in d. § quid ſi is, & d. conſ. 118. communem eſſe, ac veram tribus cõcurrentibus; primum eſt, quòd legitima proles non extet, illa enim extante non poterit nepos legitimus ex filio ſpurio ab auo inſtitui, per d. l. final. C. de naturalib. liber. vbi nepos ex filio naturali, qui minori labe afficitur, ab auo inſtitui non poteſt legitima

gitima ſobole extante; & ita pluribus citatis communem tradit, & ſic intelligit Surd. conſ. 177. num. 21. cum ſequentib. tom. 2. Secũdum eſt, quòd nepos ſpurij filij contemplatione inſtitutus non ſit, quod in dubio non præſumitur, ſed magis ipſius nepotis contemplatione cenſetur inſtitutus, vt ex Bart. & communi tradit Cald. d. q. 19. n. 44. Surd. d. cõſ. 177. n. 10. vbi ex alijs cõmune dicit, ex quo quicquid illi ab auo relinquitur, aduentitium eſt, nec vſuſfructus patri ſpurio quæritur tametſi ſub illius maneat poteſtate, quia ſpurius á patre ſuo vnde prouenit, capere nõ poteſt, ſed penes ipſum nepotem remanet, ſecundùm Bart. d. § quid ſi is, in fin. & d. conſ. 118. quem cęteri cõmuniter ſequuntur; vt conſtat ex Matien. qui alios refert, & Bar. ſententiam veriorem & receptiorem eſſe, dixit, in l. 6. tit. 8. gloſſ. 8. nu. 25. lib. 5. recopilat. Surd. d. conſ. 177. n. 5. Cald. d. quæſt. 19. num. 47.

Tertium eſt, quòd nepos ex ſpurio inceſto ſuſceptus non ſit, hoc enim caſu ab auo inſtitui nõ poteſt, etſi legitima proles illi non ſuperſit, ſecundùm Bald. in l. ſi quis inceſti, per tex. ibi C. de inceſt. nupt. cuius ſententiam alijs citatis cõmunem dicit, & ſequitur Rojàs d. c. 20. n. 30 cũ ſequẽtib. Cald. d. q. 19. n. 49. Et ita prędictam Bart. ſententiam, vltra ſup. citatos cõmunem dicunt, & probant Couar. de Sponſalib. 2. part. c. 8. § 5. nu. 13. Gom. l. 9. Taur. nùm. 17. Pinel. in l. 3. num. 20. C. de bon. matern. & obiter ſequitur Gam. deciſ. 11. nu. 5. & deciſ. 136. num. final. & eius Additionator ad deciſ. 23. nu. 2. verſicul. Quartus caſus, ac pluribus citatis tradit Matien. d. l. 6. titul. 8. gloſſ. 8. num. 21. cum ſequentib. Secundùm quos, idem eſt dicendum, etſi nepos ex ſpurio non ſit legitimus, ſed naturalis, aut etiã ſpurius; quibus enim caſibus nepos legitimus inſtitui ab auo poteſt, poteſt

teſt & illegitimus; imò in illegitimo, cōmunis ſentẽtia in legitimo probata, ſecuriùs procedit ſecundùm Pinel. d. l. 3. n. 22. ex ratione de qua per eum ibid.

25. Quia verò in ſuperioribus egimus de ſucceſſione ſpurij matris illuſtris, qui á ſucceſſione illius repellitur extante illi legitima ſobole, ex ratione de qua in l. ſi qua illuſtris C. ad Orfician. ſecũdùm quã maior caſtitas requiritur in fœmina illuſtri, quám in illa quę illuſtris non eſt, ſciendum eſt, ius hôc in naturalibus locum nõ habere; ij enim matri illuſtri, perinde ac non illuſtri, pariter cum legitimis & naturalibus ſimul liberis ſuccedunt, vt probatur in d. l. ſi qua illuſtris, verſic. finali, iuncta gloſſ. ibi, verb. concubina, & tenet Cagnol. ſic intelligens tex. ibi num. 33. & ſequenti, vbi ſingularem dixit, & eſt communis omnium intellectus ſecundùm Caccialup. ibid. eundem ſecutũ n. 68. verſi. Nota ex hac lege, & num: ſequenti; quod dicit notãdum, & alijs citatis tradit Rojas in epito. ſucceſſion. c. 26. n. 70. & c. 14. n. 3. & 4. poſt omnes Pichard. in tit. inſtit. de hæreditatib. quæ abinteſtar. deferũt. in princip. §. 6. nu. 27.

26. Naturalis veró filij appellatio hìc propriè ac ſtrictè accipitur, de illo, in quã, qui ex vera ſuſcipitur cõcubina, de qua loquitur tex. in d. verſicul. final. ad quod multa requiruntur, de quibus ſup. articulo 8. vbi de concubina egimus. Vnde, ſi mulier illuſtris cũ aliquo, cuius concubina nõ ſit, rem habeat, ſuſceptus inde filius, tametſi parentes inter ſe matrimonium cõtrahere licitè poſſent, non pertinebit ad diſpoſitionẽ tex. d. verſ. final. ſed magis, ad priorem tex. partẽ pertinere, videbitur, ita vt, ſi matri legitima proles ſuperſit, illi nõ ſuccedat, quaſi ſpurius; quod pro cõſtãti ponit Cagnol. d. n. 34. verſ. ſed oppoſitũ. Sed quia iſta quę ſemel aut iterũ cũ aliquo cõcubuit, minus

minus delinquit, quàm illa quę ſub alicuius permanet cōcubinatu; vt notat Abb. in §. tanta, col. final. vbi Prępos. nu. 6. qui fil. ſint legitim. & ex alijs relatis ab eo tradit Surd. de aliment. titul. 1. quæſt. 9. nu. 16. tātò enim grauiora ſunt peccata, quantó diutiùs infelicē animam detinent alligatā c. final. de conſuetud. videbatur, quód filius iſtius deterioris cōditionis eſſe nō deberet ad maternam ſucceſſionē, quám illius. Cui obiectioni reſpondet Cagnol. id ex eo eſſe, quia cōcubinatus ciuili iure licitus eſt, vt probat idem ille tex. d. l. ſi qua illuſtris, verſicul. final. vbi, concubinariorū cōuerſatio, licita vocatur; atque idcircò, quanuis ſecundùm legem diuinam grauiùs delinquat, quæ diutiùs perſeuerat in peccato, tamen ſecundùm legis ciuilis diſpoſitionē non tam lęditur caſtitas concubinatu, quàm coitu alio fornicario.

27. Mihi quidem reſponſio iſta non ſatisfacit; nàm, ſi naturalis filius mulieris illuſtris in concubinatu genitus matri ſuccedit vnà cum legitimis ac naturalibus liberis, quia concubinatus ciuili iure licitus eſt, id eſt, iure illo impunibilis, ſimplicē quoque fornicationem, eodē iure licitam dicemus, quia punibilis eo non eſt; atque idcircò, filius ſuſceptus ex fornicario coitu, qui tamē meretricius non ſit, deterioris conditionis eſſe non debet, quám ex concubinatu habitus. Deinde, etſi dicamus, concubinatum iure ciuili licitū eſſe, quód ſinè controuerſia non trāſit ſaltem attento iure nouiori, negari tamen non poteſt, caſtitatem illo maximè offendi, etiam attenta iuris ciuilis conſtitutione, ſecundúm quam, naturales filij, qui propriè ſunt, qui in concubinatu gignūtur, paterno vitio procreati dicuntur, l. final. verſic. filijs enim, C. de natural. liber. ibi, *quia vitium paternum refrænandum exiſtimauerunt*. Si ergo concubinatio

rio coitu caſtitas lęditur, quod negari non poteſt, etiam attenta iuris ciuilis conſtitutione; conſequenter venit, vt multò magis læſam illo dicamus, quàm fornicatio alio inter ſolutos habito; hoc enim caſu ſemel, aut iterũ fragilitate carnis caſtitas offenditur, in illo pluries & obdurato animo.

28. Ex quibus, perſuadere mihi non potui, filium iſtius deterioris cõditionis eſſe ad maternã ſucceſſionẽ, quã illius; ſi enim huius rei diffinitio à maternę caſtitatis offẽſa pẽdet, maior reperitur in illa, quàm in iſta. Atque ita, filiũ in caſu iſto vnà cũ legitima matris ſobole illi ſuccedere debere, mihi perſuaſi. Et ad tex. in d.l.ſi qua illuſtris, cuius prior pars ad ſpurios pertinet, poſterior ad naturales ex cõcubina ſuſceptos, reſpondendum erit, hunc de quo agimus, ſub priore quidẽ tex. parte nõ cõprehendi, planè enim tex. ibi loquitur de ſpurio illo cuius pater incertus eſt, vt ſatis clarè verba illa oſtẽdũt, *& alterũ ſpuriũ habuerit, cuius pater incertus ſit*, propter quę verba gl.1.tex. ibi intelligit de meretrice, quæ, inquã, etſi in lupanari proſtituta nõ ſit, modò tamen intrat vnam domũ, modó aliam, vt explicat ibi Angel. & Corn. eum ſecutus n.1. huius enim filius incertũ habet patrem, & ideo vulgò quęſitus dicitur; ſecus ille, cuius mater ſex menſibus ſtat cũ vno, & ſex cũ alio, qui etſi ſpurius ſit, nõ tamẽ eſt vulgò conceptus, quia pater demõſtrari poteſt, vt declarat Bald.d.l.ſi qua illuſtris, nu.penult. Ad hũc ergo, ſicut ad illum de quo agimus, qui eiuſdẽ conditionis eſt, nõ pertinet tex. ille in priore parte, qua de ſpurio loquitur, cuius pater incertus eſt; nec itẽ pertinet ad illũ poſterior tex. pars; quæ loquitur de naturali ex cõcubina nato. Reliquũ eſt ergo, vt dicamus, pręſentẽ caſum tanquã lege illa omiſsũ ſub iuris antiqui diſpoſitione manere, ſecundùm quã, ſpurius, qui

prole eſſe debeat, vt adeundi capax exiſtimetur. Contrarium tamen in noſtro caſu tenendum puto, quia in illo ſuccedendi ius inter matrē, & filium ſuum ſpurium, reciprocū eſt, & ęquale vtrinque, ita vt capacitas vnius ad ſuccedendum alteri, reguletur ſecūdum capacitatem iſtius ad ſuccedendū illi; vnde, cúm ſpurius perfectū capacitatis ius ad ſuccedendū matri acquirat mortua illa abſq; legitima ſobole, iuxta d. l. ſi qua illuſtris, cū cōmuni ad eam interpretatione, ita & mater non habens iuſtos liberos quo tēpore ſpurius eius moritur, perfectum ad illius ſucceſſionē ius acquirit, vt æqualitas vtrinq; ſeruetur; quo iure per ſuſceptos poſtea liberos ante agnitam hæreditatem priuari nō debet. Et ad iura, quibus cauetur, etiam aditæ hęreditatis tēpore, extranei hæredis capacitatem inſpici debere, reſpondendum erit, id in illis intelligi, quorū capacitas á propria eorū perſona, aut illorū ſub quorū poteſtate ſunt, dependet, vt euenit in condemnatis, quibus teſtamenti factio actiua, & paſſiua, pęna aufertur; non verò in illis, in quibus ius capacitatis ſecundùm ius alterius regulatur propter ęqualitatem vtrinque ſeruandā, nam in his ſi in vno ex correlatiuis ſolo mortis tēpore capacitas inſpicitur, in altero quoque hoc ſolo tempore debet inſpici, vt ęqualitas vtrinque ſeruetur.

17. De ſpurij autem cū tranſuerſalibus ſucceſſione cōtrouerti ſolet inter Doctor. & vt certa à dubijs ſeparemus; inter omnes cōſtat, ſpuriū tranſuerſalibus ex latere paterno, nō ſuccedere abinteſtatò, nec illos illi, quia cū ſpurio nullū agnationis ius eſt. l. ſi ſpurius. ff. vnde cognat. §. vulgò quæſitos, inſtit. de ſucceſſion. cognator. tradit Caccialup. d. l. ſi qua illuſtris, n. 71. & ſequēti, & nu. 74. verſic. Primo caſu, & n. 79. in princ. vbi ait, quód in hoc omnes cōueniunt, & ab omnibus, receptū in d. l. ſi ſpurius, per tex. ibi, aſſerit

aſſerit Couar.de ſponſalib. 2.p.c.8.§.5.cõcl.final.verſi. Vnde naturales, & alijs citatis tradit Gom.l.9.Taur. n.4. Gam. deciſ.3.nu.1. qui circà naturales rãtùm filios ad ſucceſſionẽ trãſuerſal.ũ ex parte patris idem æquè probãt,nouiſſimè pluribus citatis Mena in addit. ad Gam.d.deciſ.3.n.1. vbi dicit,quód hæc eſt cõmunis, & vera omnium reſolutio. Per contrariũ veró, certũ quoq; inter omnes eſt,ſpuriũ trãſuerſalibus ex latere materno abinteſtatò ſuccedere,& illos illi,ſecundũ proximitatis ordinẽ, quia ſucceſſio tranſuerſaliũ ex parte matris, ad cognationẽ pertinet, quæ in ſpurio conſeruatur, & ita probat tex.in l.hac parte verſi.Itaquè,& d.l.ſi ſpurius ff.vnde cognat. tradit Caccialup. d.n.74. verſi.Secũdo caſu, Rojas in epitom.ſucceſſio. d.c.26.ampliat.4.n.46. Et hoc,quãdo ſpurius ex coitu nõ punibili ſuſcept⁹ eſt.

18. Quãdo autẽ ſuſceptus eſt ex punibili, cõtrouerſia eſt, an, quẽadmodũ matri ſuccedere nequit, iuxta cõmunẽ ſup.traditã nec mater illi,ita neq; inter eũ, ac trãſuerſales ex parte matris,ſucceſſio vnde cognati detur. Quã quęſtionẽ ſusè ad vtrãq; partẽ diſputat Caccialup.in repetit.d. l.ſi qua illuſtris, cõcl.9.ex n.79.vbi ait,quód quæſtio hęc nõ eſt facilis, & quòd in illa excellentiſſimi Doctores fuerũt contrarij; in qua ille,vt cõijcitur ex ſcriptis per eũ ibidẽ,negatiuã partẽ veriorẽ de iure ſentit,ait enim n.83.quòd Pręceptoris ſui opinionẽ vellet omni ingenio defẽdere, ſi maieſtatẽ veritatis nõ lęderet; & opinio Pręceptoris ſui,qui fuit Ioan.Petrucius,affirmatiua eſt,quã retulit n. 80. pluribus pro ea adductis ex eodẽ Petrucio, de quo ſcripſit ibidẽ,quòd ſępe eam tenuit legendo, & conſulendo, & quòd in illa perſeuerauit per quadraginta annos,& vltra; & tandem, poſt multa hinc inde adducta, & Doct.vtriuſq; partis citatos,n.87.nõ exprimit, quæ opinio ſibi magis placeat quasi meliùs fũdata,reuerẽtia diſſi-

dentium Doctorum, & maximè nuncupati Præceptoris ſui, adducẽs illud Gell. lib. 1. noct. Atticar. c. 18. in fin. vbi, *In hac re,* inquit, *de viro tam excellentis doctrina non meum iudiciũ eſt*; quo in loco de Varrone loquitur, qui furẽ á furuo, id eſt, atro, ſeu nigro appellari, ſcripſerit; aliamquè eiuſdem verbi Gell. etymologiam adducit á Grçcô vocabulo; quæ, & aliç ſcriptç ſunt in l. 1. ff. de furt. & tranſcriptæ in §. 1. verſic. furtũ autem, inſtit. de obligation. quæ ex delict. naſcunt. ſed Gell. qui magis furem, dici putauit, á Grçco vocabulo, an hoc Varronem latuerit, an potiùs conſultò tacere id voluerit exiſtimans, aptiùs & cohærẽtiùs furem á furuo, id eſt, nigro, appellari, Gell. inquã, hoc, aut illud de illo iudicare non eſt auſus propter excellẽtem Viri peritiam; cęterùm, inter contrarias Doctiſſimorum ſententias propriũ depromere iudicium, Scriptoribus noſtris in vſu eſt, & ad ſcribẽdi munus pertinet. Et in hac ipſa quæſtione de ſucceſſione inter ſpurium ex punibili coitu ſuſceptum, & tranſuerſales ex latere materno, negatiuam quoque partẽ alij tenuerunt vltra citatos à Caccialup. quos refert, & ſinè controuerſia ſequitur Palæot. tract. de noth. & ſpur. c. 43. num. 2. probat Cagnol. Alex. pręcipuè authoritatę fretus, vltra alios quos refert d. l. ſi qua illuſtris, nu. 46. verſic. Sed non eſt recedendum; & nemine citato probat Bermond. de public. concubinar. verb. qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, nu. 77. Marquard. de cælibat. ſacerdot. non abrogand. 3. part. c. 7. nu. 5. & 6. Gom. l. 9. Taur. nu. 51. verſic. Sed teneo. Rojas d. c. 26. nu. 26.

19. Contrariam verò ſentẽtiam, nempe, eiuſmodi ſpurios ex damnato, ſeu punibili coitu ſuſceptos collateralibus maternis abinteſtatò ſuccedere, & illos illis, vltra citatos à

Cac-

Caccialup.d.nu.87. tenet, ac latè defendit Philipp. Corn. d. l. ſi qua illuſtris col.2. ex verſicul. In eadē, vbi alios pro hac ſententia refert, & dicit, quòd hęc videtur communis opinio; quam item ex eod. Corn. conſ.21. vol.1. communem dicit, & ſequitur Couar. alijs pro vtraque opinione citatis, de ſponſal. 2. part. c.8.§.5. nu.19. magis communem dicit eandem ſecutus Mena ad Gam.d.deciſ.3.num.2. vbi ait, quòd Regnicolę omnes pro ſpurio tenuerunt, cōtra Gom. & quòd hæc opinio ſeruāda eſt in iudicando, & cōſulendo; ſecundùm quam in Neapolitano Concilio ter iudicatum fuiſſe, refert Vincent. de Franch. deciſ. 238. incipit, Dubitabilis eſt quæſtio, vbi in fin. Venetijs etiam ſic fuiſſe iudicatum, licèt punctus diſputabilis eſſet, refert ex Peregrin. tract. de iur. fiſc. c.18. nu.43. Apud nos quidem diſputatio ceſſat, & altercatio, quia legem Regiam habemus, quæ hanc ſententiam expreſsè ſecuta eſt lib. 4. titul.93. Et ſanè pars hæc optimo nititur fundamento, quod præſtat l. ſi ſpurius in 2. part. ff. vnde cognat. vbi probatur, inter ſpuriū, & matrem eius, vterinosq; fratres, cognationis, ſeu proximitatis iura manere, & idcircò ſibi inuicem ab inteſtatò ſuccedere; & quod ibi dicitur de vterinis fratribus, in vlterioribus etiam coniunctis ex latere materno æquè obtinet; porrò, ſpurij appellatione, non ſolùm venit vulgò quæſitus ex coitu nō accuſabili, ſed etiam qui ex nefario, inceſtuoſo, & punibili alio coitu naſcūtur, vt ex gloſſ. final. in l. vulgò ff. de ſtat. homin. tradit Ludouic. de Sard. tract. de natural. liber. 2. part. §. de ſpurior. appellatione nu. 2. At veró d. l. ſi ſpurius, nouiori iure in collateralibus correcta nō inuenitur; ſed ſolum modó reſpectu matris, quādo illa illuſtris eſt, & legitimam ſobolem relinquit, vt in d. l. ſi qua illuſtris, vel, quādo ex punibili coitu

coitu ſpuriũ ſuſcepit, Auth. quib. mod. natural. efficiũt. legitim. § final. collat. 6. &, quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. penult. collat. 7. vnde deſumpta eſt Auth. ex cõplexu C. de inceſt. nupt. cum cõmuni de qua ſup. quę intelligitur de coitu punibili ex parte matris, vt ex Bart. in l. final. n. 4. ff. de his quib. vt indign. & alijs tradit Valaſc. noſter cõſ. 29. nu. 10. tom. 1. Cùm, itaque, antiquũ ius de ſucceſſione ſpurij quod ad lineam maternã attinet, tantúmmodo nouiori iure correctum inueniatur reſpectu matris in illis duob⁹ caſibus, & nunquã reſpectu collateralium maternorũ; dicendum eſt, quòd iuris correctio, ad hos nõ eſt extendenda, in quibus nouũ ius non loquitur, ſed quód maneant ſub antiquo iure, iuxta vulgares traditiones.

20. Et ſanè, quod ad collaterales attinet ex parte matris cui ſpurius ſuccedere non poterat, quia illuſtris erat, & legitimam prolẽ habebat, omnes, cõmuniter reciprocam ſucceſſionẽ admittunt, ſecundùm Corn. d. l. ſi qua illuſtrijs col. 2. verſic. In ead. vbi inquit, quòd cum hoc trãſeunt concorditer omnes, & probat Caccialup. ibi n. 74. verſic. Secundo caſu. Patiquè ratione probandũ idem eſt, etſi ſpurius matri ſuccedere non poſſet, quia ex punibili coitu ſuſceperat eũ; cùm ius antiquũ in illa correctũ, ad collaterales extẽdi nõ debeat, vt dictum eſt; præſertim, quód prohibitionis ratio quæ militat in matre, ceſſat in trãſuerſalibus; mater enim filio ſpurio quẽ ſuſcepit ex cõplexu nefario, aut inceſto, ſeu aliàs punibili, non ſuccedit, nec ſpurius illi, ob ſuũ ipſius peccatum, quòd leges odio habent, adeò vt & in perſona filij, matrem propter peccatũ hoc puniant prohibita illi in caſu iſto ſucceſſione materna, ſicut & patrẽ in ſimili, iuxta tex. in l final. verſi. Filijs enim. C. de natural. liber. & in d. Auth. quib. mod natural. efficiũt. legitim. §. fin. ibi,

ibi, *ſed ſit ſuppliciũ etiã hoc patrũ*; quæ ratio ceſſat in tráſuerſalibus qui nõ peccauerũt. Et nõ obſtat, ſi dicatur, quòd iuxta hoc, etiã cum tráſuerſalibus ex latere paterno ſucceſſio inteſtati eſſe debuiſſet, quia nec illi peccauerũt in ſpurij procreatione; etenim differẽtię ratio ſtat in eo, quia inteſtati ſucceſſio collateralibus ex parte patris, nullo alio iure cõpetit, quã agnationis iure, quod ius agnationis inter ſpurium, & collaterales paternos non datur, quia á patre oritur; quẽ, ille reputatur, nõ habere l. ſi ſpurius 1. p. ff. vnde cognat. §. vulgó quæſitos, inſtit. de ſucceſſ. cognator.

21. Concludit veró præfata ratio, quòd, etſi ſpurius propter odiũ paternum à patre in teſtamẽto inſtitui nõ poſſit, nec è cõtrà, quia hæc odij, ac peccati vnde illud proficiſcitur, ratio ceſſat in collateralibus ex parte patris, & hi illum, & ille eos inſtituere poſſint, & tam ex teſtamento, quám per actũ inter viuos libera illis facultas, & cõmunicatio bonorũ ſit, ſicut inter extraneos; quod verũ eſt, & vt receptũ ex Bar. & alijs in l. ſi is qui ex bonis. ff. de vulgar. & pupillar. tradit Marquard. de cælibat. non abrogãd. 3. p. c. 4. n. 7. Gom. l. 9. Taur. n. 51. ad fin. verſic. ex teſtamẽto, Cou. de ſpõſalib. d. c. 8. §. 5. n. final. verſ. Ex quibus, vbi alios citat, & in fortioribus terminis, nẽpe, cúm pater filiũ ſpuriũ filio impuberi pupillariter in legitima illi debita ſubſtituiſſet, obſeruauit Coſt. in c. ſi pater 2. p. verb. bona omnia, n. 11. verſ. Hiſce argumẽtis, de teſta. li. 6.

22. Nec tantùm inter ſpurium, & collaterales illius ex parte patris teſtamentaria ſucceſſio admittitur, ſed etiam à paternis auis ſpurius nepos inſtitui poteſt, eo modo quo poteſt extraneus, cui teſtamẽti factio ineſt; vt tradit Marquard. de cælibat. d. 3. p. c. 6. n. 5. Ludouic. de Sardis tract. de natural. libert. 3. p. §. de ſucceſſione ſpuriorũ n. 11. Palæot. de noth. & ſpur,

& ſpur. c. 53. in fin. Gam. deciſ. 136. in fin. & Additionator ad eum deciſ. 23. nu. 1. verſic. Tertius caſus; vbi hoc limitat, vt procedat dummodò nepos ſpurius non ſit natus ex coitu damnato. Cui limitationi, quam vt ab alijs probatam inculcat, aſſentire non potui; quia ſpurius, quocunq; ex coitu ſuſceptus ſit, reſpectu ſucceſſionis paternæ tam abinteſtatò, quàm ex teſtamento, ſemper eſt incapax; hæc, namque, diſtinctio inter ſuſceptũ ex coitu punibili, vel non punibili, ad maternam ſucceſſionem tradunt cõmuniter Doctor. Atque ideo, cùm de auita ſucceſſione ex parte patris agitur, non eſt cur ea adhibenda ſit, quę circà ipſius, qui eum genuit, perſonam nõ attẽditur; ſed diſtinctio debet eſſe inter ſucceſſionem ex teſtamento, & abinteſtató, vt ab hac, quę agnationis iure defertur, ſpurius nepos repellatur, quia nullũ agnationis ius cum paternis aſcendentibus contrahit; ad illam verò admittatur quaſi extraneus hæres inſtitutus ab auo, cui extraneus reputatur. Et non obſtat tex. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. final. collat. 7. vbi, loquẽs de ſuſceptis ex nefario & punibili complexu, dicit tex. quòd nec à parentibus eſt alendus, & ſic videtur, quód eiuſmodi ſpurius eãdem patiatur incapacitatem reſpectu aui paterni, qua laborat ad ipſius patris ſucceſſionem, quia parentum appellatio vlteriores aſcendentes comprehendit vltra patrẽ, & matrem; reſponderi enim poteſt, id non procedere in pænali materia, in qua parentum appellatio de primis tantúm eſt intelligenda, præſertim, cùm odij ratio quę militat in illis, in vlterioribus ceſſet, & ita reſpõdet Ludouic. de Sard. d §. de ſucceſſione ſpuriorum, nu. 11.

23. Per contrariũ verò; anceps & aſſidua quæſtio eſt apud Scribentes, de nepote legitimo ex filio ſpurio

ſpurio ad aui paterni ſucceſſionem. Et controuerſia præcipuè verſatur circà teſtamentariam ſucceſſionem; abinteſtató enim nepotem auo ſuccedere non poſſe, communis eſt conclusio, quam tradunt Doctor. per tex. ibi, in l.final. verſicul.final. C. de naturalib. liber. Dec. conſ.85. incip. pro tenui facultate, num. final. Bermond. de public. concubinar. verb. qui etiam filios ex tali cõcubinatu procreatos, n.65. Gam. deciſ. 11. num. 5. vbi Additionator eius, num. 2. in fin. alios citat, & veram ac communem reſolutionem ita eſſe, ſcripſit.

24. De ſucceſsione veró ex teſtamento ambigua & frequens eſt quæſtio inter Antiquos, & Recentiores; de qua Bart. & alij in l. Gallus §. quid ſi is ff. de liber. & poſthum. & conſ.118. incip. Oducius; latè diſputãt ad vtramque partem Bermond. loco citato, ex num. 66. Ludouic. de Sardis de naturalib. liber. 3. part. §. de ſucceſſione ſpuriorum ex num. 5. Palæot. de noth. & ſpur. c.53. per tot. vbi num. 4. pro nepote hodie rem abſque dubio eſſe, cenſet, per nouam Iuſtiniani conſtitutionem in d. l. final. de natural. liber. ita vt miretur, controuerſiam hãc inter tot grauiſſimos Doctores vſque ad hęc tempora manaſſe, cuius deciſio, inquit, minimè ampliùs dubia eſſet, Marquard. d. tractat. de cælibat. non abrogand. 3. p. c.6. Rojas in epitom. ſucceſſ. c. 20. ex nũ. 22. Cald. tract. de nominat. emphyteut. quęſt. 19. à nu. 35. cum ſequentib. Ex quibus conſtat, affirmatiuam ſententiam, quam tenuit Bart. in d. § quid ſi is, & d. conſ. 118. communem eſſe, ac veram tribus cõcurrentibus; primum eſt, quòd legitima proles non extet, illa enim extante non poterit nepos legitimus ex filio ſpurio ab auo inſtitui, per d. l. final. C. de naturalib. liber. vbi nepos ex filio naturali; qui minori labe afficitur, ab auo inſtitui non poteſt legitima

gitima ſobole extante; & ita pluribus citatis communem tradit, & ſic intelligit Surd. conſ. 177. num. 21. cum ſequentib. tom. 2. Secũdum eſt, quòd nepos ſpurij filij contemplatione inſtitutus non ſit, quod in dubio non præſumitur, ſed magis ipſius nepotis contemplatione cenſetur inſtitutus, vt ex Bart. & communi tradit Cald. d. q. 19. n. 44. Surd. d. cõſ. 177. n. 10. vbi ex alijs cõmune dicit, ex quo quicquid illi ab auo relinquitur, aduentitium eſt, neo vſuſfructus patri ſpurio quæritur tametſi ſub illius maneat poteſtate, quia ſpurius á patre ſuo vnde prouenit, capere nõ poteſt, ſed penes ipſum nepotem remanet, ſecundúm Bart. d. §. quid ſi is, in fin. & d. conſ. 118. quem cęteri cõmuniter ſequuntur; vt conſtat ex Matien. qui alios refert, & Bar. ſentẽtiam veriorem & receptiorem eſſe, dixit, in l. 6. tit. 8. gloſſ. 8. nu. 25. lib. 5. recopilat. Surd. d. conſ. 177. n. 5. Cald. d. quæſt. 19. num. 47. Tertium eſt, quòd nepos ex ſpurio inceſto ſuſceptus non ſit, hoc enim caſu ab auo inſtitui nõ poteſt, etſi legitima proles illi non ſuperſit, ſecundùm Bald. in l. ſi quis inceſti, per tex. ibi C. de inceſt. nupt. cuius ſententiam alijs citatis cõmunem dicit, & ſequitur Rojás d. c. 20. n. 30 cũ ſequẽtib. Cald. d. q. 19. n. 49. Et ita prediẽtam Bart. ſententiam, vltra ſup. citatos cõmunem dicunt, & probant Couar. de Sponſalib. 2. part. c. 8. § 5. nu. 13. Gom. l. 9. Taur. num. 17. Pinel. in l. 3. num. 20. C. de bon. matern. & obiter ſequitur Gam. deciſ. 11. nu. 5. & deciſ. 136. num. final. & eius Additionator ad deciſ. 23. nu. 2. verſicul. Quartus caſus, ac pluribus citatis tradit Matien. d. l. 6. titul. 8. gloſſ. 8. num. 21. cum ſequentib. Secundúm quos, idem eſt dicendum, etſi nepos ex ſpurio non ſit legitimus, ſed naturalis, aut etiã ſpurius; quibus enim caſibus nepos legitimus inſtitui ab auo poteſt, poteſt

teſt & illegitimus; imò in illegitimo, cõmunis ſentẽtia in legitimo probata, ſecuriùs procedit ſecundùm Pinel.d.l.3.n.22.ex ratione de qua per eum ibid.

25. Quia verò in ſuperioribus egimus de ſucceſſione ſpurij matris illuſtris, qui á ſucceſſione illius repellitur extante illi legitima ſobole, ex ratione de qua in l. ſi qua illuſtris C. ad Orfician. ſecũdùm quã maior caſtitas requiritur in fœmina illuſtri, quám in illa quę illuſtris non eſt, ſciendum eſt, ius hòc in naturalibus locum nõ habere; ij enim matri illuſtri, perinde ac non illuſtri, pariter cum legitimis & naturalibus ſimul liberis ſuccedunt, vt probatur in d.l. ſi qua illuſtris, verſic. finali, iuncta gloſſ. ibi, verb. concubina, & tenet Cagnol. ſic intelligens tex. ibi num. 33. & ſequenti, vbi ſingularem dixit, & eſt communis omnium intellectus ſecundùm Caccialup. ibid. eundem ſecutũ n.68. verſi. Nota ex hac lege, & num: ſequenti; quod dicit notãdum, & alijs citatis tradit Rojas in epito. ſucceſſion. c.26.n.70.& c.14.n.3.& 4. poſt omnes Pichard. in tit. inſtit. de hæreditatib. quæ abinteſtat. deferũt. in princip. §.6. nu.27.

26. Naturalis veró filij appellatio hìc propriè ac ſtrictè accipitur, de illo, inquã, qui ex vera ſuſcipitur cõcubina, de qua loquitur tex. in d. verſicul. final. ad quod multa requiruntur, de quibus ſup. articulo 8. vbi de concubina egimus. Vnde, ſi mulier illuſtris cũ aliquo, cuius concubina nõ ſit, rem habeat, ſuſceptus inde filius, tametſi parentes inter ſe matrimonium cõtrahere licitè poſſent, non pertinebit ad diſpoſitionẽ tex. d. verſ. final. ſed magis, ad priorem tex. partẽ pertinere, videbitur, ita vt, ſi matri legitima proles ſuperſit, illi nõ ſuccedat, quaſi ſpurius; quod pro cõſtãti ponit Cagnol. d.n.34. verſ. ſed oppoſitũ. Sed quia iſta quę ſemel aut iterũ cũ aliquo cõcubuit, minus

rio coitu caſtitas lęditur, quod negari non poteſt, etiam attenta iuris ciuilis conſtitutione; conſequenter venit, vt multò magis læſam illo dicamus, quám fornicatio alio inter ſolutos habito; hoc enim caſu ſemel, aut iterũ fragilitate carnis caſtitas offenditur, in illo pluries & obdurato animo.

28. Ex quibus, perſuadere mihi non potui, filium iſtius deterioris cõditionis eſſe ad maternã ſucceſſionẽ, quã illius; ſi enim huius rei diffinitio à maternę caſtitatis offẽſa pẽdet, maior reperitur in illa, quàm in iſta. Atque ita, filiũ in caſu iſto vnà cũ legitima matris ſobole illi ſuccedere debere, mihi perſuaſi. Et ad tex. in d.l.ſi qua illuſtris, cuius prior pars ad ſpurios pertinet, poſterior ad naturales ex cõcubina ſuſceptos, reſpondendum erit, hunc de quo agimus, ſub priore quidẽ tex. parte nõ cõprehendi, planè enim tex. ibi loquitur de ſpurio illo cuius pater incertus eſt, vt ſatis clarè verba illa oſtẽdũt, *& alterũ ſpuriũ habuerit, cuius pater incertus ſit*, propter quę verba gl.1.tex. ibi intelligit de meretrice, quæ, inquã, etſi in lupanari proſtituta nõ ſit, modò tamen intrat vnam domũ, modó aliam, vt explicat ibi Angel. & Corn. eum ſecutus n.1. huius enim filius incertũ habet patrem, & ideo vulgò quęſitus dicitur; ſecus ille, cuius mater ſex menſibus ſtat cũ vno, & ſex cũ alio, qui etſi ſpurius ſit, nõ tamẽ eſt vulgó conceptus, quia pater demõſtrari poteſt, vt declarat Bald.d.l.ſi qua illuſtris, nu.penult. Ad hũc ergo, ſicut ad illum de quo agimus, qui eiuſdẽ conditionis eſt, nõ pertinet tex. ille in priore parte, qua de ſpurio loquitur; cuius pater incertus eſt; nec itẽ pertinet ad illũ poſterior tex. pars; quæ loquitur de naturali ex cõcubina nato. Reliquũ eſt ergo, vt dicamus, pręſentẽ caſum tanquã lege illa omiſsũ ſub iuris antiqui diſpoſitione manere, ſecundùm quã, ſpurius, qui

ex damnabili & punibili coitu non eſt, matri ſuccedit vnà cum legitima ſobole, diſtinctione inter illuſtrem, & non illuſtrem omiſſa, quę á Iuſtinian. nouiter inducta fuit, in d.l. ſi qua illuſtris, ad caſum de quo ibi, vt cum communi tradidimus ſup.

29. Quia verò prædicta diſtinctio, caſtitatis cauſa introducta eſt, cuius obſeruatio ingenuis & illuſtribus mulieribus pręcipuum eſt debitum, vt ait Imperat. ibi, videbatur, propter eandem caſtitatis cauſam, & debitam obſeruationem, ad poſteriorem quoque tex. partẽ extendi debere, vt ita, naturalis filius ex illuſtri concubina procreatus illi nõ ſuccederet extante legitima ſobole, cuius contrariũ ſtatuit Imper. d. verſicul. final. de quo miratur Cagnol. ibid. d. nu. 33. & reſpondet ſicut ad præcedentem caſum, id inde prouenire, quia concubinatus ciuili iure licitus eſt. Quæ reſponſio difficultatem non tollit, quia etſi ciuili iure concubinatus licitus eſſet, eo tamen, vt ſup. diximus, caſtitatem lędi, negari non poteſt. Quarè, pro ratione differẽtiæ dicendũ cenſeo, eam quæ corpus ſuum multis proſtituit, maiorem multó impudicæ fęminæ notã incurrere, quã quæ ſub vnius contubernio viuit; idcircò, quãuis & hęc caſtitatẽ lædat, quia magis multò lędit illa, maior ratio erat in illius perſona, quã in iſtius, ad inhibendã liberorũ ſucceſſionẽ, obſeruandę caſtitatis cauſa; quã idcircò in illa ſtatuit Imperat. non in iſta, vt ita ius antiquũ conſtitutione ſua minus corrigeret. Atque ita ex ſupra dictis apparet, maternã nobilitatẽ nocere filio vulgò concepto, non verò naturali ſuſcepto ex cõcubinario coitu cũ homine liberæ conditionis; nec itẽ illi, cuius pater certus eſt, & ex punibili coitu non ſuſcipitur, vt ſup. tradidimus. Et hoc ſecundùm iuris ciuilis conſtitutionem in d. l. ſi qua illuſtris.

30. Iure

30. Iure autem noſtro Regio dubitari poteſt, an ad naturalium excluſionẽ conditio matris attendenda ſit, vt, ſi nobilis ſit, filius illi non ſuccedat correcto communi iure per ord. lib. 4. titul. 92. in princip. & §. 1. quæ in perſona patris ſtatuit, vt ſi plebeius eſſet tempore quo naturalis filius naſcitur, illi vná cum legitimis ſuccedat, ſi nobilis, abinteſtató nequaquã, ſed nec ex teſtamento legitima ſobole extante, vt in § final. ibid. Quæ diſtinctio in perſona quoq; matris, in qua maior requiritur caſtitas, quàm in parẽte maſculo, recipienda videbatur, vt ita lex caſtitatis cauſa & fauore in nobilibus ſpecialiter ſtatuta, quanquám non ſola hæc legis ratio eſt, ſed alia etiã, quã inferiùs aſſignabimus, in fęminis quoque ſeruaretur. Sed, quia iuris correctio non eſt in dubio inducenda; adeó vt nec ex identitate rationis lex correctoria ad caſũ nõ expreſſum extendi debeat, iuxta celebrẽ gloſſæ ſententiã in Auth. quas actiones. C. de ſacroſanct. eccleſ. vbi receptũ id eſſe, tradidit Iaſ. nu. 21. etiã ſi in caſu omiſſo eadẽ aut maior ratio vigeat, nobis nõ licet, legẽ Regni in patre loquentẽ, ad matrẽ extendere correcto cõmuni iure, quo attẽto naturalis filius matri ſuccedit vnà cũ legitima ſobole, etſi nobilis illa & illuſtris ſit d. l. ſi qua illuſtris, verſ. final. eo maximè, quòd antiquo, & nouo iure facilior eſt il. legitimis liberis ſucceſſionis aditus ad maternã hæreditatẽ, quã ad paternã; cũ matri ſuccedãt ne dùm naturales, qui ad maternã ſucceſſionẽ tã ex teſtamẽto, quàm abinteſtató, nihil prorſus à legitimis differũt, de quo Palæot. de noth. & ſpur. c. 38. n. 6. & alijs citatis Surd. de alimẽt. tit. 8. priuil. 81. n. 5. cũ ſequẽt. ſed ſpurij etiã, qui ex punibili coitu nõ ſũt; quos tamẽ, conſtat, hæreditatis paternę eſſe incapaces. Mirũ ergo reputare nõ debem⁹, ſi, quos lex noſtra á paterna prohibet

ſucceſſione nõ prohibeat à materna; quando, cõmuni iuri hoc cõſonare, videm⁹.

31. Secundó, & principaliter notandũ erit, ad legem noſtrã d. tit. 92. §. 1. paternã nobilitatẽ ad naturalium liberorũ excluſionẽ, nõ ſic excellenter requiri, vt ad excluſionẽ ſpuriorũ requiritur in perſona matris eorũ in d. l. ſi qua illuſtris; ad quã ſatis non erit, quælibet matris nobilitas; ſed requiritur, quòd mulier illuſtris ſit. Appellatione autẽ illuſtris ad caſũ de quo ibi, ea venit ſecũdùm Cagnol. ibid. nu. 15. quæ eſt ex nobili & antiqua familia, & quę in loco, magno in honore, & reputatione habetur; ſed tandẽ concludit, quòd, cùm hoc iure diffinitũ nõ ſit, iudicis arbitrio relinquetur, iuxta regul. l. 1. in fin. ff. de iur. deliberãd. ſicquè generaliter, quę ſint perſonæ illuſtres, iudicis arbitrio relinqui, tradit Tiraq. in l. ſi vnquã, verb. omnia, vel partẽ aliquam, n. 31. verſic. Proinde C. de reuocand. donat. ex gloſſ. ſententia in c. vltim. verb. illuſtriũ, ſtatim poſt princip. de re iudicat. lib. 6. quam, vix hoc ſentire, dixit Menoch. de arbitr. cẽtur. 1. caſ. 68. nu. 2. ex quo loco plures enumerat perſonarũ dignitates, in quibus diſſinitũ hoc, iure reperitur; de quo per Iaſ. in l. 1. á nu. 7. cum ſequẽtib. ff. de offic. eius cui mandat. eſt iuriſdict. Rojas in epitom. ſucceſſion. c. 26. nu. 4. cum ſequentib. Alij veró ſtrictiùs hoc inculcãt, qui, illuſtres propriè eos eſſe, dicũt, qui plures regunt prouincias, vt tradit Anton. Corſet. tract. de poteſtat. Regia 5. p. n. 13. ex Bald. in l. 1. ff. de offic. præfect. prætor. vbi n. 3. Cardinales, illuſtres eſſe, dixit, item & Patriarchas, qui redacti ſunt adinſtar regum qui multas regunt prouincias.

Sed quod attinet ad pręſens inſtitutũ, ſi ad tã ſublimis dignitatis normã mulieris conditio regulanda eſſet, inanis ferè redderetur Iuſtiniani conſtitutio de ſpurio mulieris illuſtris in d.

in d.l. ſi qua illuſtris. Quarè, mulierem illuſtrem ad caſum de quo ibi, eam eſſe cenſeo, quam generis nobilitas, aut prędefuncti mariti qualitas commendat, quæ, inquam, ſiue ex mariti perſona, ſiue ex propria generoſæ familię radijs coruſcat; eiuſcemodi enim ſecũdùm mores hominũ, & communem exiſtimationem illuſtres reputãtur, & appellantur; de quibus, idcircò, Imperatorem intellexiſſe, cenſeo.

32. Iure veró noſtro, ad excludendos filios naturales á ſucceſſione parentum propter nobilitatem eorum, generoſa nobilitas non exigitur, nec ſcripta in libris regum; ſed ſufficit illa quæ hominem à plebeiorum ordine ſeponit propter nobilẽ vitæ vſum, vt verba legis oſtendunt d. titul. 92. §. 1. ibi, *E ſeao tempo que os taes filhos naſcerem o pay for caualleiro, ou ſcudeiro, ou de outra ſemelhante condição que coſtume andar a cauallo, não ſendo o qae aſsi coſtumą andar a cauallo officiał mechanico, nem hauido & tratado por pião, não herdarão os taes filhos, &c.* quæ verba ſatis oſtendunt, originariam nobilitatem in patre non requiri, vt naturalis filius à ſucceſſione illius repellatur, ſed ſatis eſſe, eam in ipſius parentis perſona incipere, dummodò, cùm naſcitur filius, nobilis iam effectus eſſet; ſiue quia nobilium numero aſcriptus erat in libris Regijs, ſiue quia nobilium vſu vitam ducebat; quanuis in hoc vltimo contrarium ſentiat Gam. deciſ. 322. num. 4. in fin. & ſequenti. Differentia tamen eſt inter vtrumque caſum; quia in priore, eque opus non eſt ei quem Rex clientelę ſuę titulo honorat, id eſt, vulgari noſtro, *com foro de caualleiro, ou ſcudeiro*; in poſteriore veró ſic, id enim ad nobilem vitę vſum & inſtitutum pertinet; atque ita verba illa, *que coſtume andar a cauallo*, ad proximè præcedentia duntaxat ſunt referenda, illa nempe, *ou de outra ſemelhante condição*; quæ verba

vitę conſuetudinē importãt, qua homo ijs aſſimilatur qui á Rege in nobiles aſſumūtur, ad quos pertinent antecedentia illa, *cauálleiro, ou ſcudeiro.*

Vnuſquiſque autē, quãdiu contrarium nō edocetur, nobilis non præſumitur, ſed plebeius, vt tradit Gam. deciſ. 86. nu. final. & deciſ. 322. nu. 3. Cabed. deciſ. 73. num. 10. tom. 2. Menoch. de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 60. num. 2. & ſequentib. vbi alios refert, Garſ. de nobilitat. Hiſpan. gloſſ. 11. num. 51. & gloſſ. 12. num. 5.

33. Tertiò notandum eſt, ius noſtrum d. lib. 4. tit. 92. in multis á communi deuiare, circà naturalium filiorum in bonis patris ſucceſſionem tam ex teſtamento, quàm abinteſtatò. Primò enim ius noſtrum differentiam conſtituit inter filios plebeiorū, & eorū qui altioris ordinis ſunt, vt illi patribus ſuccedant, & pariter cum legitimis, iſti verò nō; quā differentiam ius cōmune non agnoſcit, quod ſucceſſibilem, ſeu inſucceſſibilem omniū cauſam pariter & eadem ſanctione determinat, ſtatuēs, vt inteſtato patri, cui legitima ſoboles, nec vxor legitima ſuperſit, in duabus tantùm vncijs naturales filij ſuccedant, Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. ſi quis autem defunctus, collat. 7. Auth. de trient. & ſemiſſ. §. conſideremus, collat. 3. Auth. licet C. de naturalib. liber. tradit Benedict. de Sard. tract. de naturalib. liber. 3. part. §. de naturalium ſucceſſione, numer. 2. Palæot. de noth. & ſpur. cap. 38. num. 5. Caccialup. in repetition. l. ſi qua illuſtris, numer. 54. C. ad Orſician. Valaſc. conſ. 94. nu. 8. tom. 1. Garſ. de Hiſpanor. nobilitat. gloſſ. 20. nu. 25. Et hoc, nouiore iure, antiquo enim cōmuni iure á ſucceſſione paterna prorſus repellebantur, vt ex gl. Bart. & alijs in l. humanitatis C. de naturalib. liber. tradit Garſ. d. glo. 20. n. 18. Pichard. ſuper princip. tit. inſtit.

inſtit. de hęreditatib. quæ abinteſtat. deferunt. §. 6. n. 20. Et an in nepotibus naturalibus ad ſucceſſionem aui abinteſtatò idẽ ius obtineat, quod in naturalibus filijs á Iuſtinian. nouiter ſtatutum fuit, latè diſputat Caccialup. loco citato ex num. 55.

34 Sunt autem duæ hę vnciæ, duę partes è duodecim quibus totus as, ſeu vniuerſa hęreditas conſtat §. hæreditas, inſtit. de hæredib. inſtituend. In quas duas vncias iure noſtro naturalis filius patris nobilis illi non ſuccedit, etiam ſi legitima proles illi nõ extet, nec coniux legitima, ſed vniuerſa hęreditas iure agnâtionis proximioribus defertur d. lib. 4. titul. 92. §. 1. verſicul. E fallecendo. Atq; ita naturales filij patris nobilis, deterioris conditionis reperiuntur ſecũdùm ius noſtrum ad paternam ſucceſſionem, quàm ſecundúm commune; quãuis qui ex plebeio patre ſunt, fauorabiliores iure noſtro ſint, quàm cõmuni. Cùm quibus & in eo fauorabiliùs actum eſt iure noſtro Regio, quód naturalium nomine & iure æſtimantur, qui ex parentibus orti ſunt, inter quos matrimonium conſiſtere potuit, tametſi mater, patris eorum cõcubina nõ eſſet, nec liberę conditionis mulier; quod iure communi aliter ſe habet; neceſſe eſt enim, vt cõcubina ſit, vnica & libera, vt filij ex ea ſuſcepti, tãquám naturales in duas illas vncias ſuccedant, iuxta præcitata iura.

35. Sed, cùm lex noſtra concubinę vnicæ mentionem faciat, vbi agit de ſucceſſione filiorum in bonis plebeij patris d. titul. 92 in princ. ibi, *ou teuer hũa sò mãceba, &c.* videtur, quód ſi pater duas eodem tempore concubinas haberet, filij ex eis, aut ex vna illarum ſuſcepti, á ſucceſſionis beneficio, de quo ibi, maneãt excluſi; ſub iuris communis diſpoſitione remanentes. Sed contrarium eſt dicendum; nam lex, vt filij

ſuccedant plebeio patri, hoc tantùm exigit, quòd inter parentes impedimẽtum nullum ſubſit ad contrahendum matrimoniũ; &, cùm de concubina vnica loquitur, alternatiuè loquitur ad præcedentia immediatè verba illa, *houuer ajuntamento com algũa mulher ſolteirą*, poſt quę ſequuntur illa, *ou teuer hũa sò manteba*; & ij de quibus agimus, prioribus comprehenduntur, ſunt enim verè ex ſoluta muliere ſuſcepti, quæ tamen, quia vnica non eſt, concubina nõ eſt, ſecundùm verum ac proprium ſignificatum, vt tradidimus ſup. artic. 8. priora ergo verba ad eos pertinent qui ex ſoluta muliere ſunt, tametſi illa concubina nominetur ſecundùm latam & impropriam verbi ſignificationem; poſteriora ad concubinę filios. Quòd ſi dicatur, & hos prioribus contineri, qui verè ex ſoluta muliere ſuſcepti ſunt, vt ita poſterior pars alternatiuæ diſpoſitionis in lege, otioſa appareat; reſpondebitur, legem vtrumque caſum ęquè determinare voluiſſe, & ideo de vtroque expreſsè locutam fuiſſe, non contentam priori diſpoſitionis parte, ne fortè, concubinę veræ filius dum non expreſſus reperitur, vt omiſſus haberetur propter diuturnius, atque idcircò odibilius in populo Chriſtiano parentum peccatum.

36. Notanda deinde eſt lex Regia d. princip. in fin. vbi ſtatuit, ſuſceptos à plebeio homine non vxorato ex muliere ſeruilis conditionis propria, aut aliena, ſi tempore quo pater moritur, liberi inueniuntur, ei ſuccedere perinde ac naturales alij de quibus in d. princip. Et ſanè, in ſuſceptis ex propria, in ord. antiqua cautum id ita erat lib. 4. titul. 71. in princip. vbi quia de ſuſceptis ex aliena ancilla lex non loquebatur, exorta non ſemel dubitatio fuit inter Noſtrates, an in his etiam lex intelligi deberet, vt videre eſt apud Gam. deciſ. 86. 167. & 312.

&312. qui affirmatiuã partem ſecutus ſemper eſt, & in ſenatu præualuiſſe, teſtatur, arbitratus, legem in propria ancilla locutam fuiſſe ratione frequentioris vſus, vt inde argumentum á contrario ſenſu in aliena ſumi non deberet. Hęc veró dubitatio iam hodie ceſſat, & lege noua ſublata eſt d. lib. 4. titul. 92. in fine principij, quo in loco in ſuſceptis á plebeio ex ancilla propria, & aliena idem pariter & eadem oratione diſpoſitum extat. Et conuenit cum Imperat. conſtitutione de qua in princip. inſtit. de ſeruil. cognation. vbi è conuersò idem traditur, ſi libera mulier ex ſeruo filium ſuſceperit, vt is patri libero deinde effecto, & matri ſuccedat. Quod tamen de alieno ſeruo eſt intelligendum, & non de proprio; nam coitûs cum proprio acerrimè punitur: & filij inde nati, patri, & matri ſuccedere, prohibentur, l. vnic. C. de mulierib. quæ ſe ſeru. propr. iunxer. Atq; ita, iuxta hęc, lex noſtra Regia loquens in ſuſceptis à plebeio ex aliena ancilla, intelligenda eſt & amplianda in filio liberæ ſolutæ ex alieno ſeruo ſuſcepto, qui poſtea libertatem adeptus eſt; illi, namquè, filius ſuccedet, quasí naturalis plebeij patris filius, vt d. tit. 92. in princip. & d. princip. inſtit. de ſeruil. cognation.

37. Circá hoc támen notanda quoque differentia eſt inter ius noſtrum, & Cæſareum, de quo in d. princip. quia ſecũdúm ius noſtrum d. titul. 92. in princip. filius plebeij ex ancilla ſuſceptus ſuccedit patri vnà cum legitima illius prole; at veró, ſecundùm ius Cæſareum, filius ancillæ, cum prole legitima patri ſuccedere nunquã poteſt; nec enim melioris conditionis contra liberos iuſtis nuptijs quæſitos eſſe debuit filius ancillæ cũ qua iure illo matrimonium conſiſtere non poterat, l. cum ancillis. C. de inceſt. nupt. nec verus

con-

concubinatus, quàm filius ex concubina libera ſuſceptus, qui patri inteſtató defuncto cum legitimo nō ſuccedit, Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. ſi quis igitur habens filios, collat. 7. Quanquàm, qui ex ſeruili conſortio prodiere, melíoris conditionis eſſe, quàm naturales ex libera ſuſceptos, probet Matheſil. tract. de ſucceſſionib. abinteſtat. artic. 1. memb. 2. nu. 4. verſicul. ſecundo caſu, ſubdens pro ratione differentię inter hos, & naturales ex liberis ſuſceptos, quia ſecundùm leges inter ſeruos matrimonium conſiſtere non poterat, & lex pręſumit, quód, ſi contrahere poſſent, contraxiſſent, vt ita non ſic illis imputari debeat in naturalium ſuſceptione, ſicut alijs qui matrimonium liberè contrahere poſſunt, ex quo naturales ſimul ac legitimos liberos ſuſcipere potuiſſent; ſequitur Angel in d. princip. inſtit. de ſeruil. cognat. col. final. Cacciaлup. in repetit. l. ſi qua illuſtris num. 60. cum duob. ſequentib. C. ad Orfician. Palæot. de noth. & ſpur. cap. 38. in fin. Sed prædicta ratio non eſt idonea ad tale inter hos, & illos conſtituendum diſcrimē, præſertim hodie ſtante Pontificio iure, quo inter ſeruos legitimum cōtrahitur matrimonium.

38. Et tex. in d. princip. inſtit. de ſeruili cognation. in verſicul. final. vbi habetur, in ſeruitute ſuſceptos, ſi liberi poſtea efficiantur, parentibus vnà cum alijs ſuccedere, ſic ſemper accipiendus eſt, vt de communi cum liberis legitimis ſucceſſione non intelligatur. Et non obſtant verba in fine ſcripta, quæ in aliquibus codicibus ſic reperiuntur, *ſiue ex eodem patre, ſiue ex eadem matre, ſiue ex alijs nuptijs, &c.* nam verior eſt litera quæ in recentioribus & emendatioribus ſic legitur, *ſiue ex eodem patre, vel eadem matre; ſiue ex alijs, qualicunque copulatione nati ſunt.*

ſunt. Quę verba, *qualicunque copulatione*, nec de coniugali ſunt intelligenda, vt præcedens euitetur incõueniens, nec de damnabili & punibili; quia, qui inde naſcuntur, parentibus ſuccedere, iure prohibentur, iuxta communes traditiones de quibus ſup. ſic ergo, tex. ibi accipiendus ita eſt, vt, etſi generaliter loquatur, ſuppoſitis terminis habilibus intelligatur, prout vulgare eſt, l. qui teſtamento ff. de teſtament. l. 1. iuncta gloſſ. 1. ibi, & communi interpretatione C. de ſacroſanct. eccleſ.

39. Atque ita apparet, quòd differentia eſt inter ius noſtrum, & Cæſareum; nam iure noſtro filij plebeio patri nati ex ſeruili cõſortio, ſi liberi inueniuntur cùm pater moritur, illi ſuccedunt cum legitima eiuſdẽ parẽtis prole. Quod ſanè in difficili eſt, & iniquum videtur, vt filius ancillæ, hęres ſit cum filio liberæ ac legitimæ vxoris, iuxta illud Saræ ad Abraham, Geneſ. 21. *nõ enim erit hæres filius ancillæ cũ filio meo Iſaac*, & Apoſtol. ad Galat. 4. *non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ*; c. dicat aliquis 32. quęſt. 4. eò maximè, quòd nedum in filio ancillæ, ſed in naturali ex libera ſuſcepto, non valere ſtatutum eum admittens, pręſertim legitima prole extante, communis eſt Scribẽtium opinio, vt conſtat ex citatis à Valaſc. conſ. 94. num. 9. tom. 1. qui illi adeò aſſentit, vt ibid. nu. ſequenti ſcripſerit, quòd ſemper optauit, vt lex noſtra quaſi non minimum Reipublicę ſcandalum generans, corrigeretur, ſperans, ita in noua legum Regiarum compilatione futurum; & rurſus idem Valaſc. valdè iniquam auſus eſt appellare conſ. 151. nu. final. tom. 2. & tamen voti compos non extitit in noua legum compilatione, qua, non ſolùm antiqua lex abrogata nõ eſt, ſed magis ampliata, aut declarata ampliùs fuit pro filijs ex aliena etiam

ancilla

ancilla habitis,vt diximus ſup. legemquè noſtram, non odioſam, nec nutritiuam peccati, imò naturę fauorabilē eſſe,dixit Gam. deciſ.167. nu. final. verſic. Non obſtat, & deciſ.312. nu.3. verſicul. Pars tamen, fauorabilem quoque reputat Cabed.deciſ.100.nu. 10.tom.1.

40. Ego quidem in naturalibus ex libera ſuſceptis legem valere,facilè admitto, idquè ex eo ſaltem perſuaſum mihi eſt, quòd tales vná cū legitimis matri ſuccedunt ſecundùm ius commune,de quo non dubitatur, qua ergo ratione id in materna ſucceſſione conſtitutum probatur, eadē, vel alia quę iuſta ſit ſecundùm temporum mores,in paterna cōſtitui, poſſe, non eſt improbandum,prout apud nos circà plebeiorum filios lege cōſtitutum videmus, quę in iudicijs ſinè controuerſia ſeruatur. Quòd veró attinet ad natos ex ſeruili cōſortio; quia inferioris conditionis hi ſunt, & illis literaliter obſtat illud de quo ſup. *non erit hæres filius ancillæ cum filio libera*, de validitate legis dubitari magis potuit, ſed non vſque adeò,vt iniquam dicamus, quæ doctiſſimorum Virorū conſilio ſub catholico Principe lata eſt. Suſtinenda ergo lex erit; & primó, quod attinet ad verba illa ſacrę paginę, per allegoriā dicta ſunt,vt Apoſtolus ipſe teſtatur ad Galat.d.c.4. & non important præceptum aliquod diuini,aut naturalis iuris de non admittendo ancillæ filio cum filio liberæ ad paternā ſucceſſionem. Deinde, lex eiuſcemodi filios, aut etiā naturales ex concubina libera ſuſceptos admittens, vt nutritiua peccati reputari non debet; quod vel ex eo ſaltem oſtenditur, quia patri legitima ſobole carenti, naturales filios ſibi inſtituere hęredes,licet,ſecundùm ius Authenticorum, Auth. licet C.de natural. liber. & in.corpore vnde ſumitur, quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. ſi

verò filios non habuerit, collat. 7. quod iùs, iniquũ dicere, neceſſe eſſet, ſi lex ſtatuens, vt naturales filij patribus ſuccedant, nutritiua peccati cenſeretur; vltra quám, quod eadem iniquitas ac peccati nutritio reperiretur in legibus diſponentibus, vt tales filij matribus ſuccedant; quod communi iure antiquo, & nouo cautum ſæpe legimus. Non eſt ergo dicendum, quód lex noſtra nutritiua peccati ſit, quatenus, naturales ex concubina, & etiam ex ancilla habitos, ad plebeij patris ſucceſſionem, perinde ac ſi legitimi eſſent, vnà cum illis admittit.

41. Et non obſtat tex. in l. final. verſicul. filijs enim C. de naturalibus. liber. ibi, *quia vitium paternũ refrænandum eſſe, exiſtimauerunt*; quæ verba prout iacent, iunctis præcedentibus, nihil aliud ſonare videntur, quám conſtitutionibus, quarum ibi meminit Imper. non licere patribus, quantum vellent, filijs naturalibus relinquere, vt liberæ erga eos diſpoſitionis facultate prohibita, à coitu vitioſo cohiberentur; quæ tamen ratio ad talèm prohibitionem manca ſatis & debilis apparet; quotus enim quiſque eſt, qui illicitis ſe commiſcet amplexibus futuræ prolis intuitu, & non magis concupiſcentia carnis illectus? iam veró, qui á talibus ſe abſtineat, quia futuram prolem, ſi fortè inde ſibi naſci cõtingat, hæredem ſibi futuram nõ fore, in animo proponat, propter legis prohibitionem, Rara auis in terra, nigroquè ſimillima cygno? Dicendum eſt ergo, paternum vitium his amplexibus ac copulationibus verè ſemper ineſſe, idemquè poſtea apparere in ſobole inde ſuſcepta; filius, namque, ex illicito coitu habitus paternum vitium, quo ſuſceptus eſt, ſecum portat, & paternæ turpitudinis teſtis eſt. cap. dicat aliquis 23. quæſt. 4. & cùm dicitur, quòd prohibita libera

bera diſponendi facultate erga filios naturales, paternum vitium conſtitutiones refrenandũ exiſtimauerunt, non eſt intelligendum, quòd prohibitione illa refrenare intenderunt coitus vitium; id enim ſi intendiſſent, inaniter intẽdiſſent; ſed refrænatio illa bonorũ elargitionem cõcernit, quę dum coarctatur, paternum vitium refrænatur, id eſt, vitium patris, quod cernitur in filio, non ita diffunditur, nec ita alijs innoteſcit coarctata bonorum diſpoſitione, ſicut innoteſceret effuſa in illũ bonorũ elargitione ad ipſius patris arbitrium.

42. Itaque, lex quæ filios naturales, & etiam ex ancilla ſuſceptos ad bonorũ paternorũ ſucceſſionẽ vnà cum legitimis vocat, nec naturę iuri, nec diuino contraria eſt; ſolùm ergo ſupereſt, vt, legitimorũ liberorũ iuri aduerſari, dicamus, quibus naturaliũ cõmunione minor legitimę portio continget; ſed hoc ciuile ius reſpicit, quo legitimæ portio taxata eſt; & variè quidẽ ſecũdùm varia locorũ ſtatuta; Igitur, lex, cuius fuit, certam legitimæ portionẽ liberis legitimis diffinire haud quaquàm ex maiori liberorum numero augendã, potuit vtiq;, eandem ſtatuere cũ naturalibus filijs viriliter partiendam, vt pro plebeiorũ naturalibus lex noſtra ſtatuit.

43. Cuius legis ratio, in eo, quantùm conijcio, cõſiſtit, vt, in ſucceſſione bonorũ paternorũ filij legitimi à naturalibus nõ diſcernerentur, quãdo patris cõditio ęquales omnes efficit; tã enim legitimi, quám naturales plebeij hominis filij, ad plebeiorũ ordinem pertinẽt patris conditionẽ pariter in hoc ſecuti; quod in filijs nobiliũ lõgè aliter ſe habet; nobilitas, nãque, patris bene in filios legitimos deriuatur, ſed non in naturales, ſeu baſtardos, de quo Palęot. de noth. & ſpur. c. 59. cũ duob. ſequẽt. tradit Tiraq. qui plures refert, de nobilitat. c. 15. à nu. 10. & ex cõmuni ſententia, & plu-

& plurimis ab eo citatis Rojas in epito. ſucceſſion. c.15.nu.1.& 2. Atque ita, cùm naturalis filius in honore, & nobilitate patris non ſuccedat, longèq; diſparem à legitimo ſortem in hoc ſubeat, in ſucceſſione bonorũ cũ eo cõcurrere non debere, Legiſlatoribus noſtris viſum eſt, cõſtituta differentia inter plebeij filios, & nobilis; quam & illud adiuuat, quód nobili, magis quàm ignobili ignominioſum eſt, illegitimos habere ſucceſſores, vt argumento l. ſi qua illuſtris. C. ad Orfician. tradit Alex. in l. ex facto §. ſi quis rogatus nu. 3. ff. ad Senat. conſ. Trebell. Hac ergo de cauſa prędicta differentia inter nobilium, & plebeiorũ filios naturales lege noſtra inducta eſt, ſimul vt hoc ipſo probaretur, legibus odibilius eſſe nobiliũ, quàm aliorũ hominũ, contra caſtitatem peccatum.

44. Sed dubiũ eſt circà eandem ord. d. titul. 92. in princip. qua parte ex ancilla ſuſceptos ad plebeij patris ſucceſſionem cum legitimis admittit, an & ad matris hęreditatem admitti debeant illa poſtea manumiſſa, & cum legitima prole moriente. Qui caſus, cúm lege expreſſus non ſit, tanquàm omiſſus ſub iuris communis diſpoſitione manet, l. commodiſſimè ff. de liber. & poſth. quo iure, quia ne dũ naturalis matri ſuccedit pariter cum legitimis, ſed & ſpurius qui ex punibili coitu non eſt ſuſceptus, vt ſup. tradidimus, cuiuſmodi eſt is de quo agimus, qui ex punibili coitu nõ eſt ſuſceptus, & quia in ſeruitute conceptus eſt, pro ſpurio habetur, l. ex libera C. de ſuis & legitim. hæredib. & ex cõmuni ſententia tradit Alex. d. §. ſi quis rogatus, n. 2. videtur, quòd ille matri, quæ poſtea ad libertatem peruenit, hæres ſit. Accedit, quòd omni iure facilius eſt & largius illegitimorum ius ad maternam ſucceſſionem, quàm ad paternam; cúm ergo ad paternam liber ſit aditus

iure

iure noſtro in caſu propoſito, videtur, quòd multò magis ad maternam eſſe debeat.

Contrarium tamen tenendum, puto, quia, ſi ius ciuile antiquum attendimus, huiuſmodi filij cognationis iure matrem nõ attinguunt; vnde eo iure inſucceſſibiles illi sũt, quãuis omnes poſtea libertatem adipiſcantur, vt probat. tex. in princip. inſtit. de ſeruil. cognat. qui ſic exorditur, *Illud certum eſt, ad ſeruiles cognationes illam partem edicti qua proximitatis nomine bonorum poſſeſsio promittitur, non pertinere; nam nec vlla antiqua lege talis cognatio computabatur.* Et loquitur ibi tex. vt patet in ſequentibus, etiam in filio á ſerua muliere ex libero concepto, inter quos nullum cognationis ius computabatur, quo, illis poſtea ad libertatem peruenientibus, alter alteri ſuccedere poſſet; quod ius antiquũ Iuſtinian. conſtitutione de qua ibi, æquitatis cauſa temperauit, mutuum ſucceſſionis ius inter eos introducens, ſic tamen intelligendum, vt tales filij in ſeruitute concepti cum legitimis non ſuccedant, vt tradidimus, ſup. Iuxta quã obſeruationem, filius ex ſerua muliere natus patri plebeio ſuccedet vnà cum legitimis, ſi liber inueniatur tempore quo moritur pater, matri veró non ſuccedet illa poſtea manumiſſa cum prole legitima moriente.

Et non obſtat, ſpurios etiam cum legitimis matri ſucceſſibiles eſſe, qualis reputatur is de quo agimus, & latiús patere illegitimis maternam ſucceſſionem, quám paternam; id enim ex ea parte edicti prouenit, qua cognationis iure proximioribus ſucceſſio defertur; ſunt enim mater, & filius tametſi ſpurius, ſibi inuicem cognati, & ideo cognationis, ſeu proximitatis iure ſibi inuicem ſuccedunt l. hac parte, verſic. Itaque, l. ſi ſpurius. ff. vnde cognat. §. vulgò quęſitos, verſicul. Tantùm, inſtit. de ſucceſſ.

ſuceeſſ. cognator. vnde, quia ſeruilis cognatio ad leges non pertinet, vt in d.princip. inſtit. de ſeruil. cognat.l.1.§.1.ff.vnde cognat.l. Iuriſconſultus §. inter ff.de gradib.ſecundùm leges antiquas filius ſeruæ mulieris hoc cognationis, proximitatiſuè iure ſuccedere illi nunquam poterat, poteſt verò ex noua Iuſtiniani conſtitutione,de qua in d.princip.legitima prole non extante,intelligẽdo prout ſup.ſecundùm quã Imperat. conſtitutionem caſus præſens, quia lege noſtra non reperitur expreſſus,apud nos determinandus erit; & ſic eueniet, quòd filius in eo melioris conditionis exiſtet ad paternam,quám ad maternã ſucceſſionẽ. Quod eſt notandum.

45. Lex autem noſtra quanuis in nepotibus non loquatur,ex quo,tanquám iuris correctoria, de quo in l. final. verſic. final. C. de natural.liber.in illis locum non habere, videbatur, vt, ſæpe, nepos naturalis plebeio auo nõ ſuccederet ab inteſtató,tamen contrariũ ſæpe in ſenatu iudicatum fuit,vt conſtat ex adductis per Gam.deciſ.312.nu.4.& pro hac parte iudicatũ in ſenatu fuiſſe, teſtatur Cabed.deciſ. 100.n.13.in fin. tom.1.vbi diſputat,& vtriuſq; partis fundamẽta adducit;& ita de ſtylo eſſe,aſſerit idẽ Author areſt. 88, tom.eod.ſiue nepos legitimus ſit ex filio naturali,ſiue naturalis ex legitimo. Addo, idẽ æquè fore probandũ,etſi nepos naturalis ſit ex filio naturali;quia eadẽ ratió omnes hos caſus ęquè amplectitur ad eandẽ in omnib⁹ iuris deciſionẽ. Quod tamẽ in priori caſu ampliandũ eſt, vt procedat etiam in nepote,cuius pater nobilis eſſet, tẽpore natiuitatis ſuę, cùm auus adhuc eſſet plebeius; is enim patre prædefũcto ſuccedet auo:& ratio eſt,quia nepos in caſu iſto, tãquàm legitimus patris ſui filius, hæres eius eſt; & filius,tametſi naturalis eſſet, patri ſuo hæres eſſe potuit, quia

plebeius erat; atque ita, nihil eſt quod impediat, nepotem ex patris ſui perſona, quam repręſentat, auo poſſe ſuccedere. In alijs verò caſibus, in quibus proponitur nepos naturalis ex filio legitimo, aut naturalis ex naturali, aliter eſt dicẽdum pro limitatione prædictę ſentẽtiæ; ſi enim auus tempore quo nepos naſcitur, plebeius erat, & filius eo iam tempore nobilis aliunde effectus eſſet, nepos auo ſuccedere nõ poterit propter paternã nobilitatẽ, propter quã patri ſuo prędefuncto ſuccederę nõ potuit; vnde ad auitam ſucceſſionẽ aſcendere non poterit, quaſi medio impedito, per quod aſcenſus erat. Per contrariũ quoq;, ſi auus nobilis eſſet, & filius plebeius, (quod euenire, nõ raró poteſt, præſertim in filio naturali, in quẽ paterna nobilitas nõ tranſit, vt dictum eſt ſupra) nepos qui patri ſuo ſuccedere potuit, nõ ſuccedet auo; quia nõ debet potiori iure gaudere ad auitam ſucceſſionem, quàm ad paternam, à qua, ſi pater eſſet nobilis tẽpore natiuitatis illius, repelleretur; & nõ minor ad repellendũ eum ratio, imò maior in aui perſona reperitur; cùm non debeat qui remotior eſt, melioris conditionis eſſe, quàm ſit proximior, Bart. in l. 2. §. vidẽdũ, nu. 1. ff. ad Tertyll. ſed proximior, id eſt, filius patri ſuo qui nobilis erat tẽpore natiuitatis ſuæ ſuccédere nequit, ergo, nec nepos qui remotior eſt, ſuccedere illi poterit; & ita in non diſſimili ſpecie argumẽtatur Surd. cõſ. 177. nu. 20. in fin. & ſequenti, tom. 2.

46. Circà teſtamentariam quoquè naturalium ſucceſſionẽ ius noſtrum à communi diſcrepat; quia iure cõmuni pater cui legitima ſoboles extat, poteſt in teſtamento ſuo naturalibus filijs vnã vnciam relinquere, id eſt, duodecimam totius aſſis partem l. 2. C. de naturalib. liber. Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui, §. ne igitur

collat.

collat. 7. de quo tam circá antiquum, quám nouũ ciuile ius, poſt alios Pichard. in princip. tituli inſtit. de hęreditat. quæ abinteſtat. deferunt. §. 6. ex numer. 8. Quam diſpoſitionis metam ius noſtrum non nouit; ſed, aut naturalis pariter cum legitimis in legitima eſt inſtituendus, ſi pater plebeius eſt, aut prorſus repellendus, ſi nobilis eſt; á pari enim apud nos procedit naturalium filiorum ſucceſſio ex teſtamento, & abinteſtató, adhibita ſemper diſtinctione inter filium plebeij ſeu peditis, & filium nobilis. Vbi veró legitima proles non exiſtit, ius noſtrum qua parte de nobilium filijs diſponit, cum communi cõuenit; eo enim iure, ſi pater aſcendentes habeat, legitima illis derelicta, reliquam bonorum ſuorum partem naturalibus filijs relinquendi licentiam habet; quód ſi nec aſcendentes quibus legitimam debeat, habuerit, in vniuerſa hæreditate naturales inſtituere poteſt d. Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. ſi veró filios, & §. ſi veró habuerint, Auth. licet C. de natural. liber. quod in vtroque membro circá nobilium naturales iure noſtro æquè ſtatutum eſt. d. lib. 4. titul. 92. §. final.

47. Atque ita notandũ eſt, quòd, vbi legitima proles non extat, adſunt veró aſcendentes, poteſt pater de parte quę eſt extra legitimam illis debitã liberè diſponere, tam, inquam, in naturales liberos ſuos, quàm in prorſus extraneos; vbi verò legitima proles adeſt, de parte extra legitimam illi debitam conſtituta, non ita libera diſponendi facultas patri competit; quam enim totã extraneis relinquere poteſt, naturalibus filijs non poteſt. Quod durum videtur, ſed lex filijs legitimis prouidere intẽdit, ne bonis paternis aliàs illis obuẽturis priuarẽtur, propter naturalẽ parẽtũ erga filios naturales amorẽ; quia teſta-

tor prçſumitur, ita diligere naturales, ſicut legitimos, vt ſcripſit Surd. de aliment. titul. 2. quçſt. 15. nu. 43. citans tex. in l. ex facto §. ſi quis rogatus. 1. ff. ad Trebell. qui tamen tex. hoc ita non probat; ſed natura ipſa parentum amorẽ erga filios naturales quemquam ſatis docet, quia illa communis eſt omnibus filijs, tam legitimis, quám naturalibus l. hos accuſare §. omnibus, verſic. ſed cùm natura ff. de accuſation. cum adductis per Tiraq. in. l. ſi vnquam, verb. donatione largitus, nu. 288. C. de reuocand. donation; quç propenſi amoris ratio ceſſat in extraneis, quibus pars extra liberorum legitimam conſtituta relinqui liberè poteſt.

48. Ex quo videbatur, legem in filijs loquentem, ad nepotes non dec re extendi; vt ſi naturales ſint, aut legitimi ex filio naturali, tales, inquam, quos auus inſtituere, neceſſe non habeat, poſſit nihilominus illis eam bonorum partem relinquere, quæ eſt extra iuſtç ſobolis legitimam, ſicut extraneo cuilibet eandem relinquere, liberè poteſt; lex enim noſtra, quæ hanc liberç diſpoſitionis facultatem arctat, in filijs duntaxat loquitur, non in nepotibus, in quibus illa propenſi amoris ratio non ita viget, vt in filijs proprijs, quos quis genuit; & cùm verba legis deficiant, quç loquitur in filijs, ad nepotes non videbatur trahenda, in quibus minor eſt ratio. Sed contrarium eſt tenendum per tex. in l. final. verſicul. Ea enim C. de naturalib. liber. vbi Iuſtinian. etſi tradat, nepotes naturales, cùm proles legitima non extat, melioris conditionis eſſe ſecundùm veteres leges ad auitam ſucceſſionem, quám filios ad paternam, (& loquitur de ſucceſſione teſtati) tamen illa ſubſiſtente, in naturalibus filijs ſtatutum ad nepotes extẽdit, id eſt, vt vnam tantúm vnciam ex teſtamento aui, cui

cui ſuperſunt liberi legitimi, accipere poſſint, ſecũdùm diſpoſitionem tex. in l. 2. C. de naturalib. liber. Et ita tradit Ludouic. de Sard. tract. de naturalib. liber. 3. part. §. de ſucceſſione naturalium, num. 3. & alijs citatis Surd. conſ. 177. nu. 26. cum ſequent. tom. 2. Iuxta quam Imperatoris conſtitutionem, quia apud nos filius naturalis patris nobilis cui legitimi liberi ſuperſunt, ex teſtamento illius nihil capere poteſt, nec etiam capere quicquã poterit naturalis nepos ex aui teſtamento cum legitima ſobole morientis. Et non obſtat, legem in filijs loqui; quia iuris interpretatione appellatione filiorum veniunt nepotes in materia iſta, vt conſtituit Iuſtinian. d. l. final. verſicul. Ea enim. Et cùm legis finis ſit, legitimis filijs prouidere, quorum fauore cõſtitutum eſt, ne pater filijs naturalib⁹ relinquere poſſit in teſtamento ſuo, quod poteſt extraneis, vt pro ratione illius expendimus, nimirùm, ſi appellatione filiorum nepotes quoque intelligantur; quód nouũ non eſt, ſiue ex propria vocabuli ſignificatione id eueniat, vt voluit gloſ. verb. appellantur, in §. final. inſtit. qui teſtament. tutor. dar. poſſ. ſiue ex interpretatione extentiua, vt tenet, & multis probat Bart. in l. liberorum, nu. 10. & ſequẽti, ff. de verbor. ſignificat. Bald. in l. maximum vitiũ nu. 9. C. de liber. præterit. quod vltimum probat tex. in d. l. final. verſic. Ea enim, ibi, *& in nepotibus extendimus*, & l. iuſta, ff. de verbor. ſignificat. vbi dicitur, quód iuſta interpretatione recipiendum eſt, vt filij appellatione nepos comprehẽdi videatur; & de hoc, quãdo filiorum appellatione nepotes cõprehendantur, latiſſimè agit Peregrin. de fideicommiſſ. art. 22. ex n. 44. cum multis ſequentib. & Surd. tract. de aliment. titul. 9. quæſt. 36. ex nu. 8. Valaſc. noſter conſ. 140. per tot. tom. 2.

49. Nunc, poſtquám de

ſucceſſione filiorum naturalium abinteſtatò, & ex teſtamento diximus ad ius commune, & Regium noſtrum, peropportunè ſe offerebat quæſtio de ſucceſſione contra teſtamentum paternum. Sed, quia iure communi expeditum eſt, naturales liberos ſi prętereantur, patris teſtamentum non rumpere, qui contra paternam voluntatem quicquam vt patris heredes capere non poſſunt, tradit gloſſ. in l. 1. verb. naturales, & ibi Bart. verſic. Quæro vtrùm, vbi gloſſ. ibi notabilem dicit, ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul. Marquard. de cælibat. Sacerdot. 3. part. cap. 4. num. 10. Palæot. de noth. & ſpur. cap. 38. num. 7. Surd. de aliment. titul. 7. quęſt. 11. nu. final. & quęſt. ſequenti, num. 2. & latiùs titul. 8. priuileg. 81. num. 1. cum duob. ſequentib. Valaſc. noſter conſ. 94. numer. 4. tom. 1. vbi de iure Regni latè & eleganter diſputat circà naturales plebeiorũ, & reſoluit, eos non poſſe annullare, nec reſcindere patris teſtamentum, ſi prętereantur; aut iniquè exhęredentur, ſed debitam ſibi legitimę portionem, teſtamento in reliquo manente, tantummodò poſſe petere, in quæſtione hac non immoror his contentus quę apud doctiſſimum Virũ eo in loco videri poſſunt, vbi nu. final. addit. tales plebeiorum liberos, nõ ſolùm legitimam portionẽ ex paterna hæreditate vẽdicare ſibi poſſe iure noſtro, ſed & à parẽtibus alienata in fraudẽ illius, poſſe poſt obitum eorum, per inofficioſę donationis quęrelam reuocare inſtar legitimorum.

50. Quod autẽ diximus, contra paternam voluntatem ac diſpoſitionẽ naturales liberos iure cõmuni quicquã capere non poſſe, quod & ſecundùm ius noſtrum obtinet in his qui patre nobili nati ſunt, ſic ſemper accipiendum eſt, vt de acquiſitione hæreditario titulo intelligatur, ſalua,

ſalua, ſcilicet, ſemper alimentorum cauſa, quæ de bonis patris filio naturali qui non habet aliunde vnde alatur, etiam iure ciuili debentur, probat text. in Auth. de trient. & ſemiſſ. §. conſideremus, ibi, *& nutrimentum damus eis*, collat. 3. & in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. ſi quis autem defunctus, & §. ſi quis igitur habens, collat. 7. Auth. licet, in fin. C. de naturalib. liber. tradit Palæot. d. cap. 38. numer. 4. & 5. Surd. de aliment. titul. 1. quæſt. 9. numer. 11 qui alios citat, & ampliat in numer. ſequentib. de quo per eundem titul. 7. quæſt. 10. & ſequenti, vbi poſt Palæot. loco proximè citato agit, an filius naturalis vltra vnam illam vnciam quam ex patris teſtamento capere poteſt, & duas, quas capit abinteſtatò quando legitima proles non extat, alimenta petere poſſit. Atque ita, ſecundùm ius ciuile, inter naturales, & eos qui ex damnato ſunt coitu, etiam circà alimenta differentia eſt, quæ notatur d. Auth. licet, in fin. & in corpore vnde ſumitur, quanuis Pontificio iure omnes alantur, vt in cap. cùm haberet, in fin. de eo qui dux. in matrimon. quam poll. per adulterium, cum communi ſententia, & intellectu. Et quanuis prædicta iura quæ, naturalibus alimenta præſtari, iubent, loquantur in caſu, quo pater illorum abinteſtatò moritur, eadem tamen ciuilis conſtitutio accipienda eſt etiam inuitis parentibus, ſi, videlicet, cum teſtamento moriantur nulla de naturalibus liberis facta mentione, erunt enim, ſi aliunde non habeant, vnde alantur, de bonis patris alendi, quos & pater ipſe dum ſuperſtes erat, alere tenebatur, vt tenet gloſſ. in d. §. ſi quis igitur habens, verb. legitimis, & in l. ſi quis à liberis §. Idem reſcripſit, verb. iuſtè ff. de liber. agnoſcend. & pluribus ci-

 tatis

tatis tradit Surd. d. quæſtione nona, numero 1. qui num. ſequenti ampliat eum citatis ab eo, non poſſe patrem teſtamento prohiberi, alimenta naturalibus filijs præſtari; nec id ſtatuto caueri poteſt, vt per eundem ibid. nu. 3. & hanc quidem ſententiam iuuat tex. in d. Auth. licet, ibi, *huiuſmodi enim naturales filios paſci boni viri arbitrio, eſt neceſſe, ſiue legitimi extant, & ſuccedunt, vel coniuge viua quilibet alij ſunt hæredes*; ſi enim naturales paſci, neceſſe eſt, vt ibi dicitur, aduerſus hanc iuris neceſſitatem pater teſtamẽto ſuo præcipere non poteſt, quia nemo poteſt facere, quin leges in teſtamento ſuo locum habeant l. nemo poteſt ff. de leg. 1.

51. Illud inter omnes conſtat, patrem filio naturali catenus ſuccedere, quatenus illi filius, Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. in quibus enim caſibus, collat. 7. tradit Matheſil. qui tex. illum optimũ dixit, de ſucceſſion. abinteſtat. art. 2. memb. 2. nu. 8. & ſequentib. & Bolognin. in additione ad eum ibid. Ludouic. de Sard. de natural. liber. 3. part. 6. de ſucceſſione naturalium, nu penult. Palæot. de noth. & ſpur. c. 39. num. 1. Gom. l. 9. Taur. nu. 8.

52. Ex quo infert Matheſilan. loco citato, num. 10. quòd, ſicut filius naturalis inteſtato patri, cui legitima proles extat, aut coniux legitima, in nihilũ ſuccedit, ita & è cõtra pater illi prædefuncto non ſuccedet, ſi tempore quo filius moritur, pater ipſe legitimos habeat liberos, aut vxorem, idem probat Nicol. de Vbald. tract. de ſucceſſion. abinteſtat. 2. p. num. 23. verſic. Sed poſſet dubitari, Angel. mirabile reputans, in §. præferũtur, nu. 6. verſicul. Ex quo infertur mirabiliter, inſtit. de Senat. conſ. Tertillian. Sed Bolognin. in addit. ad Matheſilan. num. 11. de ſententia hac multùm dubitat, & quanuis cogitandũ relinquat, in contrariam magis

magis inclinat; quam expreſsè probat Palæor. d.c. 39. nu. 3. ſucceſſionum viciſſitudinē admittens ſpectatis paribus terminis in perſona illius cui ſuccedi-tur, & non in perſona ſuccedentis, vt, videlicet, quēadmodum naturalis filius ſuccedit abinteſtatò in duas vncias patri, cui nec legitima proles, nec vxor ſupetſit, ita pater in eaſdē ſuccedat filio naturali cui nec legitima proles extat, nec vxor, quanuis pater ipſe tunc temporis legitimos habeat liberos, aut vxorem; qui non oberunt illi, naturali filio ſuccedere volenti; & contrarium aſſerere, abſurdum reputat Palæot. Ego illi aſſentio; ſic enim ſucceſſionis viciſſitudo æqualiter vtrinque ſeruatur; quia quemadmodũ propria legitima proles naturali filio non obeſſet; quòminus patri ſuo ſinè liberis legitimis, & vxore morienti, in duas illas vncias ſuccedere poſſet: ita è conuersò legitima proles, & vxor non debet obeſſe patri, quòminus naturali filio abſque illa prędecedenti in eaſdem vncias ſuccedere poſſit. Sic etiam videmus, quód frater qui legitimos liberos habet, ſuccedit abinteſtatò fratri illis carenti; & tamen ſi his illi ſuperuiueret, propter liberorum eius exiſtẽtiam á ſucceſſione illius repelleretúr; quod pro eadē opinione adducit Palçot. d. nu. 3. Et quanuis videam, pro contraria non parum vrgere, eam, quam ſup. nu. 15. probaui ad reciprocam matris illuſtris cũ filio ſuo ſputio ſucceſſionem, à qua matrem legitimā prolem habentem repellendam dixi, quia eo caſu ſpurius illi prędefunctæ non eſſet ſucceſſurus, iuxta l. ſi qua illuſtris. C. ad Orfician. differentię tamen ratio in eo eſt, quia illuſtri fęmina legitimam ſobolem habente indignum reputauit Imperat. ſpurios nominare; quæ quidem ratio fortior eſt ad illam repellendam à ſpurij filij ſucceſſione, quã ad repellendum ſpurium

à ſuc-

à ſucceſſione illius, ſi ergo ſpurius repellitur propter exiſtentiam liberorũ illius d. l. ſi qua illuſtris, multò magis illa ex ratione ibidem expreſſa repelli debebit, ſeruato ſic in caſu iſto reciprocę ſucceſſionis vſu. Quem tamen hoc in caſu non admittit Matheſil. d. art. 2. membr. 2. nu. 4. in fin. vbi ſcripſit, matrem illuſtrem filio ſpurio abinteſtatò ſuccedere, etſi ipſa legitimos & naturales filios habeat, quãuis ſpurius illi prædefũctæ in caſu iſto non ſuccederet, & ita tenuit Matheſil. ibi, contrarium, abſurdum eſſe, dicẽs, idem tenet Angel. d. §. prę ſeruntur, nu. 6. contra gloſ. in §. final. inſtit. illo titul. de Senat. conſult. Tertyll. qui tamen viciſſitudinarię ſucceſſionis ius in caſu iſto probare magis debuiſſent ex ratione ſcripta in d. l. ſi qua illuſtris, & non in illo de quo agimus, in quo prędicta ratio non reperitur, nec alia quę patrem, cui legitima proles extat, à naturalis filij ſinè illa decedẽtis ſucceſſione repellat.

53. Et iuxta prędicta dicendum eſt, iure noſtro patrem nobilem inteſtato filio naturali in nihilũ ſuccedere, quemadmodũ nec filius illi ſuccedit; per contrarium verò plebeium, ſeu peditẽ, naturalis cui legitima proles non extat, vniuerſalem eſſe hæredẽ, tradit Gam. deciſ. 3. nu. 3. & 4. Et quanuis filius plebeio patri ſuccedat vnà cum legitimis eiuſdem patris liberis, non inde ſequitur, patrem filio naturali poſſe ſuccedere vnà cum legitimis eiuſdem filij liberis, cùm nec legitimus ac naturalis ſimul pater filio ſuccedat cui legitimi extant liberi; ſemper enim viciſſitudinariũ hoc & mutuum ſuccedendi ius, accipiendum ſic, & ſeruandum eſt, vt ex eo abſurdum non ſequatur; quod ſequeretur, ſi cum deſcendentibus prædefuncti filij, aſcendentes concurrerent ad ſucceſſionem illius; quod verò dictũ eſt de naturali filio defuncto cum prole legitima ad exclu-

excluſionem plebeij patris, æquè procedit in filio cui naturales tãtùm liberi ſuperſunt, qui patris hæredes ſunt, ſi & ille plebeius erat tempore natiuitatis eorum.

54. Illud conſtat, quód, parentes vtriuſq; ſexus filio legitimo æqualiter ſuccedunt, ſiue pater, & mater ſint, ſiue vlteriores cùm in pari gradu exiſtunt, cũ quibus ſemper fratres aut ſorores vtrinquè coniuncti in virilem admittũtur portionem; & hoc ſecundúm nouiſſimum ius de quo in Auth. de hęredib. abinteſtat. venient. §. ſi igitur defunctus 1. collat. 9. Auth. defuncto C. ad Senat. conſult. Tertyllian. antiquiori enim 12. tabularũ iure multò melioris cõditionis erãt ad ſucceſſionẽm legitimi deſcendentis pater, & aui paterni, quàm mater, & maternę lineæ aſcendẽtes, adeó, vt à ſucceſſione filij repelleretur mater extantibus aſcendentibus paternis cuiuslibet gradus, aut etiam agnatis, vt in princ. inſtit. de Senatus conſult. Tertyll. & poſtea decreto Senatus illius benigniùs cũ matre actum eſt, nõ tamen vſque adeó quin á patre præcederetur vſq; ad Iuſtinian. tempora l. 2. §. ſed neque auus ff. ad Senat. cõſult. Tertyllian. §. præferuntur, verſicul. pater verò, inſtit. eod. titul.

55. Per contrarium veró ad filij naturalis ſucceſſionem mater & aui materni potiore iure fruuntur, quàm pater; illi enim totius aſſis capaces ſunt; & in totũ ſuccedũt, ſecũdùm gradus pręrogatiuam, quo iure fruuntur & in filij ſpurij ſucceſsionẽ, dummodó ex punibili coitu ſuſceptus nõ ſit, vt ex cõmuni tradit. tũ eſt ſup. at veró pater ex inteſtata filij naturalis hæreditate ampliùs quã duas vncias capere non poteſt. Vnde euenit, quód ſi ad eiuſcemodi filij ſucceſsionem pater, & mater concurrant; mater decem vncias capiet, pater duas tantùm, in quas ſolùm modò ſuccedere poteſt, vt tradit Matheſil.

Matheſil. d. tract. de ſucceſſion. abinteſtat. artic. 2. memb. 2. nu. 13. Angel. in §. preferuntur, nu. final. verſ. Item ex his, inſtit. de Senat. cõſult. Tertill. Paleot. de noth. d. c. 39. num. 3. in fin. quanuis Ludouic. de Sard. de natural. liber. 3. p. §. de ſucceſſione natural. num. penult. tenuerit, in caſu iſto matrem in vniuerſam hæreditatem ſuccedere excluſo patre, motus ex eo, quia eodem modo defertur tutela, quo & ſucceſſio, Auth. de heredib. abinteſtat. venient. §. ex his, collat. 9. ſed mater præfertur in tutela filij naturalis, ſecundùm Bart. in l. ſi quis ſub conditione, nu. 8. ff. de teſtamentar. tutel. ergo, & in ſucceſſione preferri debet. Sed hoc argumentum nõ conuincit, patrem in caſu propoſito à duabus illis vncijs per matrem repelli debere, tũ, quia etſi in illas ſuccedat; ſemper verum eſt dicere, quód mater illi præfertur in filij ſucceſſione, vtpote, quę decem capiat vncias, & ſic in vniuerſam ferè hæreditatem ſuccedit; tũ, quia mater totius heredîtatis capax eſt; & in tota ſimpliciter ſuccedit, abſolutè loquendo, non verò pater; quo argumento ſic vtitur ad tutelæ onus Bart. d. nu. 8.

56. Apud nos ſanè, ſi pater nobilis erat, cùm filium ſuſcepit, mater in totam hereditatem ſuccedit; imò, ea non exiſtente, hi qui per lineam eius proximiores ſunt predefuncto filio, cognationis iure ſuccedent excluſo patre; qui, & conſanguinei ex parte illius, extranei prorſus naturali filio reputantur, Auth. quib. mod. natural. effic. ſui §. filium verò, collat. 7. Si verò pater plebeius erat, tunc ſimul & cum matre æqualiter ſuccedet, & perinde res habenda erit, ac ſi de legitimi filij ſucceſsione tractaretur, illa quidem, aſcendenti proximiori ſiue ex vno, ſiue ex altero latere, delâta; nec fratrum, ſororumuè vtróque latere coniunctorum,

rum, iure noſtro ratio vlla habetur aſcendentibus ſuperſtitibus.

57. Nunc vltimò ſe offerebat diſputandi occaſio de naturalium ſucceſſione cum collateralibus, & èconrra; ſed, quæ ſup. nu.17. dicta ſunt circá ſpurios tam ad paternorum, quám ad maternorũ collateralium ſucceſsionem, & in naturalibus ęquè obtinẽt; quia inter eos, & conſanguineos patris nulla reperitur agnatio.; ſed extranei prorſus reputantur, vt in d. Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. filium verò; idcircò nullum inter eos ſucceſsionis inteſtatę ius datur; datur verò cum trànſuerſalibus ex parte matris ex capite cognationis, quam inter ſe ſeruant l.hac parte, verſic. Itaque, & l.ſi ſpurius ff.vnde cognat.tradit Matheſil. de ſucceſsion. abinteſtat. artic.3. membr.2. numer.3. Caccialup. in repetit. l. ſi qua illuſtris, nu. 66. C. ad Orſician. Palęot. d. c. 39. nu.5. Gom. l. 9. Taur. num. 47. & ſequenti, verſicul. Ex parte verò.

58. Ex quo, contra Matheſil. d. art. 3. membr. 2. num. 12. verſicul. Tertiò, quid ſi ſuperuiueret, quem ſecutus eſt Bolognin. in addit. ad eũ ibid. & Gom. d. l. 9. nu. 50. infert Palæot. d. cap. 39. num. 6. quód, ſi Mæuius decedat duobus relictis fratribus naturalibus ambobus, cùm vnus vterinus, alter vtrinque cõiunctus eſſet, pariter ſuccedent; quia duplex vinculum non conſideratur in vtrinque coniuncto; quando, quod ex patre eſt, quia nulla illo cõtrahitur agnatio, quæ ex patre proficiſcitur, pro nullo habetur; tantùm ergo, in caſu propoſito attenditur neceſsitudinis vinculum, quod ex matre eſt, & quia illud in ambobus fratribus æquale eſt, ęqualiter ambo prædefuncto ſuccedent. Quod ius etiam hodie poſt ſublatam á Iuſtinian. agnationis, & cognationis differentiam, in Auth. de hæredib. abinteſtat. venient. §. nullam

nullam verò, collat. 9. durare, tenet Palæot. d. c. 39. nu. final. exiſtimans, differentiam inter agnatos, & cognatos, à Iuſtiniano ſublatam fuiſſe in legitimè natis, non veró in naturalibus, ſecutus in hoc Fabr. quem ingenioſiſſimum vocat, in §. repetitis num. 5. inſtit. de ſeruil. cognat. & eundē ibid. ſequitur Caccialup. illuſtrē Doctorem vocans d. l. ſi qua illuſtris, numer. 67. verſicul. Sed Ioan. Fab. Gom. d. l. 9. nu. 47. verſicul. Prætereà etiam.

59. Quia veró iure noſtro Regio naturalis filius pedite patre natus, vná cū legitimis eidem patri ſuccedit, & pater illi, ex correlatiuorum natura, dubium eſt, an inter eos, & collaterales ex parte eiuſdem patris ſucceſſionis ius detur? In qua quæſtione olim contrarias in Senatu noſtro fuiſſe Senatorum opiniones, refert Gam. deciſ. 3. qui affirmatiuam amplectitur; cùm tamen pro negatiua non parùm vrgeat, quód lex Regia libr. 4. titul. 92. in princ. quę naturalem filium ad plebeij patris ſucceſſionē vnà cum legitimis vocat, correctoria iuris eſt; vnde ad collateralium ſucceſſionē de qua non loquitur, extendenda non eſt, ſed tanquàm caſus omiſſus, ſub iuris communis diſpoſitione manere debet; iuxta vulgares traditiones. Nec quidem correlatiuorum ius, ac ratio hìc locū ſibi vendicat; quia lex loquitur de filij ſucceſſione in bonis patris; & ideo, correlatiua, ſeu reciproca ſucceſſio patrem reſpicit erga filij bona: ad collaterales veró nullatenus pertinet, quod & ipſum probat text. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. filium verò, collat. 7. vbi naturalis filius legitimatùs genitori ſuo ſuccedit, non tamen conſanguineis illius, qui, legitimatione nō obſtante, extranei ei nihilòminus reputantur. Denique, nec reſpectu vnciarum duarum, in quibus natu-

naturalis filius, ſucceſſibilis eſt patri ſuo, iuxta terminos Auth. licet C. de natural. liber. ius ſuccedendi habet cum paternis collateralibus, vt inter omnes conſtat, & Gam. fatetur d. deciſ. 3. nu. 4. atque ita apparet, quòd ſucceſſionis ius, & capacitas inter collaterales ex parte patris, non pendet à iure, & capacitate ad paternam ſucceſſionem.

60. Ex quibus ſententiam hanc, probabiliorem duco. Quæ etiam in ſuſceptis ex ancilla tenenda eſt: quanuis enim tex. in princip. inſtit. de ſeruil. cognat. in his mutuam ſucceſſionem excluſo patrono probare videatur, vt tenuit Gam. d. deciſ. 3. num. final. ſecutus Guliel. Benedict. ab eo citatum, in c. Raynutius, verb. & vxorem Adelaſiam, num. 144. de teſtament. tamen gloſſ. d. princip. verb. in alterius ſucceſſionem, Ioan. ſecuta contrariam opinionem magis probat, quæ communis eſt ſecundùm Angel. ibi, col. 2. qui eam ſequitur, & præſtantiorem vocat Fab. eandem ſecutus ibid. in fin.

ARTICVLI XIIII.
Summaria.

1. *Vidua quæ à mariti hæredibus eſt alenda cum quibus honeſtè habitare non poteſt, non tenetur habitare cum illis.*
2. *Traduntur caſus in quibus mariti hæredes ex legis diſpoſitione vxorem illius alere tenentur.*
3. *An alimentarius, in domo alere debentis, alimenta ſibi debita percipere teneatur. Et quando vidua priuilegium honeſtatis cauſa circà hoc locum habeat.*
Si teſtator vxori alimenta relinquat in loco certo præſtanda, & mulier in illo honeſtè manere non poſsit, alibi præſtanda erunt. Ibid. verſic. Cæterùm.
4. *Conditio morandi cum hæredibus adiecta alimentorũ legato vxori relicto, ſi adoleſcentula*

leſcentula illa eſt, vel aliàs pulchra, & heredes extranei ſunt, quanuis boni aliàs nominis, & honeſti, vt turpis reÿcitur.

5. Vidua propter honeſtatem hoſpites recipere non tenentur, ſi tamen ſunt diuites nō excuſantur à pecuniaria cōtributione hoſpitij cauſa indicta; à qua excuſantur qui dignitatis priuilegio, hoſpitÿ onere ſunt exempti.

6. Quanuis vidua potiùs eligat hoſpitem recipere, quàm de patrimonio contribuere, nō eſt audienda. Et quod in vidua dicitur, aquè procedit in illa qua nunquā nupſit, & in coniugata, cuius vir abeſt.

Honeſtatis ius & priuilegium, tanquàm ius publicū, priuatorum conſenſu tolli non poteſt. Ibid.

7. Etiam mulier inhoneſtè viuēs hoſpitem recipere cogenda nō eſt. Et ſimultanea cohabitatio maris atque fæminæ, quanuis honeſti ſint, turpis iudicatur.

8. De impuberibus qui mulieres grauidas effecerunt.

Puella in ſcholis puerorum edoceri non debent. Ibid. verſicul. Vnde puellas.

9. Veteres Romani nocturna ſacrificia mulieribus inhibuerunt honeſtatis cauſa; & nocturnos cœtus vrbe agitare, lege duodecim tabular. prohibitum erat.

De antiquis in eccleſia vigilijs, & ieiunijs earum loco ſubrogatis. ibid. verſicul. Quem morem.

10. Mares, & fœminæ Romæ nō conueniunt in eodem templo eadem die ad ſtationes quadrageſimales ex inſtituto Romanorum Pontificum honeſtatis cauſa.

11. De loco mulierum diſtincto à viris in templo ex antiquo Hebræorum more, & quòd euntibus ad templum, & redeuntibus feſtorum tēporibus diſtincta via erat, qua fœminæ ſeorſum à maribus incederent.

12. Antiquum eſt, aut etiam Apoſtolicum inſtitutum, vt mulieres in templis ſeorſum à viris ſint, quod interiecto ligneo pariete in aliquibus fieri conſueuit ſeruandæ honeſtatis cauſa.

ARTIC. XIIII.

De fæminarum ſeparatione à maſculis honeſtatis cauſa.

1. QVòd vidua cùm à mariti hæredibus eſt alenda, cum illis habitare non teneatur, quando cum eis habitare honeſtè non poſſit, tenuit Speculat. lib.4. titul. Qui filij ſint legitimi, num.30. quem ſequuntur Bald. in l. diuortio, in princip. col.2. verſicul. Sed hîc quęro, quando vidua ff. ſolut. matrimon. & ibi Paul. numer. 2. qui ponit exemplum in hæredibus extraneis, qui poſſent mulieris pudicitiæ inſidiari, cum alijs ab eo relatis Menoch. de arbitr. libr. 2. caſ. 170. numer. 12. Barboſ. in l.2. in princip. 1. part. nu. 29. in init. ff. ſolut. matrimon.

2. Tenentur autem mariti hęredes vxori illius alimenta pręſtare ex legis diſpoſitione, quando prægnans relicta eſt l. curator ff. de ventr. in poſſeſſ. mittend. tradit Surd. de aliment. titul.1. quęſt.44. nu. 51. vel quando inops eſt, & durat annus, quo mariti hæredes mobilia dotis, ex lege retinent; hoc enim caſu inopem defuncti vxorem alere tenentur, vt tenet Specul. d. titul. qui filij ſint legitimi, num. 29. & ex communi ſententia cum pluribus ab eo citatis tradit Barboſ. eandem ſecutus d.1. part. l.2. nu.21. verſicul. ſuccedit igitur, & numer. ſequenti, & quando ad hoc mulier dicatur inops, ibid. per eum, num. 23. & ſequenti; & de materia latè Surd. d. quęſt.44. per tot.

3. Et tunc quidem quãdo alimenta debentur ex legis diſpoſitione, alimentorum debitor regulariter extra propriam domũ pręſtare ea non tenetur; quãdo veró debentur ex diſpoſitione hominis, vt putá, ſi alicui in teſtamento relicta ſint, legatarius cohabi-

habitationi hęredis aſtrictus non eſt ; & ita diſtinguit Paul. d. l. diuortio, in princ. num. 9. intelligens tex. in l. 4. §. final. ff. de alim. & cibar. legat. ſecundúm poſteriorem diſtinctionis caſum, & ſequitur Barboſ. d. l. 2. in princ. 1. part. nu. 27. verſic. Adde & aliam, & nu. ſequenti. Qua ſententia ſtante præſens priuilegium honeſtatis, locum habet; quia viduæ quæ aliunde non habet, vnde alatur, ex legis diſpoſitione intra annum alimenta debentur, ſecundùm prædictam communem opinionem; ex quo in domo hæredum ea recipere tenetur; ſi tamen, cum illis habitare honeſtè, non poſſit, honeſtatis cauſa & priuilegio ſeorſum illi præſtanda ſunt, facta tamen compenſatione operarum, quas, qui ex legis diſpoſitione alitur, debet alenti, vt tradit Barboſ. d. l. 2. in princip. 1. part. num. 27. & num. 29. in princip.

Alij verò indiſtinctè tenent alimentarium non teneri, alimenta percipere in domo alere debentis, ſed extra eam ſibi præſtari, petere poſſe, tam vbi ex diſpoſitione legis, quàm vbi ex diſpoſitione hominis illa debentur; idquè commune ita eſſe, tradit Iaſ. in l. diuortio, in princ. num. 24. & ſequenti ff. ſolut. matrim. & pluribus citatis Surd. de aliment. titul. 4. quęſt. 14. num. 16. & numer. 19. communem dicit, & ſequitur. Qua cõmuni retenta, priuilegium honeſtatis in hoc non reperitur, quando ex legis diſpoſitione alimẽta viduę debentur, cùm mulier, etſi in domo hæredum recipere ea honeſtè poſſit, ordinario iure ſecundùm communem petere poſſit, vt ſeorſum moranti præſtentur. Cęterûm, cùm ex hominis diſpoſitione debentur, videlicet, quia teſtator vxori alimẽta reliquit, priuilegio locus eſſe poterit, ſi alimentorũ legato certus adiectus eſt locus; hoc enim caſu, mulierẽ in loco

àteſta-

à teſtatore deſignato alimenta percipere debere, cōmuniter tenent omnes; limitatur tamen, niſi, honeſtè ibi manere, non poſſit, quia tunc alibi præſtabuntur ſpreta loci adiectione, vt notat Bart. per tex. ibi, in l. Caio §. Impetor, num. 2. ff. de aliment. & cibar. legat. Bald. in l. 1. nu. 9. & 10. C. de legat. poſt alios Iaſ. d. l. diuortio, in princ. num. 25. vbi ex Anchar. conſ. 254. Super primo quęſito, tradit, mulieri incumbere probādi onus, quod alijs citatis tradit Menoch. d. caſ. 170. n. 13. & ibi n. 15. ſcripſit ex Paul. conſ. 388. aliàs 425. viſo caſu ſupra ſcripto, col. vltim. verſicul. de alimentis veró, lib. 2. in nouis, iudicis arbitrium in hoc verſari, vt ex perſonarum qualitate iudicet, an veriſimiliter ſubſit futuræ turpitudinis ſuſpicio, vel intolerabilis ſæuitia.

4. Ego quidem, quod ad honeſtatis cauſam attinet, cùm inter extraneos res agitur, & vidua adoleſcentula eſt, vel aliàs pulchra, leue probationis onus, facileque pro ea eſſe debere iudicis arbitrium, duco; idquè etiam ſi defuncti hęres honeſta perſona ſit, & probatę opinionis; vt loquens in vidua pulchra, cui legata alimenta ſunt adiecta conditione morandi cum hęredibus, reſpondit Bald. d. l. 1. numer. 10. C. de legat. vbi ſcripſit, eo caſu conditionem vt turpem fore remittendam, etſi hęredes boni ſint, & honeſti, quia, inquit, habere malum nomen, & malam famam, eſt turpe l. facta §. ſi in danda ff. ad Trebell. conueniunt tradita per Surd. de aliment. d. titul. quarto, quęſtio. 15. numer. 31. cum duob. ſequentib. vbi alios allegat.

5. Ad pręſens etiam priuilegium ſpectat quod de hoſpitij exemptione notauit Mutius Surgens in adnotation. ad fratrem ſuum Mart. Anton. Surg. lib. 1. de Neapol. illuſtrata,

pag. in lib. meo, 412. vbi tradidit, viduas, honeſtatis cauſa, onere hoſpitij exemptas eſſe. Subdit tamen, quód diuites mulieres, quæ viris carent, tametſi à recipiendis domo militibus excuſentur, tamen à pecuniaria contributione non excuſantur; quia onus hoſpitij, patrimonij eſt onus, nō perſonæ, vt habetur in l. 3. §. munus hoſpitis ff. de munerib. & honor. l. 3. C. de munerib. patrimonior. libr. 10. idcircó patrimonij ratio, quæ in diuidendis hoſpitibus eſt habenda, viduas diuites ſaluo honeſtatis iure, & priuilegio comprehendit.

Quod ſecus eſt in alijs, qui ſpeciali priuilegio dignitatis cauſa indulto, hoc onere ſunt exempti, de quibus in l. final. §. final. ff. de muner. & honorib. ij enim nec hoſpites recipere tenentur, & à pecuniaria contributione hoſpitij cauſa indicta, eiuſdem priuilegij iure eximuntur; aliás enim indulto priuilegio plenè non fruerentur, ſed illo potiùs per indirectum fraudarentur; at verò viduę priuilegium nō datur illius perſonæ cauſa & honore, ſed propter honeſtatem cui plenè ſatisfit, ſi non admiſſo hoſpite onus patrimoniale ſupportet per pecuniariam cōtributionem.

6. Quinimó, etſi illa potiùs, hoſpitem admittere, quàm de patrimonio ſuo contribuere, eligat, audienda non erit quaſi proprio renūtians priuilegio; quia honeſtatis ius, cuius cauſa vidua iſtius oneris immunis eſt, publicum eſt, quod idcircò priuatorum conſenſu tolli nequit l. ius publicum ff. de pact. tex. optim. in propoſitum in. l. non aliter ff. de vſu, & habitat. vbi habetur, quòd mulier, cui vſus domus competit, non poteſt in ea hoſpitem recipere, niſi is ſit, qui honeſtè cum ea habitaturus ſit. Quod autem in vidua dicimus, etiam in illa quæ nunquam nupta eſt,

æquè

æquè procedit, paritérque in cõiugata cuius vir abſens eſt.

7. Sed & ſi talis mulier ſit, quæ inhoneſtè viuat, & meretricio etiam more, adhuc hoſpitem recipere cogenda non erit; cùm nec meretrix ipſa in lupanario publico conſtituta, ab aliquo compelli poſſit ad ſecum coeundum pretio dato, vt cum Couar. lib. 3. var. c. 14. nu. 2. & Menoch. qui alios refert, de arbitr. cent. 6. caſ. 535. nu. 29. tradidimus ſup. art. 9. ad fin. Et non obſtat, priuilegium honeſtatis cauſa conceſſũ, propter inhoneſtum viuẽdi modum amitti, vt tradit Gregor. in l. 42. titul. 18. part. 3. verb. Vſare del mal, ad fin. & ita generale eſt, ſecundùm eum ibid. vt, qui delinquit in illud cuius cauſa priuilegium conceſſum eſt, priuilegium amittat; reſpondetur enim, mulieri virum non habenti, hoſpitij immunitatem nõ competere, quia honeſta eſt, ſed ne ex contrario euentu inhoneſtum quid ſequatur; ita vt, ſi inhoneſta eſt, nouæ turpitudinis illi occaſio non detur, ſi honeſta, honeſtatis periculũ, notamuè aliquã non patiatur. Porrò, hominũ ſaltem opinione inhoneſtum eſſe, & turpe, viduam cum milite ſub eodem tecto pernoctare, nemo non videt; vltra quám, quòd periculoſum id valde ſit, ita, vt qui malè ſuſpicatur, ſępe culpandus non ſit; cúm & in bonis etiã & honeſtis ſimultanea cohabitatio, turpis iudicetur, ſecundùm Bald. in. l. 1. nu. 10. C. de legat. in propoſitum vide multa notatu, & obſeruatione digna ex ſanctis Patribus, & Eccleſię Doctoribus adducta per Petr. Caniſ. in commentar. de Maria virgine lib. 2. c. 13. verſicul. Verúm enim veró, vbi eleganter, & piè. Et nec impuberem apud eum oportet morari, vel educari, qui pudicitiæ illius poſſit inſidiari l. penult. ff. vbi pupill. educar. deb. vbi notandus eſt tex. qui in impubere loquitur, quaſi & in his ſiniſtræ

ſuſpicioni locus eſſe poſſit.

8. Nec mirum, cùm & maſculos impuberes, mulieres prȩgnantes reddidiſſe, hiſtorijs proditũ ſit; vt de illo qui cùm nouem annorum eſſet, nutricem ſuam grauidam effecit, teſtimonio D. Gregor. in Dialog. traditum extat, vt refert gloſſ. in ſumm. 20. quæſt. 1. cuius Doctores plurimi meminerũt, quos refert Tiraq. l. 6. cõnubial. nu. 37. vbi tamen addit, in Dialog. D. Gregor. iſtud omnino non reperiri, vt etiam aſſerunt Card. Flor. & Ioan. de Anan. in c. 1. nu. 5. de delict. puer. vbi dicit, quòd ſatis mirandũ eſt, quomodo hoc gloſſ. illa poſuerit, & quód iſtud nullus perpẽderit, niſi d. Flor. De alio veró decem annorum, refert D. Hieronym. in epiſtola ad Vitalem, nutricem propriam concepiſſe, cuius etiam meminit Anan. d. c. 1. num. 6. & D. Hieronymi verba tranſcribit Tiraq. d. nu. 37. vbi ex eodem in eadem epiſtola tradit, Salomonem, & Achaz Reges, cúm eſſent vndecim, aut decem annorum, filios genuiſſe, illum, ſcilicet, Roboam, hunc, Ezechiam, & ipſos reges; quod item refert Anan. d. nu. 5. & Coraſ. Miſcel. lib. 6. c. 25. nu. 4. vbi, hiſtoria, inquit, prodit, Salomonẽ, non dum decem annos natum, ſuo complexu, nutricem, filio Roboam, grauidam feciſſe, & Achaz in vndecimo anno filiũ ſuum Ezechiam genuiſſe, vt teſtatur D. Hieronym. in 2. part. epiſtol. ad Vitalem presbyterum. In fœminis ſanè, in quibus acceleratior eſt gignendi facultas, crebriùs hoc eueniet. Vnde, puellas, etſi minores duodecim annorum ſint, nõ debere edoceri in ſcholis virorum, tradidit Hiſpan. Munnoz de Eſcobar tract. de ratiocin. adminiſtrator. c. 27. nu. 39. vbi inquit, ſatis indecorum, & inuerecundũ eſſe, pueros ſimul cum puellis immiſceri, cùm & in minoribus duodecim, & quatuordecim

cim annorum luxuria vigere poſſit ſufficiens ad generandum. Periculoſa, itaque, maris & fœminæ ſub eodem tecto pernoctatio eſt, & ſatis eſt, periculoſam eſſe, vt turpem dicamus; qui enim amat periculum, in illo peribit, Eccleſiaſtic. 3. Quarè, ſi perire non vis, non maneas, ſed fuge; nec fugam erubeſcas, glorioſa enim eſt quam præcipit Apoſt. 1. ad Corinth. 6. *fugite*, inquit, *fornicationem*, Nota verbum Apoſtolicum, non dixit, *reſiſtite*, ſed, *fugite*; ſanè Petrus Apoſtolus cùm loquitur de aduerſario noſtro diabolo, qui tanquàm leo rugiens circuit quærens quem deuoret, non dicit, *fugite*, ſed, *reſiſtite*, *cui reſiſtite*, inquit, *fortes in fide*. 1.c.5. quaſi, periculoſius ſit cum carne propria certamen, quàm cum diabolo; huic enim reſiſtere, illud fugere, iubent Principes Apoſtolorum.

9. Eiuſdem rei gratia, ne, inquam, quoduis honeſtati offendiculum præberetur, veteres Romani nocturna ſacrificia mulieribus inhibuerunt: quippe quòd eo tempore magna daretur occaſio peccandi: nec tantúm in materia de qua agimus, ſed in alijs etiam: vnde lege alia duodecim tabular. cautũ erat, ne quis in vrbe cætus nocturnos agitaret. Quē morem imitata eſt Eccleſia in ſolennibus Sanctorũ: priùs enim, cultus cauſa, præcedente nocte vigilare in tẽplis, mos erat, quod poſtea honeſtatis cauſa ſublatum eſt, in locum vigiliarum ſacris ieiunijs inſtitutis ac ſubrogatis, quæ Sanctorũ vigilias appellamus, antiquatum vigiliarum nomine retento: quod teſtatur Bapt. Mant. in Febr. ſequentibus verſibus.

Id quoque, nam ſcitu locus eſt dignißimus, addam,
Quòd noſtri in templis atauì vigilare ſolebant,
Excubiasquè pati, ſolennia manè ſequenti
Feſta recepturi; morem noua ſuſtulit ætas.

 Nam,

Nam, quia nox ſceleri ſolet eſſe occaſio, & illud
Obſeruant, qui furta volunt committere, tempus,
Ieiunare diem, viſum eſt ſapientius, illam
Quæ prait, & clauſo noctem dormire cubili.

10. Ad pręſens item honeſtatis ius & priuilegium ſpectat vſus vrbis Romæ in quadrageſimalibus ſtationibus: non enim eadẽ die mares & fœminæ, indulgentiarum cauſa in eodem templo conueniunt ad effundendas Deo preces ſtatis illis indulgentiarũ diebus, vnde ſtationum nomẽ vſurpatũ eſt: ſed diſtincti maſculis & fœminis in vnumquodque ſtationum templum dies ſunt: quod ſatis prouidè & ſalubriter Summi Pontifices decreuerunt, vt, dum ſanctũ hoc ſeparatim agitur, ſalua honeſtatis cauſa ſanctiùs peragatur.

11. Nec ab his diſſimile eſt, quod de mulierum à viris in templo diſcretione, ex more Iudęorum tradit Ioſeph. de bello Iud. lib. 6. c. 6. cuius verba refert Card. Baron. annal. Eccleſiaſt. tom. 1. ſub anno Chriſti 12. nu. 3. Ex quibus, inquit, probè intelligi poteſt, tam in ingreſſu templi, quám etiam intra templum, & portis diuerſis, & parietibus interpoſitis mulieres à viris fuiſſe diſtinctas: porró, puerulos innocentes, de quibus nulla poſſet eſſe peccati ſuſpicio, matres ſequi, ſi vellẽt, non erat vetitum; quibus etiam liberum eſſet, ſi voluiſſent, magis patribus inhærere. Beda in Luc. c. 2. quem retulit idem Baron. nu. ſequenti, eandem, dicit, apud illos fuiſſe conſuetudinem, vt ad feſta venientes, vel redeuntes in patriã, ſeorſum viri à mulieribus choros ducentes incederent: atque ex hac, aut illa cauſa, perditi pueri IESV occaſionem fuiſſe, quorundam eſt opinio; quam tamen Baron. non probat, qui aliam aſſignat loco citato nu. 5.

12. Sed, quod ad propoſitum noſtrum attinet, anti-

antiquus ille Hebræorum mos circà loci diſtinctionem inter maſculos, & fęminas, tâ in templo, quàm in via ad illud, feſtorum tēporibus, honeſtatis cauſa introductus eſt. Ob quam etiam apud nos in templis aliquibus, præſertim cęnobitarum, mulieres ab hominibus diuidūtur ligneo pariete interiecto, ita vt inuicem non videantur dū deputato ſedent loco; idquè Neapoli interpoſitis inter vtroſque linteis, aut ſimili quopiam, paſſim obſeruari, teſtatur Anton. Surgen. de Neapoli illuſtrata lib.1.c.9. nu.27. Sed res hęc ab antiquo eſt; nā ex D. Chryſoſtomo hom. 74. in Matth. refert Petr. Caniſius Theologus Societatis IESV, lib.2. de Maria virgine c.13. verſ. Quid, quód adeó, viros olim á mulieribus, cùm in eccleſia conueniunt, ligneis parietibus fuiſſe ſecretos; & ex Clemēte Romano tradit ibid. Apoſtolicum hoc eſſe inſtitutū, vt viri á mulieribus, & virgines ab alijs ſeorſum in templis verſentur; & alia ibid. in propoſitum adducit doctiſſimus Caniſ.

Quibus apparet, pręſertim ex antiqua illa Hebræorum conſuetudine, etiam ipſo maritali iure, honeſtatis ius hac in parte maius eſſe; quia ſecundùm conſuetudinem illā, vxores á viris in templo, & in itinere ſecernebantur honeſtatis cauſa; nec id quidem mirum, quando & in nuptijs, ac matrimonialibus coniunctionibus, non ſolùm quod liceat, ſed & quod honeſtum eſt, ſeruari debeat, l. ſemper in coniunctionibus ff. de reg. iur. l. ſemper ff. de rit. nuptiar.

ARTICVLI XV.
Summaria.

1. *Filius, potiùs præſumitur legitimus, quàm adulterinus, quamuis mater eodem tempore adulterium commiſiſſe probetur; & quamuis ipſa aſſeueret,*

ret, ex adultero filium concepiſſe; & tempore mortis ſua id ita affirmet, filius illi credere non tenetur.

2. Delictum in dubio nõ præſumitur, & actus potiùs præſumitur factus tempore, & loco licito, quàm illicito.

Filius potiùs præſumitur genitus ex marito, quàm ex adultero, propter præſumptionem quæ potiùs pro poſſibili honeſto ſumenda eſt. Ibid. verſic. Cæterùm.

3. Quæſita per vxorem, à viro ad eam perueniſſe, præſumuntur, fauore honeſtatis, quæ præſumenda potiùs eſt, quam turpis acquiſitio.

4. De mariti confeſſione aſſerentis, quæſita per vxorem ab eo illi non obueniſſe, an valeat, & an turpis quæſtus præſumptionem elidat.

5. Quæ acquiſiuit mulier negotiatrix, aut quæ honeſtam aliquam lucratoriam artem exercet, non præſumuntur, à viro illi obueniſſe; ſic limitata l. Quintus ff. de donat. inter vir. & vxor.

6. Acquiſita per viduam intra annum luctus, ex bonis præ-defuncti mariti præſumuntur acquiſita ad euitandam turpis quæſtus ſuſpicionem.

7. Idem traditur in filia, quæ ſub parentum cura & adminiſtratione eſt, vt acquiſita per eam, ex bonis parentum acquiſiuiſſe præſumatur. Et quid in filio ſub patria poteſtate conſtituto.

8. In quæſtione de acquiſitis per concubinam, an, ab amaſio acquiſiuiſſe, præſumatur vxoris argumento, contrariæ referuntur opiniones, & negatiua probatur. Et nu. 19.

10. Præſumptio iuris perfectã facit probationem, & probandi contrariũ onus transfert in aduerſarium.

11. Tormentorum vſus, ſubſidiarium eſt remediũ ad veritatem indagandam, quo iudices vti non debent quãdo modo alio de delicto contra reum conſtat. Et intelligitur tex. in l. 1. §. ipſas C. de naturalib. liber. cum Alc. conſtituta differentia inter iuris, & hominis præſumptionem.

12. In diſpoſitione legis, & diſpoſitione hominis de muliere honeſta

honeſta loquentis, mulier præſumitur honeſta. Quod notatur ad leg. Regiam quæ viduis honeſtis fori priuilegium conceditur.

13. *Honeſtatis qualitas à muliere allegari debet. Et idem traditur ex communi regula circà bonæ fidei præſumptionem, & quãcunque aliã iuris præſumptionem, vt allegari debeat ab eo pro quo præſumitur. Et ſufficit allegari etiam poſt concluſionem in cauſa.*

ARTIC. XV.

Quòd pro honeſtate præſumptio in dubio ſumenda ſit.

1. QVód in dubio præſumendum potiùs ſit quod eſt poſſibile honeſtũ, quám poſſibile inhoneſtum, notauit Bald. per tex. ibi in l. filium eum diffinimus, nu. 11. verſicul. Item nota ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. Ex quo infert, filium, potiùs legitimum præſumi debere, quám adulterinum, tametſi eodem tempore mater, adulteriũ cõmiſiſſe, probetur; & Bald. refert, & ſequitur Menoc. de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 54. num. 22. & 24. idem Author de arbitr. lib. 2. caſ. 89. nu. 23. Et in tantùm procedit hęc præſumptio, quòd etſi mater ipſa aſſeueret, filium illũ, non ex marito, ſed ex adultero concepiſſe, talis confeſſio filio non noceat, vt tenuit gloſſ. in l. etiam ff. de probat. & in l. final. in fin. iuncto tex. ibi, eod. tit. nec ſi mortis tempore mater id affirmet, dicẽs, quòd pro exoneratione conſcientiæ ſuæ hoc declarat, filius illi credere tenetur, vt cũ Cyn. & Iacob. de Aret. tradit Bart. d. l. filium, nu. final. & pluribus citatis Menoch. d. caſu 89. nu. 27. cum ſequentib. Quanuis enim negari non poſſit, quòd matris aſſertio, præſertim cùm in extremis agit, aliquam faciat præſumptionem, ille tamen eliditur alia tanquám potiori, quæ honeſtatis cauſa pro

pro filio iure inducta eſt. Vnde inquit Bald. in l. 1. num. 34. C. de his qui accuſar. non poſſ. quód honeſta coniectura inhoneſtam prçſumptionem excludit fauore innocentis, per text. in l. miles §. quæ propter, in fin. ff. de adult. repetit Menoch. d. præſumpt. 54. nu. 22.

2. Sed videtur, quòd nullum honeſtatis ſpeciale in hoc conſiſtat, ſed potiùs præſumptio iſta ad generalem iuris regulam, ac concluſionem ſpectet, ſecundùm quam, delictum in dubio non prçſumitur, ſed potiùs actus licitus, vt eſt communis omnium ac frequens aſſertio per tex. in l. meritò ff. pro Soc. & vltra ordinarios, latè Alc. tract. de prçſumption. regul. 3. præſũpt. 1. Maſcard. de probat. concluſ. 495. Menoch. d. tract. de præſumpt. lib. 5. prçſumpt. 2. per tot. vbi num. 20. & in prçſumpt. ſequenti num. 120. & 121. ex Bart. in l. nõ ſolùm §. ſed vt probari, nu. 3. ff. de oper. nou. nuntiat. poſt Alciat. & alios quos refert, tradit, quòd actus qui certo loco, aut tẽpore potuit eſſe licitus, alio verò illicitus, potiùs tempore & loco licito geſtus, à lege prçſumitur, vt euitetur delictum. Atque ita, cùm filij generatio effici potuiſſet coniugali coitu, aut adulterino, quo per idẽ tempus mater vtebatur, ex generali illa iuris regula, ac concluſione abſque vllo ſpeciali fauore, honeſtatis cauſa inducto, ad cõiugalem potiùs pertinere, credendus erit. Cçterum, vt propoſita concluſio de poſſibili honeſto potiùs prçſumendo, in ſubiecto legitimæ filiationis exemplo verificetur, aduertendum erit, in exemplo illo probationẽ delicti in dubium non verti; prçſupponitur enim, matrem per illud tempus, quo, filium genuiſſe, dicitur, & cum viro proprio cohabitaſſe, & cum alieno cubaſſe; atque ita, quòd filius ex illo potiùs, quàm ex hoc coitu natus prçſumatur, non eò pertinet,

pertinet, vt mater á delicti præſumptione liberetur, de cuius probatione non dubitatur; ſed vt filij conceptio, quæ hoc, aut illo tempore, & hoc, aut illo actu effici potuit; honeſto potiùs, quàm inhoneſto cauſata pręſumatur, iuxta Bart. doctrinam d. l. non ſolùm §. ſed vt probari, nu. 3. & aliorum de quibus Alciat. d. regul 3. pręſump. 1. num. 2. & Menoch. locis proximè citatis. Quód ſi adhuc dicat aliquis, nec ſic in propoſito exemplo fauorem honeſtatis repetiri, ſed ipſius filij cauſa & fauore, natum potiùs ex matrimonio præſumi, quàm ex adulterio; id enim important verba Bald. in l. 1. n. 34. C. de his qui accuſar. non poſſ. vbi ſcripſit, quòd honeſta coniectura inhoneſtam pręſumptionẽ fauore innocentis prolis excludit, reſpōdendum erit, hunc quidem filij fauorẽ, quem in hoc agnoſcimus, filiũ ipſum honeſtatis cauſæ & iuri acceptum referre debere; idcircò, namque, fauor hic filio impertitur, vt matrimoniali potiùs, quã adulterino coitu editus pręſumatur, cùm in ambiguo ſit, hoc, aut illo conceptus fuiſſet; quia honeſta coniectura inhoneſtam præſumptionem excludit, vt Bald. inquit, quaſi ſic filij in hoc fauor ab honeſta pendeat coniectura, id eſt, à coniectura quã ſuadet honeſtas.

3. Rurſus, ad eandem radicem pertinet pręſumptio de qua in l. Quintus Mutius ff. de donation. inter vir. & vxor. vbi Iuriſcõſult. ait, verius, & honeſtius eſſe, quæſita per vxorem, à viro ad eam perueniſſe, pręſumi, vt turpis quæſtus præſumptio euitetur; cui conuenit l. etiam, in fin. & ibi gloſſ. C. eod. titul. notauit gloſſ. in l. cùm oportet, verb. ex eius ſubſtantia, verſic. ſed in vxore C. de bon. quæ liber. & ibi Bald. num. 12. & alij communiter ſecundùm Corn. ibid. col. final. prope fin. Alciat. de præſumpt. regul. 3. præſumpt. 26. & pluribus ci-

tatis

tatis tradit Maſcard. de probation. concluſ. 30. nu. 1. vbi latè proſequitur, & rurſus cõcluſ. 210. & cõcl. 1080. nu. 42. fusè item Menoch. de præſumption. lib. 3. præſumption. 51. vbi n 3. ſcripſit, quód etſi prçſumtio iſta aliás mulieri damnoſa videatur, tenenda tamen eſt tanquàm eidem vtilis, quia vtilius videri debet, quod eſt honeſtius; ſi enim dicimus, mulieri ab alio vtiliter donatum eſſe, inhoneſtæ alicuius donationis ſuſpicio quædã oboriretur. Et in tantùm prçualet pro honeſtate præſumptio, vt, etſi dicatur, maritum non donaſſe vxori res penes eam repertas, præſumi potiús debeat, furtiuè ab eo illam ſubtraxiſſe, quàm ab alio acquiſiuiſſe, vt tradit Aretin. conſ. 31. incip. Conſiderata, col. penult. verſicul. Ad ſecundum, quem ſequitur Alc. d. reg. 3. præſumpt. 6. num. 3.

4. Nec quidem cõtraria mariti aſſertio, præſentem elidit præſumptionẽ, quanuis cõtrarium vt certum, & commune probet Menoch. d. prçſumpt. 51. num. 27. cum ſequentib., vbi in quçſtione illa, an cõfeſſio mariti aſſerẽtis, quçſita per vxorem, ab eo illi non obueniſſe, probet, res ipſius mulieris eſſe, duo conſiderat, vnum, an talis mariti confeſſio, turpis quæſtus ſuſpicionem tollat, de qua in d. l. Quintus, & eam tollere, affirmat pluribus ab eo citatis, ex quibus hanc eſſe receptam opinionem, aſſerit; aliud, an eiuſmodi confeſſio probet, rem mulieris eſſe ad tollendum obſtaculum donationis prohibitæ inter virum, & vxorem; &, niſi aliç adſint præſumptiones, ſolam mariti confeſſionem ad id non valere, tradit, quia confeſſio inter perſonas aliás prohibitas, cenſetur ſimulata, & in fraudem legis facta l. qui teſtamentum ff. de probat. & ita intelligit contrariam aliorum ſententiam quos refert ibid. numer. 28. non tamen omnino

omnino probans diſtinctionem circá hoc ab Alciat. traditam d. præſumptió. 26. num. penult. & vltim.

Ego quidem in quæſtione hac cenſeo, ſolam mariti confeſſionem, non ſolúm contra ius donationis inter coniuges prohibitorium non valere, propter fraudulentę cōfeſſionis inter perſonas prohibitas pręſumptionem, de qua in d. l. qui teſtamentũ, ſed nec elidere turpis quęſtus ſuſpicionem de qua in d. l. Quintus; cùm enim maritus ait, res ab vxore quęſitas, ſuas ipſius non eſſe, nec à ſe vxori obueniſſe, quid aliud dicit, quã ab alio ad illam perueniſſe? porró, turpis quæſtus ſuſpicio, de qua in d. l. Quintus, non in alio, quàm in hoc ipſo conſiſtit, dũ, quæ á marito mulier non habet, ab alio turpiter habere, exiſtimatur. Cæterùm, ſi maritus declaret, ab honeſta aliqua perſona rem vxori ſuæ donatam fuiſſe, credendum illi erit ad euitandam turpis quęſtus ſuſpicionem, propter honeſtam acquiſitionis cauſam ab eo expreſſam, non tamen ſi alia non adſint adminicula, ad euadendam prohibitę donationis præſumptionem; atque ita, in caſu iſto communem ſententiam accipio, cum traditis per Menoch. loco citato.

5. In muliere autem negotiatrice, aut quæ honeſtam aliquam lucratoriam artem exerceat, turpis quæſtus præſumptio ceſſat, & ideo quę eiuſmodi mulier acquirit, à viro illi obuenire, non pręſumuntur, ſic limitata communi traditione, & pręſumptione d. l. Quintus; & eſt communis limitatio, quam tenuit Bald. in l. cùm oportet, num. 12. in fin. C. de bon. quæ liber. quem ſequitur Alc. d. regul. 3. præſumpt. 26. verſicul. Sextò non procedit, numer. 10. & 11. & alijs citatis Maſcard. d. concluſ. 30. numer. 15. & 18. & concluſ. 214. num. 11.

num. 11. Menoch. d. pręſumpt. 51. nu. 32. & ſequẽti. Et eſt aduertendum, quòd ſola ipſa mulieris honeſta negotiatio, & artis exercitium turpis quęſtus ſuſpicionem excludit, & prohibitæ inter coniuges donationis præſumptionem, ita vt, quicquid acquirit, induſtria ſua honeſtè acquiſitum præſumatur.

6. In vidua intra luctus annum, idem probant omnes vnanimiter, quod in coniugata, vt ex bonis prędefuncti mariti præſumatur acquiſiuiſſe ad turpis quæſtus ſuſpicionem eui tandam, quæ facilè ſuboriretur, ſi, intra breue tẽpus poſt viri mortẽ, aliunde quám ex bonis illius acquiſiuiſſe, diceretur; & ita tradit Alc. d. præſumpt. 26. verſic. Secundó declara, nu. 4. & pluribus citatis Menoch. d. præſumpt. 51. num. 14. & ſequenti, & receptiſſimam eſſe noſtrorũ ſententiam, ſcripſit Maſcard. d. concluſ. 30. nu. 4.

7. Pariquè ratione, in filia quæ ſub parentũ cura, & adminiſtratione eſt, id idem probandum erit. Et, ſanè, in quæſitis á filio ſub patria poteſtate conſtituto gloſſ. Ioan. ſecuta in l. cùm oportet, verb. ex eius ſubſtantia, verſic. Itẽ quid ſi dubitetur. C. de bon. quę liber. ſcripſit, qualitatem perſonarum debere attendi, ita vt, ſi filius induſtrioſus non ſit, & pater diues ſit, ex re patris acquiſita præſumantur; è contra veró, ſi filius induſtrioſus ſit, & pater pauper, quæ acquiſiuit, aduentitia præſumantur; ſequuntur Bart. ibi nu. penult. in fin. & alij ſecũdùm Maſcard. de probat. cõcluſ. 221. Bald. verò ibid. num. 11. diſtinguit inter filium qui paternũ patrimonium adminiſtrabat, & eum, cuius negotiatio de re patris non erat; quã diſtinctionẽ ſequitur Menoch. d. lib. 3. pręſumpt. 50. nu. 1. & 3. & ibi nu. 5. & 6. duos alios caſus ſubiungit, quorum vltimus eſt, quando verè ſumus in dubio, & hoc caſu, inquit, præſumitur pro poſſeſſore, & quia

& qui agit,probare debet, ſecundùm gloſſ.d.verb. ex eius ſubſtantia, in fin. In filia verò quę habitat in domo parentum, pręſumptio alia vehementior eſt, honeſtatis cauſa inducta, illa,inquam,quam in coniugata probat Iuriſconſult. d.l. Quintus. ff. de donat. inter vir. & vxor. quia eadem ratio de ſuſpicione turpis quæſtus vitanda militat in filia. Quarè, etſi ſui iuris illa ſit, ſi non doceat, aliunde ſibi obuenïſſe, quæ poſſidet, æquè præſumptioni huic locus erit; nec id quidem ęgrè ferre debet, quaſi in re pecuniaria ſibi damnoſum,cùm,quod honeſtius eſt, vtilius ſibi reputare debeat, vt in coniugata ſcripſit Menoch. d. præſumpt.51. nu.3.

8. Circà concubinam veró, quęrunt Doctores, an eadem præſumptio locum habeat, vt, quæſita per eam, ab amaſio accepiſſe, præſumatur; quod in illa, vxoris exemplo, ſeu argumento ęquè probat Bald.d.l. cùm oportet, num.12.verſicul.Idem puto,& in l.1.num.1.C.de naturalib.liber. cuius dictum ibi, ſequitur, & ſingulare reputat Frãciſc.Cremenſ. ſingul.6. incip. Tuſcis, & ſequuntur alij, citati à Maſcard. d. concluſ. 30. num.3. ampliat.1.& á Menoch. d. libr. 3. præſumpt. 51. ampliat.2. num.7. vbi pro hac ſententia ponderat tex.in d. l. 1. §. ipſas.C. de natural.liber.quo illam ſatis ſibi probari, ſcripſit, eamquè ibid. numer. ſequentib. latè defendit aduerſùs Alc. d. regul.3.præſumpt.26. num.2. & 3. & Pariſ. conſ. 80. numer.23. lib. 1. ab eo citatos; cum quibus ſentit Maſcard. Alc. ſolùm citato d. concluſ. 30. num. 3. in fin. & clariùs concluſ. 340. nu.2. cum ſequentib.

Nec ſanè poſterior hęc opinio diſplicet, attenta ratione,qua in vxore præſumptio acquiſitionis honeſtatis cauſa inducta eſt; hæc enim ratio, non ſolùm ceſſat in concubina,

ſuſpicioni locus eſſe poſſit.

8. Nec mirum, cùm & maſculos impuberes, mulieres prægnantes reddidiſſe, hiſtorijs proditū ſit; vt de illo qui cùm nouem annorum eſſet, nutricem ſuam grauidam effecit, teſtimonio D. Gregor. in Dialog. traditum extat, vt refert gloſſ. in ſumm. 20. quæſt. 1. cuius Doctores plurimi meminerūt, quos refert Tiraq. l. 6. cōnubial. nu. 37. vbi tamen addit, in Dialog. D. Gregor. iſtud omnino non reperiri, vt etiam aſſerunt Card. Flor. & Ioan. de Anan. in c. 1. nu. 5. de delict. pueror. vbi dicit, quòd ſatis mirandū eſt, quomodo hoc gloſſ. illa poſuerit, & quód iſtud nullus perpēderit, niſi d. Flor. De alio veró decem annorum, refert D. Hieronym. in epiſtola ad Vitalem, nutricem propriam concepiſſe, cuius etiam meminit Anan. d. c. 1. num. 6. & D. Hieronymi verba tranſcribit Tiraq. d. nu. 37. vbi ex eodem in eadem epiſtola tradit, Salomonem, & Achaz Reges, cúm eſſent vndecim, aut decem annorum, filios genuiſſe, illum, ſcilicet, Roboam, hunc, Ezechiam, & ipſos reges; quod item refert Anan. d. nu. 5. & Coraſ. Miſcel. lib. 6. c. 23. nu. 4. vbi, hiſtoria, inquit, prodit, Salomonē, non dum decem annos natum, ſuo complexu, nutricem, filio Roboam, grauidam feciſſe, & Achaz in vndecimo anno filiū ſuum Ezechiam genuiſſe, vt teſtatur D. Hieronym. in 2. part. epiſtol. ad Vitalem presbyterum. In fœminis ſanè, in quibus acceleratior eſt gignendi facultas, crebriùs hoc eueniet. Vnde, puellas, etſi minores duodecim annorum ſint, nō debere edoceri in ſcholis virorum, tradidit Hiſpan. Munnoz de Eſcobar tract. de ratiocin. adminiſtrator. c. 27. nu. 39. vbi inquit, ſatis indecorum, & inuerecundū eſſe, pueros ſimul cum puellis immiſceri, cùm & in minoribus duodecim, & quatuordecim

cim annorum luxuria vigere poſſit ſufficiens ad generandum. Periculoſa, itaque, maris & fœminæ ſub eodem tecto pernoctatio eſt, & ſatis eſt, periculoſam eſſe, vt turpem dicamus; qui enim amat periculum, in illo peribit, Eccleſiaſtic. 3. Quarè, ſi perire non vis, non maneas, ſed fuge; nec fugam erubeſcas, glorioſa enim eſt quam præcipit Apoſt. 1. ad Corinth. 6. *fugite*, inquit, *fornicationem*, Nota verbum Apoſtolicum, non dixit, *reſiſtite*, ſed, *fugite*; ſanè Petrus Apoſtolus cùm loquitur de aduerſario noſtro diabolo, qui tanquàm leo rugiens circuit quærens quem deuoret, non dicit, *fugite*, ſed, *reſiſtite, cui reſiſtite*, inquit, *fortes in fide*. 1.c.5. quaſi, periculoſius ſit cum carne propria certamen, quàm cum diabolo; huic enim reſiſtere, illud fugere, iubent Principes Apoſtolorum.

9. Eiuſdem rei gratia, ne, inquam, quoduis honeſtati offendiculum præberetur, veteres Romani nocturna ſacrificia mulieribus inhibuerunt: quippe quòd eo tempore magna daretur occaſio peccandi: nec tantùm in materia de qua agimus, ſed in alijs etiam: vnde lege alia duodecim tabular. cautũ erat, ne quis in vrbe cætus nocturnos agitaret. Quē morem imitata eſt Eccleſia in ſolennibus Sanctorũ: priùs enim, cultus cauſa, præcedente nocte vigilare in tēplis, mos erat, quod poſtea honeſtatis cauſa ſublatum eſt, in locum vigiliarum ſacris ieiunijs inſtitutis ac ſubrogatis, quæ Sanctorũ vigilias appellamus, antiquarum vigiliarum nomine retento: quod teſtatur Bapt. Mant. in Febr. ſequentibus verſibus.

Id quoque, nam ſcitu locus eſt dignißimus, addam,
Quòd noſtri in templis atauì vigilare ſolebant,
Excubiasquè pati, ſolennia manè ſequenti
Feſta recepturi; morem noua ſuſtulit ætas.

 Nam,

Nam, quia nox ſceleri ſolet eſſe occaſio, & illud
Obſeruant, qui furta volunt committere, tempus,
Ieiunare diem, viſum eſt ſapientius, illam
Quæ prait, & clauſo noctem dormire cubili.

10. Ad pręſens item honeſtatis ius & priuilegium ſpectat vſus vrbis Romæ in quadrageſimalibus ſtationibus: non enim eadẽ die mares & fœminæ, indulgentiarum cauſa in eodem templo conueniunt ad effundendas Deo preces ſtatis illis indulgentiarũ diebus, vnde ſtationum nomẽ vſurpatũ eſt: ſed diſtincti maſculis & fœminis in vnumquodque ſtationum templum dies ſunt: quod ſatis prouidè & ſalubriter Summi Pontifices decreuerunt, vt, dum ſanctũ hoc ſeparatim agitur, ſalua honeſtatis cauſa ſanctiùs peragatur.

11. Nec ab his diſſimile eſt, quod de mulierum à viris in templo diſcretione, ex more Iudęorum tradit Ioſeph. de bello Iud. lib. 6. c. 6. cuius verba refert Card. Baron. annal. Eccleſiaſt. tom. 1. ſub anno Chriſti 12. nu. 3. Ex quibus, inquit, probè intelligi poteſt, tam in ingreſſu templi, quàm etiam intra templum, & portis diuerſis, & parietibus interpoſitis mulieres à viris fuiſſe diſtinctas: porró, puerulos innocentes, de quibus nulla poſſet eſſe peccati ſuſpicio, matres ſequi, ſi vellẽt, non erat vetitum; quibus etiam liberum eſſet, ſi voluiſſent, magis patribus inhærere. Beda in Luc. c. 2. quem retulit idem Baron. nu. ſequenti, eandem, dicit, apud illos fuiſſe conſuetudinem, vt ad feſta venientes, vel redeuntes in patriã, ſeorſum viri à mulieribus choros ducentes incederent: atque ex hac, aut illa cauſa, perditi pueri IESV occaſionem fuiſſe, quorundam eſt opinio; quam tamen Baron. non probat, qui aliam aſſignat loco citato nu. 5.

12. Sed, quod ad propoſitum noſtrum attinet, anti-

antiquus ille Hebræorum mos circà loci diſtinctionem inter maſculos, & fęminas, tâ in templo, quàm in via ad illud, feſtorum tẽporibus, honeſtatis cauſa introductus eſt. Ob quam etiam apud nos in templis aliquibus, præſertim cęnobitarum, mulieres ab hominibus diuidũtur ligneo pariete interiecto, ita vt inuicem non videantur dũ deputato ſedent loco; idquè Neapoli interpoſitis inter vtroſque linteis, aut ſimili quopiam, paſſim obſeruari, teſtatur Anton. Surgen. de Neapoli illuſtrata lib. 1. c. 9. nu. 27. Sed res hęc ab antiquo eſt; nã ex D. Chryſoſtomo hom. 74. in Matth. refert Petr. Caniſius Theologus Societatis IESV, lib. 2. de Maria virgine c. 13. verſ. Quid, quód adeó, viros olim á mulieribus, cùm in eccleſia conueniunt, ligneis parietibus fuiſſe ſecretos; & ex Clemẽte Romano tradit ibid. Apoſtolicum hoc eſſe inſtitutũ, vt viri á mulieribus, & virgines ab alijs ſeorſum in templis verſentur; & alia ibid. in propoſitum adducit doctiſſimus Caniſ.

Quibus apparet, pręſertim ex antiqua illa Hebræorum conſuetudine, etiam ipſo maritali iure, honeſtatis ius hac in parte maius eſſe; quia ſecundùm conſuetudinem illã, vxores á viris in templo, & in itinere ſecernebantur honeſtatis cauſa; nec id quidem mirum, quando & in nuptijs, ac matrimonialibus coniunctionibus, non ſolùm quod liceat, ſed & quod honeſtum eſt, ſeruari debeat, l. ſemper in coniunctionibus ff. de reg. iur. l. ſemper ff. de rit. nuptiar.

ARTICVLI XV.
Summaria.

1. *Filius, potiùs præſumitur legitimus, quàm adulterinus, quamuis mater eodem tempore adulterium commiſiſſe probetur; & quamuis ipſa aſſeue-*

ret, ex adultero filium concepiſſe; & tempore mortis ſua id ita affirmet, filius illi credere non tenetur.

2. *Delictum in dubio nō præſumitur, & actus potiùs præſumitur factus tempore, & loco licito, quàm illicito.*

Filius potiùs præſumitur genitus ex marito, quàm ex adultero, propter præſumptionem quæ potiùs pro poſſibili honeſto ſumenda eſt. Ibid. verſic. Caterùm.

3. *Quæſita per vxorem, à viro ad eam perueniſſe, præſumuntur, fauore honeſtatis, quæ præſumenda potiùs eſt, quam turpis acquiſitio.*

4. *De mariti confeſſione aſſerentis, quæſita per vxorem ab eo illi non obueniſſe, an valeat, & an turpis quæſtus præſumptionem elidat.*

5. *Quæ acquiſiuit mulier negotiatrix, aut quę honeſtam aliquam lucratoriam artem exercet, non præſumuntur, à viro illi obueniſſe; ſic limitata l. Quintus ff. de donat. inter vir. & vxor.*

6. *Acquiſita per viduam intra annum luctus, ex bonis prædefuncti mariti præſumuntur acquiſita ad euitandam turpis quæſtus ſuſpicionem.*

7. *Idem traditur in filia, quæ ſub parentum cura & adminiſtratione eſt, vt acquiſita per eam, ex bonis parentum acquiſiuiſſe præſumatur. Et quid in filio ſub patria poteſtate conſtituto.*

8. *In quæſtione de acquiſitis per concubinam, an, ab amaſio acquiſiuiſſe, præſumatur vxoris argumento, contraria referuntur opiniones, & negatiua probatur. Et nu. 19.*

10. *Præſumptio iuris perfectā facit probationem, & probandi contrariū onus transfert in aduerſarium.*

11. *Tormentorum vſus, ſubſidiarium eſt remediū ad veritatem indagandam, quo iudices vti non debent quādo modo alio de delicto contra reum conſtat. Et intelligitur tex. in l. 1. §. ipſas C. de naturalib. liber. cum Alc. conſtituta differentia inter iuris, & hominis præſumptionem.*

12. *In diſpoſitione legis, & diſpoſitione hominis de muliere honeſta*

honeſta loquentis, mulier præſumitur honeſta. Quod notatur ad leg. Regiam quæ viduis honeſtis fori priuilegium conceditur.

13. *Honeſtatis qualitas à muliere allegari debet. Et idem traditur ex communi regula circà bonæ fidei præſumptionem, & quācunque aliā iuris præſumptionem, vt allegari debeat ab eo pro quo præſumitur. Et ſufficit allegari etiam poſt concluſionem in cauſa.*

ARTIC. XV.

Quòd pro honeſtate præſumptio in dubio ſumenda ſit.

1. QVód in dubio præſumendum potiùs ſit quod eſt poſſibile honeſtū, quám poſſibile inhoneſtum, notauit Bald. per tex. ibi in l. filium eum diffinimus, nu. 11. verſicul. Item nota ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. Ex quo infert, filium, potiùs legitimum pręſumi debere, quám adulterinum, tametſi eodem tempore mater, adulteriū cōmiſiſſe, probetur; & Bald. refert, & ſequitur Menoc. de pręſumpt. lib. 6. præſumpt. 54. num. 22. & 24. idem Author de arbitr. lib. 2. caſ. 89. nu. 23. Et in tantúm procedit hęc præſumptio, quòd etſi mater ipſa aſſeueret, filium illū, non ex marito, ſed ex adultero concepiſſe, talis confeſſio filio non noceat, vt tenuit gloſſ. in l. etiam ff. de probat. & in l. final. in fin. iuncto tex. ibi, eod. tit. nec ſi mortis tempore mater id affirmet, dicēs, quòd pro exoneratione conſcientiæ ſuæ hoc declarat, filius illi credere tenetur, vt cū Cyn. & Iacob. de Arer. tradit Bart. d. l. filium, nu. final. & pluribus citatis Menoch. d. caſu 89. nu. 27. cum ſequentib. Quanuis enim negari non poſſit, quòd matris aſſertio, præſertim cùm in extremis agit, aliquam faciat præſumptionem, illa tamen eliditur alia tanquám potiori, quæ honeſtatis cauſa pro

pro filio iure inducta eſt. Vnde inquit Bald. in l. 1. num. 34. C. de his qui accuſar. non poſſ. quòd honeſta coniectura inhoneſtam pręſumptionem excludit fauore innocentiis, per text. in l. miles §. quæ propter, in fin. ff. de adult. repetit Menoch. d. præſumpt. 54. nu. 22.

2. Sed videtur, quòd nullum honeſtatis ſpeciale in hoc conſiſtat, ſed potiùs præſumptio iſta ad generalem iuris regulam, ac concluſionem ſpectet, ſecundùm quam, delictum in dubio non pręſumitur, ſed potiùs actus licitus, vt eſt communis omnium ac frequens aſſertio per tex. in l. meritò ff. pro Soc. & vltra ordinarios latè Alc. tract. de pręſumption. regul. 3. præſũpt. 1. Maſcard. de probat. concluſ. 495. Menoch. d. tract. de præſumpt. lib. 5. pręſumpt. 2. per tot. vbi num. 20. & in pręſumpt. ſequenti num. 120. & 121. ex Bart. in l. nõ ſolùm §. ſed vt probari, nu. 3. ff. de oper. nou. nuntiat. poſt Alciat. & alios quos refert, tradit, quòd actus qui certo loco, aut tẽpore potuit eſſe licitus, alio verò illicitus, potiùs tempore & loco licito geſtus, à lege pręſumitur, vt euitetur delictum. Atque ita, cùm filij generatio effici potuiſſet coniugali coitu, aut adulterino, quo per idẽ tempus mater vtebatur, ex generali illa iuris regula, ac concluſione abſque vllo ſpeciali fauore, honeſtatis cauſa inducto, ad cõiugalem potiùs pertinere, credendus erit. Cęterum, vt propoſita concluſio de poſſibili honeſto potiùs pręſumendo, in ſubiecto legitimæ filiationis exemplo verificetur, aduertendum erit, in exemplo illo probationẽ delicti in dubium non verti; pręſupponitur enim, matrem per illud tempus, quo, filium genuiſſe, dicitur, & cum viro proprio cohabitaſſe, & cum alieno cubaſſe; atque ita, quòd filius ex illo potiùs, quàm ex hoc coitu natus pręſumatur, non eò pertinet,

pertinet, vt materá delicti præſumptione liberetur, de cuius probatione non dubitatur; ſed vt filij conceptio, quæ hoc, aut illo tempore, & hoc, aut illo actu effici potuit, honeſto potiùs, quàm inhoneſto cauſata pręſumatur, iuxta Bart. doctrinam d. l. non ſolùm §. ſed vt probari, nu. 3. & aliorum de quibus Alciat. d. regul 3. pręſump. 1. num. 2. & Menoch. locis proximè citatis. Quód ſi adhuc dicat aliquis, nec ſic in propoſito exemplo fauorem honeſtatis reperiri, ſed ipſius filij cauſa & fauore, natum potiùs ex matrimonio præſumi, quàm ex adulterio; id enim important verba Bald. in l. 1. n. 34. C. de his qui accuſar. non poſſ. vbi ſcripſit, quòd honeſta coniectura inhoneſtam pręſumptionē fauore innocentis prolis excludit, reſpōdendum erit, hunc quidem filij fauorē, quem in hoc agnoſcimus, filiū ipſum honeſtatis cauſæ & iuri acceptum referre debere; idcircò, namque, fauor hic filio impertitur, vt matrimoniali potiùs, quā adulterino coitu editus pręſumatur, cùm in ambiguo ſit, hoc, aut illo conceptus fuiſſet; quia honeſta coniectura inhoneſtam præſumptionem excludit, vt Bald. inquit, quaſi ſic filij in hoc fauor ab honeſta pendeat coniectura, id eſt, à coniectura quā ſuadet honeſtas.

3. Rurſus, ad eandem radicem pertinet pręſumptio de qua in l. Quintus Mutius ff. de donation. inter vir. & vxor. vbi Iuriſcōſult. ait, verius, & honeſtius eſſe, quæſita per vxorem, à viro ad eam perueniſſe, pręſumi, vt turpis quæſtus præſumptio euitetur; cui conuenit l. etiam, in fin. & ibi gloſſ. C. eod. titul. notauit gloſſ. in l. cùm oportet, verb. ex eius ſubſtantia, verſic. ſed in vxore C. de bon. quæ liber. & ibi Bald. num. 12. & alij communiter ſecundùm Corn. ibid. col. final. prope fin. Alciat. de præſumpt. regul. 3. præſumpt. 26. & pluribus citatis

tatis tradit Maſcard. de probation. concluſ. 30. nu. 1. vbi latè proſequitur, & rurſus cōcluſ. 210. & cōcl. 1080. nu. 42. fusè item Menoch. de præſumption. lib. 3. præſumption. 51. vbi n 3. ſcripſit, quód etſi præſumtio iſta aliás mulieri damnoſa videatur, tenenda tamen eſt tanquàm eidem vtilis, quia vtilius videri debet, quod eſt honeſtius; ſi enim dicimus, mulieri ab alio vtiliter donatum eſſe, inhoneſtæ alicuius donationis ſuſpicio quædā oborit etur. Et in tantùm præualet pro honeſtate præſumptio, vt, etſi dicatur, maritum non donaſſe vxori res penes eam repertas, præſumi potiús debeat, furtiuè ab eo illam ſubtraxiſſe, quàm ab alio acquiſiuiſſe, vt tradit Aretin. conſ. 31. incip. Conſiderata, col. penult. verſicul. Ad ſecundum, quem ſequitur Alc. d. reg. 3. præſumpt. 6. num. 3.

4. Nec quidem cōtraria mariti aſſertio, præſentem elidit præſumptionē, quanuis cōtrarium vt certum, & commune probet Menoch. d. præſumpt. 51. num. 27. cum ſequentib., vbi in quæſtione illa, an cōfeſſio mariti aſſerētis, quæſita per vxorem, ab eo illi non obueniſſe, probet, res ipſius mulieris eſſe, duo conſiderat, vnum, an talis mariti confeſſio, turpis quæſtus ſuſpicionem tollat, de qua in d. l. Quintus, & eam tollere, affirmat pluribus ab eo citatis, ex quibus hanc eſſe receptam opinionem, aſſerit; aliud, an eiuſmodi confeſſio probet, rem mulieris eſſe ad tollendum obſtaculum donationis prohibitæ inter virum, & vxorem; &, niſi aliæ adſint præſumptiones, ſolam mariti confeſſionem ad id non valere, tradit, quia confeſſio inter perſonas aliás prohibitas, cenſetur ſimulata, & in fraudem legis facta l. qui teſtamentum ff. de probat. & ita intelligit contrariam aliorum ſententiam quos refert ibid. numer. 28. non tamen omnino

omnino probans diſtinctionem circá hoc ab Alciat. traditam d. præſumptió. 26. num. penult. & vltim.

Ego quidem in quæſtione hac cenſeo, ſolam mariti confeſſionem, non ſolúm contra ius donationis inter coniuges prohibitorium non valere, propter fraudulentę cõfeſſionis inter perſonas prohibitas præſumptionem, de qua in d.l. qui téſtamentũ, ſed nec elidere turpis quęſtus ſuſpicionem de qua in d. l. Quintus; cùm enim maritus ait, res ab vxore quęſitas, ſuas ipſius non eſſe, nec à ſe vxori obueniſſe, quid aliud dicit, quã ab alio ad illam perueniſſe? porró, turpis quæſtus ſuſpicio, de qua in d.l. Quintus, non in alio, quàm in hoc ipſo conſiſtit, dũ, quæ á marito mulier non habet, ab alio turpiter habere, exiſtimatur. Cæterùm, ſi maritus declaret, ab honeſta aliqua perſona rem vxori ſuæ donatam fuiſſe, credendum illi erit ad euitandam turpis quęſtus ſuſpicionem, propter honeſtam acquiſitionis cauſam ab eo expreſſam, non tamen ſi alia non adſint adminicula, ad euadendam prohibitę donationis præſumptionem; atque ita, in caſu iſto communem ſententiam accipio, cum traditis per Menoch. loco citato.

5. In muliere autem negotiatrice, aut quæ honeſtam aliquam lucratoriam artem exerceat, turpis quæſtus præſumptio ceſſat, & ideo quę eiuſmodi mulier acquirit, à viro illi obuenire, non præſumuntur, ſic limitata communi traditione, & præſumptione d. l. Quintus; & eſt communis limitatio, quam tenuit Bald. in l. cùm oportet, num. 12. in fin. C. de bon. quæ liber. quem ſequitur Alc. d. regul. 3. præſumpt. 26. verſicul. Sextò non procedit, numer. 10. & 11. & alijs citatis Maſcard. d. concluſ. 30. numer. 15. & 18. & concluſ. 214. num. 11.

& qui agit, probare debet, ſecundùm gloſſ. d. verb. ex eius ſubſtantia, in fin. In filia verò quę habitat in domo parentum, prçſumptio alia vehementior eſt, honeſtatis cauſa inducta, illa, inquam, quam in coniugata probat Iuriſconſult. d. l. Quintus. ff. de donat. inter vir. & vxor. quia eadem ratio de ſuſpicione turpis quæſtus vitanda militat in filia. Quarè, etſi ſui iuris illa ſit, ſi non doceat, aliunde ſibi obueniſſe, quæ poſſidet, æquè præſumptioni huic locus erit; nec id quidem ęgrè ferre debet; quaſi in re pecuniaria ſibi damnoſum, cùm, quod honeſtius eſt, vtilius ſibi reputare, debeat, vt in coniugata ſcripſit Menoch. d. præſumpt. 51. nu. 3.

8. Circà concubinam veró, quęrunt Doctores, an eadem præſumptio locum habeat, vt, quæſita per eam, ab amaſio accepiſſe, præſumatur; quod in illa, vxoris exemplo, ſeu argumento ęquè probat Bald. d. l. cùm oportet, num. 12. verſicul. Idem puto, & in l. 1. num. 1. C. de naturalib. liber. cuius dictum ibi, ſequitur, & ſingulare reputat Frãciſc. Cremenſ. ſingul. 6. incip. Tuſcis, & ſequuntur alij, citati à Maſcard. d. concluſ. 30. num. 3. ampliat. 1. & á Menoch. d. libr. 3. præſumpt. 51. ampliat. 2. num. 7. vbi pro hac ſententia ponderat tex. in d. l. 1. §. ipſas. C. de natural. liber. quo illam ſatis ſibi probari, ſcripſit, eamquè ibid. numer. ſequentib. latè defendit aduerſùs Alc. d. regul. 3. præſumpt. 26. num. 2. & 3. & Pariſ. conſ. 80. numer. 23. lib. 1. ab eo citatos; cum quibus ſentit Maſcard. Alc. ſolùm citato d. concluſ. 30. num. 3. in fin. & clariùs concluſ. 340. nu. 2. cum ſequentib.

Nec ſanè poſterior hęc opinio diſplicet, attenta ratione, qua in vxore præſumptio acquiſitionis honeſtatis cauſa inducta eſt; hæc enim ratio, non ſolùm ceſſat in concubina,

 ſed

ſed contrarium potiùs in illa ſuadet; ideo, namque, vxor à marito acquiſiuiſſe, prçſumitur, vt turpis acquiſitionis præſũptio euitetur, quæ eſt ratio d. l. Quintus; modó verò, ſi vxoris argumẽto dicimus, quòd præſumitur, cõcubinã ab amaſio acquiſiuiſſe quæ concubinatus tẽpore acquiſiuit, nõ ſolùm turpis quæſtus præſumptionem euitamus, ſed eam potiùs apertè introducim⁹; quid enim aliud eſt dicere, cõcubinã à concubinario ſuo acquiſiuiſſe quæ lucrata eſt, quã turpia lucra, & turpẽ quæſtũ dicere? quarè, ſi in quæſitis ab ea, honeſtatis cauſam prætendimus, quç in dubio præſumẽda eſt, ipſa nos cogit dicere, quãdiu contrariũ nõ edoceetur, quòd ab amaſio ad illã non peruenerunt; nec arctanda eſt mulier poſſeſſionis ſuæ titulũ edocere, ſeu edicere, ſed ſufficit ei, dicere, poſſideo, l. cogi. C. de petition. hçreditat. l. fin. C. de rei vendic. bonus tex. in l. ſi deſũctus C. arb. tutel.

9. Et non obſtat Menoch. conſideratio d. præſumpt. 51. nu. 8. & ſequẽtib. vbi ſcripſit, eandẽ rationẽ militare in concubina, quç in vxore; ſi enim cõcubina ab amaſio acquiſiuiſſe non prçſumitur, ab alio tùrpiter acquiſiuiſſe, prçſumetur, vt igitur hæc turpis quçſtus prçſumptio euitetur in illa, quç maritali retinetur affectu l. cõcubinã, & ibi Bart. & reliqui ff. de concubin. & à lege honeſtæ perſonæ loco habetur l. Maſſurius, vbi Alc. ff. de verbor. ſignificat. quæſita per eam concubinatus tẽpore, ab amaſio perueniſſe, præſumendum eſt ex eadẽ illa ratione, quã in vxore conſiderat Iuriſconſult. d. l. Quintus. Sed omiſſa reſpõſione Alc. d. præſumpt. 26. num. 2. vbi dixit, legem faciliùs turpem quæſtum præſumere in concubina, quàm in vxore, quaſi in illa quæ turpiter viuit in concubinatu, inconueniens non ſit, ſi ab alio turpiter acquiſiuiſſe, præſumatur, dũ non præſumitur á cõcubina-

cubinatio ipſo acquiſiuiſſe; hac, inquam, reſponſione omiſſa, quę turpis quęſtus prçſumptionem vndequaque ſecum inuoluit, reſpondendum erit, diuerſam omnino eſſe rationē in vxore, & concubina; quia in vxore, dum à marito accepiſſe, præſumimus ad euitandam turpis quæſtus prçſumptionem, honeſtā acquiſitionis cauſam reperimus; at verò ſi in concubina eandem recipimus præſumptionem turpis quæſtus euitādi gratia, hac ipſa præſumptione, qua turpis quęſtus prçſumptionem declinare intendimus, in turpem quæſtum certò incidimus; nō eſt ergo talis admittenda prçſumptio, quę contrariū eius quod illa aliàs intēditur, in cōcubina effectum operatur.

10. Tex. veró in d. l. 1. §. ipſas, non ita vt viſum eſt Menoch. contrariā ſententiā probat, qui potiùs pro iſta retorqueri poteſt; dum enim, concubinā negantē ab amaſio obtinere quę poſſidet, tormētis ſubijci, iubet, planè oſtendit, prçſumptionē legis contra eā nō adeſſe, ſi enim talis prçſumptio adeſſet, ad plenā rei probationē tormentis opus nō eſſet; ipſa, nāque, legis, ſeu iuris præſumptio vbi adeſt, perfectam facit probationē, vt alia opus nō ſit, & liquidiſſima dicitur probatio, iuxta glo. final. in fin. in l. ſi tutor. C. de pericul. tutor. quā vt notabilē commendat Iaſ. poſt alios quos refert, in l. licèt Imperator, nu. 8. ff. de leg. 1. Alc. de prçſumpt. in prçludijs. 3. p. n. 3. & alijs citatis tradit Maſcard. de probat. cōcl. 1222. ampliat. 3. & ibi n. 2. tradit, quòd præſumptio iuris, releuat ab onere probādi, illudq; in aduerſariū trāsfert, vt reſpondit Dec. cōſ. 32. col. penult. in fin. & ſępe alibi, quē & alios refert ibid: ac deniq;, quòd eiuſmodi præſūptio, dicatur vera & propria probatio, pluribus citatis tradit Menoc. d. tract. de prçſūpt. li. 1. q. 36. n. 3. vbi n. 8. ſubdit, quòd rectè Interpretes nři

V 2 vno

vno ore ſcribunt, præſumptionem iuris facere probationem euidentem, claram & manifeſtam.

11. Cùm ergo cõmuni calculo ita tradatur, bene infertur, præſumptionem, de qua in d. §. ipſas, legis præſumptionẽ non eſſe; ſi enim eiuſmodi eſſet, tormẽtis in cõcubinæ perſona opus nõ eſſet ad perfectã acquiſitorũ probationẽ eliciendã; ſi quidem, tunc demũ iudices tormẽtis vti debent, quãdo alijs probationibus delictũ nõ probatur, nõ verò cùm alijs probationibus de illo cõſtat, vt ex cõmuni Interpretũ ſentẽtia tradũt Cou. pract. c.23. nu.5. poſt. init. verſic. Quibus profectó, Iul. Clar. in pract. criminal. quæſt. 64. nu.5. eſt enim tortura ſubſidiarium quoddam remedium indagandę veritatis, ad quod non eſt deueniendum, niſi cęteri modi probationum deficiant, & contra reum indicia vrgeant; l. item apud Labeonem §. quęſtionem ff. de iniur. poſt alios tradit Maſcard. concluſ. 1386. num.3. Atque ita, tex. in d. §. ipſas, vbi concubina negans, ab amaſio acquiſiuiſſe, tormentis ſubijcitur exquirẽdę veritatis cauſa, non eſt intelligendus de præſumptione legis, quæ ſola per ſe aduersús negantem liquidiſſimã faceret probationem, vt alia opus non eſſet, iuxta ſup. dicta, quicquid de legis prę ſumptione, aduersús Alc. d. regul. 3. præſumpt. 26. nu.3. text. illum intelligat Menoch. d. lib.3. præſumpt. 51. nu.7. verſic. Nec repugnat; meliùs enim intelligitur de præsũptione hominis, ſeu coniectura, quę arbitratu iudicis poſſet eſſe ita efficax, quòd faceret ſufficiẽs indicium ad torturã, vt intelligit Alc. d. nu.3. quem ſecutus eſt Maſcard. d. cõcluſ. 340. num. 6. & 7. hæc eſt enim differentia inter prę ſumptionem iuris, & prę ſumptionem hominis, quód illa, vera & propria dicitur probatio; hæc verò probationem ſola non operatur, ſed coniecturam

iecturam in arbitrio iudicis poſitam, vt explicat Menoch. differentiam hãc ita tradens lib. 1. d. quæſt, 36. nu. 10. cum ſequentib.

12. Denique, ad eandẽ principalem cõcluſionem pertinet generalis in quacunque diſpoſitione pro honeſtate pręſumptio; ſemper enim, ſiue legis, ſiue hominis diſpoſitio de muliere honeſta loquatur, pro honeſtate mulieris, in dubio pręſumendum erit; vt tradit Maſcard. de probat. concluſ. 1066. nu. 3. & concluſ. 1080. num. 41. vbi addit, mulierum virginitatem præſumi, ſecundùm Doctor. in c. 1. de adulter. & Paris. conſ. 160. num. 28. vol. 4. Atque ita, vbi lex de muliere honeſta loquitur, quia legis præſumptio pro muliere eſt, quód honeſta ſit, onus probandi contrarium aduerſario incumbit; Maſcard. locis citatis, vbi tradit, ex quibus mulieris inhoneſtas, & meretriciũ probetur, de quo poſt eum fusè Farinac. in praxi criminal. tom. 4. titul. de delict. carn. quæſt. 136. cap. 3. per tot. Quod eſt notandũ ad leg. noſtram qua viduis honeſtis, & mulieribus honeſtis quæ nunquã matrimonium contraxerunt, fori priuilegium cõceditur, de quo diximus ſup. art. 4. ſufficit enim, cõſtare, mulierem, viduam eſſe, aut nunquam matrimonium contraxiſſe, vt legi locus ſit, quanuis de honeſtate teſtes non deponant, dummodò cõtrarium non probetur.

13. Sed dubium eſt, an neceſſe ſit, honeſtatis qualitatem ſimul cum viduitate allegare; videtur enim, quód omiſſio illius nõ noceat; ſi quidem, dum ſe viduam proponit, quod probare, neceſſe habet, honeſtam eſſe, ipſa legis pręſumptione docet, ita vt alia qualitatis iſtius aſſertione, aut probatione non egeat. In contrarium veró, quòd honeſtatis qualitas neceſſariò alleganda ſit, probatur ex communi traditione, qua aſſeritur, quód pręſumptio iuris

 allo-

alleganda ſemper eſt, vt colligitur ex l. ſi adulteriũ cum inceſtu §. ijdem Pollioni, ibi, *vtique ſi error allegatur.* ff. de adulter. & ita eſſe regulam generalem, & notabilem, quę colligitur ex illo tex. quem ſingularem dixit, tradit Balb. in repetit. l. Celſus 3. part. nu. 4. verſicul. Ex quo tex. ff. de vſucapion. ſecundùm quam regulam procedit, quod ibid. latè tradidit circà bonę fidei pręſumptionem; nam etſi illa in dubio pręſumatur, iuxta gloſſ. in c. ſi diligenti, verb. bona fides, de præſcript. & Innoc. in c. vigilanti, eod. titul. & communem quã tradit Couar. in regul. poſſeſſor 2. part. §. 8. num. 2. de regul. iur. lib. 6. & pluribus citatis Surd. conſ. 73. Quia Iacobus num. 50. vol. 1. hęc tamen communis concluſio intelligitur, dummodò bona fides à poſſidente allegetur, vt per Balb. d. nu. 4. vbi refert Bald. & Angel. in l. ſuper longi, col. 3. C. de præſcript. long. tempor. aduocatum de hoc admonentes, & Cepol. tract. de ſeruit. vrbanor. prędior. c. 20. col. 2. dicentem, quòd in hoc vidit multos errare, & alia ibi in propoſitum adducit d. numer. 4. cum ſequentib. Iuxta quam regulam, & communem concluſionẽ, dicendum eſt in caſu noſtro, quòd etſi honeſtas in dubio præſumatur præſumptione iuris, alleganda tamen ſit vbi à lege qualitas hęc requiritur. Sufficit verò, illam allegari etiam poſt concluſionem in cauſa, vt loquens in bonę fidei præſumptione, & quauis alia præſumptione iuris ex facto inſurgente, cũ Alex. in d. §. ijdem Pollioni, in apoſt. ad Bart. & in l. 1. col. 2. C. vt quę deſunt aduocat. & Panorm. per tex. ibi in c. dudum, col. 2. de elect. tradit Balb. loco citato, nu. 8.

ARTICVLI XVI.
Summaria.

1. Qvod honeſtum eſt præferri debet nõ ho-

honeſto, vt in legato pauperibus mulieribus relicto, & pro virginibus maritandis, ad quod præeligendæ erunt, quæ honeſtæ ſunt.

2. Legatum monaſterio religioſarum relictum, cùm duo ſunt in ciuitate, alterum virginum, alterum conuerſarum, traditur, cui potiùs applicari debeat.

3. Honeſtatis fauore, ad legatũ pro virginibus maritandis relictum, ex honeſtis eæ potius ſunt aſſumendæ quarũ honeſtas ſub maiori eſt diſcrimine; idquè ſingulari S. Nicolai exemplo comprobatur.

4. Si vnus ex ſocijs communis domus eam locare vult perſonæ honeſtæ, alter inhoneſtæ; præferendus eſt qui honeſtæ locare vult, etiam ſi inhoneſta pinguiorem vltra iuſtam offerat penſionem. Limitatur, ſi domus in lupanario ſita eſt. ibid. in verſicul. In caſu verò.

5. Cum communi traditur, ſpurios, & naturales etiam, ad emphyteuſim eccleſiaſticam nominari non poſſe.

6. Ampliatur, vt procedat etiã ſi nominandi facultas concedatur per verba liberam omnino voluntatem importantia, contra Gam. & alios. Et reſpondetur ad l. cùm quidam ff. de leg. 2. quæ pro contraria opinione mouentur. nu. 7.

8. Traditur, quòd illegitimorum excluſio ab emphyteuſi eccleſiaſtica, non pendet à iuris poteſtate, ſed à voluntate eccleſiæ concedentis, ex Bart. & communi, contra Valaſc.

9. Inhoneſta perſona, quæ, ſcilicet, in cõcubinatu, aut aliàs luxurioſè viuit, ad emphyteuſim eccleſiaſticam nominari non poteſt.

10. Explicatur Regia ord. Luſitana lib. 4. titul. 36. §. 4. quatenus naturalem filium admittit ad ſucceſſionem emphyteuſis paternæ in caſu de quo ibi, ſpurium verò non, & differentiæ ratio inter vtrumque aſsignatur.

11. An lex Regia d. §. 4. habeat locum in emphyteuſi eccleſiaſtica, contrariæ opiniones referuntur, & contraria in ſenatu ſententia; & pars

negatiua vt verior probatur.

Limitatur ord d. §. 4 etiam in emphyteuſi priuata, quãdo in conceſſione actũ fuit, vt naturalis in illam non ſuccederet. ibid. in verſicul. Caterùm.

12. *Legitimè natus ex naturali, aut ſpurio, ad emphyteuſim eccleſiaſticam nominari poteſt, etſi à radice infecta procedat; quanuis ad maioratus ſucceſſionem non admittatur qui procedit à radice infecta: & aſsignatur ratio differentia inter vnũ, & alterum caſum.*

13. *Si emphyteuta eccleſia moriatur nulla facta nominatione, relicto filio naturali, & nepote legitimo, ex illo, aut ex filio alio naturali ſuſcepto, ſuccedet nepos in emphyteuſim patre, & patruo excluſis, ſecundùm ius Regium ord. lib. 4. titul. 36. §. 4.*

14. *Idem traditur in emphyteuſi priuata, vt nepos legitimus ex filio naturali, patri praferatur, in terminis ord. d. §. 4.*

15. *Quaritur an naturalis nominari poſsit ad emphyteuſim quam nobilis aliquis, aut in dignitate conſtitutus conceſsit cum libera nominandi facultate. Affirmatiuè reſpondetur nu. 18.*

16. *In quaſtione, an filius naturalis ſubſtitutum excludat, teſtatoris qualitas attenditur, & illa praualet ipſius grauati conditioni.*

17. *Contrarium traditur in maioratus ſucceſſiòne, ad quam non admittitur naturalis, quanuis à plebeio homine maioratus inſtitutus fuiſſet.*

18. *Probatur, naturalem ad emphyteuſim priuatam libera nominationis nominari poſſe, quanuis dominus qui in emphyteuſim dedit, nobilis ſit, aut quauis dignitate praditus.*

Limitatur in emphyteuſi pro filijs recepta. ibid. verſ. Nec obſtat.

19. *Naturalis iure Regio ſuccedit in emphyteuſi priuata libera nominationis, quanuis dominus qui conceſsit, nobilis eſset.*

20. *Illegitimi ad honores & dignitates promoueri non poſſunt,*

poſſunt, ſecundùm communem ſententiam.

21. *Illegitimi ad gradum doctoratus, & magiſterij in ſacra Theologia, abſque diſpenſatione promoueri poſſunt. Et nu.* 23.

22. *Doctoratus eſt dignitas; & traditur, quid ſit perſonatus in eccleſia.*

23. *Intelligitur tex. in c. final. de filijs presbyteror.*
Dictio, alia, *ſimilitudinis implicatiua eſt, ibid. verſic. Tertiò.*

ARTIC. XVI.

De honeſto præferendo.

1. LVxuria non debet aliquid amplius habere caſtitate. l. his ſolis, in fin. C. de reuocand. donat. Auth. de reſtitut. & ea quæ parit in vndecim. menſ. §. final. collat. 4. & quia honeſtas & caſtitas ſororizant, & per contrarium, luxuria & inhoneſtas, dicendũ item erit, quód inhoneſtas non debet aliquid amplius honeſtate habere, ſed, quod vbicunque huius & illius cauſa concurrat, præferenda hęc ſit. Exemplum ſit in legato decem mulieribus pauperibus diſtribuendo ex teſtatoris pręſcripto; ad quod pręeligendę erũt, quæ honeſtè viuũt, tametſi in alijs eiuſdem loci quæ honeſtatis metam trãſgrediuntur, paupertatis qualitas á teſtatore expreſſa reperiatur. Et idem in relicto dotis nomine pro virginibus maritandis; nam, etſi omnes virgines ſint, & dotis relicto egeant, vt nubere poſſint, eæ tamẽ pręferri debent, quas cum virginitatis flore decor honeſtatis magis commendat.

2. Nec his obſtat quod tradidimus in commentar. l. 1. C. de Sacroſanct. eccleſ. 1. part. in init. nu. 47. circà legatum monaſterio ſimpliciter relictũ, cúm duo, aut plura in ciuitate ſint, nec appareat, de quo magis ſenſerit teſtator; quo caſu, ſi monachi cum monialibus ad legati petitionem

nem concurrant, monialiũ potiùs monaſterio cæteris paribus fore applicãdum legatum, tradiderunt Cyn. quęſt. vlt. Bald. Angel. & Salyc. in l. cùm multæ C. de donat. ante nupt. & alij quos retulimus loco citato num. 46. Quod quia propter muliebris ſexus fragilitatem ſic tradiderunt, conſequenter addidimus in nu. ſequẽti, quód ſi ſimilis oriretur quæſtio inter religioſas fœminarũ domos, alteram virginum Deo dicatarum, alteram mulierum poſt ante actam vitam malè perditam ad Deum conuerſarum, harũ potiùs domui, quám illarum, in ambiguæ voluntatis quæſtione, relictum applicari debere, idquè, non quia aliquid amplius habere debeat caſtitate luxuria, ſed quia maior eſt iſtarum, quàm illarum infirmitas. Quam ſanè traditionem, acceptam volo in caſu, quo legatum expediat ad conſeruationẽ mulierum in ea vitæ profeſſione, ad quàm ſe receperunt, vel ad conuerſionem aliarum; huc enim ſpectat infirmioris ſtatus ratio ad quam reſpeximus, atque ideo, illa non exiſtente, virginum cœnobium prę ferendum in legato exiſtimo cæteris paribus, propter virginitatis prærogatiuam, ſic declarans opinionem illam meam, quam ſcripſi d. nu. 47.

3. Et hac ſtante declaratione apparet, illam non pugnare cum ijs quæ ſup. ſcribimus; quę potiùs prędicta ſententia ſic declarata coadiuuantur, tam cùm virgines admittũtur, vt re ipſa patet, quám cùm conuerſæ mulieres in caſu quem explicuimus; nam, etſi eæ in caſu illo virginibus præferantur, cùm præferuntur, in ſtatu honeſtè viuendi, ſicut illæ, reperiuntur; & ipſius honeſtatis fauor, cuius periculum ſubeſt in caſu propoſito, has potiùs vocat, quã illas quę in tuto ſunt; ijs enim ſuccurrendũ potiùs eſt, honeſtatis fauore ſic exigente, quarũ honeſtas maius

maius patitur diſcrimen. Quod inſigni il lo ac præclaro D. Nicolai exemplo edocemur, qui, cùm cognouiſſet, conciuem quendam ſuum tres filias iam nubiles, quas habebat, matrimonio collocare non poſſe, quia pauper erat, & de illarum pudicitia proſtituenda cogitaſſe, ſingulari quodam modo omnibus competente dote ſuccurrit, qua tres illæ virgines honeſtis viris in matrimonium datæ ſunt; dubitare verò non licet, plures alias virgines, & honeſtas quidem per idem illud tempus in ciuitate illa indotatas & egenas extitiſſe, idquè nõ latuiſſe pium Adoleſcentem, de quo legitur, quòd parentibus orbatus facultates ſuas pauperibus diſtribuit; & tamen, vt inſigne Chriſtianę benignitatis exemplum, illud in legenda illius ſpecialiter commemoratur, & in officio eiuſdem Sancti laudat Eccleſia, quod egit erga tres virgines illas, quarum pudicitiam pater earũ proſtituere cogitabat; quia, ſcilicet, cautiùs agi debuit, & celeriùs occurri, vbi maius honeſtatis vertebatur diſcrimen. Quo argumento, ad legatum pro virginibus maritãdis relictum, inter honeſtas pręferendę eæ erunt quę maius amittendæ honeſtatis periculum patiuntur, ſiue á domeſticis cuſtodibus, ſiue à laſciuis amatoribus, aut, aliunde periculum hoc eas pati, contingat.

4. Ad eundem etiam honeſtatis fauorẽ, ac prærogatiuam pertinet, quod ſcripſit Angel. in l. 1. col. 2. verſic. Si verò quis C. qui teſtament. facer. poſſ. & eum ſecutus Socin. in l. ſerui electione §. labeo ait, num 5. ff. de leg. 1. nempe, quòd ſi ex duobus cõmunis domus ſocijs vnus eam perſonæ honeſtæ locare intendat, alter inhoneſtæ, in locatione illius præferendus ſit, qui vult locare honeſtæ; ſequitur Gom. 2. tom. var. c. 3. nu. 14. verſic. Vnum tamen eſt. Quod ampliandum eſt, vt procedat

dat etiam ſi inhoneſta perſona pinguiorem offerat penſionem, adhuc in locatione domus pręferendus eſt ſocius qui honeſtæ iuſta conſuetaquè pacta mercede locare vult; turpe enim lucrũ cenſeri debet, quod ſupra iuſtum conſuetũquè pretium ab inhoneſta perſona offertur, vt honeſtę in domus cõductione pręferatur. Vltra quám, quòd quę inhoneſtè viuit, ad habitationem domus inter honeſtos vicinos conſtitutæ admitti non debeat, & admiſſa etiam è vicinia expelli poſſit; de quo ſcripſimus ſup. ar. 9. Quaiè, quod ſcripſit Angel. loco citato de prælatione pinguiorem penſionem offerentis, de inhoneſta perſona intelligens, vel eſt accipiendum in locatione domus lupanario deſtinatæ de qua ante immediatè ibi loquitur; vel, ſi de locatione domus in loco honeſto ſitæ intelligit, non eſt probandum; cùm in caſu iſto, qui locare vult honeſtæ perſonæ iuſtam mercedé offerenti præferri debeat. In caſu veró, quo domus lupanario deſtinata eſt, inhoneſtę perſonæ locanda potiùs eſt, nedum ſi pinguiorem offerat penſionem, ſed etiã ſi eandem, quam honeſta perſona promittit; tum, quia domus in lupanario ſita, inhoneſtarum mulierum habitationi deputata eſt, & ideo ſocius qui illi locat, re communi vtitur in deſtinatum vſum; tum etiam, quia honeſtati magis expedit, vt mulier honeſta inter inhoneſtas non habitet, nec cum illis conuerſetur.

5. Ad eandem honeſtatis cauſam pertinet, quod communiter traditur, ſpurios, & naturales etiam ad emphyteuſim eccleſiaſticam nominari non poſſe; quæ fuit Bald. traditio in l. generaliter §. cùm autem nu. 2. C. de inſtitut. & ſubſtition. vbi loquitur in baſtardis, & addit, in feudo, & emphyteuſi eccleſiaſtica non includi etiam ſi legitimati ſint, quia nõ ſunt legitimè nati; ſequitur Salyc.

Salyc. ibi col.1. verſic. Hinc eſt, Iaſ. nu.9. qui nu. ſequẽti limitat niſi eſſent legitimati per ſubſequens matrimonium, & Dec. ibid. n. final. idem Dec. in c. in præſentia, nu. 47. de probat. vbi hoc, vt commune tradit ex Bart. & alijs in l. ex facto §. ſi quis rogatus, ff. ad Trebell. vbi Bart. nu. 8. in fin. ſcripſit, quód eccleſia de his non cogitat, nec pręſumendũ eſt, quód cogitauerit propter dignitatem ſuam, & quia tales naturales non poſſunt haberi ſinè peccato mortali, Gam. decif. 2. nu.1. vbi inquit, quód tales naturales eccleſia odio habet quia impudicè nati ſunt, & in confirmationem adducit illud Bald. in Auth. ſi quas ruinas, num.3. in fin. C. de Sacroſanct. eccleſ. vbi dixit, quòd non licet in loco honeſto inhoneſtas perſonas collocare, idem Gam. deciſ.149. num.2. & deciſ. 377. n.2. communem tradunt Palæot. de noth. & ſpur. c 31. in princip. Clar. in §. emphyteuſis, quæſt. 30. & ſequenti, Mena in addit. ad Gam. d. deciſ. 2. & pluribus citatis Corbul. tract. de cauſis ex quib. emphyteut. iure ſuo priuatur c.12. titul. de cauſ. priuationis ob lineam finitam, num.54. & 76. qui contra communem idem probare contendit etiam in emphyteuſi á priuato recepta, ex nu. 56. vbi laté proſequitur; in eccleſiaſtica veró idem pluribus relatis cum communi tradit Valaſc. conſ.134. nu.7. & cõſ. 147. nu 10. tom 2. Cald. de eligend. poteſtat. c.13. nu.1. verſicul. Et videtur, & de nominat. emphyt. quęſt.7. nu. 39. latiſſimè idem Author eod. tract. quæſt.19. à nu. 28. cum ſequentib. & quæſt. ſequenti ex nu.1. vbi nu.3. cum citatis ab eo, cõtra Bald. & alios quos refert, & ſequitur Gam. d. deciſ.2. num.8. idem probat etiam in caſu quo eccleſia à principio ſpurio, aut naturali emphyteuſim conceſſiſſet; quod plerique probant, vt fatetur Palæot. d. cap. 31. num.4. quanuis ipſo

ipſe cum Bald. teneat.

6. Cuius receptiſſimæ ſententię ratio fundamentalis in honeſtate cōſiſtit, quā diligit eccleſia, & per contrarium, concubinariam commixtionem, ac ſimplicem etiam fornicationem, ſinè qua illegitimi filij ſuſcipi non poſſunt, odio habet; idcircò in cōceſſione emphyteuſis cum nominandi poteſtate non intelligitur de nominatione illius, qui concedenti odibilis eſt, iuxta tex. quē in propoſitum Doctor. adducunt, in l. Lucius §. Lucius Titius Damam ff. de leg. 2. Ex qua ratione infertur primò, quòd, etſi nominandi facultas concedatur per verba liberā nominantis voluntatem importantia, adhuc illegitimus illa non includitur, quia non eſt pręſumendum, quòd eccleſia de illo cogitauerit, qui ſinè peccato mortali haberi non poteſt; quæ eſt ratio quam ſcripſit Bart. in d. l. ex facto §. ſi quis rogatus num. 8. cuius dictum ibi, notabile vocat Abb. & ſingulariter notandum monet in cap. in pręſentia, num. 25. in princip. de probat. Et ſanè nuncupata ratio pręſentem etiam caſum comprehendit; vnde & pro eo Bart. mentem eſſe, fatetur Gam. d. deciſ. 2. num. 3. atque etiam deciſ. 149. numer. 3. licèt vtrobique, & rurſus deciſion. 377. numer. penult. contrarium magis probet in generali conceſſione facta per verba liberam omnino voluntatem importantia, vt puta, ſi dicatur, quòd nominare poſſit emphyteuta quem voluerit; qua in ſpecie idem tenet Afflict. deciſion. 386. in cauſa petitionis, num. 6. Cald. d. quęſt. 19. numer. 27. & ſequenti, & numer. 64. & quæſt. ſequenti nu. 8. contra quos eſt mens Bart. in ratione ab eo ſcripta d. §. ſi quis rogatus, nu. 8. quæ hunc caſum ſinè dubio cōprehendit.

7. Nec obſtat l. cùm quidam 24. in princip. ff. de leg. 2. ex qua Doctor. com-

cõmuniter colligũt, quòd vbi elegendi facultas datur per verba, *Quem volueris*, etiam indignus, & teſtatoris inimicus eligi poteſt; cuius tex. argumento ad caſum præſentem pro cõtraria ſententia mouentur, qui eam probant. Sed reſpondendum eſt, differentię rationem dari inter liberam eligendi facultatem ad rem ſuã à teſtatore datam, & liberam nominandi ad emphyteuſim poteſtatem ab eccleſia conceſſam; priori enim caſu etiam indignus, & teſtatoris inimicus eligi poteſt, tanquàm verborum proprietate comprehenſus, iuxta quam mens teſtatoris intelligitur in rei ſuæ diſpoſitione; & quia è teſtatoris mente id venit, quæ ceſſat in inimicitijs poſt factum teſtamentum contractis l. 3. §. final. ff. de adimend. legat. etiam ex liberæ electionis commiſſione non poterit eligi is qui poſt teſtamentum cõditum de teſtatore male meruit, vt tenuit Bald. d. l. cùm quidam, quęſtion. 1. quem refert, & ſequitur Paul. ibi numer. 2. notabilem reputans limitationem ad text. illum; at verò in eccleſia hęc voluntatis erga naturales ratio ceſſat; quia enim eccleſia honeſtatis cultrix maxima eſt c. innotuit, de elect. etiam ſi conceſſionis verba liberam importent nominandi facultatem, ſecundùm proprium ſignificatum, non ſic accipienda ſunt, vt dicatur, voluiſſe eccleſiam, inhoneſtam perſonam in loco honeſto collocari, contra id quod dixit Bald. in Authent. ſi quas ruinas, numer. 3. C. de ſacroſanct. eccleſ. per tex. in l. ſi qua C. de ſpectacul. libr. 11. quod de illa præſumendum non eſt, vt notabiliter dixit Bart. d. l. ex facto §. ſi quis rogatus, numer. 8. Sunt ergo cõceſſionis verba quantumcunque liberam nominandi facultatem ex proprio ſignificatu importent, ſic accipienda,

vt

vt ſaluum ſemper maneat honeſtatis ius & cauſa, propter præſumptam eccleſiæ concedentis mentem, quæ verbi proprietati præpōderare debet, nec hoc mirum, quando & ad ſpeciem d. l. cùm quidam, priuati mens præualet cōtra verbi proprietatem, vt cernitur in limitatione de qua ſup.

8. Sanè Valaſc. noſter conſ.134. n.18. verſic. Item non obſtat, & nu. ſequenti tom.2. hanc, quam tuemur ſententiam probat, diuerſa tamen ratione; exiſtimat enim, naturalium, ac ſpuriorum excluſionem non pendere ab eccleſiæ concedentis volūtate, ſed potiùs á iuris Pontificij poteſtate, ſecundùm quod, illegitimi in emphyteuſi eccleſiaſtica ſuccedere prohibentur quaſi in capaces illius, atque ita ſecūdùm eum de conceſſionis verbis curandum non eſt; & idem cenſet, licèt non ita explicitè conſ. 147. nu. 16. & final. in fin. d. 2. tom. In quo cum illo non conuenio, illiquè apertè refragatur Bart. ratio communiter recepta d. l. ex facto §. ſi quis rogatus, nu.8. ſecundùm quam, illegitimorum excluſio ab emphyteuſi eccleſiaſtica ab eccleſię concedentis voluntate pendet, quæ non præſumitur de talibus cogitaſſe; & ita ex Bart. & cōmuni tradit Cald. d. quęſt.20. nu.7. Nec quidem contraria eccleſiæ voluntas præſumenda ex eo eſt, quód nominandi poteſtatem conceſſerit per verba liberæ voluntatis, vt tradidimus.

9. Secundò & principaliter ex eadem communis ſentētię ratione infertur, quòd ad emphyteuſim Eccleſiaſticam nominari non poterit inhoneſta ac turpis perſona, quę, in quā, in concubinatu, aut aliàs luxurioſè viuit; ſi enim naturalis nominari non poteſt iuxta communem traditionem, quia eccleſiæ odibilis eſt, & ideo odibilis, quia inhoneſto & luxurioſo complexu, in quo non ipſe, ſed parentes eius peccauerunt,

cauerunt, ſuſceptus eſt, profectó multó magis odibilis, & de eccleſia malè meritus exiſtimandus eſt qui proprium portat peccatum luxurioſè viuens; non eſt ergo is ad emphyteuſim eccleſiaſticam aſſumendus ex mente cõmunis cum ratione illius. Et ſanè ſententiam hanc confirmat illud quod ſcripſit Bald. d. Auth. ſi quas. ruinas, numer. 3. in fin. vbi ait, quòd licèt quis poſſit, recipere emphyteuſim eccleſiæ pro ſe, & vxore, ſecus tamen videtur in concubina, pro ratione ſubiungens, quia non licet in loco honeſto perſonas inhoneſtas collocare d. l. ſi qua C. de ſpectacul. libr. 11. quod dictum cum ratione illius præſenti caſui bene conuenit, multóquè propriùs huic, quàm præcedenti prædicta ratio adaptatur; qui enim turpem vitam agit in concubinatu, vel aliás luxurioſè viuendo, inhoneſta perſona verè ac propriè eſt, verèquè ac propriè inhoneſtæ perſonæ nomine notatur, multò magis, quã ille qui non propriam, ſed alienam, parentum, ſcilicet, ſuorum inhoneſtatem ſecum portat; ſi ergo his qui inhoneſta perſona quodammodo cenſetur, in loco honeſto collocandus non eſt, multò minus collocari debebit qui inhoneſta perſona verè ac propriè eſt, ac proptereà rei domino deteſtabilior illo.

10\. Tertiò infertur ad ius noſtrum Regium, quo ſtatutum extat, naturalem filium, cuius pater habet emphyteuſim eccleſiaſticam, illo abinteſtatò mortuo, legitima ſobole non extante, nec aliquo nominato, ſuccedere in eam, quaſi à parente ipſo tacité nominatum, ord. lib. 4. titul. 36. §. 4. quod in antiquis habebatur libr. 4. titul. 62. §. 4. Notanda verò eſt lex Regia, vt hoc obiter annotemus, quæ hoc ita ſtatuit in naturali, nedum ex plebeio patre nato, ſed etiam cuius pater nobilis

eſſet, ita vt ei abinteſtató hæres eſſe non poſſet ſecundùm ius ipſum Regium ord. libro quarto, titul. 92. §. 1. de quo ſcripſimus ſup. artic. 13. atque ita eueniet, quód patre nobili decedente abſque legitima ſobole & nulla facta nominatione, naturalis filius ſuccedet in emphyteuſim, cúm alij, proximiores, inquam, abinteſtatò patris hęredes ſint. In ſpurio veró diuerſum ius traditur, qui non capit emphyteuſim, prætérquàm ſi à Rege legitimatus ita ſit, vt patri abinteſtató ſuccedere poſſit, vt habetur d. titul. 36 §. 4. in fin. atque ita non ſufficiet legitimatio, vt patri ex teſtamento ſuccedere poſſit, quæ apud nos eſt communis legitimationis forma, & diſpenſationis vice fungitur. Et diuerſitatis ratio inter naturalem, & ſpurium ad emphyteuſis ſucceſſionem ex iure Regio in caſu prędicto, ex eo eſt, quia ſpurius nec communi iure, nec noſtro capere quicquam poteſt ex teſtamento patris præter alimenta, & hæc, quando aliunde non habet vnde alatur; at verò naturalis ex nobili patre natus ex teſtamento illius capere poteſt, ſi legitima proles non extat, vt d. titul. 92. §. final. huic igitur, qui paternæ ſucceſſionis nō adeó eſt incapax, emphyteuſis defertur in caſu prædicto; ſpurio verò non, tanquàm paternæ ſucceſſionis prorſus incapaci iure ipſo, etſi ad illam ex teſtamento ſit habilitatus diſpenſatione Principis. Atque ita tam diuerſimodè circà naturalem, & ſpurium iure noſtro cautum eſt d. titul. 36. §. 4.

11. Circá quam ord. dubitatum ſæpe eſt, an illa in emphyteuſi etiam ecclesiaſtica locum habeat; & pro parte negatiua, teſtatur Cald. tract. de nominat. emphyt. quæſt. 7. num. 39. pluries ſenatum noſtrum iudicaſſe, emphyteuſis eccleſiaſticę ſucceſſio-

ceſſionem filijs naturalibus negantem, tanquàm exoſis, & eccleſiæ inimicis, & ibi hanc ſententiam tenet, & rurſus quæſt. 19. numer. 31. eod. tract. ſecundúm quam multoties iudicatum fuiſſe, teſtatur etiam Valaſc. conſ. 134. numer. final. tom. 2. vbi tamen fatetur, quòd his temporibus magis recepta eſt in praxi contraria opinio, vt lex Regia procedat & practicetur etiam in emphyteuſi eccleſiaſtica, quoad naturales tantúm, ſubditquè, quód ipſi viderint, quantum hoc iuri conſonum ſit, planè ſignificans, priorem ſententiam veriorem eſſe; quam ibidem latè defendit etiam in ſpecie emphyteuticæ inueſtituræ cum libera nominandi facultate; qui tamen hac in ſpecie contrarium reſpondit, conſ. 147. d. 2. tom. id intelligens ibid. numer. penult. quando eccleſia nominationi filij naturalis nõ reſiſtit, quod tamen non ſatis conuenit cum eo quod dixerat d. conſ. 134. numer. penult. & repetit. d. conſ. 147. numer. 16. nempe, naturalium exclusionem ab emphyteuſi eccleſiaſtica, non pendere à voluntate eccleſię concedentis, ſed potiùs à iure ipſo Pontificio, quod odio habet, & reſpuit eiuſcemodi filios; ſi enim, ſemota eccleſię voluntate, iure ipſo prohibentur, in emphyteuſi eccleſiaſtica ſuccedere, vt ille exiſtimat, profectó nihil refert, an nominationi filij naturalis eccleſia reſiſtat, aut conſentiat, quòminus pro nulla habeatur quæ de perſona inhabili facta appareat, iuxta ſententiam quam nũcupatus Author indiſtinctè probauerat d. conſ. 134.

Contrariam veró ſententiam, quòd lex Regia naturales admittens ad emphyteuticam ſucceſſionem, in eccleſiaſtica etiam locum habeat, tuetur

Gam. deciſ. 2. num. 5. & 6. vbi pro hac multoties fuiſſe iudicatum refert, & eandem tenuit deciſ. 149. numer. 6. vbi etiam pro ea iudicatum fuit in vtroque ſenatu in cauſa de qua ibi; ſemperquè eo motus eſt fundamento, quia vtile dominiũ quod habet emphyteuta, ſeculare reputatur, & ſecularis principis iuriſdictioni ſubiectũ, vt ſtatuere poſſit circà illud, ſicut circá perſonam ipſius ſecularis emphyteutę; quod vltra citatos á Gam. tenuerunt plures, quos retulit, & ſecutus eſt Valaſc. de iur. emphyt. quæſt. 17. numer. 12. & d. conſ. 134. numer. 15. vnde lex Regia loquens de naturalis filij ſucceſſione in emphyteuſi paterna, in eccleſiaſtica etiam eſt accipienda, quam ſtatuto ſuo concludere lex potuit, vt vltra citata loca tenuit etiam idem Senator Regius Gam. deciſ. 377. num. final.

Cęterùm, prior ſententia tenenda eſt; nam, etſi demus, vtile dominiũ emphyteuſis eccleſiaſticæ, laicũ cenſeri propter poſſidentis perſonam, non ſatis hoc eſt, vt de eo lex Regia intelligatur reſiſtẽte eccleſiæ voluntate in ipſa emphyteuſis inueſtitura; cùm nec aduersùs priuati laici voluntatem lex Regia practicari debeat; ponamus enim, quód laicus rem ſuam in emphyteuſim dedit cũ pacti conuentione, ne naturalis filius in illam ſuccedere poſſet; ſanè valere conuentionem, quæ bonos mores nullatenus offendit, dubitare non licet, & per conſequens, naturalis filius deficiente prole legitima, in emphyteuſi non ſuccedet, limitata ſic ord. d. titul. 36. §. 4. non quidem, quia dominus rei, ſiue vtile, ſiue directum ſimul dominium ſpectemus, de iuriſdictione Principis legiſlatoris non ſit, ſed quia aduersùs iuſtam & honeſtam.

neſtam cõtrahentium voluntatem ſtatuere voluiſſe, credendum non eſt; ſic ergo in caſu eccleſiaſticæ emphyteuſis, demus, vtile dominium, ſecularis Principis iuriſdictioni ſubeſſe, non id ſatis eſt, vt ex lege Regia naturalis filius in illam ſuccedat in caſu de quo ibi, propter tacitam eccleſię voluntatem in cõtrarium in conceſſione rei ſuę legitima præſumptione ſubintellectam, ſecundùm Bart. communiter receptum in d. l. ex facto §. ſi quis rogatus, nu. 8. ff. ad Trebell. quod enim expreſſa operaretur voluntas, operatur & tacita, iuxta reg. l. cùm quid ff. ſi cert. petat. Atque ita, ſi cõmunis ſententia ex ratione quam ſcripſit Bart. d. nu. 8. & probant communiter Doctor. tenenda eſt, vtique, & ad ius noſtrum Regium probanda hæc erit.

12. Quartò infertur, legitimè natum ex naturali, aut etiam ex ſpurio, ad emphyteuſim eccleſiaſticam nominari poſſe; quod tenuit Cald. de nominat. emphyteut. quęſt. 19. num. 53. verſicul. Quod ego, contra Gozadin conſ. 46. nu. 15. & Ruin. libr. 1. conſ. 158. num. 7. ab eo relatos ibid. num. 35. Nec obſtat, quòd eiuſmodi nepos à radice infecta, & repulſa procedit, idcircó, ipſe quoque quanuis legitimus ſit, repellendus videtur, vt ad maioratus ſucceſſionem communiter obſeruatur, ad quam, excluſa radice, & omnes qui ex ea procedunt, cenſentur excluſi, Gom. l. 40. Taur. num. 61. & pluribus citatis tradit Pinel. in l. ſi viua matre, nu. 19. C. de bon. matern. Pelaez de maiorat. 2. part. quæſt. 6. à nu. 52. Molin. de primogen. Hiſpanor. lib. 3. c. 5. nu. 41. & ſequenti; reſpondetur enim, non valere argumentum de maioratu, qui conſeruandę familiæ cauſa inſtituitur, ad emphyteuſim liberæ nominationis, ad quam perſona extranea nominari poteſt; in illo enim excluſo naturali filio, aut fœmi-

na quia per eos familia nõ conſeruatur, & omnes qui ex illis procedunt, ex eadẽ ratione meritó cenſentur excluſi; at veró in emphyteuſi eccleſiaſtica libera, naturalis excluditur ex tacita eccleſiæ concedentis volũtate, quia ſinè peccato non ſuſcipitur, ſecundùm Bart. d. l. ex facto §. ſi quis rogatus, num. 8 & quia nõ licet, perſonam inhoneſtã in loco honeſto collocare, ſecundúm Bald. in Auth. ſi quas ruinas, nu. 3. in fin. C. de ſacroſanct. eccleſ. quæ quidem ratio in idem tendit, quod prior; & ſiue hoc, ſiue illo modo eam ſpectemus, in eo qui legitimè natus eſt tametſi ex naturali, aut ſpurio ſuſceptus ſit, non inuenitur; qui enim legitimis nuptijs procreatur, ſinè peccato quidem, & honeſtè ſuſcipitur; ex quo inhoneſta perſona dici, nullo modo podo poteſt, nec vt exoſus, & eccleſiæ inimicus conſiderari poteſt.

13. Qua ratione ſentẽtia iſta, non ſolùm in expreſſa nominatione tenẽda eſt, ſed & in tacita, ac legali, de qua in ord. noſtra lib. 4. titul. 36. § 4. ſi enim eccleſię emphyteuta, inteſtatus decedat abſque legitima ſobole nulla facta nominatione, relicto nepote legitimo ex naturali, aut etiam ex ſpurio filio ſuſcepto, paterna incapacitas non obſtabit nepoti, quominus, quaſi tacita aui voluntate nominatus in emphyteuſi ſuccedat; ratio enim quam ſup. expendimus ad naturalis excluſionem in terminis iuris Regij d. §. 4. nempe, præſumpta eccleſiæ volũtas in conceſſione emphyteuſis, ceſſat in nepote legitimo ex filio naturali nato; atque ideo, quia eccleſię voluntas ſucceſſioni iſtius non reſiſtit, ad legem Regiam pertinet, ſiue quia vtile dominiũ, circà quod lex diſponit, laicum reputatur, ſecundúm plurimorum ſententiam, ſiue quia ſucceſſio illa de qua lex agit, tacita nominatione venit à lege ipſa ſubintellecta,

lecta, cui eccleſia ſe conformare viſa eſt, quandiu perſonæ qualitas aliud nõ ſuadet. Vnde, retento eodẽ themate, ſi emphyteuta eccleſiæ moriatur relicto filio naturali, & nepote legitimè nato ex eodẽ filio, aut ex alio naturali, ſuccedet nepos patre, & patruo excluſis, qui ex propria perſona, tacitaqué nominatione ſuccedit, cuius illi ſunt incapaces propter voluntatis defectum in eccleſia concedente, vt dictũ eſt ſup. Nec veró mirum videri debet, vt nepos, cuius pater ad ſucceſſionem emphyteuſis auitæ incapax eſt, capax ipſe ſit & habilis, quando ad teſtamentariam ſucceſſionem bonorum ipſius aui hoc reperitur, vt nepos ex filio ſpurio, qui à patre inſtitui non poteſt, auo hęres eſſe poſſit ex teſtamento illius, ſecundúm Bart. communiter receptum in l. Gallus §. quid ſi is ff. de liber. & poſth. de quo egimus ſup. art. 13 nu. 24.

14. Dubitari verò magis poteſt, an eadem reſolutio ad ius Regium tenenda ſit in emphyteuſi priuata. Et dubitandi ratio eſt, quia lex Regia d. §. 4. in terminis de quibus ibi, naturalem filium admittit ad emphyteuſim, quod de priuata eſt intelligendum, & non de eccleſiaſtica, vt tradidimus ſup. atque ideo, cùm naturalis filius eiuſcemodi emphyteuſis capax lege ſit, videtur, quód filio ſuo ſit præferendus tanquám gradu proximior. Per contrariũ verò, quód á nepote repelli debeat, vrgent maximè verba legis, quæ tum demum naturalem filium vocant, quando legitima proles non extat, vt patet in d. §. 4. ibi, *E não auendo deſcendente legitimo per morte do foreiro, poſto que aja aſcendente legitimo, hauerà eſſe foro o ſeu filho natural ſe o teuer, ainda que ſeu pay foſſe caualleiro.* Atque ita, cùm adſit in propoſita ſpecie deſcendens legitimus, videtur, quód naturali filio locus non ſit, ſi

 verbis

verbis legis adhærendum eſt; ſecundùm ea, namque, nepos legitimus, tametſi vlterioris ſit gradus, aditũ filio naturali præcludit; porró, lex non requirit, vt legitimus deſcendens vlterioris gradus, quem naturali filio pręponit, ex legitimo quoque parente ſuſceptus ſit, generaliter & indiſtinctè loquitur; quo circá ſic eſt accipienda prout eius verba ſonant, nec nos ampliùs requirere debemus; præſertim, quòd negari non poteſt, quòd omni iure, ad ciuiles, moralesquè actiones nepos legitimus ex naturali, aut ſpurio filio ſuſceptus, melioris conditionis ſit, ac fauorabilior, quám pater ipſius; quod vel ſaltem cõmuni illa Bart. traditione in d. l. Gallus §. quid ſi is, edocemur.

15. Poſtremó ex ijs quę dicta ſunt inferri videtur, quòd ſi emphyteuſis priuata ſit conceſſa á perſona aliqua nobili, aut in dignitate conſtituta, non poſſit ad eam quiſpiam illegitimè natus nominari, ex ratione, qua ad eccleſiæ emphyteuſim nominari nequit; ratio enim in illa eſt, præſumpta eccleſiæ volũtas inde collecta, quód, quia honeſtatis eſt cultrix, non creditur cogitaſſe in libera nominandi poteſtate de perſona inhoneſta, qualis illegitimè natus reputatur, quia parentũ turpitudinem, qua ſuſceptus eſt, ſecum portat; quæ pręſumptæ voluntatis ratio etiam in nobili perſona locum ſibi vendicat; in nobilibus enim maior requiritur honeſtas, vt notatur in l. ſi qua illuſtris C. ad Orfician. & tradidim⁹ ſup. art. 13. atque ideo, ſi nobilis, ſeu aliàs in dignitate conſtitutus rem ſuam in emphyteuſim dedit cum libera nominandi facultate, non eſt præſumendum, quòd de perſona inhoneſta cogitauerit, tanquám odibili ſibi & exoſa, vt in eccleſia dicitur.

16. Confirmatur hoc ex eo quod tradunt communiter Doctor. de filio natu-

naturali ad ſubſtituti excluſionem; id enim ex cōditione ac qualitate perſonæ teſtatoris conijcere ſolent, per tex. ibi, in l. ex facto §. ſi quis rogatus 1. ff. ad Trebell. vbi Bart. num. 1. inquit, quód ſi eſt homo poſitus in dignitate, non præſumitur de naturali filio ſenſiſſe ad ſubſtituti excluſionem, quia in hominibus poſitis in dignitatė iſta ſoboles magis abhorretur; quod vltra Ordinarios ibi, & in c. in præſentia, de probationib. tradit Coſt. in l. Gallus. § & quid ſi tantùm 5. part. nu. 72. ff. de liber. & poſthum. Mantic. de coniectur. vltimar. voluntat. lib. 3. titul. 1. n. 10. Molin. de primogen. Hiſpanor. lib. 3. c. 3. nu. 42. & 44. Aluarad. de coniectur. mente defunct. lib. 2. c. 1. §. 1. nu. 14. Cald. de nominat. d. quęſt. 19. n. 32. Peregrin. de fideicommiſſ. artic. 28. num. 47. vbi inquit, quòd Bart. omnes indifferenter ſequuntur. Quę coniectura ex dignitate, ſeu nobilitate teſtantis ſumpta, adeò potens eſt, vt ſi grauati cōditio illi repugnet, quia fortè ille naturalis ſit, aut aliàs ignobilis, teſtatoris cōditio attendi nihilominus debeat, vt probat Alex. d. §. ſi quis rogatus num. 4. ſecutus Angel. ibi, per tex. in l. generaliter §. cùm autem. C. de inſtitut. & ſubſtitutio. quos contra Rip. d. §. ſi quis rogatus nu. 13. & 16. ſequitur Peregrin. d. artic. 28. nu. 48. Et quod teſtatoris dignitas operatur, idem in hoc vitę illius honeſtatem operari, tradidit Bart. d. §. ſi quis rogatus nu. 2. vbi alij ſequuntur, & notabile reputat Alex. ibid. numer. 5. Aluarad. d. c. 1. § 1. nu. 18.

17. Prædicta veró voluntatis cōiectura ſumpta ex qualitate teſtatoris, etiã ad maioratus ſucceſſionẽ vti ſolent Noſtrates, vt ſi inſtitutor illius, nobilis fuiſſet, aut aliàs in dignitate conſtitutus, naturalis in illo non ſuccedat; ſed in hoc Molin. d. c. 3. nu. final. aliter tenet, & meliùs quidem, ea ratione motus, quia

quia vbicunque agitur de commodo, & honore filiorum, nunquam filiorum appellatione naturales filij comprehenduntur, ſecūdùm Bald. qui etiam in legitimato loquitur, in c. per tuas, n.3. de probat. Tiraq. de nobilit. quæſt.15. nu.11. cui rationi alia additur, nempe, maioratum ad familiæ conſeruationem inſtitui, quæ non conſeruatur per naturales, quia non dicuntur eſſe de familia & domo, nec de agnatione, aut etiam de cognatione parentis, vt ex communi Scribētium traditione tradit idem Molin. lib.1. c.4. nu.46. inde inferens, quód tales non ſuccedunt in feudo, nec etiam in maioratu, niſi ſpecialiter & expreſſis verbis vocati ſint. Quæ ratio naturales à maioratus ſucceſſione remouet etiā ſi inſtitutor illius, non nobilis, ſed inferioris ordinis eſſet. In emphyteuſi veró, in qua de familiæ conſeruatione nō agitur, hęc ratio ceſſat; & pręcedens etiam, quia de filiorum commodo, & honore non agitur, quando libera conceditur nominandi facultas, cuius virtute & extraneus nominari rectè poteſt omiſſo filio; atque ita videtur, quód ad naturalis nominationē recurri debeat ad qualitatem domini concedentis, iuxta ſupradicta.

18. Nihilominus tamē, in emphyteuſi priuata tenendū eſt, nominari poſſe naturalem etiam ſi dominus qui dedit in emphyteuſim, nobilis ſit, aut quauis præditus dignitate; quia etſi nobiles magis deceat honeſtas, & vitium illi contrarium in illis magis abhorreatur, quám in alijs hominibus; tamen illi vitiū hoc & peccatum non ita abhorrent, vt eccleſia, quæ honeſtatis & caſtitatis maxima eſt cultrix, ex quo in illa exuberat voluntatis cōiectura ad excluſionem naturalis etiam in libera nominandi facultate, vt ſup. traditum eſt; quam cōiecturam non ita parit caſtitatis & honeſtatis amor in

in nobilibus perſonis deſideratus; vnde, quod in eccleſiaſtica emphyteuſi, ſpeciali quadam voluntatis coniectura optimo nixa fundamento traditum eſt, ad ſecularem, vbi illa ratio ita non vrget, trahi nõ debet, ſed ſi verba naturalem non excludunt, iuxta eorũ tenorem admitti debebit.

Nec obſtat communis traditio in d. §. ſi quis rogatus, quia loquitur, quando teſtator ſubſtituit honorato ſi ſinè liberis deceſſiſſet; quo caſu dubiũ erat, an de naturali etiam intelligeretur ad ſubſtituti excluſionem; & in ambigua voluntate ad coniecturas recurritur; inter alias verò, pro negatiua parte ſumitur ex dignitate eius qui fideicommiſit, vt in d. §. ſi quis rogatus. Cuius tex. argumẽto ad emphyteuſim priuatam pro filijs receptam vti poſſemus, vt in illa diſtingueretur inter nobilem concedentem, & plebeium, facto argumẽto de vltimis voluntatibus ad contractus, cum Alex. in d. §. ſi quis rogatus, num. 21. prope finem, verſicul. Sit ergo concluſio, vbi poſt multa in hac eadem ſpecie hoc vtitur argumento pro hac parte, & magis communem dicit, communem etiam fatetur Dec. licèt illi non aſſentiat, in c. in pręſentia, n. 46. de probat. qua de re latè Cald. d. q. 19. ex n. 9. cum ſeqũentib.

At verò noſter caſus diſſimilis eſt, quia non eſt de emphyteuſi priuata pro filijs nominatim recepta, ſed de emphyteuſi libera; atque ita vltimæ voluntatis argumentum, de quo in d. §. ſi quis rogatus, cum ibi notat. ad pręſentẽ caſum nullatenus pertinet. Probãda eſt ergo in illo affirmatiua ſententia.

19. Quę ſinè dubio tenenda eſt iure noſtro Regio attento, quo indiſtinctè cauetur, vt naturalis filius deficientibus legitimis in emphyteuſi ſuccedat, in terminis ord. lib. 4. titul. 36. §. 4. quam aliqui ex Noſtris adeò generaliter & indiſtinctè acceperunt,

runt,vt etiã in eccleſiaſtica intellexiſſent; quod ſup. refellimus; legis verò generalitatem in ſęculari agnoſcimus,ita,vt etſi dominus qui conceſſit, nobilis eſſet, aut aliàs in dignitate poſitus, naturalis filius in emphyteuſi ſuccedat tacita nominatione,de qua in d. §. 4. & expreſſa etiam, iuxta inueſtiturę tenorem, cùm naturales cõprehendit, ſicut quamlibet aliam perſonã extraneam, quod illud etiam ſuadet, quòd etſi pater nobilis ſit,cui ſecundùm ius idem Regium d.lib.4.titul.92.§.1.naturalis filius abinteſtatò ſuccedere nequit,ſuccedit tamen in emphyteuſi in terminis d. §. 4. de quo ſup. egimus.

20. Vltimò, vt circà ſpurij, & naturalis ſucceſſionem, & nominationem ad emphyteuſim, ita circà honores etiam & dignitates, an ad illas illegitimè nati promoueri poſſint, varias Doctores noſtri excitant quæſtiones, vt videre eſt apud Bermõd. Choueron. de publicis concubinar. verb. Qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, á nu. 82. cum ſequentib. Gambar. tract. de authoritat.legat. de latere lib.7. vbi á nu.58.cum ſequentib.diſputat,an illegitimus generaliter diſpẽſatus,ad Cardinalatus dignitatem euehi poſſit,& an ad epiſcopatum, & alia in propoſitum tractat ibid.ex n.156.latè Palæot.de noth. & ſpur. c.56. cum duobus ſequentib. qui d.c.56.n.7. in fin. de communi ſentẽtia ad quaſcunque dignitates pro parte negatiua teſtatur, ſecundùm quam ſubdit, illegitimos abſque ſpeciali priuilegio doctores creari non poſſe, quia doctoratus, dignitas eſt, cuius illi ſunt incapaces, iuxta communem pro qua citari ſolet tex. in l. honor. §. de honoribus, ibi, *Item origo natalium*, ff. de muneribus & honor. cui tamẽ Palæot. ipſe d.c.56.nu.8. non aſſentitur, quin potiùs cõtrarium pro certo reputat, nempe, illegitimos, ad quem-

quemlibet poſſe euehi honoris gradum, idquè apertè legibus noſtris decíſum exiſtimat per l. generaliter §. ſpurios ff. de decurionib.

21. Ego modò, ne vltra propoſitum meum egredi videar, omiſſa diſputatione circá honores alios, & dignitates alias, de promotione ad doctoratum ſpecialiter agam, de quo his diebus conſultus, pro parte affirmatiua reſpondi in perſona Religioſi cuiuſdã, qui non ſpurius, ſed naturalis filius erat; & tamen, abſque illegitimitatis diſpenſatione non poſſe eum ad doctoratus, ſeu magiſtrij gradum in ſacra Theologia euehi, opponebatur. Quod loquens in ſpurio tradidit Cardinal. in proœm. Clement. in princip. col. 2. nu. 4. idem Cardin. in Clem. cúm ſit, nu. 14. in fin. de Magiſtr. vbi in illegitimè natis generaliter loquitur; quam ſentẽtiam in puncto iuris veriorem eſſe, exiſtimat Bermond. d. verb. Qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, nu. 82. vbi tamen ſubdit, quòd contrariam quidam probant in c. perpendimus, de ſentent. excom. municat. quia doctoratus, non eſt honor qui competat alicui ratione publici officij, ſed ſolùm competit ſpurio ratione priuati officij, & conſuetudo poſteriorem hanc ſententiam approbat, vt idem Card. fatetur d. clem. cùm ſit, nu. 14. in fin. & Pet. Lenauder. tract. de priuileg. doctor. 1. part. quæſt. 21. vbi, loquens in ſpurijs, ait, quòd quotidie doctorantur, & quòd non ſeruatur, quòd doctorari non poſſint, & ita etiã de iure ſcribit idẽ Author ibid. quod nuncupatim, ac ſecurè probat Paleot. d. c. 56. nu. 8. vbi ſcripſit, quód hodie paſſim ſpurijs omnibus doctorum inſignia cõcedi videmus, & addidit; quód, quanuis aliqui ſentiant, id conſuetudine introductum eſſe, ipſe tamẽ, nedum conſuetudine, ſed & iure multò ante cautũ credit, quod conſuetudo

deinde

deinde ſemper approbauit, quę optima dicitur legum interpres, l. ſi de interpretatione ff. de legib.

22. Sed obſtat tex. in c. final. de filijs presbyteror. quatenus ibi prohibet Sũmus Pontifex, quemquam illegitimè natum ad dignitates, & perſonatus promoueri, abſq; Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione; qua prohibitione, doctoratus, & magiſterij gradus comprehenſus videtur, tam ſub verbo, *dignitates*, de quo ibi, doctoratus enim, dignitas eſt, vt ſcripſit Bart. in rubr. de nouo Codice faciend. §. 1. num. 10. dicens, de hoc eſſe caſum in c. quanto, de magiſtr. quàm ſub verbo, *perſonatus*, de quo in d. c. final. eſt enim perſonatus, vt explicat Archidiac. in cap. 1. de conſuetud. lib. 6. quædã prærogatiua in eccleſia ſine iuriſdictione, vt habere ſtatum honorificũ in choro, in capitulo, in optionibus, in proceſſionibus, in vocibus dandis, & ſimilibus, pluſquám alij ordinis ſui canonici, & nõ tanquàm alij in dignitate conſtituti; quæ omnia religioſis ſacrę Theologiæ magiſtris in monaſterijs ſuis conueniunt; eo enim ipſo, quod tales magiſtri ſunt, alijs qui non ſunt, in choro, capitulo, & ſimilibus pręcedunt; atque ita videtur, prohibitionem de qua in d. c. final. ad doctoratus quoque, & magiſterij gradus pertinere.

23. Contrarium tamen eſt tenendum, quod conſuetudine receptum eſt; & ad tex. in d. c. final. reſpondetur primò, quòd, etſi doctoratus, dignitas ſit, talis tamen eſt dignitas, quæ non prouenit ratione muneris publici, ſed priuati, cuius ſpurius incapax non eſt, ſed eius ſolùmmodò quę ratione muneris publici prouenit; ad quã, natalium originem attendi debere, pręcipit tex. d. l. honor §. de honoribus ff. de munerib. & honor. Nec quidem publicæ dignitatis, ac muneris incapax omnino ſpurius eſt, admittitur, nãque, ſi ex perſona ſua

ſua idoneus aliás ſit, & legitimum non habeat cõpetitorem. l. generaliter §. ſpurios ff. de decurionib.

Deinde reſpondetur, quód doctoratus, & magiſterij gradus in ſcholis principaliter honoris & prærogatiuæ cauſa non cõferuntur, ſed ſcientiæ & doctrinę cauſa, vt, inquam, quaſi alijs ſcientia præſtãtiores, illo præſtantioris ſcientiæ gradu inſigniti alios edoceant, & erudiãt, ad hoc enim doctoratus gradus ſubordinatus eſt, quod & verbum, *doctor*, ſeu, *magiſter*, indicat; ideoquè, ad gradum hunc recipiuntur qui ſapientes ſunt, & habent docendi facundiam, & interpretandi ſubtilitatem, vt inter alia ad id requiſita tradit Card. d. clem. cùm ſit, nu. 14. de magiſtr. Atq; ita, cùm hoc ſit, quód principaliter intenditur in collatione doctoratus, honoris & dignitatis qualitas quæ venit in conſequentiam illius, & per accidens, obſtare non debet, quóminus; qui dignitatis capax non eſt, ad eum ſcientiæ gradum admittatur, quo quod principaliter intenditur ex natura rei, non eſt dignitas, ſed aliud longè diuerſum; non enim principale pendere debet ab acceſſorio l. quod per manus ff. de iur. codicillor; ſed è contrà acceſſorium principale ſequitur, regul. acceſſorium, de reg. iur. lib. *6*.

Tertió, & vltimó reſpõdetur, quód tex. in d. c. fin. planè loquitur in dignitatibus, & perſonatibus, qui pertinent ad eccleſiaſtica beneficia; loquitur enim ibi Papa cum Prælato eccleſię ſecularis, quæ talibus potitur beneficijs; quod verba immediatè ſequentia poſt illa, *dignitates, & perſonatus*, maximè perſuadent, ſubditur enim ſtatim, *& alia beneficia curam animarum habentia*; etenim dictio illa, *alia*, implicat ſimilitudinem ad præcedẽtia, iuxta gloſſ. in l. ſi fugitiui C. de ſeru. fugitiu. quã ad hoc ſemper allegari, ait ibi Cepol nu. 18. gloſſ. in c. ſedes,

ſedes, de reſcript. tradit Tiraq. de legib. connubial. gloſſ. 5. n. 28. & 48. Couar. pract. c. 25. nu. 3.

Atque ita, dum tex. vetat, illegitimè natos promoueri abſque Sũmi Pontificis diſpenſatione ad dignitates, & perſonatus, & alia beneficia curam animarum habentia, planè appellatione dignitatum, & perſonatuum, eccleſiaſtica beneficia intelligit propter verba quę ſequuntur, *& alia beneficia, &c.* quæ ſimilitudinis implicatiua ſunt; quod gradui doctoratus, & magiſterij nequaquam conuenit, & per cõſequens, in illo tex. gradus hic non intelligitur, quia nec verba illius id importãt, nec iuris ratio extentionem talem patitur; ſi quidem prohibitio doctoratus in ſpurijs odioſa eſt, & contra publicum commodum; ad quod pertinet, ut qui alijs ſciẽtia excellit, ſcientiæ gradum adipiſcatur, quo alios docere, & erudire poſſit; ad publicũ item commodum ſpectat ſapientium multitudo, iuxta illud Sapient 6. *Multitudo ſapientium, ſanitas eſt orbis terrarum.*

Non debet ergo ad hũc caſum, quem verba tex. nõ comprehendunt, extentio fieri; nec talis aſſumenda eſt interpretatio vnde prohibitio doctoratus viro docto indicatur, cum publicæ vtilitatis detrimẽto; ſed potiùs, cùm talis prohibitio odioſa quidem, nec parùm odioſa ſit, & illa in iure ſcripta & expreſſa nõ reperiatur, etiam in caſu dubio non deberet admitti, cùm odia reſtringi, & fauores conueniat ampliari, vt dicit iuris regula.

ARTICVLI XVII.

Summaria.

1. *Impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis, quid ſit, traditur ex D. Thom. quem omnes ſequuntur.*
2. *Pontificium ius de impedimento publicæ honeſtatis, in duobus corrigitur ſacri Cõcilij Tridẽt. decreto, nempe, quia*

quia non oritur ex ſponſalibus inualidis; & cùm valida ſunt, non extenditur vltra primum gradum.

3. *Proponitur quæſtio, an ex matrimonio clãdeſtino quod irritum eſt ob non ſeruatam formam S. Concilij oriatur impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis.*

Pij V. Bulla refertur, qua declarauit, Concilij decretum de impedimento publicæ honeſtatis, in ſponſalibus de futuro ſolummodò intelligi, & non de præſenti contractis, ſed in his antiquum ius per omnia ſeruari debere. Ibid. verſicul. Et ſanè.

4. *Contra Sanch. probatur, ex matrimonio clãdeſtino oriri impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis, ſecundùm ius antiquum in hoc non correctum decreto Concilij.*

ARTIC. XVII.

De impedimento Iuſtitiæ publicæ honeſtatis.

1. IVſtitiæ publicę honeſtatis impedimẽtum; Eccleſiaſticum eſt, Pontificio iure inductum ad impedienda, & dirimẽda ſequentia ſponſalia, & matrimonia contracta cũ conſanguineis prioris ſpõſi, aut ſpõſæ, vt probat tex. in c. iuuenis c. ad audiendientiam, c. ſponſam, de ſponſalib. c. vnic. eod. titul. lib. 6. c. literas, c. duo pueri, de deſponſat. impuber. Definitur autem impedimentum iſtud á D. Thom. in 4. diſtinct. 41. quæſt. vnica, art. 1. quæſt. 4. quem omnes ſequuntur ſecundùm Thom. Sanch. de matrimon. libr. 7. diſput. 68. nu. 1. tom. 2. ſic, Eſt propinquitas ex ſponſalibus proueniens, robur trahens ab Eccleſię inſtitutione propter honeſtatem eius. Quã diffinitionem explicat Sãchez loco citato, vbi, & duabus diſputationib. ſequentib. de impedimento hoc fusè egit, vltra citatos ab Auguſtin. Barboſ. Lúſitano noſtro Vimaranenſi in Remiſſion. ad Concil. Tridentin. ſeſſ. 24. cap. 3. de reformation. matrimonij.

nij. Notanda veró ſunt vltima diffinitionis verba, quæ ſumpta ſunt ex text. in d. cap. Iuuenis, ibi, *tum propter honeſtatem Eccleſiæ*; & manifeſtè oſtendunt, ſolius honeſtatis cauſa & intuitu impedimentũ iſtud ab Eccleſia inductũ fuiſſe; etenim honeſtum erat, vt frater cum ſponſa fratris ſui etiam illo præmortuo matrimonium non cõtraheret; & in contrahendis matrimonijs non ſolúm quod liceat, ſed & quod honeſtum eſt, attendi debet l.ſemper ff.de rit. nuptiar. l. ſemper in coniunctionibus ff.de reg.iur. ex quo, etiam ciuili iure ob eandem honeſtatis cauſam nec filius cum ſponſa patris, nec pater cum filij ſponſa matrimonium contrahere poterat l. ſi qua §. 1.ff.de rit.nuptiar. §.ſi vxor, inſtit.de nupt.

2. Sed Pontificium ius latiùs hoc extendit, vſque ad quartum, ſcilicet, conſanguinitatis gradum, quo circumſcribitur impedimentum cõſanguinitatis, & affinitatis cauſa ortum c. non debet, de conſanguinitat.& affinitat. Cuius argumentó idem tradit Abb. in hoc publicæ honeſtatis impedimento, in c.ſponſam, nùm.4. de ſpõſalib. & ab omnibus ibi receptum dicit Couar. de ſponſalib. 2. part. c.6.§.2. nu.1. & pluribus ex Theologis, & ex Iuriſperitis citatis pro more ſuo tradit Sanch. d. diſput.68. num. 8. & num.ſequenti ex plurimorum ſententia id ampliat etiam cum ſponſalia irrita erant, attento iure antiquo. At veró ex ſacri Concilij Tridentini decreto ſeſſ. 24. cap. 3. de reformatione matrimonij, ius antiquum in duobus corrigitur; primò enim iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum ſuſtulit, vbi ſponſalia quacunque ratione valida non erunt, cùm tamen antea ex ſponſalibus puris & certis, id eſt, nulla conditione ſuſpenſis, quanuis nulla eſſent, dummodo ex defectu conſenſus talia non eſſent

hoc

hoc oriretur impedimentum, vt habetur in tex. d. cap. vnic. de ſponſalib. lib. 6. Deinde ſtatuit ſancta Synodus, vt, cùm ſponſalia valida fuerint, publicæ honeſtatis impedimētum primum gradum non excedat. Atque ita frater non poterit ducere in vxorem, fratris ſui ſponſam; poterit veró eam ducere, quisuis alius vlterioris gradus conſanguineus; quòd ſi ſponſalia cum priore fratre inita, quauis ratione valida non fuerint, poterit frater cū eiuſcemodi fratris ſui ſpōſa matrimonium legitimè contrahere.

3. Vnde, quia hodie matrimonium clandeſtinum ex eodem Concilij decreto de reformatione matrimon. cap. 1. d. ſeſſ. 24. irritum omnino eſt ex formæ defectu, ita vt nec valeat in vim ſponſaliorum, vt concludit Sanchez de matrimon. libr. 1. diſputat. 20. numer. 3. dubium eſt, an iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum inde hodie oriatur; pro parte enim negatiua facit, quia Concilium ſuſtulit impedimentum vbi ſponſalia inualida ſunt, cuiuſmodi ſunt ea quæ verbis de præſenti conceptis contrahuntur non ſeruata forma Concilij d. cap. 1. quod ſi verum eſt, qui clandeſtinè contraxit cum ſorore vna quam non cognouit, liberè copulari alteri poterit, ſimiliter & frater poterit ducere illam cum qua clandeſtinè contraxerat frater ſuus, quia affinitatis impedimentum nō inuenitur vbi copula ſecuta non eſt, & honeſtatis iuſtitię impedimentum ex clandeſtino matrimonio, quod irritum omnino eſt ex formę defectu, non oritur; & ita tenet Sanch. d. libro ſeptimo, diſputat. 60. numero 13. quamuis, ſi matrimonium ratum, alia de cauſa irritum ſit, publicæ honeſtatis impedimentum ex eo oriri etiam poſt Concilium Trident. probet ibid. num. 5.

num.5. contra Nauarr. in ſumm. latina c.22. nu.58. Couar.d.c.6.§.2. num.2.& Ludouic.Lopez 2.part.inſtructor.c.50.ab eo citatos; cōtra quos mouetur Pij V. motu proprio edito anno 1568. qui incipit, Ad Romanum ſpectat, cuius verba refert, quæ ſatis declarant, decretum Concilij d.c.3. in ſponſalibus de futuro duntaxat procedere, nō verò in matrimonio rato, ſed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis caſibus & gradibus, quibus de iure veteri ante prędictum decretum Concilij introductum erat.

Et ſanè, ſi Pontificis declaratio ad Concilij decretum tenenda eſt, quam teneri, idem Pontifex præcipit, & de hoc dubitare non licet, tum propter Pōtificiam authoritatem, tum propter rationes quibus ad ſic declarandum motus eſt ab eo ibidem expreſſas, probandum vtique eſt, d. Concilij decretum in ſponſalibus de pręſenti, ac proinde in matrimonio rato, & non conſummato, quod nihil aliud eſt, quám ſponſalia quædam de pręſenti, intelligi non debere; id enim Pontificiæ bullę verba ſatis exprimunt, non ſolùm quæ Sanch. retulit, ſed & antecedentia eorum; poſtquàm enim Pontifex pręmiſit, multos dubitare, an dictū œcumenici Concilij decretum d. cap. 3. quo cauetur, impedimentum publicę honeſtatis, vbi ſponſalia valida non fuerint, prorſus tolli, vbi verò valida fuerint, non excedere primum gradum, in ſponſalibus de futuro duntaxat deberet intelligi, an etiam matrimonia per verba de præſenti contracta, non tamen conſummata, quæ interdum ſponſalia appellantur, comprehendat, ita vt etiam eo caſu impedimentum inde prouenniens ſublatum fuerit, quęſtionem ſoluens, ſic ait; *Nos itaque, vt omnis difficultas, dubitatioque tollatur, atten-*

attendentes, quòd ſponſaliorũ appellatione, qua dictum Concilium vtitur, non niſi impropriè matrimonium verbis de præſenti conceptis contractum continetur, quòdquè agitur de correctione iuris veteris, quo caſu ſecundùm proprietatem verborum duntaxat procedendum eſt; præſertim, cùm longè maiorem rationem prohibitionis in matrimonio per verba de præſenti contracto, quàm in ſponſalibus de futuro vigere, à nemine dubitetur; idcircò motu proprio authoritate Apoſtolica tenore præſentium declaramus, & diffinimus, decretum Concilij huiuſmodi omnino intelligendum eſſe, & procedere in ſponſalibus de futuro duntaxat, non autem in matrimonio ſic (vt præfertur) cõtracto, ſed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis caſibus, & gradibus, quibus de iure veteri ante prædictum decretũ Concilij introductum erat; & ita ab omnibus iudicari debere, mãdamus, atque ſtatuimus, non obſtantibus, &c.

Hęc Summ. Pontifex in d. Bulla, quæ omnem prorſus dubitationem remouent, ita vt dubitare nõ liceat, dictum Concilij decretũ in matrimonio irrito locum non habere, ſed circà illud ad ius antiquum recurri debere; quo ſtante, quando ex defectu conſenſus irritum non eſt, dubitare item non licet, publicę honeſtatis impedimentum ex illo oriri, iuxta c. vnic. de ſponſalib. lib. 6. idquè ad quartum vſque gradum, iuxta Abb. ſententiam in c. ſponſam, nu. 4. de ſponſalib. communiter receptam. Atque ita conſtat, quòd bene aduertit Sanch. d. diſputat. 60. numer. 5. contra Nauarr. Couar. & Ludouic. Lop. ab eo citatos; nec de ſententia hac dubitandũ eſt.

4. In eo verò quód doctiſſimus idem Author ibid. nu. 13. ſententiam hãc limitat in matrimonio clãdeſtino, cui, nempe, parochi, & duplicis teſtis pręſentia defuit, ſecundùm formam Concilij d. ſeſſ. 24. c. 1. de reformat. matrim. aſſentire ei non potui; vel enim limitatio hæc pro-

procedit ſecundùm Concilij decretum d.cap.3. vel ſecundùm ius vetus; non ſecundùm Concilij decretum; quia illud ad ſponſalia duntaxat de futuro pertinet, & non ad matrimonia, iuxta Pij V. declarationem, & determinationem in Bulla de qua ſup. non ſecundùm ius vetus, quia ſecundùm illud etiam ex ſponſalibus quauis ratione irritis, dummodò nõ ſint irrita ex defectu conſenſus, oritur publicę honeſtatis impedimentum, vt habetur expreſsè in d. c.vnic.de ſponſalib. lib.6. Atque ita apparet, quód prędicta limitatio nullo iure procedit; & per conſequens præſens caſus ſub iuris antiqui diſpoſitione manet, quod in matrimonio irrito dictum Concilij decretum non correxit, vt habetur in præcitata Pontificis Bulla.

Et non obſtat, matrimonium de quo agitur, ex formę defectu, quam præcipit idem Concilium d. c.1. irritum eſſe, & nec vim ſponſaliorum habere; id enim agnoſcimus; cęterùm, quòd matrimonium irritum ſit ex formæ defectu, nec valeat in vim ſpõſaliorum, non eſt in cauſa, quòminus, ex illo publicę honeſtatis impedimẽtum oriri, dicamus; ſi quidem ſtando iuri antiquo etiam ex ſponſalibus omni validitatis robore carentibus hoc oritur impedimentũ, & ſola vna ad id excipitur nullitatis cauſa in d.c.vnic. illa eſt quę prouenit ex defectu conſenſus; qui ſanè conſenſus matrimonio non deeſt, tametſi abſente parocho de facto contrahatur libera contrahentiũ voluntate; atque ita exceptio illa in caſu nullitatis ex defectu conſenſus firmat regulam in contrarium ad omnes alias nullitatis cauſas, vt quacunque alia de cauſa ſpõſalia nulla ſint, ſiue de futuro, ſiue de pręſenti contracta, publicæ honeſtatis impedimẽtum oriatur ex illis; quod & ipſa text. verba in d. c. vnic. in ſenſu directo ſatis pro-

probant; poſtquàm enim quaſdam nullitatis ſponſaliorum cauſas expreſſit, ſubdidit verba illa, *aut alia quauis ratione ſint nulla, dummodò non ſint nulla ex defectu conſenſus*. Denique, non tantùm verbis tex. in d. c. vnic. & Pontificiæ Bullæ, ſed & perſpicua etiam ratione ab ipſa honeſtatis, iuſtitia deducta, vnde hoc prouenit impedimentum, ſententia iſta facilè cuiquã perſuadere, poteſt; etenim, quód frater vnus eam habeat in vxorem, quã frater ſuus priùs de facto matrimonialiter duxerat, negari nõ poteſt, quin honeſtos offẽdat obtutus; & multò magis ſi pater eam cùm qua filius clandeſtinè contraxit, aut filius eam cum qua pater ſuus, poſtea ducat; quam honeſtatis offenſam, nec ciuile ius apud Gentiles patiebatur. l. ſi qua §. 1. ff. de rit. nuptiar. multò minus ergo toleranda illa erit in Eccleſia Dei, quę ſolius honeſtatis cauſa & intuitu impedimentum hoc introduxit, vt ex definitione illius ſupra in initio relata conſtat.

ARTICVLI XVIII. Summaria.

1. *Beata Virgo Maria pulcherrima omniũ mulierum omnibus excelluit prærogatiuis, honeſtatis, caſtitatis, & virginitatis, & duæ honeſtatis prærogatiuæ aſsignantur, & nu. 2. & 3.*
4. *Duæ caſtitatis prærogatiuæ eiuſdem Virginis traduntur.*
5. *Singularia quinque virginitatis beatiſsimæ Virginis traduntur, & numer. ſequentib.*

ARTICVLVS XVIII. & vltimus.

De excellentia, & prærogatiua honeſtatis, caſtitatis, & virginitatis Beatæ Virginis MARIÆ.

1. HOneſtas pignus eſt caſtitatis, & ornamentũ; caſtitas virginitatis imago eſt; virginitas Angelicæ naturæ eſt imitatrix; *E cœlo accerſiuit, quod imitaretur in terris*, inquit D. Ambroſ. libr. 1. de virginib. & poſt alia, *Nemo ergo miretur, ſi Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur.* Tria hęc ſororizant, & in vna eademquè perſona interdum ſimul inueniuntur; felix cui eiuſcemodi ſors contigit; ſed in beatiſſima Virgine Maria omnia, & ſingula feliciſſimam perpetuamquè mãſionem fecerunt ſingularibus inſignita pręrogatiuis. Quod enim ad primum attinet, honeſtatis decor ſic enituit in B. Virgine, vt ſplendor illius, honeſtatẽ ipſam intuentium animis infunderet, nec ſineret, quemquam inhoneſtum aliquid cogitare ad honeſtiſſimũm Virginis aſpectũ; erat quidem pulcherrima, ſpecioſiſſima inter filias hominũ, ſic eam vocat Albert. Magnus in lib. de laudib. B. Virginis, quem refert. Petr. Caniſ. de Maria Virgine lib. 1. c. 13. verſic. Quæ omnia, prope fin. cuius pulchritudinem, vbi de illa ſermo incidit, paſſim Theologi extollunt; quam etiam naturali ratione deſumpta ex optima complexione, & proportione membrorum comprobat, inſignis Theologus Franciſc. Suar. ſuper 3. part. D. Tho. tom. 2. quæſt. 27. art. 1. diſput. 1. ſect. 2. verſic. Secundó colligitur, vbi etiam ſcripſit, quòd pulchritudo Rachel, & aliarum mulierum veteris teſtamenti figura fuit pulchritudinis Virginis; de qua, denique, ſcripſit Albert. Magnus relatus à Caniſ. loco proximè citato, non potuiſſe nõ eximia & incomparabili pulchritudine præditam eſſe, quæ multó rectiùs in ipſa, quã in Heſter cõiuge, & Iudith vidua, vel in Rachel, & Rebecca virginibus, Mariæ typũ exprimentibus, prædicetur. Habuit, inquit, ſummum & perfectiſſimũ in pul-

in pulchritudine, quod potuit eſſe in mortali corpore ſecundùm ſtatum viæ operante natura.

2. Et tamen ex illius aſpectu, licèt eximium & admirabilem decorē Maria Virgo præ ſe ferret, nullū mortalium ad fędā carnis cōcupiſcentiam ſolitum incitari, ex D. Bonauenturæ, & aliorum ſentētia tradit idem Caniſ. d. tract. de Maria Virgine lib. 2. c. 13. verſic. Quid veró, in fin. vbi ſubdit, ex illo venerando vultu & corpore diuinū aliquid, & virgineum frigidumquè prodijſſe rorem, qui ad impuritatem libidinemquè omnem ſpectantium reſtringēdam & arcendam conferret, ac quaſi Virgines germinaret, aut certè quidem ad maiorem vitæ honeſtatem prouocaret; cui conuenit, quod ex D. Tho. in 3. diſt. 3. q. 1. ar. 2. quæſtiun. 1. ad 4. & grauiſſimorum Theologorum iudicio aſſerit Suar. loco ſup. citato, talem, ſcilicet, fuiſſe Virginis pulchritudinem, vt eam intuentes non niſi ad caſtitatem & pudicitiam excitaret. Singularis ſanè honeſtatis prærogatiua, quæ ad pulcherrimum Virginis aſpectū non ſineret adeſſe in intuentis animo cogitatum inhoneſtum; nempe, corporalis pulchritudo eximio honeſtatis decoro perfuſa ita erat, vt pulchrū ſinè honeſto non videres. Oris loquela, corporis geſtus, pedum greſſus, omnia ſuauiſſimū ex ſe honeſtatis odorem emittebant, *Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis filia Principis?* Cāt. 7. Et D. Ambroſ. lib. 2. de Virginib. de B. Virgine loquens, *Nihil*, inquit, *toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum; non geſtus fractior, nō inceſſus ſolutior, non vox petulantior; vt ipſa corporis ſpecies, ſimulachrum fuerit mentis, figura probitatis.*

3. Adcó, vt nec lingua aliás mēdax, nec labia doloſa ſacram vnquam eius pudicitiam attingere auderent; quod pro re magna & notabili ſacris literis de

Iudith,

Iudith, caſta illa & pulcherrima vidua memoratũ eſt, *Et erat*, inquit Iudith 8. *hæc in omnibus famoſiſsima, quoniam timebat Dominum valde; nec erat qui loqueretur de illa verbum malum*; poſt alia ibi virtutum, ac laudũ præconia, quaſi magnum hoc & mirabile vltimo loco ſcribitur, quód nõ erat, qui loqueretur de illa verbum malum. Iudith ſanè typũ geſſit beatiſſimæ Virginis Mariæ; nec tamen ita magnũ in illa fuit, cui Vir ſuus reliquit diuitias multas & familiam copioſam, quód non eſſet qui de ea malum verbũ loqueretur, vt in Virgine paupere, & quæ filium habebat, quem opprobrijs multis, & maledictis blaſphemantes inimici eius conuiciabantur; & tamẽ de Matre propter eximiam eius honeſtatem, & ipſa fronte enitentem nunquam locuti ſunt verbum malum. Et quidem conuenientiſſimũ ſic erat, vt de illa quæ honeſtatis ac pudicitiæ exemplar ac ſpeculũ viuum in orbe terrarum futura erat, nec iniquus mali aliquid vnquam loqueretur; oportet enim, Sanctos & ab his teſtimoniũ habere qui foris ſunt, vt ait S. Ambroſ. 2. ſuper Luc. vbi loquitur de inuiolabili apud omnes Virginis Marię opinione, & ſtatim ſubdit, *Nec decuit ſiniſtra virginibus opinione viuentibus velamen excuſationis relinqui, quòd infamata quoque Mater Domini videretur.*

Atque ita, duo hæc ſingularia ſunt excellentiſſimę honeſtatis quę enituit in Domina noſtra B. Maria; vnum, quia intuentes eam inhoneſtè quicquam cogitare, non ſinebat virginalis illa honeſtas; alterum, quia & linguas procaces à verbo mẽdacij cohibebat. Sed quęret aliquis, Quod horum maius? Ego puto poſterius; nec enim tam mirabile eſt, in cõſpectu pulcherrimę Virginis, quã magis ac magis decor honeſtatis adornat, ipſius potiùs honeſtatis amore, quàm carnis concupiſcentia

piſcentia allici, quám, linguam effrænam & mendacem, á verbo iniquo refręnari. *Beatus* (inquit Eccleſ. c. 28.) *qui tectus eſt à lingua nequam*, *qui in iracundiam illius non tranſiuit, & qui non attraxit iugum illius*, *& in vinculis eius non eſt ligatus*, *iugum enim illius*, *iugum ferreum eſt*, *& vinculum illius*, *vinculum æreum eſt*. Beata eſt, ergo, Domina noſtra, quæ ſpecioſiſſimo honeſtatis velamine tecta, quaſi clypeo forti á lingua nequã tecta & protecta ſemper fuit.

4. Caſtitatis inſigne eiuſdem Virginis, ac Dominę noſtrę, inter alia in eo ſingulariter elucet, quód non ſolùm, nec minimum quoduis veniale peccatum inuentum eſt in illa, iuxta illud Canticor.4. vnanimi Theologorũ cõſenſu Mariæ Virgini attributũ, *Tota pulchra es amica mea*, *& macula non eſt in te*; & eſt de fide, & Catholicorum omnium concors ſententia, cui concinit ſacrũ Concil. Trident. ſeſſ. 6. canon. 23. dum docet, Eccleſiam tenere, B. Virginem, ex ſpeciali Dei priuilegio omnia venialia peccata vitaſſe, ſed nec vllum vnquam cõcupiſcentiæ motum qui abſque peccato obrepit, paſſa eſt. Angelicam illi vitam tribuunt catholici Scriptores, de quo pulchré & eruditè Pater Caniſ. de B.Virg. lib.1. c.10. quippe qui, quam non tenuit originalis culpa, peccati fomes inde oriens non affecit, ſed à prima eius ſanctificatione extinctus in illa fuit, vt docet Pater Suar. ſuper 3. D. Thom. quæſt. 27. art.6. diſput. 4. ſect. 5. tom. 2. Caro illa ſanctiſſima adcò ſpiritui ſubdita erat, vt nec primo vnquam motu aduersùs eum concupiſceret: omnia in illa bene ordinata erant, inferiora ſuperioribus, & ſuperiora Deo perfectiſſimé ſubiecta erant; corpus, corporeosquè ſenſus ſumma clariſſimæ mentis ratio inceſſanter regebat, ratio mẽtem ipſam, vt reginam ſuſpiciebat, mens, ſeu ſpiritus

tus beatiſſimæ Virginis Deo conditori ſuo, quem ſemper mente ipſa gerebat, in omnibus & per omnia promptiſſimè obediẽs erat. Erat, itaque, prudentiſſima Virgo, mulier fortis, terribilis vt caſtrorum acies ordinata, vt de illa canit Eccleſia, terribilis, inquam, Diabolo, & agminibus eius, humano veró generi benigna & clementiſſima fautrix, atque aduersùs Infernorum acies tutiſſimũ præſidium. Hæc eſt, ergo, ſingularis prærogatiua virginalis illius caſtitatis. Cui & illa additur, quód ſupra omnem humanam creaturam caſtitatem dilexit, & obſeruauit. De qua, vt inquit D. Ambroſ. de Virginib. lib. 2. ſub init. velut in ſpeculo refulget ſpecies caſtitatis, & forma virtutis; & idem ſanctus Doctor libr. 2. in c. 2. Luc. *Diſcamus*, inquit, *ſanctæ Virginis in omnibus caſtitatem, quæ non minus ore pudica, quàm corpore, argumenta fidei conferebat in corde.* Sed, cùm hoc dicimus, quid mirũ, aut quid magnum dicimus de illa, qua, cùm in terra morabatur, nec ipſa Angelica creatura, quæ habitat in cœlis, purior erat.

5. De Virginitatis prærogatiuis reſtat vt dicamus, ſi fas eſt dicere de eo quod indicibile eſt; dicam tamen, non pro rei amplitudine, quæ ſanctorũ Doctorũ, inſigniumq; Theologorum ſcriptis omnibus major eſt, ſed pro fragilitate mea, quam pro benignitate ſua adiuuet ſanctiſſima ipſa Virgo. Prima ergo virginitatis eius prærogatiua eſt, quód á principio vſus rationis habuit abſolutum & firmum propoſitum ſeruandi perpetuam virginitatem, de quo Suar. ſuper 3. D. Thom. quęſt. 28. artic. 4. diſput. 6. ſect. 1. tom. 2. ex eodem Angelico Doctore ibi, & alijs quos refert. Vſus autem actualis rationis in illa incępit cum illa, id eſt, ab initio ſanctificationis eius in primo immaculatæ cõceptionis inſtanti, de quo idem

idem Author ibid. quęſt. 27. art.4. diſput.4. ſect.7. atque ita, ſanctiſſima Domina in vtero matris, ab initio, & deinceps Virgo ſemper fuit, non ſolùm corpore, quod multis contingit, ſed & mente etiam, quod ſolius Mariæ eſt, in quo Virginitatis forma & perfectio conſiſtit, vt docet S. Thom. 2. 2. quæſt. 152. art.1. vnde meritò proprijſſimèque ſola, *ſemper Virgo*, appellata eſt, quæ ſola ex quo eſſe cœpit, perfectiſsima Virgo corpore, & mente eſſe cœpit, in æternúm permanens Virgo, Virgo carne, Virgo mente, Virgo profeſsione, Virgo, denique, qualem deſcribit Apoſt. 1. ad Corinth.7. mente & corpore ſancta.

6. Secunda ſingularis prerogatiua beatiſsimæ eiuſdem Virginitatis in eo ſtat, quòd prima in orbe terrarũ ex voto Deo facta Virgo fuit, ita pluribus adductis latè Petr. Caniſ. de Deipara Virgine lib. 2. c. 14. ex verſic. Tam conſcienter, Suar. ſuper 3. D. Tho. quęſt. 28. art.4. diſp. 6. ſect.3. tom.2. quam pręrogatiuam eximiam dicit Caniſ. & quòd res hęc immortalem Virgini laudem parit, quòd nõ ſolùm perfecto virginitatis dono excelluerit, ſed etiam in hoc pietatis genere nulli ſecũda primas omnino tulerit; ex quo, Euangelicarum Virginum Principẽ vocat ibid. De tempore autem quo votum emiſit, cõmunis omnium ſententia eſt cum D. Thom. d. 3. part: quæſt.28. art.4. in ſolutione ad primum, vbi Suar. d. diſput.6. ſect.2. verſic. Dicendum primò eſt, quòd purè & abſolutè vouit antequàm ab Angelo annũtiaretur, pro quo adduci communiter ſolet illud Luc. 1. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco*, cujus in hanc ſententiam meminit tex. in c. ſufficiat 27. quęſt. 2. & pro eadem poſt alios quos referunt, explicant Caniſ. d. c. 14. verſic. Hunc germanũ, & Suar. loco proximè citato d. ſect.

d. ſect. 2. vbi in verſic. Dico ergo ſecundò, cum communi Theologorum in 4. diſt. 30. & aliorum quos citat, probat, B. Virginem etiam ante contractũ cum Ioſepho matrimoniũ votũ hoc emiſiſſe. Nulla verò dubitatio eſt de excellentia, dignitate, & perfectione voti eiuſdem ſuper vniuerſa alia aliarum Virginũ vota, tum quia excellentiùs vouit, &, quod vouit, perfectiús obſeruauit, tum quia in vouendo prima fuit, vt dictum eſt; atque ita, B. Virgo inter omnes Virgines primatum gerit, quarum etiam ex hoc, & illo clariſſimum eſt exemplar; poſt eam enim, atque ad illius exemplum Deo Virgines offeruntur, iuxta illud Prophetæ, *Adducentur Regi Virgines poſt eam, proxima eius afferentur tibi, afferentur in lætitia, & exultatione, adducentur in templũ Regis*, Pſalm. 44: quod D. Bernar. in ſermon. *Signum magnum*, Virgini accõmodat, *Offerantur*, inquit, *Regi Virgines, ſed poſt eam, nam primatum ſola vendicat ſibi.* Ex quo, conuenientiſſimè, *Virgo virginum*, cognominata eſt, & á ſancta Eccleſia ſic appellata, quæ, quia Virginum omnium Princeps excellentiſſima eſt, & omnium excellẽtiſſimum exemplar, omnium Dux, & Princeps, cognomẽ hoc merito ſibi ſuo promeruit, & ſortita ſola eſt.

7. Tertia prærogatiua in humilitate conſiſtit; decet, namque, virgines, humiles eſſe, alioquin, *Melius eſt*, inquit D. Auguſtin. in Pſalm. 29. *humile cõiugium, quàm ſuperba virginitas.* Cui conuenit quod habetur in reuelation. Sanctę Viduę Brigittę lib. 4. c. 71. vbi dicitur, *Nam acceptior eſt mihi coniugata humilis, & deuota, quàm virgo ſuperba, & impudica.* Decet, itaque, virginem, humilem eſſe, &, vt eleganter ait: S. Antonin. Archiepiſcop. Florentin. lib. 2. in Luc. *Decet, vt quãto caſtior virgo, tantò humilior ſit. Nouerit*, inquit, *deferre ſenioribus, ſit magiſtra humilitatis, in qua eſt profeſſio caſtitatis.*

tis. Vnde D. Bernard. hom. 1. ſuper Euang. Miſſus eſt, *Pulchra permixtio*, inquit, *virginitatis, & humilitatis, nec mediocriter placet Deo illa anima, in qua & humilitas commendat virginitatem, & virginitas exornat humilitatẽ*; & poſt alia ibid. ſermonem conuertens ad ſuperbos Virgines, *Quid*, inquit, *dicis Virgo ſuperbe? Maria virginem ſe oblita, gloriatur de humilitate; & tu negligendo humilitatem, blãdiris tibi de virginitate; Reſpexit* (ait illa) *humilitatem ancillæ ſuæ; quæ illa? Virgo vtique ſancta, Virgo ſobria, Virgo deuota: Nunquid tu caſtior illa? Nunquid deuotior? Aut nunquid tua forté pudicitia gratior caſtitate Mariæ, vt tu, ſcilicet, ſinè humilitate placere ſufficias ex tua; quod illa nõ potuit ex ſua? Denique, quanto honorabiliores ex ſingulari munere caſtimoniæ, tanto tibi tu maiorẽ iniuriã facis, quòd eius in te decorẽ fœdas permixtione ſuperbiæ; alioquin expedit tibi, virginẽ nõ eſſe, quàm de virginitate inſoleſcere. Non omniũ quidẽ eſt virginitas; multò tamẽ pauciorũ eſt cũ virginitate humilitas. Si igitur virginitatẽ in Maria nõ potes niſi mirari, ſtude humilitatem imitari, & ſufficit tibi. Quòd ſi & virgo, & humilis es, quiſquis es, magnus es.* Hęc ſanctus Abbas, quę hîc tranſcribere nõ piguit, tũ quia dulcia ſunt & abſq; faſtidio melliflua, ſicut omnia eiuſdẽ Sãcti de B. Virgine, quã deuotiſſimè coluit, quibus opera illius paſſim abundãt, ac vt melle dulci affluenter redundãt; vnde, & melliflui cognomẽ meritó Sanctus ipſe adeptus eſt, tũ & maximè, quia nũcupata verba prærogatiuã virginitatis cũ humilitate B. Virginis prędicãt quantũ humana valet eloquentia, & aureũ illud os quod ex abundãtia cordis loquebatur; etſi nõ tantũ, quantũ res ipſa in ſe laudabilis eſt, & prędicabilis; id enim, nec ſi omniũ hominũ membra in linguas conuerterẽtur, ſufficienter vnquã impleri potuiſſet, iuxta D. Auguſt. teſtimoniũ ſer. 35. de Sãctis, qui eſt ſecũdus in aſſumpt. eiuſdẽ Virginis. Eſt, itaq; ſũma Virg. M. humilitas, vir-

virginitatis eiuſdem inſignis prerogatiua de qua S. Antonin. loco ſup. citato, *Didiciſtis*, inquit, *Virgines pudorem Mariæ, diſcite humilitatem.*

8. Quarta prerogatiua eſt, quia ſacra hæc Virginitas ſacris literis ſignificata, & præſignata ſæpe eſt; oportebat, nempe, magnum hoc, quod apparuit in terra, multis ante ſeculis in ea per varios typos, & vaticinia Prophetarum multa predicari, tũ, vt antiqui illi Patres prænotione illius gauderent, iuxta illud Domini, Ioã. 8. *Abraham Pater veſter exultauit vt videret diem meum; & vidit, & gauiſus eſt*; tum & maximè, vt res mirabilis & in orbe terrarum ſingularis, precedentibus ſignis tanquám clariſsimis fidei argumentis apparentiùs illuſtrata poſteris traderetur. Rubus ardens incombuſtus de quo miratur Moyſes Exod. 3. admirabilem B. Mariæ Virginitatẽ preſignabat; Porta illa quę reſpiciebat ad Orientem, de qua dicitur Ezechiel. 44. *Porta hæc clauſa erit, non aperietur, & vir non tranſiet per eam, quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam, eritquè clauſa Principi, Princeps ipſe ſedebit in ea, &c.* quid aliud, quàm perpetuã eiuſdem Virginis virginitatem ante partum, & in partu, & poſt partum ſignificat? *Pulchrè*, inquit, D. Hierony. ſuper Ezechiel. ibid. lib. 13. *quidam portam clauſam, per quam ſolus Dominus Deus Iſrael ingreditur, & Dux cui porta clauſa eſt, Mariã Virginem intelligunt; quæ & ante partum, & poſt partum Virgo permanſit*; Hortus cõcluſus, & fons ſignatus, Canticor. 4. ad idem pertinent; totumquè ipſum Canticorum librum, non ſolùm per accommodationem, ſed etiam in ſenſu aliquo à Spiritu Sancto intento Virginem precinere, ex communi Interpretum ſuper eum ſententia teſtatur Pater Suar. ſuper 3. D. Thom. in præfation. col. 2. verſicul. principio ergo, tom. 2. Denique, vt alia

alia omittamus, quæ videri poſſunt apud Caniſ.locupletiſsimum authorem de B.Virgine lib.2.c.4.& eod. lib. c.6. verſicul.pergamus autem, illud Iſaiæ.7. *Ecce Virgo concipiet & pariet filiũ*, Virginem ipſam eiuſquè ante partum in conceptione Filij,& in partu virginitatem prędicat. Singularis itaquè,ac miranda virginitas eſt,quæ,antequám eſſet in orbe terrarũ,erat in ore Prophetarum, ſub typis & figuris in oculis Patriarcharum. Quinta, denique, ac vltima earum quas hic attingere propoſuim⁹,nã receſſere omnes,nec mei muneris eſt, nec viriũ mearũ, eiuſdem virginitatis prærogatiua magna,excellentia humano maior intellectu,ac ſingulare maximum eſt, eſſe virginitatem cum prolis fęcunditate. A ſeculo non eſt auditum, vt aliqua ſimul mater eſſet & virgo, pręter Beatiſsimam hanc, quę nec primam ſimilem viſa eſt nec habere ſequentem, vt de illa cantat Eccleſia. *Singularis virginitas*, ait Bernard. homil. 1. ſuper Miſſus eſt, prope fin. *quam non temerauit, ſed honorauit fœcunditas; & nihilominus ſpecialis humilitas quam non abſtulit, ſed extulit fœcunda virginitas; & incomparabilis prorſus fœcunditas quam virginitas ſimul comitatur & humilitas. Quid horũ non mirabile, quid non incomparabile, quid non ſingulare?* Singulare, itaque, maximum, & præexcellens virginitatis prærogatiua, fœcunditas eſt. Iam veró ſi, cuius mater virgo iſta ſit, attendas, de materna dignitate magis miraberis, quám de fœcunda virginitate. *Quò te tua*, ait D.Bernard. loquens de hoc d. homil. 1. *ſuper eius mirabili celſitudine ducet admiratio? Non ne ad hoc, vt te videas nec ſatis poſſe mirari?* Et D. Ambroſ.de virginib.lib.2. ſub init. *Quid*, inquit, *nobilius Dei matre? Quid ſplendidius ea quam ſplendor elegit? Quid caſtius ea, quæ corpus ſinè corporis contagione generauit?* Etenim, matrem eſſe Dei, primaria eſt laus & præ-

prærogatiua Virginis, vt ex multis ſanctorum authoritatibus latè & elegāter tradit Petr. Caniſ. de Deipara Virgin. lib. 3. c. 13. per tot. poſt eum Suar. ſuper 3. D. Thom. quęſt. 27. art. 1. diſput. 1. ſect. 2. tom. 2. Tanta eſt hæc dignitas, vt nec cor eam concipere, nec lingua valeat exprimere, & Angelici etiam tranſcendit capacitatem intellectus. S. Thom 1. par. q. 25. art. 6. ad 4. & in 1. ſententiar. infinitam vocat hanc matris dignitatem, quia filius, cuius eſt mater, Deus eſt, qui eſt infinitus, qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit & regnat per infinita ſecula ſeculorum.

AMEN.

LAVS DEO.

Biblioteca Nazionale V. E. III. NAPOLI

IN-

Digitized by Google

IESVS.

INDEX LOCORVM IVRIS CIVILIS, PONTIFICII, ac Regij Luſitaniæ, quę in præſenti tractatu explicantur.

Ex Digeſto veteri.

L EX *Iuſtitia* §.1. *de iuſtit*. & *iur. init. num*.4. *fol*.3. & *num*.8. *fol*.4.

L.in cauſæ 2. § *idem Pomponius ff de minorib. init.nu*.9. & *duob ſequentib. fol*.5.& 6.

L. item ſi pretio §.*final. ff locat. ibid.*

L.cùm prætor §. *final.ff. de iudic.art*.2. *nu*.3 *fol*.10.

L. ancillarum, in fin ff de petition.hæreditat.art.9.*nu*.5 *in fin.fol*.84.

Ex Infortiato.

L. penult.dc concubin. art.8.*nu*.1.*fol*.68.

L. & *mulieri ff.de curator.furioſ. art*.9.*nu*.13.*in fin. fol*.88.

L. 3. §.*final.ff. de adimend. legat.art*.10 *nu*.11. *fol*.94.

L.final.ff.de concubin.art.12.*nu*.2.*fol*.111.

Ex Digeſto nouo.

L. non omne, de regul i ur. & *l. ſemper in coniunctionibus, aliàs, in conuentionibus, eod titul. init.nu*.7. & 8.*fol*. 4. & *ſequenti*.

L. marito ff. de adulter. l. nec in ea, eod. titul. art. 6. num. 28. & ſequenti. fol. 57.

Ex Codice.

L. final de recept. arbitr. art. 1. nu. 3. fol. 10.

L. conſenſu § vir quoque, in verſicul. Si verò filio C. de repud. art. 6. num. 16. fol. 49.

L. hac edictali C de ſecund. nuptijs, art. 6. nu. 17. fol. 50.

L. quamuis 2. C. de adulter. art. 6. nu 21. in fin fol. 52.

L. ſi filiam C. de inoffícioſ. teſtament art. 7. nu. 4. fol. 61.

L. fratres, aut ſorores C. de inoffícioſ. teſtament. artic. 8. numer. 8. in fin. fol. 72.

L. 2 C. de donation. inter vir. & vxor. art. 8. nu. 22. fol 77.

L. Mima C. de epiſcopal. audient. art. 9. numer. 15. verſicul. Nec quidem, fol. 89.

L. vnic. C. de mulierib. quæ ſe proprijs ſeru. iunxer. artic. 10. numer. 3. fol. 91.

L. final. C. commun. de manumiſſionib. ibid. nu 4. cum ſequentib.

L. vnic. C ſi quis eam cuius tutor fuer. corruper. art. 12. nu. 5. verſicul. Tex. tamen, fol. 112.

L. ſi qua illuſtris C. ad ſenat. conſult. Orfician. art 13. num 3. fol. 117. & nu. 5. & 6. fol. 119. & ſequenti, & nu. 25. cum duob ſequentib. fol. 128. & nu 28. & 29 fol. 129. & n. 31. fol. 130.

L. final. C. de natural. liber. art. 13. nu. 41. fol. 135.

L. 1. § ipſas, C. de natural. liber. art. 15. num. 10. & 11. fol. 154.

L vnic. C. de maium. lib. 11. art. 1. nu. 4. fol. 8.

Ex Authenticis.

Auth. vt null. iudic. §. neceſſarium, collat. 9. artic. 3. num. 1. & 2. fol. 15.

Auth. de lenonib. §. ſancimus, collat. 3. art. 4. nu. 2. fol 20.

Auth. vt cùm de appellat. cognoſcitur §. aliud quoque capitulum, verſicul. Cauſas, in fin. collat. 8 art. 7. nu. 2. 3. & 4. fol. 60. & ſequenti, & nu. 6. 7. & 8. fol 62. & ſequenti.

Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. final. collat. 7. art. 13. num. 22. verſicul. Et non obſtat fol. 126.

Ex

Index locorum iuris

Ex inſtitut.

§. *Iuris præcepta,inſtit.de iuſt.& iur. imit.num.8. fol.4.*
Princip.inſtit de ſeruil. cognation.art.13.num.36. verſicul. Et conuenit, & *nu.38.fol.133.& nu.44. verſicul. Contrarium.fol.136.*

Ex iure Pontificio.

C. *erit autem lex 4.diſt.init.num.5.fol.4. & num.12. verſicul. Atqueita, fol. 6.*
C. *dilecti,de arbitr. art.2. nu.10.fol.12.*
C. *nuptiæ 32.quæſt.1.art.4.nu.2.fol.21.*
C. *aliter diſt.31 art.1.nu.5.fol.98.*
C. *final. de filijs præsbyteror. art.16. num.23. verſicul.Tertiò & vltimò, fol. 168.*

Ex ſacro Concil. Tridentino.

Seſſ.25 c.14. de reformation. art. 11.num. 11. fol.100. & ſequenti,& nu. 14. fol.103.
Seſſ.24 c.3.de reformat. matrimon art.17.nu.3. fol.170.& ſequenti.

Ex iure Regio Luſitaniæ.

Ord.lib.5.titul.124.§.15.& 16. art.2.nu.18.fol.15.
Ord.lib.4.titul.76.§.final.art.3.nu.1.fol.17.
Ord. lib. 3. titul. 5. §. 5. art. 4. num. 6. & duob. ſequentib. fol. 22. & ſequenti.
Ord.d.titul.5.§.3.verſic.Porem,art.4.nu.11.in fin.fol.25.
Ord. lib. 4. titul. 102. §.3. in princ. art.5.num.24.in fin.fol.38. & nu. 27. fol. 39.
Ord.lib.5.titul.25.§.6.art.6.nu.15.& 16.fol.49.& ſequenti.
Ord.lib.4.titul.88.§.1.art.7.§.2.fol.60.
Ord.lib.5.titul.27.art.8.nu.5.fol.70.
Ord.lib.4.titul.90.§. d.art.8.nu.6.fol.71.
Ord. lib. 4. titul. 66. d.art. 8. ex num. 11. fol. 73. cum ſequent. vſque ad num. 22.

Ord.lib.5.titul.18.in princ. art.9.nu.18.fol.89.
Ord.lib.5.titul.30.art.11.num.15.ad fin. fol 105.
Ord.lib.5.titul.20.art.12.num.1. verſicul.Cũ concinit, fol.111.& num.3. & 4.fol.112.
Ord.lib.4.titul.92.art.13.nu.30.fol.130.& nu.32.fol.131.& nu.35.fol. 132.& ſequentib.numer. & nu.43. fol.135 & ſequenti,& nu.47.& 48.fol.138.
Ord.lib.4 titul.36.§.4.art.16.nu.10.fol.161.& nu.11.& nu.14 fol.164. & nu.19.fol.166.

INDEX

Digitized by Google

INDEX ALPHABETICO ORDINE DIGESTVS notabilium rerum præſentis tractatus.

Accuſare.

ACCVSARE qui non poteſt coram iudice etiam non poteſt denuntiare; & denuntians accuſatoris loco habetur, art.2.nu 17. fol.14.

Accuſare per procuratorem in cauſis criminalibus poteſt mulier, art.2.nu.18.fol.15.

Accuſare per procuratorem prohibitum eſt iure Regio, & communi, etiam talionis pœna ſublata, ibid

Adulterium.

Adulterij cauſa vxor dotem amittit, & arras: & an etiam bona alia; & de alijs adulterij pœnis remiſſiuè, art.6 nu.10 fol 46.

Et an etiam alimenta perdat coniux adultera, ibid. nu.11. d.fol.46. & ſequenti.

Adulteria mariti & vxoris compenſantur ad euitandas ciuiles pœnas bonorum, & diuortij d art 6 nu.14.fol.48.

Adulterij pœna reconciliatione expreſſa, aut tacita tolluntur etiam poſt latam ſententiam d.nu.14.verſicul. Quod probatur.

Adulterij cauſa & condemnatio, cùm ciuiliter tractatur ſiue agendo, ſiue excipiendo. in vtroque coniuge æqualiter procedit, d.art 6. nu.17.in fin. fol.50. Secus cùm criminaliter agitur, ibid nu ſequenti.

Adulterij crimen publicum eſt, & quilibet de populo ad illius accuſationem admittitur iure communi antiquo, d art.6 nu.20.in fin. fol.52. Et quid de iure nouiori, nu. 21. ad fin. Et de iure Regio Luſitano ſolus maritus accuſat d. nu. 21.

Adulterij crimen, grauiſſimum eſt, & omni iure deteſtabile, & punibile, d. art.6.nu.26.fol.56.

Adulterij cauſa cenſetur ademptum legatum vxori relictum, art.10.nu.10. fol.93.

Adulterij crimen mixti fori eſt propter ſacrilegium quod ſecum inuoluit, art.11.nu.20.fol.107.

Index rerum.

Aduocatus.

Aduocatus, & doctor concubinæ donare non poſſunt, nec in teſtamento relinquere, ſecundùm communem, artic. 8. numer. 24. verſicul. In aduocato, fol. 78. vid. in numer. ſequentib. præſertim numer. 28. fol. 80.

Alimenta.

Alimenta viduæ quando debeantur à mariti hæredibus, artic. 14. numer. 2. fol. 145.

Alimenta ſiue ex legis, ſiue ex hominis diſpoſitione debeantur, non tenetur alimentarius recipere in domo alere debentis, ſecundùm communem ſententiam, ibid. numer. ſequenti, & in verſicul. Alij verò, d. fol. 145.

Alimenta viduæ relicta cum adiectione loci vbi illa præſtentur, ſi mulier in loco à teſtatore deſignato habitare honeſtè non poſſit, loci adiectione reiecta debentur, ibid. verſicul. Cæterùm, & numer. 4. fol. 146.

Ancilla.

Ancilla quæ domino ſuo luxurioſè illa abutenti reſiſtere nequit, poteſt eum ad venditionem ipſius compellere, artic. 10. numer. 4. verſicul. Poteſt, fol. 91.

Ancilla in cuius concubinatu dominus ipſius perſeuerauit vſque ad mortis ſuæ tempus, libera manet, ſi de illa aliter non diſpoſuit, ibid. num. 5.

Idem, ſi dominus perſeuerauit in ancilla ſuæ concubinatu vſque ad ſenilem ætatem, vel vſque ad ſuperuenientem caſum carnalis coitus impeditiuum qui durauit vſque ad mortem, ampliata ſic l. final. C. commun. de manumiſſion. d. numer. 5. & 6. fol. 91. & ſequenti.

Idem,

Digitized by Google

Idem, ſi in ſtatu illo dominus perſeuerauit vſque ad religionis ingreſſum. d art.10.nu.7.fol.52.

Ancilla præmortua quam dominus vſque ad tempus mortis illius concubinario affectu tractauit, liberi ex ea ſuſcepti, morte patris qui de illis non diſpoſuit, libertatem conſequuntur, d. art. 10. num. 8. d. fol. 92. & ſequenti.

Ancilla in cuius concubinatu dominus perſeuerauit, & quam vltimo elegit in ſeruitute reliquit de liberis ex ea ſuſceptis non diſponens, in ſeruitute manet, & filij libertatem adipiſcuntur; ſimiliter in caſu è conuerſo, d. art.10.nu.9.fol.93.

Ancilla domini ſui concubinæ quæ cum alio, illo ignorante, fornicata eſt, libertatem non adipiſcitur morte domini, filij verò liberi manent, ibid. nu. 10. & 11.

Ancillæ quam dominus in concubinam habebat relictum, contraria voluntate cenſetur ademptum, ſi illa cum alio rem habuit, d. nu. 11. verſicul. Adeò, fol.94.

Argumentum.

Argumentum ab ordine ſcripturæ frequens in iure eſt, init. num. 5. fol. 4.

Argumentum de milite ad clericum non intelligitur in clerico minorum ordinum, nec quando diſſimilis ratio inter vtrumque reperitur, art. 8. nu.27.fol.89.& ſequenti.

Argumentum de milite armato ad aduocatum valet, in pænalibus tamen & odioſis non procedit, art.8.nu.28.fol.80.

Bannitus.

BANNITVM occidens ſtante ſtatuto, quòd à quolibet impunè occidi poſſit, non peccat ſi publicæ vindictæ zelo occidat; ſecus aliàs, artic. 6. num. 24. verſicul. Et ſimilis eſt, fol.54.

Capa-

Digitized by Google

Index rerum.

Capacitas hæredis.

Capacitas hæredis extranei etiam adita hæreditatis tempore ſpectatur; quod quomodò intelligatur, vid. art. 13. num. 6. verſic. Et ad iura, fol. 123.

Carceris cuſtos.

Carceris cuſtos carceratam mulierem cognoſcens vltimo ſupplicio damnatur, art. 12. nu. 5. fol. 12.
Et quid ſi illa meretrix erat, aut ſponte ſe obtulit, ibid.

Caſtitas.

Caſtitas etiam de coniugali concubitu dicitur, ſed ſimpliciter & abſolutè intellecta, de coniugatis non prædicatur, init. nu. 3 fol. 3.
Caſtitatem ſimpliciter vouens impeditur contrahere matrimonium, ſed ſi de facto contrahat, tenet, debitum verò exigere nequit, & reddere tenetur, ibid.
Caſtus quis eſſe poteſt, & ſi foris talis non appareat, ibid.
Caſtus poteſt eſſe aliquis, & non honeſtus ſimul, ibid.
Caſtitas maior exigitur in fœminis, quàm in maſculis, ſecundùm mores hominum init. 12. fol. 6 in fin.
Caſtitas coitum illicitum excludit, non verò coniugalem, art. 6. nu. 1. fol. 41. Declara vt ibid. nu. 4. verſic. Moueor, fol. 43.
Caſtitas maior requiritur in militibus, quàm in paganis, art. 8. num. 23. verſic. Et ratio, fol. 77.
Caſtitatis virtus, regia eſt, ac ſublimium perſonarum art. 13. nu. 2. fol. 117.
Caſtitas maior requiritur in principibus, & ſublimibus perſonis quàm in alijs, ibid. verſic. Noſtri verò.
Caſtitatis obſeruatio maior requiritur in nobilibus mulieribus, quàm in alijs, d art. 13 nu. 3. fol. 117.

Clericus.

Clericus concubinæ ſuæ nec donare, nec teſtamento relinquere poteſt, ſecundùm communem art. 8. nu. 24. fol 78. vide in numer. ſequentib.
Clericus vnde dicatur, art. 11. nu 1. fol. 95.
Clerici honeſtatis exemplo alijs eſſe debent; & ſordidis veſtibus, atque etiã nimis pretioſis vti non debent; & ſuſpectas mulieres apud ſe retinere non poſſunt d. nu. 1. & 2. fol. 96.
Clericum ſolum cum ſola loqui, prohibitum eſt, quamuis illa commater ſit. d. art. 11. nu. 3. fol 97.
Clericis ſanctimonialium monaſteria abſque cauſa frequentare non licet; & quot vicibus frequentatio inducatur, ibid.

Clerici

Clerici ſacrorum ordinum matrimonium contrahere non poſſunt; & ſceleratiores ſunt nuptiæ eorum, quàm concubinatus aut fornicatio; clericus verò minorum contrahit, ſed beneficio, ſi quod habet, priuatur ipſo iure, ibid nu. 4.

Clerici Orientales ſacrorum ordinum matrimonium contrahere nequeunt, ſed vxorati ordinari permittuntur vxore retenta, ibid nu 5.

Clerici filius ſuſceptus ſub ſpecie matrimonij ſcienter contracti efficitur ſeruus eccleſiæ cui pater inſeruiit d. nu. 5 verſicul. In Concil. fol. 98.

Clerici fornicatio etiam in contentioſo foro punibilis eſt pœna arbitraria, ibid nu. 6. & nu 100 in fin. fol 100.

Clerici fornicatio cum ſoluta crimen adulterij ſecum non inuoluit, ibid. nu. 7. Nec inceſtum, nu 8 nec ſtuprum, nu. 9. fol. 94.

Clerici ſacrorum ſuſceptione caſtitatem ſaltem implicitè vouere videntur, & ſimplex fornicatio eorum ſacrilegium ſecum trahit, d nu. 10. fol. 100.

Clericus concubinarius grauiter punitur, ac variè Pontificio iure, & Concil. Trident. vſque ad pœnam depoſitionis ab officio, & beneficio reſeruata portione congrua ad alimenta. d art. 11. nu 11. & ſequentib fol. 100 & ſequenti.

Clericus concubinarius etiam antequàm admonitus ſit, puniri debet pœnis ſacris canonibus ſtatutis, vel ſecundùm eccleſiarum conſtitutiones. d art. 11. nu. 12. fol. 102.

Et an in manifeſtò concubinario monitio neceſſaria ſit hodie ad incurrendam ſuſpenſionis pœnam; & an ſuſpenſus ordinis miniſterio ſe immiſcens irregularitatem incurrat, vid ibid. nu 13. & ſequenti. Et qui dicatur concubinarius manifeſtus, d. num. 13. verſicul. Dicitur verò, fol. 103.

Clerici concubina mixti fori eſt propter ſacrilegium. d. art. 11. nu 15. fol. 104. quamuis concubinatus manifeſtus non ſit; occultus verò de quo non poteſt inquiri, exteriori foro nulli ſubditur, ibid verſicul Mihi quidem.

Clericus ſacerdos ſpiritualem cognationem contrahit cum illa quam audit in pœnitentiario foro, non tamen perpetuò durat d. art. 11 nu. 18. fol 106.

Clericus propter inceſtum ab ordinibus perpetuò deponitur, d. art. 11. nu. 20. fol. 107. Item propter adulterium, ibid. propter quod, vltra depoſitionis pœnam, pœnam etiam ſubit perpetuæ clauſuræ in monaſterio aliquo, ibid. nu. 21. fol. 108.

Clerico in adulterio deprehenſo occiſo pœna excommunicationis non incurritur, ibid. nu. 22. Et quid, ſi cum ſponſa deprehenſus occidatur, ibid

Clericorum ſacrorum ordinum filij, ſpurij ſunt, d. art. 11. nu. 23. fol. 108. & fol.

Digitized by Google

& fol. ſequenti, verſicul Itaque.

Coitus.

Coitus dominæ cum proprio ſeruo acerrimè in vtroque punitur, & in filijs etiam inde ſuſceptis punibilis eſt, art. 10. nu. 1. fol 90.
Et quid de ſerui coitu cum filia domini ſui, aut dominæ ſuæ, ibid. & nu. ſequenti.

Coitus domini cum propria ancilla punibilis non eſt, ſed aliquando remunerabilis, vt in caſu l. final. C. commun. de manumiſſionib. d. art. 10. nu. 4. fol 91.

Coitus damnatus ac punibilis dicitur etiam qui extraordinaria pœna punibilis eſt, art. 11. nu. 26. fol 110.

Compromiſſum.

Compromiſſum in mulierem factum etiam iuramento præſtito non valet, nec tale iuramentum obligatorium eſt art. 2. nu. 7. fol. 11.

Concubinatus.

Concubinatus dicitur à ſimultaneo vtriuſque concubitu, art. 8. nu. 1. fol. 68.

Concubina dicitur quæ animi affectione in concubinatum carnaliter cognoſcitur ſuppoſitis alijs ad id requiſitis, ibid & nu. ſequenti.

Concubinatus Pontificio iure, naturali, & diuino prohibitus eſt. Et an ciuili etiam iure prohibeatur, communes inuicem contrariæ ſunt opiniones, d art. 8. nu. 3 fol. 69.

Concubinæ quas ſanctos Patres veteris teſtamenti habuiſſe, legitur, vxores erant, & ad differentiam vxoris principalis concubinæ vocabantur, ibid. in verſicul Reſpondendum.

Concubinatus, ſecundùm largam ſignificationem etiam de illis dicitur, inter quos matrimonium conſiſtere nequit d art 8. nu. 4 fol 70.

Concubinatus iure fori punibilis eſt ſecundùm locorum ſtatuta Et quid de iure Regio Luſitano, ibid & nu ſequenti.
Et Pontificio iure arbitrio iudicis punibilis eſt d. nu 4. verſicul De iure verò.

Concubinarij perſonæ turpes cenſentur: & ideo ſi hæredes inſtituantur omiſſo fratre, aut ſorore, inofficioſi teſtamenti querela competit. d. art 8. nu. 6 fol. 71.
Idem, ſiue propriam ſiue alienam concubinam, aut concubinarium inſtituat aliquis, aliquaue fratribus, aut ſororibus omiſſis, ibid. nu 9 fol. 72.

Concubina ad emphyteuſim etiam ſecularem nominari non poteſt. d art. 8. nu. 6. in fin fol. 71.

Concubinarios manifeſtos infames eſſe, ita vt in teſtes recipi non poſſint in cauſa

cauſa ciuili, aliquorum eſt opinio. Idem traditur in illo qui duas ſimul concubinas habet, & qui vnam cùm ſit vxoratus. d. art. 8. num. 7. & 8. fol. 71. Contrarium ad vtrumque probatur d. nu 8. fol. 72.

Concubinarij inſtituere ſe inuicem poſſunt in teſtamento, & legata. & fideicommiſſa ſibi inuicem relinquere, & inter viuos donare. d. art. 8. nu. 10. fol. 72.

Et quid de iure Regio Luſitaniæ circà donationes. & alienationes alias factas in concubinas ab vxoratis, latè ibid ex nu. 11 fol. 73. cũ ſequentib.

Concubina olim militis quæ tempore teſtamenti in concubinatu illius iam non erat, poteſt ab eo ex teſtamento capere d art. 8. nu. 22. verſicul. Pro qua, fol 77.

Concubinis donata, aut in teſtamento relicta à milite, clerico, aduocato, aut doctore vid ibid ex nu. 23. cum ſequentib.

Concubinæ relictum à concubinario ſuo non cenſetur ademptum ex eo quòd cum alio, illo ignorante, fornicata eſt art 10 nu. 11. fol. 93.

Concubinarius manifeſtus qui dicatur, art. 11. nu. 13. verſic. Dicitur verò, fol. 103.

Concubina clerici mixti fori eſt, art. 11. nu. 15 fol. 104.

Concubina, quæ acquiſiuit tempore concubinatus, non præſumitur ab amaſio acquiſiuiſſe, art. 15 nu. 8 & 9. fol 153.

Conditio.

Conditionem, ſi honeſtè vixerit, *non implet mulier quæ caſto corpore viuit, inhoneſta vitæ conuerſatione vtens, init. nu. 3. fol. 3. & art. 5. num. 4. fol. 29.*

Conditio, ſi caſtè vixerit, *vel*, donec caſté vixerit, *ſiue à marito, ſiue ab alio ſcripta ſit de viduali continentia & caſtitate intelligitur, & ſecundas nuptias excludit, art. 6 nu. 4. fol. 43.*

Conditio viduæ adiecta, ſi honeſté vixerit, *vel*, donec honeſté vixerit, *caſtæ & honeſtæ viduitatis conditionem importat, ibid. nu. 6. & 7. fol. 44. & ſequenti.*

Conditio matrimonij impeditiua in nunquam nuptis non valet. d. art. 6. nu. 8. fol. 45

Conditio, donec caſtê & honeſtè vixerit. *in teſtamento ſcripta ijs perſonis quæ nunquam matrimonium contraxerunt, matrimonij impeditiua non eſt; & quid importet, ibid.*

Et quid quando eiuſcemodi conditio in contractu adijcitur, ibid. nu 9.

Conſuetudo.

Conſuetudo contraria honeſtati nõ valet, quæ corruptela potiùs dicenda eſt, art. 2.

art.2.nu.4.fol.10.

Conſuetudine induci non poteſt, vt mulieres iudicandi munere fungi poſſint, præterquàm in mulieribus in dignitate conſtitutis, ibid.

D.

DIctio, alia, *implicat ſimilitudinem ad præcedentia, art.16. num.23. verſicul.*Tertiò, *fol.168.*

Diſpenſatio illegitimitatis an valeat ſi illegitimus erat filius alicuius principis aut perſona aliàs ſublimis, eo non expreſſo, art.13. num 2.verſicul. Noſtri verò fol.117.

Diues, honorabilis dicitur, & honeſtus, init. nu.1 fol.2.

Doctoratus.

Doctoratus, eſt dignitas, art.16.nu.22 fol.167. Et illegitimè nati ad gradū doctoratus promoueri poſſunt, ibid nu.21. cum ſequentib.

Doctoratus gradus ad quid principaliter ſit inſtitutus, & quæ ad illū requirantur, ibid.nu.23. verſicul Deinde reſpondetur, fol.168.

Doctoratus prohibitio in ſpurijs odioſa eſt d.nu.23 verſic. Atque ita, fol.168.

Doctor an concubinæ ſuæ donare poſſit, vid. in verbo Aduocatus.

Dos & donatio propter nuptias.

Dotis, & donationis propter nuptias, adulterij cauſa amiſſa vſumfructum extantibus liberis lucratur coniux innoxius proprietate liberis reſeruata, art.6.nu.15.fol.49.

Et quid attento iure Regio Luſitano, & Hiſpano, ibid. & ſequentib. num.

Eccleſia.

ECcleſia maxima eſt cultrix honeſtatis, art.16 nu.17. fol. 160.

Eccleſia in conceſſione emphyteuſis cum libera nominandi facultate, præſumitur non voluiſſe illegitimos comprehendi, ibid. nu.8.

Emphyteuſis.

Ad emphyteuſim etiam ſecularem nominari non poteſt concubina, art.8.nu. 6.in fin. fol.71.

Ad emphyteuſim eccleſiaſticam illegitimè nati nominari non poſſunt, præterquàm ſi per ſubſequens matrimonium ſint legitimati, art 16.num.5. & 6.fol.158 & ſequenti.

Ampliatur in caſu quo nominandi facultas conceſſa eſt per verba liberam omnino voluntatem importantia d.nu.6.verſic Ex qua *ratione.fol.159. & num.7 fol.160.*

Ad emphyteuſim eccleſiaſticam nominari nequit perſona luxurioſè viuens, ibid.nu 9.d.fol.160.& ſequenti.

Emphy-

Emphyteuſim eccleſiæ pro ſe, & concubina recipere, nemo poteſt d. nu.m. 9. verſicul. Et ſanè. fol. 161.
In emphyteuſi paterna ſuccedit filius naturalis patre abinteſtatò mortuo, cui legitima proles non extat, ex iure Regio Luſitano art. 16. nu. 10. fol. 161.
Et quid eodem themate retento, ſi emphyteuſis eccleſiaſtica ſit, ibid. num. 11. fol. 162. & ſequenti.
Emphyteuſis priuata concedi poteſt cum pacto, ne filius naturalis in illa ſuccedat d. nu. 11. verſic. Cæterùm.
Ad emphyteuſim eccleſiaſticam nominari poteſt legitimè natus ex naturali, aut ſpurio. d. art. 16. nu. 12. fol. 163.
Ad emphyteuſim priuatam, ſeu ſecularem nominari naturalis poteſt, etiam ſi qui conceſſit, nobilis eſſet, aut quauis præditus dignitate d. art. 16. num. 18. fol 165. & ſequenti.
Et quid in emphyteuſi priuata pro filijs recepta d. nu. 18. verſicul. Cuius tex. argumento, fol. 166.

Exceptio.

Exceptio firmat regulam in contrarium ad caſus alios ſub ea contentos, art. 4. nu. 7. in fin. fol. 23.
Exceptio lenocinij marito obiecta, dilatoria eſt, & idcircò ante litem conteſtatam opponi debet, art. 6. nu. 22. ad fin. fol. 53.
Exceptio paris adulterij ab vxore marito obiecta, peremptoria eſt, d. nu. 22. in fin.

Filius, & Filia.

Filias irrequiſitis parentibus ad nuptias conuolare, honeſtum non eſt, art. 7. nu. 1. fol. 59.
Quod intelligitur non ſolùm in ijs quæ ſub patria poteſtate ſunt conſtitutæ, ſed etiam in emancipatis, & viduis, & naturalibus ſolùmmodò, ibid. verſicul. Et hoc quidem.
Filiæ minores viginti quinque annorum irrequiſitis parentibus nubentes pœnam exhæredationis incurrunt d. num. 1. verſicul. Ad quod, & num. 2. fol. 60.
Filia poſt vigeſimum quintum ætatis annum in corpus ſuum peccans exhæredationis pœnam non incurrit, quã incurrit, ſi minor viginti quinque annorum peccat d. nu. 2. fol. 60.
Limitatur in illa quæ iuſtis à patre nuptijs illi oblatis cum dote competente aſſentire nolens, in copus ſuum peccare elegit, d. art. 7. nu. 3. & 4. fol 60. & ſequenti.
Filia quæ dignas à patre nuptias illi oblatas recuſauit, & ſpreto parentis

conſenſu poſt vigeſimum quintum ætatis annum nubit, quamuis indigno nubat, dummodò ſit liber, nec communi, nec Regio iure pœnam exhæredationis incurrit, ibid nu.5.& 6 fol. 61. & ſequenti.

Filia ante vigeſimum quintum ætatis annum ſinè parentis conſenſu indigno nubens exhæredari ob id non poteſt, d.num.6.verſic. Ex quo magis probo. Declaratur ibid.nu ſequenti.

Filia, vt pœnam exhæredationis incurrat quia in corpus ſuum peccauit ante vigeſimum quintum ætatis annum, ſecundùm ius commune requiritur, quòd luxurioſè viuat, ſed, attento iure Regio Luſitano, ſemel peccaſſe, ſufficit, d.art.7.nu.8. fol 63.

Filia etiam vidua peccans in corpus ſuum ante vigeſimum quintum ætatis annum, pœnam exhæredationis incurrit, ibid nu.9.

Filia coniugata adulterans ſiue ante vigeſimum quintum ætatis annũ, ſiue poſtea, eandem incurrit pœnam, ibid.nu 10 fol. 63.& ſequenti. Declara vt ibi.

Filiam meretricij cauſa exhæredare poteſt pater quamuis meretricator ipſe ſit, niſi ille turpitudine ſua eiuſdem turpitudinis occaſionem filiæ præbuiſſet, d art.7.nu.1?.fol.64.

Et quid in matre, vid.ibid nu.pracedente.

Filia inuitis parentibus nubens quamuis indigno nubat intra tempus prohibitum, aut peccans in corpus ſuum neceſſarijs ad vitam alimentis priuãda non eſt, d art.7.nu.13. & 14.fol.65 & nu.16 fol.66.

Filia in corpus ſuum peccans ante vigeſimum quintum ætatis annum, & poſtea. reſipiſcens. an à patre dotanda & alenda ſit ibid.nu.17.

Filio ingrato qui aliunde non habet vnde alatur an alimenta preſtanda ſint. d art.7.nu.14.fol.65.

Et an pœnitentia illius cauſa ingratitudinis tollatur, ibid.nu.15.

Filius, ex qua cauſa exhæredari poteſt, alimentis etiam priuari poteſt, ibid. nu.16.verſic. Moueor, fol.66.

Filij ex ſeruili conſortio ſuſcepti, an, & quando, parentibus liberis deinde factis ſuccedant, art.13.nu.36.& 37.fol 133.& nu 44 fol.136.

Filius ex illicito coitu ſuſceptus paternæ turpitudinis teſtis eſt, art.13.nu.41. verſic. Dicendum, fol 135.

Filijs legitimis æqualiter hodie ſuccedunt vtriuſque ſexus parentes cùm in pari gradu exiſtunt. d.art.13.nu.54.fol.142.

Ad filij verò naturalis ſucceſsionem, melioris conditionis eſt mater, quàm pater, ibid. nu ſequenti.

Filia, quæ acquirit conſtituta ſub cura & adminiſtratione parentum, de bonis

bonis illorum acquiſiuiſſe præſumitur, art.15.nu.7.fol.152. & ſequenti. Et quid in filio maſculo, ibid.

Fornicatio.

Fornicatio ſimplex, mortale peccatum eſt, & contrarium aſſerere; eſſet hæreticum, art.8.nu.3.verſic. Mouet dubitationem, fol. 69.

Frater.

Fratri competit querela inofficioſi teſtamenti aduerſus teſtamentum fratris quando in illo turpem inſtituit perſonā, dummodò frater ipſe querelam mouens ſimili turpitudinis nota non laboret, ar.8.nu.9.fol 72.

Honeſtas.

Honeſtas dicitur à verbo, honos, *ſeu,* honor, *quaſi, honoris ſtatus; & in lata ſignificatione prædicatur de honorabilibus ex qualibet cauſa perſonis, init. nu.1. fol.2.*

Honeſtas ſimpliciter dicta, quaſi per excellentiam intelligitur de virtute morali, quæ libidini opponitur, ibid. nu.2.

Honeſtatis diffinitio ſecundùm prædictū ſignificatum ibid. & nu.3.fol.3.

Honeſtas ſimpliciter & abſolutè ſumpta, ad coniugatos æquè pertinet, vt ad cælibes, init. nu 3. verſic. Honeſtas fol.3.

Honeſtas virtus moralis eſt exteriùs apparens, ibid. verſic. Verba illa.

Honeſtus qui verè eſt, & caſtus ſimul neceſſariò eſt, d. nu.3.fol 3.

Honeſtas inter iuris præcepta, & legis requiſita primo loco collocatur, & excedit quod licitum eſt, d. init nu 6 fol.4.

Honeſtum omne, licitum eſt, & bonum, ibid.

Honeſtas maior requiritur in fœminis, quàm in maſculis, init. num.12. in fin fol 6.

Honeſtatis ius ab omni ſuperioritate exceptum eſt, art. 1. num.1. fol.7. & nu 3 fol 8.

Honeſtatis cauſa ſubdita ad tripudium à principe vocata ire non tenentur, d. nu.1. Declaratur nu. ſequenti ad fin. fol.8.

Honeſtatis ius Regia, & Imperiali dignitate antiquius eſt, & cum primis parentibus cœpit in paradiſo terreſtri, inde ad barbaras etiam nationes eius obſeruatio tranſcendit, d. art.1.nu 3.fol.8.

Honeſtas in publicis ſpectaculis etiam quæ publica lætitiæ cauſa celebrantur, & in hiſtrionum theatris ſeruari debet, art.1.nu.4.fol.8.

Honeſtas quæ requiritur in mulieribus, & propter quam iudices eſſe nequeunt, ad bonos mores naturales pertinet, ar.2.nu.2.fol.10.

Honeſtatem ſeruari, magis expedit reipublicæ, quàm multiplicatio populi procedens ex corruptis moribus, art 3.nu.7.in fin. fol.19.

Honeſtas tantùm deſideratur, vt fori priuilegio locus ſit, tam in viduis, quàm in nunquam nuptis, art.4.nu.8.in princ. fol.23.

Honeſtæ mulieris appellatio ſimpliciter & abſolutè, ad illã refertur, quæ honeſtatem ſemper coluit, vulgò apud nos, donzela, *d. nu. 8 poſt princ.*

Honeſtas etiam de coniugatis prædicatur, ſicuti de nunquam nuptis, art. 6. nu. 1. fol. 41.

Honeſto in lo co non licet collocare perſonas inhoneſtas, art. 9 nu. 7. verſic. Pro qua, fol. 85.

Honeſtas ſumma requiritur in clericis circà omnia, art. 11. num. 1 fol. 96. & ſequenti.

Honeſtatis priuilegio, mulier virũ non habẽs hoſpitem recipere non tenetur, ar. 14. nu. 5. & 6 fol. 146.

Quamuis mulier ipſa aliàs inhoneſtè viuat, ibid. nu ſequenti fol. 147.

Honeſtatis ſeruandæ cauſa veteres Romani nocturna ſacrificia mulieribus inhibuerunt, d art. 14 nu. 9. fol. 148.

Honeſtatis cauſa loco vigiliarum Sanctorum ieiunia ſunt ſubrogata, ibid. verſicul. Quem morem.

Honeſtatis ius maritali etiam iure maius eſt, d. art. 14. nu. 11. verſicul. Quibus apparet, fol. 149.

Honeſtum poſſibile in dubio potiùs præſumitur, quàm poſſibile inhoneſtum, art. 15. nu. 1. fol. 150. & nu ſequenti, verſic. Cæterùm.

Honeſtas in muliere præſumitur tam in legis quàm in hominis diſpoſitione, d. ar. 15. nu. 12. fol. 155. Allegari tamen debet, ibid. nu. ſequenti.

Honeſtatis publicæ impedimentum, vid. in verb. Impedimentum.

Illuſtris.

I*Lluſtrium fœminarum præcipuum eſt debitum, caſtitatis obſeruatio, art. 13. nu. 3. fol. 117.*

Illuſtris mulier cui legitima ſoboles extat, non ſuccedit filio ſuo ſpurio; ſuccedit verò ſi cùm ſpurius moritur, illa legitimis caret liberis. art. 13. nu. 15. & 16 fol. 123. & nu. 52. verſic. Et quamuis fol. 141.

Illuſtri matri filius naturalis ſuccedit vnà cum legitimis eiuſdem matris liberis d art. 13. nu. 25. fol. 128. & nu 29 fol. 129.

Idem, ſi filius ex fornicario coitu ſuſceptus ab illa eſt, qui tamen punibilis nõ ſit, nec meretricius, ibid. nu. 27 fol 128. & nu ſequenti.

Illuſtres perſonæ quæ dicantur, d. art. 13 nu. 31 fol. 130.

Illuſtris mulier ad ſpurij excluſionem à ſucceſsione illius, quæ dicatur, d. nu. 31. ad fin. fol. 131.

Impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis.

Impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis, honeſtatis cauſa & intuitu ab Eccleſia introductum eſt; & quid illud ſit ar. 17. nu. 1. fol. 169.

Impedimentũ iuſtitiæ publicæ honeſtatis, Pontificio iure antiquo ad quartũ vſque gradũ extendebatur, & etiã ex ſponſalibus irritis oriebatur. Sed

Concil.

Concilij Tridentini decreto non habet locũ niſi cũ ſponſalia valida ſunt, & primũ gradum non egreditur, nu.2.d.fol.69.& ſequenti.

Impedimentum hoc oritur ex ſponſalibus de præſenti nulliter contractis, ſecundùm Pontificium ius, quod in ſponſalibus de præſenti à Concilio correctum non eſt, d.ar.17.nu.3.fol.70.

Idem, & ſi irrita ſint ob formæ defectum quia clandeſtinè contracta, num. ſequenti, fol.171.

Inceſtus, & alia de litera I.

Inceſtus non committitur niſi cum conſanguineis, & affinibus carnalibus, aut ſpiritualibus ar.11.nu 8 in fin.fol.99.

Inceſtus multis de cauſis deteſtabilis eſt, & vtroque iure varijs pœnis punitur, d.ar 11.nu.16.fol.105.

An pœnis iure ciuili impoſitis inceſtus crimini, plectendus ſit qui inceſtũ cõmittit, Pontificio iure ex ſpirituali cognatione inductũ, ibid.nu.17.

Inimicus teſtatoris eligi poteſt libera eligendi facultate à teſtatore data, art. 16.nu.7.fol.160. Limitatur quando poſt conditum teſtamentum ſuborta inimicitia eſt, ibid.

Iniuria vera mortuis non infertur ſed ficta, ar.5.nu 12. in fin.fol.35.

Iudex de crimine inquirere non poteſt niſi præcedente diffamatione, aut partis querela, aut denuntiatione, & aliàs manet proceſſus nullus, art.2.nu. 17.fol.14.

Iuramentũ cõtra bonos mores naturales obligatoriũ nõ eſt, ar.2.n.7.fol.11.

Iuris præceptũ, & vnũ ex capitulibus eſt honeſtè viuere, & intelligitur de honeſtate ſecundùm mores, quã quilibet in ſe ſeruare debet, init n.4 f.3.

Ius Regium Luſitaniæ circà ſucceſſionem filij naturalis in bonis patris, à communi in multis deuiat, art.13.nu.33.fol.131. & num.37.fol.133. & nu.39 fol.134.& nu.46.fol.138.

Læſio.

Læſio etiam ſi ſit citra dimidiam iuſti pretij repugnat bono & æquo, quo ius gentium conſiſtit, init.nu.10.in fin fol. 6.

Læſio citra dimidiam iuſti pretij in foro conſcientiæ non permittitur, init. nu.12.fol.6.

Legatum.

Legatum à teſtatore relictum vt pauperibus mulieribus diſtribuatur, aut pro virginibus maritandis, diſtribui inter illas potiùs debet quæ honeſtæ ſunt, art.16.nu 1.fol.157.

Legatum monaſterio ſimpliciter relictum, cùm duo in ciuitate ſunt, cui potiùs applicari debeat, ibid. nu.2.& ſequenti.

In legato pro virginibus maritandis, inter honeſtas eæ præferri debent quarum honeſtas ſub maiori diſcrimine eſt, ibid.nu.3 fol.158.

Lenocinium.

Lenocinij crimen deteſtabile eſt, & homicidio, atque etiam adulterio grauius art.6 nu.22.fol.52.

Lenocinij exceptione oppoſita per vxorem marito illam de adulterio accuſantem, repellitur maritus ab accuſatione, alius tamen vtrumque accuſat, d. nu.22. verſicul. Quod ſic, fol.53.

Lex.

Lex honeſta eſſe debet, & de honeſtate morum intelligitur, init. nu 5. fol.3.

Lex humana interdum mala aliqua permittit ex cauſa, & etiam boni permiſsiua aliquando eſt, init. nu.8. fol.4.

Lex humana permittit læſionem citra dimidiam iuſti pretij. init. nu.9. fol.5. & nu.11. & 12. fol.6. Non tamen obtinet in foro conſcientiæ d nu.12.

Lex permiſsiua mali, mala idcircò non eſt aut non iuſta. ibid.

Lege generali conſtitui non poteſt, vt mulieres iudicandi munere fungi poſſint, art.2. nu.5. fol.11.

Lex loquens de vidua honeſta non intelligitur de illa, quæ inhoneſta vitæ conuerſatione vtitur, tametſi corpore non peccet, art.5. num.4. fol.30. Idem, etſi lex ſimpliciter in vidua loquatur priuilegij cauſa, ibid. nu.5. & nu.9. in fin. fol.32. Declaratur nu. ſequenti.

Leges pœnales de ſecundò nubentibus ſublatæ hodie ſunt Pontificio iure; ſed habeūt locū in vidua quæ ſtuprū cōmittit. art.5. n.7. fol.30. & ſequenti.

Legis Regiæ Luſitaniæ pia inſtitutio in executione vltimi ſupplicij laudatur, art.6 nu 25. verſic Denique, fol.55.

Lex permittens occidere adulteros propria authoritate, an iuſta ſit, & valida, ibid. nu.26. & ſequenti fol.56.

Leges de concubinarijs ſimpliciter loquentes, de publicis concubinarijs intelliguntur, art 8 nu.7 fol.71.

Lex correctoria nec ex identitate rationis extenditur ad caſum non expreſſum, art.13. nu.30 verſicul. Sed quia, fol.130.

Lex filios naturales & etiam ex ſeruili conſortio admittens ad ſucceſsionē plebeij patris vnà cum legitimis, nutritiua peccati non eſt, nec iniqua, art.13. nu.40 fol.134. & nu.42. fol.135.

Locator.

Locans domū meretrici in lupanari ſitam, aut extra illud, quā turpiter viuere nō ignorat, an peccet, ar.9. n.4. & duob ſequentib fol.82. & ſeq.

Locator durante locationis tempore poteſt expellere mulierem inhoneſtè viuentem in domo locata, d. ar.9. nu 8 fol.85.

Et an in caſu iſto reſidui temporis penſio mulieri remittenda ſit; & generaliter, an debeat remitti penſio inquilino expulſo propter malum rei vſum, ibid vid. nu.9 fol.86.

In lo-

In locatione domus communis quam vnus ex ſocijs locare vult perſonæ honeſtæ, alter inhoneſtæ præferẽdus eſt qui honeſtæ locare vult, præterquàm ſi in lupanari conſtituta ſit domus, art. 16. nu. 4. fol. 158.

Luxuria.

Luxurioſa vita, indecens, & inhoneſta, etiam dici poteſt abſque cõmixtione carnali art. 5. nu. 5. in fin fol. 30.

Luxurioſè viuere, & , ſemel aut iterum in corpus peccare, differunt, art. 5. nu. 21. fol. 36.

Luxurioſè viuenti mulieri datur curator d. num. 21. in fin.

Luxurioſè viuẽs pater adminiſtrationẽ bonorũ filij amittit d. ar. 5. n. 22. in fin fol. 37.

Maioratus.

Maioratus à ſucceſſione repellitur quiſquis qui à radice excluſa ſeu infecta procedit, art. 16. nu. 12. fol. 163.

In maioratu naturales nõ ſuccedũt quãdo expreſſè vocati nõ ſunt, etiam ſi inſtitutor illius nobilis nõ eſſet, ſed inferioris ordinis. d. art. 16. n. 7. f. 165.

Maritus.

Maritus cui lege competit facultas vxorem adulteram propria authoritate occidendi ſi ipſe quoque adulterio innodatus ſit, occidere vxorem adulteram non poteſt, art. 6 nu 23. fol. 23.

Maritus occidẽs vxorẽ & adulterantẽ cũ illa, quãuis lege permittẽte faciat, lethaliter peccat. d. ar. 6. n. 24. & ſequẽti. f. 54. & n 26. circà init. f. 56.

Marito ciuilibus legibus nunquã data eſt poteſtas occidẽdi propria authoritate vxorem adulteram, patri verò data eſt hæc facultas in filiam ſub ſua poteſtate conſtitutam, & marito in adulterum in certis caſibus; & cur ſic, d. art. 6. nu. 28. & ſequenti, fol. 57.

Maritus, vbi bona ex forma ſtatuti inter coniuges communicantur, quæ ex illis alteri donat, in partem ſuam debet imputare, vel pro medietate ſua poterit vxor reuocare, art. 8 num. 16. fol 74.

Maritus in partẽ ſuã imputat quæ de bonis cõmunibus in malos vſus conſũpſit, & pecuniariã condẽnationẽ delicti ab eo cõmiſſi d. ar. 8. n. 17. f. 75.

Maritus qui in furore eſt, mortuo æquiparatur, art. 9. nu. 11. verſic. Sed dubitatur, fol. 87.

Maritum inutilem habens fruitur priuilegio viduarum, ibid.

Mariti confeſſio circà res ab vxore acquiſitas, quòd de bonis ſuis acquiſitæ non ſint, non probat, art. 15 nu. 4. & 5. fol. 151. & ſequenti.

Mater.

Mater propter debitum contractum ex cauſa tutelæ filij non eſt in carcerem detrudenda quamuis priuilegijs omnibus, & huic expreſſè renuntiauerit, art. 3. nu. 5. & 6. fol. 18.

Mater propter impudicitiam amittit filiorum tutelam, ſicut quæ ad ſecundas nuptias conuolauit, art. 5. n 19. fol. 35. Declaratur nu. 21. fol 36.
Mater ſecundas iniens nuptias ante petitum filijs tutorem non ſuccedit illis in pupillari ætate defunctis, ibid nu. 20.
Contrarium in illa quæ luxurioſam vitam agere inſtituit tutore filijs non petito. ibid.
Mater propter luxurioſam vitam filiorum tutelam ipſo iure amittit non expectato iudicis decreto, d. art. 5. nu 22. fol 37.
Item illa quæ ſecundas contrahit nuptias, ibid verſic. In contrarium.
Mater quæ filiorum tutelam amiſit propter ſecundas nuptias, an iterũ facta vidua illam recuperet art. 5 nu 23 & 24 fol. 37. & ſequenti.
Mater habens ſecundum virum ſuſpecta redditur filijs prioris matrimonij, d. nu. 24. fol. 38.
Mater quæ filiorum tutelam amiſit propter luxurioſam vitam, quamuis poſtea reſipiſcat, illam non recuperat, d. art. 5 nu. 25. fol. 38.
Mater quæ eſt meretrix filiã meretricij cauſa exhæredare nequit, ar. 7. nu. 11. fol 64. Limitatur in matre quæ conditi teſtamenti tẽpore emendata eſt, ibid verſicul. Quod tamen. Sublimitatur ibid. verſic. Ego illis.
Mater melioris conditionis eſt ad naturalis filij ſucceſsionem, quàm pater; & in tutela filij naturalis præfertur patri art. 13. num. 55. fol. 142 Et quid de iure Regio Luſitaniæ, vid. in nu. ſequenti.

Matrimonium.

Matrimonium permiſsiui iuris eſt in ſtatu generis humani multiplicati; & differentia circà hoc inter primum, & ſecundum, art. 6. num. 7. fol. 44. & ſequenti.
Matrimonium clandeſtinè contractum, nec in vim ſponſaliorum valet, ar. 17. nu. 3. fol. 170.

Meretrix.

Meretrices infames ſunt, & vt tales regulariter in omni caſu à teſtificando repelluntur, art 4. nu. 4. fol. 21.
Et quamuis meretricari deſinat eadem infamia nota laborat, ibid. num. 9. fol. 25.
Meretrix olim, & ſi poſteà honeſtè viuat, honeſtarum mulierum priuilegio non gaudet: d. art. 4. nu 9. verſic. Tertius caſus, fol. 24.
Meretrix quod meretricij cauſa recipit, turpiter non recipit, art. 8. nu. 19. fol. 75. verſic. Quod tamen.
Meretrix quæ dicatur, art. 9. nu. 1. fol. 81. Et vnde dicatur, ibid. in num. ſequenti.
Meretrices, & lupanaria in ciuitate permittuntur ad euitanda maiora mala; & vnde lupanaria dicta ſint, d. art. 9. nu. 3. fol. 82.

Meretrici domum locans, quam in illa turpiter viuere non ignorat, an peccet, d art.9. nu.4 & 5.fol 82.& ſequenti.

Meretrix è vicinia expelli poteſt. Item,& mulier quæ inhoneſtè viuit cum aliquo,ibid.nu.6.& 7.fol.84.& ſequenti.

Et etiam in domo propria inhoneſtè viuens expelli poteſt,ibid.num.10. fol.86.& ſequenti.

Meretrices propter ciuile debitum in carcerem detrudi poſſunt, art.9. num. 12.fol.87.

Meretrices infames ſunt,& perſonæ turpes, & an in teſtes adhiberi poſſint in cauſa criminali, ibid nu.13.fol.88.

Meretricem ſi aliquis inſtituat ſibi hæredem omiſſo fratre, aut ſorore,inofficioſi teſtamenti querelæ locus eſt,ibid.

*Meretrici an ſit dandus curator,remiſſiuè ibid in verſic.*Et *an meretrici.*

Meretrices teſtamenti factionem habent actiuam, & paſſiuam, d. art. 9. nu.14.fol.88.

Meretrices cogi non poſſunt portare certum habitum,aut ſignum,ibid. n 15.

Meretrix, etiam quæ in lupanario publico reſidet, ad coitum inuita compelli non poteſt, & vim illi inferens iudicis arbitrio punitur, d. art. 9. nu.16 fol.89.

Et quid de iure Regio Luſitano,ibid.nu.17.& ſequenti.

Miles, & alia de litera M.

Milites concubinis ſuis donare non poſſunt, nec in teſtamento relinquere, & donata ipſi repetunt,in teſtamento verò relicta aufert fiſcus, art.8. nu. 23. fol.77 Limitatur in donatione remuneratoria,ibid.nu.24. verſic. Limitant.fol.78.

Miniſtros publicos cognoſcentes carnaliter mulieres coram illis muneris ſui cauſa comparentes leges puniunt, art.12. nu.1.fol.111.

Etiam ſi mulier ſponte ſe offerat, ibid.nu.3. Et quamuis inhoneſta ſit quæ alijs præbere ſe conſueuerit,nu.4.fol.112.

Monachus habetur pro mortuo art 10 *nu.7 fol.92.*

Monialibus competit fori priuilegium, quod competit honeſtis virginibus in ſæculo viuentibus etiam ſi monaſterium diues ſit,ar.4.n.10 fol. 25.Limitatur ſecundùm ius Regium Luſitanum in monaſterio iuriſdictionem habente, ibid

Mores boni,meliores ſunt quàm nobilitas,art.4.nu.4.in princ.fol.21.

Mores naturales per lapſum triennij præſumuntur mutati ar.4.n.9.verſic. Secundus caſus,fol.24.& art.5 nu.10. verſicul. Mutatam,fol.32.

Mulier.

Mulierum choreæ,& tripudia,ex ſe licita ſunt, & honeſta aliquando tamen inhoneſtè aguntur, art.1.nu.2.verſic Pro *reſolutione.fol 8.*

Mulier iudex eſſe non poteſt, nec arbitrix, etiam ſi in illam compromittatur, & ſuſceperit arbitrium, art.2.nu.1 fol.9.

Mulier quæ eſt regina, aut quæ in comitatu ſuo ſuperiorem nõ recognoſcit, iudicandi munus in ſubditos per ſe exercere poteſt. d.art.2. nu.8.& 9. fol.11. & ſequenti.

Quæ verò in comitatu ſuo ſuperiorem recognoſcit, poteſt inter ſubditos iuriſdictionem per ſe exercere, vbi de hoc conſuetudo extiterit, ibid num.9. verſicul Secundus caſus fol.12.

Mulier, quãuis nõ poſſit eſſe arbitrix poteſt eſſe arbitratrix, d ar.2 n.11 f.12.

Mulier prohibetur, in iudicio pro alijs poſtulare quanuis honeſta ipſa ſit, ibid nu.12 In camera verò conſulere, non prohibetur, nu.14.

Mulier pro alijs procuratrix ad iudicia eſſe nequit, præterquàm in aliquibus caſibus qui remiſſinè traduntur, ibid.nu.13.

Mulier teſtimonij ferendi cauſa ad iudicem ire cogenda non eſt propter honeſtatem, d.art.2.nu.15 fol.13 Limitatur ibid fol.ſequenti.

Mulier regulariter non admittitur ad publici muneris accuſationem quod propriam ipſius, aut ſuorum iniuriam ſecũ non trahit, d.ar.2.n.16.f.14. Item, non admittitur ad denuntiandum crimen quod accuſare nequit, ibid.nu.17.

Mulier in cauſis criminalibus quas proſequi poteſt, per procuratorem admittitur, ibid nu.18.fol.15.

Mulier priuilegio honeſtatis in publicũ carcerẽ non eſt detrudenda, etiam ſi detur carcer à virorum carceribus ſegregatus, nec, ſi ex publica cauſa ſit obligata art.3.nu.1.fol.16.

Quod eſt honeſtatis priuilegium. & in muliere honeſta duntaxat intelligitur, ibid.nu.2.verſic. Conſtat enim Limitatur in coniugata.d.n.2 f.17.

Mulier nec pro fiſcali debito ex cauſa ciuili deſcendẽte in carcerem detrudenda eſt; & quanuis fiſci debitori ſucceſſiſſet, qui pro debito eodem capi poterat, ibid.nu.3.

Mulier attẽto cõmuni Authentic. iure nec pro delicto in publicũ carcerẽ mittitur; quod ius cõſuetudine, & patrijs legibus abrogatũ eſt.d.n.3.& ſeq.

Mulier priuilegio ne in carcerem detrudatur pro ciuili debito renuntiare nequit, d.art.3.nu.7 fol 18. & ſequenti.

Mulieres adhibitæ ad teſtificandũ de virginitate, honeſtæ eſſe debent aliàs nõ admittuntur quanuis peritæ ſint, & genere nobiles art.4 nu.4.fol.21

Mulier ſtuprata nõ nupta, honeſtè viuẽs gaudet priuilegio fori honeſtis viduis indulto, art.4.nu.6.fol.22. & nu.8. verſic. Poſtquàm ergo. fol.23. Declaratur in ſequenti fol.24.

Mulier dicitur à mollicie; & in ſtricta ſignificatione de corrupta accipitur, propriè tamen, etiam de virgine, ibid.

Mulier

Mulier obligãs ſecũ marito, & promittens reſpõdere corã certo iudice, vidua deinde facta priuilegio fori viduis cõpetente vti poterit, ar. 4. n. 12. f. 26.

Mulieres extra fœdus matrimoniale coeuntes, in triplici ſunt differentia, art. 8. nu. 9. fol. 76.

Mulier inhoneſtè viuens è vicinia eÿci poteſt; nõ tamen in lupanario viuere cogenda erit ſi meretricio vſu non viuit, art. 9. nu. 7. fol. 84 & ſequẽti.

Et iuxta ſacras ædes habitare inhoneſtas mulieres, non eſt permittendum, d nu 7. prope fin. fol. 85.

Et etiã inhoneſtè viuẽs in domo propria, expelli poteſt, d ar. 9. n. 10. f 86 & ſeq.

Mulier coniugata, propter inhoneſtum viuendi vſum quando è vicinia expelli poßit, ibid. nu. 11. fol. 87.

Et quãdo propter ciuile debitũ in publicũ carcerẽ mitti poſsit, ibid nu. ſeq.

Mulierem ſolicitans ad rem veneream in pœnitentiario foro, Inquiſitorum Apoſtolicorum foro ſubijcitur. Idem ſi ante, vel ſtatim poſt ſolicitet, art. 11. nu. 19. fol. 106. & ſequenti.

Mulieres in templo ex more antiquo ſegregantur à viris, ar. 14. n 11. f. 148. & ſequenti.

Naturalis filius

N*Aturales filÿ dicũtur qui ex cõcubinatu ſuſcipiuntur, ad quod plura requiruntur ſecundùm ius ciuile; ſed ſecundùm Pontificium omnes qui naſcuntur ex ÿs inter quos matrimonium conſiſtere poteſt, naturales cenſentur, art. 8. nu. 1. verſic. Quanuis. fol 69.*

Naturalis filius tranſuerſalibus ex parte patris abinteſtatò non ſuccedit, nec illi illis, art. 13. nu. 17. fol. 124.

Naturalis filius matris illuſtris ſuccedit illi pariter cum legitimis. d art. 13. nu. 25. fol. 128.

Naturalis filÿ appellatione quis intelligatur, vt matri illuſtri ſuccedat pariter cum legitimis, ibid. nu. 26. & duob. ſequentib.

Naturalis filius patris plebeÿ ſuccedit illi vnà cũ legitimis, iure Regio Luſitano; ſi verò pater nobilis eſſet filius naturalis nõ ſuccedit illi d art. 13. nu. 30. fol. 130.

Naturales filÿ quando & qualiter patribus ſuccedant ſecundùm ius commune, d art. 13. nu. 33 fol. 131. Et quid de iure Regio Luſitaniæ, ibid. num. 34 fol. 132. & ſequentib. numer.

Naturalibus liberis pater qui eſt nobilis, & legitimam habet ſobolem non poteſt relinquere partem quæ eſt extra libererum legitimam; ſecundùm ius Regium d. art 13. nu. 47. & 48. fol. 138.

Naturales liberos præſumitur pater ita diligere, vt legitimos, ibid.

Naturales filÿ patris plebeÿ ſi prætereantur, teſtamentũ rũpere nõ poßũt, nec annullare, ſed debitã ſibi portionẽ ex bonis paternis vendicãt, ar. 13. n. 49. fol 139.

Natu-

Naturales liberi qui non habent vnde alantur, de bonis paternis, & etiam contra teſtamentariam patris diſpoſitionẽ ali debent ibid n 5 ? fol 140.
Naturali filio pater eatenus ſuccedit, quatenus ille patri, quamuis pater legitima ſobole non careat tempore, quo naturalis ſinè illa moritur, d. art. 13. nu. 5 . . 52 . & 53. fol. 140. & ſequenti.
Naturales nõ ſuccedũt abinteſtatò cõſanguineis ex parte patris, nec illi illis, ſed cũ collateralibus maternis datur reciproca ſucceſsio, ar. 13. n. 57. f. 143.
Naturales fratres æqualiter ſuccedũt abinteſtatò prædefuncto fratri, quãuis vnus vtrinque illi cõiunctus ſit, alter vterinus tantùm, ibid. nu. ſequẽti.
Naturales plebeio patre nati qui patri ſuccedũt, ſecundùm ius Regiũ, collateralibus paternis non ſuccedunt, nec è contra, d ar. 13. nu. 59. fol. 143.
Idem in ſuſceptis ex ancilla, ibid. nu. ſequenti.
Naturalis filius patri abinteſtatò mortuo ſuccedit in emphyteuſi paterna ſi legitima proles non extat, ex iure Regio Luſitano, ar. 16. nu. 10 fol. 161.
Et an in eccleſiaſtica emphyteuſi locum hoc habeat, vid. in nu. ſequenti.
Naturalis filius quando ſubſtitutum excludat, art. 16 nu. 16. fol. 165 & nu. 18 verſic. Nec obſtat. fol 165.
Naturalis filius non ſuccedit in maioratu quamuis inſtitutor illius nobilis non eſſet, nec in dignitate poſitus, ibid nu. 17.
Naturales filij non comprehenduntur appellatione filiorum, vbi de commodo & honore filiorum agitur, d. nu. 17.
Naturales an ad dignitates euehi poſsint, d. art 16. nu. 20 fol. 166.
Et an ad doctoratus, magiſterijuè gradũ euehi poſsint naturales, & ſpurij ibid nu. 21. & ſequentib. Affirmatiuè reſoluitur nu. 23. fol. 167.

Nepos.

Nepos ſpurius à paternis auis inſtitui in teſtamento poteſt tanquàm extraneus quilibet, quamuis ex damnato coitu ſuſceptus ſit. ar. 13 n. 22 f. 126.
Nepos legitimus ex filio ſpurio paternis auis abinteſtatò ſuccedere nequit, d art. 13 nu. 23. fol. 127.
Nepos legitimus ex filio ſpurio ab auis paternis inſtitui in teſtamento poteſt tribus concurrentibus ibid nu 24.
Nepos legitimus ex filio ſpurio ab auo inſtitutus, in dubio ipſius nepotis cõtemplatione inſtitutus cenſetur, & quicquid ab auo capit aduentitium reputatur nec patri vſusfructus quæritur, d. nu. 24. verſicul. Secundùm fol 127.
Nepos legitimus ex ſpurio inceſto ab auo paterno inſtitui non poteſt, ibid. verſic Tertium.
Nepos naturalis aut ſpurius ex ſpurio filio ſuſceptus ab auo paterno inſtitui poteſt quibus caſibus nepos legitimus ex ſpurio poteſt, d nu 24 in fin.
Nepos naturalis, aut legitimus ex naturali filio ſuſceptus, an, & quando

auo

auo paterno abinteſtatò ſuccedat. art. 13. nu. 45. fol. 137.

Nepotes comprehenduntur diſpoſitione legis de filijs loquentis, art. 13. n. 48. verſicul. Et non obſtat fol. 139.

Nepos legitimè natus ex filio naturali, & etiam ex ſpurio ſuccedit auo in emphyteuſi eccleſiaſtica art. 16. nu. 13. fol. 163 & ſequenti.

Et etiam in priuata emphyteuſi ſuccedit auo mortuo abinteſtatò, patre ſuo naturali ipſius aui filio excluſo, ſtante iure Regio Luſitano, d. art. 16. nu. 14. fol. 164.

Nobilis, & Nobilitas.

Nobilium perſonarum crimina, deteriora reputantur, & per contrarium, earum virtus præſtantiùs elucet, art. 13. nu. 1. fol. 116.

Nobilium appellatione qui comprehendantur, d. art. 13. nu. 2. in fin. fol. 117.

Nobilitas qualis requiratur in patre, vt filius naturalis illi non ſuccedat ex iure Regio Luſitano, art. 13. nu. 32. fol. 131.

Nobilis non præſumitur quiſquis, ſed plebeius quandiu contrarium non edocetur, d. nu. 32. ad fin.

Nobilitas patris in filios legitimos deriuatur, ſed non in naturales, ſeu baſtardos d. art. 13 nu. 43. fol. 135.

Nuptiæ.

Nuptiæ dicuntur caſtæ, & caſtus cum propria vxore concubitus, art. 6. nu 1 fol. 41.

Nuptijs ſecundis marito prædefuncto, & filijs ſuperſtitibus iniuria irrogatur, art. 6. nu. 3. fol 42. & ſequenti.

Nuptiæ ſecundæ etiam dicuntur caſtæ, d. art. 6. nu. 6. fol. 44. Non tamen ita vt primæ ibid.

Nuptiæ ſecundæ pertinent ad legem boni permiſsiuam, d. num. 6. verſicul. Quod verò.

Et quomodò primæ permiſsiui item iuris dicantur, ibid. nu. 7. d fol 44.

Præſumptio.

PRæſumptionis iuris & de iure diffinitio, art. 8. nu. 13 fol. 73. Contra eam probatio non admittitur; niſi per partis confeſsionem in iudicio factam, ibid.

Præſumitur vnuſquiſque plebeius, quandiu contrarium non probatur, art. 13. nu. 32. ad fin fol. 131.

Præſumitur filius potiùs ex marito ſuſceptus, quàm ex adulterio, & ſi mater contrariũ aſſeueret; nec filius illi credere tenetur, ar. 15 nu. 1 fol. 150.

Præſumitur actus potiùs loco & tempore licito geſtus, quàm illicito, ibid. nu ſequenti

Præſumitur, quæſita per vxorem de viri bonis acquiſiuiſſe, d art. 15 num. 3. fol. 151. Et quid, marito contrarium aſſeuerante, ibid. num ſequenti.

Fallit

Fallit in muliere negotiatrice, ibid nu 5 fol 152.

Præſumptio legis dicitur liquidiſsima probatio, vera, & propria, & probationis onus transfert in aduerſarium, d art. 15 nu. 10. fol. 154.

Præſumptio hominis probationem ſola non efficit, ſed coniecturam ad iudicis arbitrium, ibid. nu. 11. in fin.

Præſumitur pro honeſtate mulieris tam in hominis, quàm in legis diſpoſitione de muliere honeſta loquentis, d art. 15. nu 12 fol. 155.

Præſumptio legis alleganda ſemper eſt, vt locum habeat; & ſufficit, illam etiam poſt concluſionem in cauſa allegari, ibid nu. 13.

Presbyter. & alia de litera P.

Presbyterorũ filij cũ patribus ſuis habitare nõ poſſunt. ar. 11. n. 24. fol. 109.

Ali tamen debent à patribus, & etiam de reditibus præbendarum, ſi aliunde non ſit vnde alantur, ibid nu. 25. fol. 1 0.

Presbyterorũ filij etiã ex ſoluta ſimplici ſuſcepti, ex damnabili & punibili coitu dicuntur ſuſcepti; & idcircò matribus non ſuccedunt, ibid. n. 26.

Princeps generalem legem condere nequit, qua ſtatuat, mulieres in iudices eligi poſſe: poteſt verò certæ alicui mulieri priuilegium iſtud ex cauſa elargiri, art. 2. nu 5 & 6. fol. 11.

Priuilegium datum alicui & deſcendentibus ſuis maſculis, ac fœminis, etiã filiabus viduis competit, art. 5 nu. 1. fol 28.

Priuilegiũ honeſtatis cauſa conceſsũ renũtiari nequit, ar. 14. n. 6. fol. 146.

Prohibitus poſtulare in iudicio, nõ cẽſetur prohibitus in camera conſulere, niſi quãdo prohibitionis ratio hũc etiã caſum cõprehendit ar. 2. n. 14. fol. 13.

Pupillus, aut pupilla non dicitur qui quaue patrem habet, quamuis intra pupillarem ætatem exiſtat, art. 4. nu. 8 fol. 23.

Pupilli qui filios genuerunt, art. 14. nu. 8 fol. 147.

Sacrilegium.

SAcrilegiũ cõmittitur quolibet coitu clerici ſacris initiati, ar. 11. n. 10 f. 100.

Sacrilegij crimẽ eſt mixti fori, & præuẽtioni locus eſt in illo. d. ar. 11. nu. 15. fol. 104.

Spurius, & Succeſsio.

Spurius quis ſit, & vnde dicatur, art. 11 nu. 23. fol. 108. & ſequenti.

Spurius maternæ ſucceſsionis capax eſt quando ex non punibili coitu ſuſceptus fuit, aliàs ſecus, art 13. nu. 4. fol. 118.

Et quando ex non punibili coitu ſuſceptus eſt ſuccedit matri vnà cum legitimis; & præteritus, aut ſinè cauſa exhæredatus matris teſtamentum rumpit, ibid. verſic Et adeò. Limitatur in ſpurio matris illuſtris cui legitima ſoboles extat d art 13. nu. 5. fol. 119.

Et quid ſi legitima ſoboles matris illuſtris illi hæres non exiſtat, an ſpurius ſuccedat, ibid nu. 6. d fol. 119. & ſequenti.

Spurius vidua quæ origine ſua plebeiæ conditionis erat, & illuſtris facta eſt ex per-

ex perſona mariti ex quo legitimos filios ſuſcepit, matri cum illis nõ ſuccedit, d ar.13.nu.7.fol.120.
Idem, ſi ex priore matrimonio cum plebeio contracto legitimã prolem reliquiſſet illuſtris poſtea facta ſecundis nuptijs, ibid.nu 9.fol.121.
Contrarium in ſpurio ſuſcepto ante matrimonium cũ matre contractũ, vnde illa poſtea illuſtris facta eſt, ibid.nu.8.
Spurius matris illuſtris filius maternis auis non ſuccedit extante ſobole legitima prædefunctæ matris, d.art.13.nu.10.fol.121.
Succedit verò maternis auis cũ eorundẽ filijs legitimis, aut nepotibus ex filio, aliauè filia procreatis ſi mater eiuſdẽ ſpurij abſque legitimis liberis deceſſiſſet ibid.nu.11.
Idem, quamuis mater cum liberis legitimis deceſſiſſet, qui tempore delatæ ſucceſſionis auitæ non extabant, ibid nu.13.fol.122.
Et an ſpurius cuius mater illuſtris eſt plebeis auis ex latere materno ſuccedat, ibid nu.14.
Spurius tranſuerſalibus ex latere paterno abinteſtatò non ſuccedit, nec illi ſpurio art.13.nu 17.fol.123.& ſequenti.
Spurius tranſuerſalibus ex latere materno ſuccedit abinteſtatò, & illi ſpurio, d.nu.17.verſic.Per contrarium fol.124.
Et quid, ſi ex punibili coitu ſuſceptus fuiſſet, nu.18.& duob ſequentib. d fol 124.& ſequenti.
Spurius etiam dicitur, qui ex nefario, inceſtuoſo, & punibili alio coitu oritur, d.ar.13.nu.19.verſic.Et ſanè, fol.125.
Spurius qui matri ſuccedere nequit quia illuſtris erat & legitimam ſobolem reliquit, maternis collateralibus abinteſtatò ſuccedit, & illi ſimiliter ſpurio d.ar.13.nu 20 fol eod.
Spurius à collateralibus ex parte patris capere poteſt ex teſtamento, & per actum inter viuos, ibid.nu.21.
Spurius non ſuccedit in emphyteuſi paterna patre abinteſtatò mortuo, niſi ſit à principe legitimatus vt abinteſtatò ſuccedere poſſit patri, art.16. nu.10.verſicul In ſpurio.fol.161
Spurius ad doctoratus, & magiſterij gradũ promoueri poteſt.a.16.n 23.f.167.
Succeſſionis inteſtatæ ius, mutuum, & reciprocum eſt, ar.13.n.15 fol.123.

T.

Talionis pœna per conſuetudinẽ abrogata eſt hodie, ar.2.nu.18.fol.15.
Tormentis ad indagandam veritatem iudices vti non debent niſi in ſubſidium quando alijs probationibus delictum non probatur, & contra reum indicia vrgent, art.15.nu 11 fol.154.
Tutela filiorum non eſt decernenda mulieri inhoneſtæ conuerſationis, & ſi corpore caſta ſit, art.5 nu 27.fol.39.

Tutela

Tutela non dũ obtenta faciliùs denegatur, quàm amittatur iã obtenta, ibid.
Tutelam quando mulier amittat propter impudicitiam, aut ſecũdas nuptias, vid. in verb. Mater propter impudicitiam, *& in ſequentib.*
Tutor pupi lam ſuam carnaliter cognoſcens deportationis pæna punitur cũ publicatione bonorum. ar. 12. nu 5. fol 112. verſic. Tex. tamen.

Vidua.

V *Idua, & ſi diuites ſint, priuilegio fori vti poſſunt. ar. 4 n. 10. fol. 25.*
Vidua vna ab alia conuenta coram iudice domicilij ſui, poteſt priuilegio fori vtens, proprij domicilij iudicem declinare, & curiæ præſidem eligere, d art. 4. nu. 11 fol. 25.
Vidua priuilegio eligendi iudicem, quod miſerationis cauſa conceſſum eſt, renuntiare nequit; ſi verò conſentiat in iudicem coram quo cõuenitur, alium deinde in eadem cauſa eligere nequit, d. ar. 4. nu. 12 fol. 26.
Viduæ competunt priuilegia nobilitatis ex perſona mariti defuncti, ſed non illa quæ marito competebant ratione officij, & dignitatis illi annexa, art. 5. nu. 2. fol. 29.
Et etiam inuito marito nobilitatis priuilegia ex perſona illius illi competunt, ibid. nu. 14. fol. 33.
Vidua quæ honeſtè non viuit, priuilegijs viduitatis non fruitur, tam quæ aliàs competunt ex perſona mariti quàm quæ ex viduitate ipſa, d art. 5. nu. 3. & 4 fol. 29.
Idẽ, ſi inhoneſta vita cõuerſatione vtatur, quãuis ſinè ſtupro, ar. 5. n 8. f. 31.
Viduam teſtatoris ſtuprans amittit relicta ſibi ab illo, art. 5. nu 6. fol. 30. & nu. 15. verſic. Militat verò fol. 34.
Vidua committens ſtuprum perdit relicta ſibi in teſtamento mariti, num. 6. fol. 30. & nu. 9. fol. 31. Et ad quem pertineant, vid d nu. 9.
Vidua quæ aliquando inhoneſtè vixit, honeſtè poſtea viuens legis beneficio de honeſtis viduis loquentis fruitur, d. ar. 5 nu 10. fol 31.
Vidua vnico ſtupro amittit priuilegia nobilitatis quæ illi competunt ex perſona mariti; & quamuis poſtea caſtè & honeſtè viuat, non recuperat illa, ibid. nu. 11.
Et an propter ſtuprũ donata à marito amittat, & lucra alia intuitu mariti conſtante matrimonio acquiſita, d ar 5 nu. 12 fol. 32. & ſequenti.
Vidua propter ſtuprum dotem non amittit, d. nu. 12. fol. 32 & ſequenti.
Nec amittit lucra ex dotalibus pactis, aut ex legali bonorum communicatione illi obuenientia ibid. nu. 13.
Vidua donec nubit, in priore matrimonio per fictionem permanere dicitur, d. ar. 5. nu. 11. verſicul Quinimò fol. 33.
Vidua propter ſtuprum non amittit donata illi à marito prædefuncto; amittit verò in teſtamento relicta, etiam poſt annum luctus commiſſo ſtupro,

ſtupro, ibid nu.15. fol.34.

Si verò ex matrimonio illo liberos habeat, proprietas bonorum quæ à marito accepit, ad illos pertinet, ibid. nu.16. d. fol 34. & ſequenti.

Vidua ſuccedens vni ex liberis in bonis illi à patre eorum relictis, & luxurioſè viuens ſiue poſt, ſiue ante ſucceſsionem, tenetur proprietatem illorũ bonorum alijs liberis eiuſdem tori reſeruare inſtar ſecundò nubentis, d. art 5. num 17. fol.35.

Vidua filiorum tutelam amittit propter luxurioſam vitam, & alia in propoſitum vide in verb. Mater propter impudicitiam, *& in ſequẽtib.*

Viduæ relictum donec castè & honeſtè vixerit, tranſeunte illa ad ſecundas nuptias, an & quando debeatur. ar.6. nu.2. & ſequentib. fol.42. & ſequenti.

Viduæ relictum purè non deficit illa ad ſecundas nuptias etiam intra lugubre tempus feſtinante, d. ar.6. nu.5 fol.43. & ſequenti.

Vidua, illa etiam dicitur quæ habet virum inutilem, & talis fruitur priuilegio viduarum, ar.9. nu.11. verſic. Sed dubitari. fol.87.

Vidua cui alimenta debentur ex mariti bonis, non tenetur habitare cũ hæredibus illius quando habitare honeſtè cum illis non poſsit, art.14. nu 1. fol 145 & nu.3. & 4. fol.146.

Viduæ quando alimenta debeantur de bonis mariti ex legis diſpoſitione. d. art.14. nu.2 fol.145.

Vidua honeſtatis cauſa onere hoſpitij exempta eſt, & qualiter id intelligatur, d. art 14. nu. 5. & 6. fol.146. & nu.7. ſequenti.

Vidua præſumitur acquiſiuiſſe de bonis defuncti mariti, quæ intra annum luctus acquiſiuit, art. 15. nu. 6. fol. 152.

Viduitatis laudes remiſsiuè. art. 5. nu. 1. fol. 28.

Vigiliæ ſanctorum vnde dicantur, & de ſub rogatione ieiuniorum loco earum, art. 14. nu. 9. fol.148.

Virgo MARIA.

Virgo Maria pulcherrima omnium mulierum fuit, & honeſtatis, caſtitatis, & virginitatis ſingularibus prærogatiuis inter omnes excelluit, art.18. nu.1. fol. 172.

Virginis beatiſsimæ ſingularis honeſtas ad honeſtatem excitabat intuentes in eam, & à verbo iniquo mendaces etiam linguas cohibebat, ibid. nu.2. & 3. fol.173.

Caſta ſemper abſque vllo vnquam concupiſcentiæ motu; & ſuper omnẽ humanam creaturam caſtitatem dilexit, ibid. nu.4. fol.174.

Virgo ſemper, Virgo virginum, prima in orbe terrarum virgo ex voto facto Deo, & aliæ virginitatis eiuſdem prærogatiuæ, d. art.18. à nu.5. fol.174. & ſequentib.

Vir-

Virgines.

Virgenis in cœlo portant laureolam quæ alio nomine, aureola nuncupatur; & eſt corona ſplendoris ad accidentale præmium pertinens, art. 4 *nu.*1. *fol.*19. *& ſequenti.*

*Virginibus illis laureola debetur, quæ propoſitum habuerunt virginitatem perpetuò ſeruandi, ſiue voto ſiue abſque illo & tales ſequuntur Agnum quocunque ierit, ibid fol.*10.

*Virginis teſtimonio magis creditur, quàm teſtimonio viduæ, vel aliarũ mulierum.ibid nu.*3.*fol.*21.

Virgines priuilegio fori gaudent, quod viduis cõpetit, d.ar. 4.*n.*5.*f* 22. *Et hoc ſi pupillarẽ iã exceſſerĩt ætatẽ, ibid.n.*8.*verſic. Qua interpretatione.f.*23.

*Virgines fœminis alijs loco, & inceſſu præcedunt, d art.*4.*nu.*13.*fol.*26.

*Virgines humiles eſſe decet, art.*18.*nu* 7.*fol* 175.*& ſequenti.*

Virginitatis prærogatiua, & laudes, ar 4.*n.*1.*&* 2.*f.*20.*& ſeq. & n.*13.*f.*26.

Vxor.

Vxor propter adulterium dotem amittit, & alia de vxore adultera vide in verb. Adulterium.

*Vxor propter oſcula, & impudicos alios tactus dotem non perdit, nec alimenta, art.*6.*nu,*12 *fol* 47.

*Et an diuortio locus ſit illam ob cauſam, ibid & nu ſequenti, fol.*48.

Vxor virum adulterum conuenire ciuiliter poteſt ad tori ſeparationem, lucrandamquè donationem propter nuptias, ibid nu. 14.

*Vxor non poteſt maritum criminaliter accuſari de adulterio, d. art.*6.*nu.*18.*fol.*50.*& ſequenti.*

*Vxor maritum illam de adulterio criminaliter accuſantem repellere poteſt oppoſita exceptione adulterij ab illo commiſſi, communi iure attento, ibid nu.*19.*&* 20.*fol* 51.*& ſequenti.*

*Et quid de iure Regio Luſitano, & Hiſpano, d.n.*19 *ad fin. & n.*21.*f.*52.

*Vxor rem à marito concubinæ illius donatam, vel in eam quoquo titulo tranſlatam in ſolidum ſibi repetere poteſt cum libera eiuſdem rei adminiſtratione, & ſtare in iudicio pro repetitione illius abſque mariti licentia poteſt de iure Regio Luſitano, art.*8 *nu* 1.*fol.*73.

*Limitatur ſi agat poſt mariti mortem alij nupta ibid.nu.*12.

*Nec pretium refundit quanuis à marito concubinæ venditam rem fuiſſe, dicatur; nec concubina admittitur ad probandum rem ſibi verè venditam fuiſſe pretio dato, niſi per ipſius vxoris confeſſionem in iudicio factã, ibid. nu.*13. *Et alia in propoſitum ad ius Regium vid. ibid. in numer. ſequentib. vſque ad* 22.

*Vxori relictum cenſetur ademptum contraria mariti voluntate, propter adulterium ab illa commiſſum, art.*10 *nu.*10.*fol.*93.

FINIS.

Biblioteca Nazionale Napoli

533282

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google